

Svet
Evropske unije

Bruselj, 24. november 2022
(OR. en)

15076/22

SOC 640
EMPL 441
ECOFIN 1188
EDUC 399

PREDLOG

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	22. november 2022
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2022) 783 final
Zadeva:	PREDLOG SKUPNEGA POROČILA KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2022) 783 final.

Priloga: COM(2022) 783 final

Strasbourg, 22.11.2022
COM(2022) 783 final

**PREDLOG SKUPNEGA POROČILA
KOMISIJE IN SVETA O ZAPOSLOVANJU**

Kazalo

KLJUČNA SPOROČILA	1
POGLAVJE 1. PREGLED TRENDOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI, KROVNI CILJI IN PREGLED TRENUTNEGA STANJA IZ PREGLEDA SOCIALNIH KAZALNIKOV	24
1.1 Trendi na trgu dela	24
1.2 Trendi na socialnem področju	28
1.3 Krovni cilji EU in nacionalni cilji do leta 2030.....	32
1.4 Pregled izzivov na podlagi pregleda socialnih kazalnikov	37
POGLAVJE 2. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC	44
2.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili.....	44
2.2 Smernica 6: Krepitev ponudbe delovne sile ter izboljšanje dostopa do zaposlitve, spretnosti in kompetenc.....	65
2.3 Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga	107
2.4 Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini.....	135

KLJUČNA SPOROČILA

Skupno poročilo Evropske komisije in Sveta o zaposlovanju spremlja stanje na področju zaposlovanja v Uniji in izvajanje smernic za zaposlovanje v skladu s členom 148 PDEU. Poročilo vsebuje letni pregled glavnih dogodkov na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Uniji ter nedavnih ukrepov politike držav članic v skladu s smernicami za politike zaposlovanja držav članic¹. Opredeljuje tudi s tem povezana ključna prednostna področja za ukrepe politike. Na podlagi predloga Komisije ter po izmenjavi mnenj v ustreznih svetovalnih odborih Sveta bo končno besedilo sprejel Svet za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov (v nadaljnjem besedilu: Svet EPSCO). Obravnavanje izzivov, opredeljenih v poročilu, bo prispevalo k doseganju navzgor usmerjene socialne konvergence, okrepilo prizadevanja Unije za pravičen zeleni in digitalni prehod ter prispevalo k soočanju z demografskimi spremembami in doseganju ciljev trajnostnega razvoja.

Skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2023 ohranja močan poudarek na izvajanju evropskega stebra socialnih pravic v skladu z akcijskim načrtom iz marca 2021, ki so ga pozdravili voditelji in voditeljice EU na socialnem vrhu v Portu. V tej izdaji poročila se nadaljuje okrepljeno spremljanje izvajanja načel stebra na področjih enakih možnosti in dostopa do trga dela, poštenih delovnih pogojev ter socialne zaščite in vključevanja. To se izvaja zlasti prek tematskih okvirov, ki zajemajo ključne izzive na teh področjih, ob upoštevanju socialno-ekonomskih obetov in najnovejših pobud politike. Poročilo vključuje krovne cilje EU za leto 2030 glede zaposlovanja, znanj in spretnosti ter zmanjšanja revščine, ki so jih pozdravili voditelji in voditeljice EU v Portu in Evropski svet junija 2021. Prvič zajema tudi nacionalne cilje, ki so jih predlagale države članice ter so bili predstavljeni in obravnavani na seji Sveta EPSCO junija 2022 po dvostranskih razpravah s službami Komisije ter večstranskih pregledih z Odborom za zaposlovanje in Odborom za socialno zaščito. Poročilo nadalje vključuje cilje strategij Unije enakosti² in zajema izzive, s katerimi se srečujejo skupine, prizadete zaradi neenakosti.

Nacionalni cilji za leto 2030, ki so jih predstavile države članice, izražajo visoko stopnjo ambicioznosti na skupni ravni EU, ki naj bi v naslednjem desetletju spodbujala navzgor usmerjeno socialno konvergenco v Uniji. Nacionalni cilji na področju zaposlovanja skupaj za 0,5 odstotne točke presegajo ambicije ustreznega krovne cilja EU, ki je vsaj 78 %. Hkrati so se države članice zavezale, da bodo skupaj iz revščine rešile 600 000 oseb več, kot zahteva krovni cilj EU, tj. za vsaj 15 milijonov zmanjšati število ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti³. Nacionalni cilji na področju znanj in spretnosti so bili določeni na različnih ravneh ambicioznosti v skladu s potrebo po prispevku h krovnemu cilju EU za leto 2030, tj. da se vsako leto vsaj 60 % odraslih udeleži usposabljanja, kar pomeni skupno zavezo v višini 57,6 %. Nacionalni cilji za leto 2030 bodo imeli ključno vlogo pri spodbujanju ukrepov politike za doseganje navzgor usmerjene socialne konvergence.

¹ Svet Evropske unije je zadnje posodobitev smernic za zaposlovanje sprejel oktobra 2021 (UL L 379, 26.10.2021, str. 1).

² Strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025, akcijski načrt EU za boj proti rasizmu za obdobje 2020–2025, strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov za obdobje 2020–2030, strategija za enakost LGBTIQ oseb in strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030.

³ Brez upoštevanja Nemčije, Danske in Malte, ki so svoje nacionalne cilje določile z uporabo kazalnikov, ki se razlikujejo od števila oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, uporabljenega za določitev krovne cilja EU.

Izvajanje reform in naložb iz načrtov držav članic za okrevanje in odpornost skupaj s skladi kohezijske politike podpira pravično, vključujoče in trajnostno okrevanje. Poleg podpore, ki jo v obdobju 2021–2027 zagotavljajo Evropski socialni sklad plus, Evropski sklad za regionalni razvoj in Sklad za pravični prehod, mehanizem za okrevanje in odpornost (RRF) spodbuja ekonomsko, socialno in teritorialno kohezijo Unije z izboljšanjem odpornosti, pripravljenosti na krize, sposobnosti prilagajanja in potenciala rasti držav članic ter s spodbujanjem ustvarjanja visokokakovostnih delovnih mest z ustreznimi reformami in naložbami. Na ta način mehanizem prispeva tudi k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic, pri čemer je posebna pozornost namenjena obravnavanju izzivov, opredeljenih v specifičnih priporočilih za države⁴. V zvezi s tem so pomembni štirje od šestih stebrov, ki opredeljujejo področje uporabe mehanizma, in sicer: (i) pametna, trajnostna in vključujoča rast; (ii) socialna in teritorialna kohezija; (iii) zdravje in gospodarska, socialna in institucionalna odpornost ter (iv) politike za naslednjo generacijo, otroke in mlade. Komisija je v okviru mehanizma doslej izplačala več kot 137 milijard EUR v obliki nepovratnih sredstev in posojil ter predhodnega financiranja⁵. Do 15. novembra je bilo od skupno 357 mejnikov in ciljev, dodeljenih socialnim kategorijam, doseženih 106 (tj. približno 30 %) ⁶. Približno 30 % mejnikov in ciljev, ki so jih doslej dosegle države članice, je dodeljenih zgoraj navedenim štirim stebrom mehanizma za okrevanje in odpornost. Skupno poročilo o zaposlovanju v okviru analize odziva politike vključuje tudi izbor ukrepov, podprtih s sredstvi EU, zlasti mehanizmom za okrevanje in odpornost, Evropskim socialnim skladom plus, Evropskim skladom za regionalni razvoj in Skladom za pravični prehod. Vse to bo podprlo obete za rast in zaposlovanje ter ekonomsko in socialno kohezijo in odpornost v Uniji.

Analiza iz skupnega poročila o zaposlovanju za leto 2023 je podprta s pregledom socialnih kazalnikov. Komisija je v okviru akcijskega načrta za socialni steber iz marca 2021 predlagala revizijo pregleda socialnih kazalnikov, da bi omogočila boljše spremljanje načel stebra z revidiranim sklopom glavnih kazalnikov, ki jih je Svet EPSCO potrdil junija 2021. To vključuje nove kazalnike v zvezi s ključnimi razsežnostmi politike, kot so učenje odraslih⁷, vključevanje invalidov na trg dela, tveganje revščine ali socialne izključenosti otrok ter preobremenjenost s stanovanjskimi stroški. Revidirani sklop glavnih kazalnikov omogoča natančnejšo opredelitev ključnih izzivov na področju zaposlovanja in spretnosti ter socialnih izzivov v EU in državah članicah, pa tudi natančnejše spremljanje navzgor usmerjene socialne konvergenca, kot je prikazano na spodnji sliki. Na podlagi mandata češkega predsedstva je bila ustanovljena *ad hoc* delovna skupina za razpravo o morebitnem okrepljenem okviru za ocenjevanje socialne konvergenca v kontekstu evropskega semestra, ki o svojem delu poroča svetovalnim odborom Sveta EPSCO.

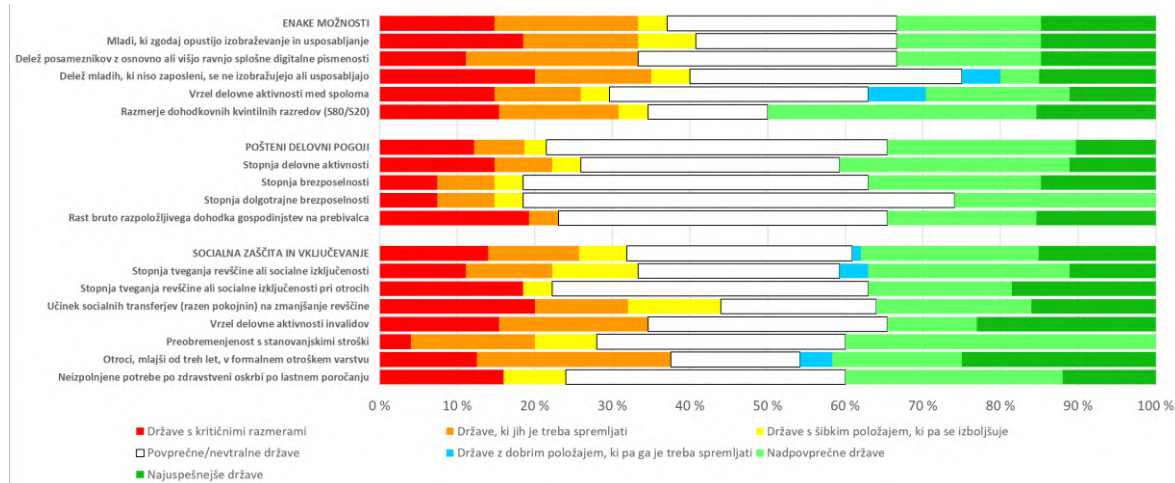
⁴ Člen 4 Uredbe (EU) 2021/241 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost, UL L 57, 18.2.2021, str. 17.

⁵ Do 15. novembra 2022.

⁶ Socialne kategorije so opredeljene in uporabljene na podlagi metodologije, ki jo je Komisija po posvetovanju z Evropskim parlamentom in državami članicami sprejela v Delegirani uredbi (EU) 2021/2105.

⁷ Podatki za glavni kazalnik o učenju odraslih v okviru pregleda socialnih kazalnikov bodo prvič na voljo leta 2023.

Izzivi na področju zaposlovanja in spretnosti ter socialni izzivi v državah članicah EU po glavnih kazalnikih v okviru pregleda socialnih kazalnikov

Opombe: 1) podatki za kazalnik o udeležbi odraslih v učenju še niso na voljo; 2) podatki za nekatere države pri nekaterih kazalnikih manjkajo – glej opombo k preglednici 1.4.1 v oddelku 1.4. Legende za vse kazalnike so predstavljene v prilogah.

Po močnem okrevanju v letu 2021 in prvi polovici leta 2022 se trgi dela EU srečujejo z negotovostjo, povezano z vplivom ruske vojne agresije proti Ukrajini in močnimi inflacijskimi pritiski. Po pandemiji COVID-19 in odpravi potrebnih zaježitvenih ukrepov so trgi dela EU v letu 2021 dobro delovali. Še naprej so se izboljševali v prvi polovici leta 2022, ko je stopnja delovne aktivnosti dosegla rekordno visoko raven (74,8 % v EU oziroma 74,3 % v euroobmočju v drugem četrtletju leta 2022, kar je za 1,6 odstotne točke oziroma 1,4 odstotne točke nad ravnijo pred krizo). Stopnja brezposelnosti v EU je septembra 2022 dosegla rekordno nizko raven, in sicer 6 % v EU (in 6,6 % v euroobmočju), kar je manj kot leto prej, ko je znašala 6,7 % oziroma 7,3 %. Hkrati se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljaajo, v EU s 13,3 % v predhodnem letu zmanjšal na 11,7 %, stopnja brezposelnosti mladih pa s 17,5 % na 14,4 %. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je v letu 2021 nekoliko zvišala. Vendar je inflacija od sredine leta 2021 narasla na rekordno visoko raven, kar je močno vplivalo na kupno moč gospodinjstev in dobičkonosnost podjetij. Gospodarska rast za leti 2022 in 2023 je bila v zadnjih napovedih Evropske komisije popravljena navzdol, na obete pa znatno vpliva ruska vojna agresija proti Ukrajini. Rast zaposlovanja naj bi v letu 2022 znašala 1,7 %, nato naj bi se leta 2023 ustavila, leta 2024 pa zmerno povečala na 0,4 %. Na ravni EU in držav članic so bili sprejeti izredni ukrepi politike za odziv na sedanjo energetska krizo (več podrobnosti je na voljo spodaj in v oddelku 2.4). Zaradi sedanje energetske krize bo v prihodnosti potrebno učinkovito usklajevanje ekonomske, zaposlovalne in socialne politike, ki spodbuja vključujočo in trajnostno rast, ki ustvarja delovna mesta, ter ščiti ljudi v ranljivem položaju.

Rezultati na trgu dela so dobri kljub povečanju negotovosti zaradi ruske vojne agresije proti Ukrajini

74,8-odstotna

stopnja delovne aktivnosti v drugem četrtnetju leta 2022 (2 odstotni točki več kot leto prej)

79,4-odstotna

stopnja aktivnosti (20–64 let) v drugem četrtnetju leta 2022 (1,1 odstotne točke več kot leto prej)

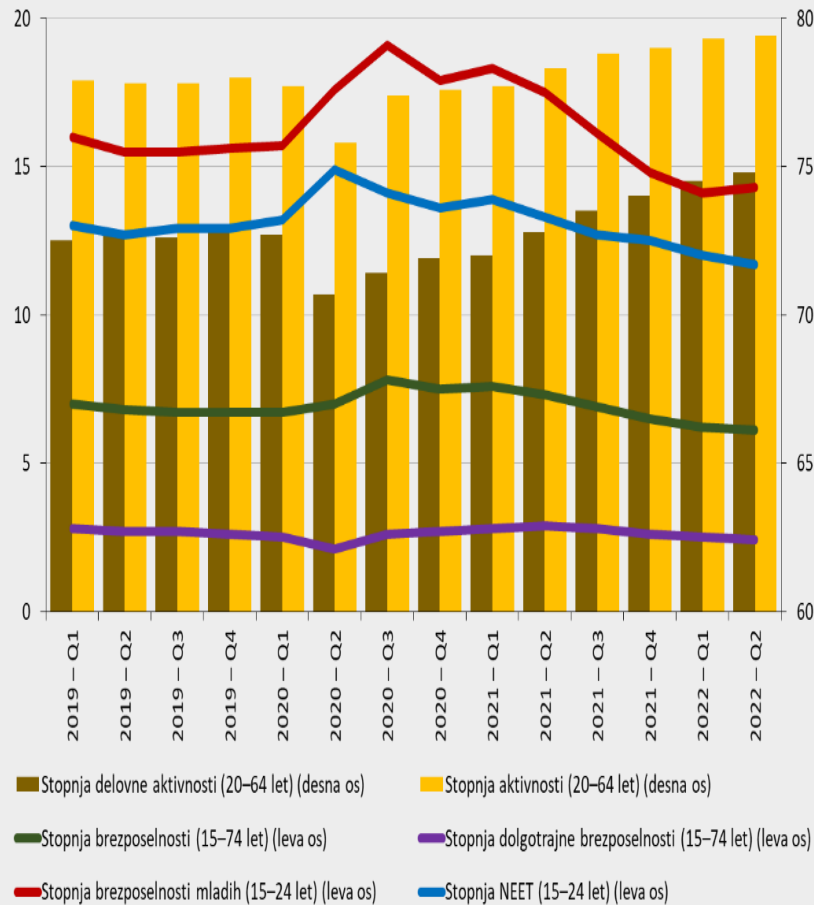
6,1-odstotna

stopnja brezposelnosti v drugem četrtnetju leta 2022 (1,2 odstotne točke manj kot v drugem četrtnetju leta 2021)

14,3-odstotna

stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) (3,2 odstotne točke manj kot leto prej)

Ključni kazalniki trga dela v EU27 (v %, četrtnetno)

Vir:

Eurostat, podatkovna zbirka [lfsi_emp_q], [une_rt_q], [une_ltu_q] in [lfsi_neet_q]. Sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki.

Pomanjkanje delovne sile in spretnosti je v več državah EU presešlo ravni pred pandemijo, kar kaže na pomen krepitve aktivnih politik trga dela ter zlasti izpopolnjevanja in preusposabljanja. S hitrim okrevanjem gospodarstva je leta 2021 kmalu spet prišlo do pomanjkanja delovne sile, zlasti v nekaterih sektorjih in poklicih. Do konca leta 2021 je pomanjkanje na področju industrije, storitev in gradbeništva v več državah doseglo ali presešlo ravni pred pandemijo. Glavne skupine poklicev v EU, v katerih se je v letu 2021 poročalo o pomanjkanju, so bile povezane z zdravstvom in dolgotrajno oskrbo, programsko opremo, gradbeništvom in inženirstvom. Pomanjkanje usposobljenih delavcev je bilo ugotovljeno tudi v nekaterih sektorjih, povezanih z zelenim prehodom, pričakuje pa se, da se bo še povečalo s pospešitvijo energetskega prehoda, ki ga je sprožila ruska manipulacija trgov energije. Pomanjkanje spretnosti, tudi v smislu digitalnih spretnosti, je med drugim

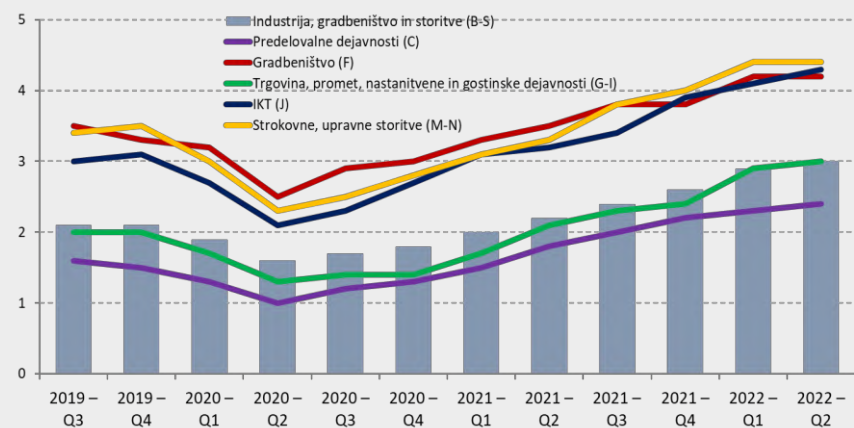
posledica nezadostne kakovosti in učinkovitosti nekaterih sistemov izobraževanja in usposabljanja. Na ponudbo delovne sile in spretnosti vplivajo tudi splošnejši dejavniki, kot so delovni pogoji, zaslužek ter varnost in zdravje pri delu. Poleg tega se s staranjem prebivalstva zmanjšuje razpoložljiva delovna sila v Evropi. Med ključnimi ukrepi politike v zvezi s tem so učinkovite aktivne politike trga dela, ki spodbujajo vključevanje žensk in nezadostno zastopanih skupin na trg dela ter izpopolnjevanje in preusposabljanje. Glede na sedanji proces prestrukturiranja industrije je podpiranje prehajanja med delovnimi mesti v skladu s priporočilom Komisije o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju (EASE) še posebej pomembno. Tudi krepitev napovedovanja potreb po spretnostih je bistveno za ustrezno oblikovanje in zagotavljanje aktivnih politik trga dela ter izobraževanja in usposabljanja.

Pomanjkanje delovne sile se od izbruha pandemije COVID-19 povečuje

Več kot 4-odstotna stopnja prostih delovnih mest na področju strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnosti, informiranja in komuniciranja ter gradbeništva od začetka leta 2022

Stopnja prostih delovnih mest v ključnih sektorjih se je od začetka leta 2022 podvojila

Stopnje prostih delovnih mest v EU po gospodarskih dejavnostih (v %, četrtletni podatki)

Opomba: dejavnosti NACE 2, B–S (industrija, gradbeništvo in storitve (razen dejavnosti gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem ter eksteritorialnih organizacij in teles), C (predelovalne dejavnosti), F (gradbeništvo), G–I (trgovina, promet, nastanitve in gostinske storitve), J (informacijske in komunikacijske dejavnosti), M–N (strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti)).
Vir: Eurostat [teilm310]

Glede na trenutne razmere visoke inflacije bi morali mehanizmi določanja plač še naprej odražati socialno-ekonomske razmere, da bi se ohranila zaposlovanje in konkurenčnost ter ublažil padec kupne moči, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki. Zaradi pospešene inflacije po prvi polovici leta 2021 in nadalje v letu 2022 zaradi ruske vojne agresije proti Ukrajini so se realne plače znižale, zlasti pri zaposlenih z nizkimi dohodki. Zato je treba zagotoviti ustrezne prilagoditve plač, ki blažijo padec kupne moči in zmanjšujejo tveganje za povečanje revščine (vključno z energetske revščino), hkrati pa so v skladu s splošnim ciljem boja proti visoki inflaciji. V sedanjem makroekonomskem okolju ni pričakovati, da bo zvišanje plač na dnu porazdelitve dohodka prispevalo k neupravičenim inflacijskim pritiskom ali vplivalo na konkurenčnost. Kolektivna pogajanja imajo v sedanjih razmerah pomembno vlogo pri zagotavljanju uravnoteženih rezultatov pri določanju plač, pri čemer morajo spoštovati vlogo socialnih partnerjev, biti v skladu s prevladujočimi praksami določanja plač v državah članicah ter upoštevati tudi posebne stroškovne pritiske, s katerimi se srečujejo nekatera podjetja in sektorji ter delavci. V več državah članicah je še vedno

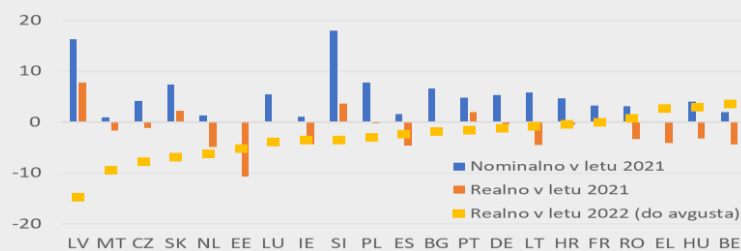
mogoče zmanjšati davčni primež za osebe z nizkimi in srednjimi dohodki, de se spodbudi zaposlovanje in ohrani kupna moč.

Ustrezne minimalne plače lahko pomagajo zaščititi kupno moč zaposlenih z nizkimi dohodki in preprečiti povečanje revščine zaposlenih, hkrati pa ohranjajo povpraševanje in krepijo spodbude za delo. Številni delavci v EU niso zaščiteni z ustreznimi minimalnimi plačami. Na splošno je skoraj vsak deseti zaposleni izpostavljen tveganju revščine. Poleg tega so se minimalne plače realno znižale v skoraj vseh državah članicah. Ublažitev učinkov nedavnega znatnega zvišanja cen je zlasti pomembna pri zaposlenih z nizkimi dohodki, ki so jih najbolj prizadele visoke cene energije in hrane. Direktiva o ustreznih minimalnih plačah vzpostavlja okvir z jasnimi pravili za izboljšanje ustreznosti zakonsko določenih minimalnih plač v tistih državah članicah, v katerih so vzpostavljene. Direktiva bo pomagala podpreti ranljiva gospodinjstva s spodbujanjem določanja zakonsko določenih minimalnih plač na ustreznih ravneh, med drugim ob upoštevanju kupne moči minimalne plače, socialno-ekonomskih razmer in dolgoročnega razvoja produktivnosti. Poleg tega bi redne posodobitve minimalnih plač v skladu z direktivo v sedanjih razmerah pomagale preprečiti padeč kupne moči zaposlenih z minimalno plačo. Direktiva vsebuje tudi določbe za spodbujanje kolektivnih pogajanj ter okrepitev mehanizmov izvrševanja in spremljanja v vseh državah članicah. Zlasti zahteva pripravo akcijskega načrta in vzpostavitev okvira omogočitvenih pogojev za kolektivna pogajanja, kjer je stopnja pokritosti nižja od 80 %. Čeprav je za prenos direktive v nacionalno zakonodajo predvideno dveletno obdobje, lahko izvajanje v začetni fazi spodbudi prizadevanja držav članic za pomoč pri zagotavljanju ustreznih delovnih in življenjskih pogojev za delavce. Poleg tega lahkočasni podporni proračunski ukrepi, namenjeni zaposlenim z nizkimi dohodki, pomagajo ublažiti padeč kupne moči zaradi energetske krize.

Inflacija je spodkopala učinek nedavnih povišanj minimalnih plač

Nominalna sredstva na zaposlenega so se v drugem četrtletju leta 2022 povečala za 4,9 % (v primerjavi z drugim četrtletjem leta 2021).

Realna in nominalna sprememba zakonsko določenih minimalnih plač (stopnja rasti, v %)

Opomba: države članice so razvrščene po padajočem vrstnem redu glede na obseg realnega povečanja zakonsko določenih minimalnih plač v letu 2022. Vir: mreža korespondentov Eurofounda in Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], izračuni Eurofounda.

Vendar so se
realne plače v
drugem
četrtnetju
leta 2022
znižale za
3,3 % (v
primerjavi z
drugim
četrtnetjem
leta 2021).

V 16 od 21
držav članic so
se realne
minimalne
plače v
letu 2022 nižale
do avgusta.

Delež zaposlitev za določen čas se je leta 2021 v večini držav članic le rahlo povečal zaradi ugodnejših gospodarskih razmer. Čeprav so med državami članicami ugotovljene precejšnje razlike v deležu zaposlenih za določen čas in stopnjah njihovega prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas (nekatero države se v zvezi s tem srečujejo z izzivi), so pogodbe o zaposlitvi za določen čas v večini držav članic še vedno bolj razširjene med mladimi in ženskami. Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom v EU je leta 2021 ostal na splošno stabilen, vendar neprostovoljno delo s krajšim delovnim časom še vedno prizadene precejšen delež zaposlenih v številnih državah članicah. Zakoreninjena razširjena uporaba zaposlitve za določen čas ali s krajšim delovnim časom, zlasti neprostovoljne, lahko zmanjša razvoj človeškega kapitala, produktivnost in socialno mobilnost, kar škoduje potencialni rasti. V zvezi s tem lahko krepitev inšpektoratov za delo in učinek odvrtilnih ukrepov prispevata k boljšemu delovanju trga dela ter hkrati spodbujata varne delovne pogoje in dostop do socialne zaščite. Ti ukrepi lahko skupaj s prilagojenimi aktivnimi politikami trga dela spodbudijo navzgor usmerjeno prehajanje med delovnimi mesti in podprejo nemoteno prerazporeditev delovne sile med sektorji ali poklici, vključno s tistimi, ki so povezani z zelenim in digitalnim prehodom.

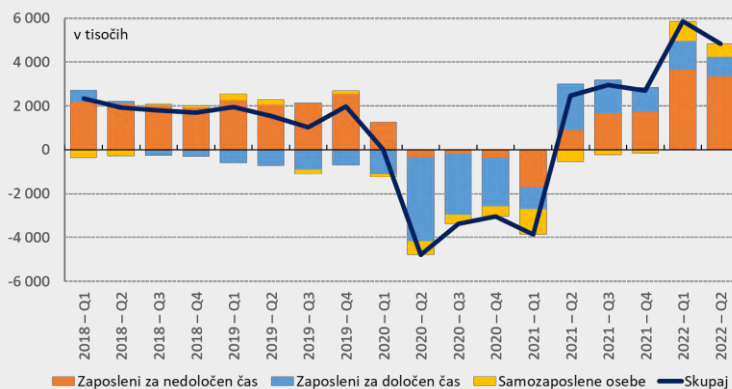
Delež pogodb o zaposlitvi za določen čas se z okrevanjem ni povečal, vendar se stopnje prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas med državami članicami razlikujejo

13,3 % delavcev (20–64 let) s **pogodbami o zaposlitvi za določen čas** v drugem četrtletju leta 2022 (0,4 odstotne točke manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019)

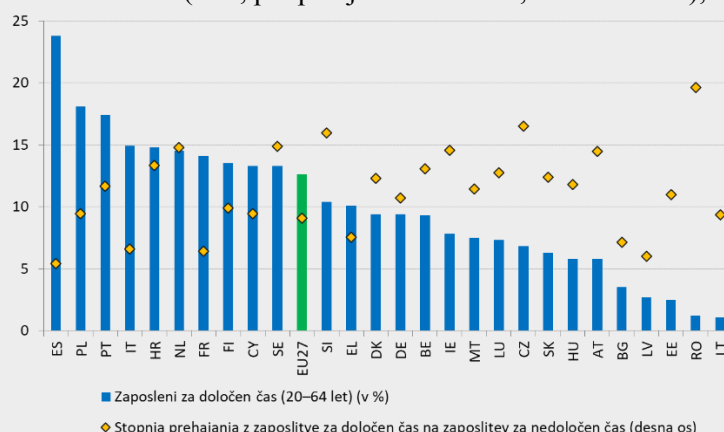
50,4 % mladih (15–24 let) in **14,3 % zaposlenih žensk s pogodbami o zaposlitvi za določen čas** v drugem četrtletju leta 2022

7,8 % zaposlenih (20–64 let) na podlagi **neprostovoljnih pogodb o zaposlitvi za določen čas** v EU v letu 2021

Spremembe v zaposlovanju glede na zaposlitveni status (v tisočih, 20–64 let, medletna sprememba na podlagi sezonsko neprilagojenih podatkov), EU27

Zaposleni za določen čas kot odstotek skupnega števila zaposlenih (20–64 let, v %, 2020) in stopnja prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas (v %, povprečje za leta 2018, 2019 in 2020), EU27

Vir: Eurostat [lfsq_egaps], [lfsa_etpgan], [ilc_lvh32] in [lfsq_etgaed]. Opomba: prekinitev časovne vrste iz prvega četrtletja leta 2021.

Nove oblike dela, kot sta delo na daljavo in platformno delo, lahko prinesejo družbene in gospodarske koristi, vendar so zanje potrebne prilagoditve predpisov, politik in delovne kulture. S pandemijo se je uporaba dela na daljavo povečala: v nasprotju z desetino zaposlenih v letu 2019 je leta 2021 skoraj četrtina zaposlenih delala od doma. Nove izkušnje z delom na daljavo kažejo, da lahko kombiniranje dela na daljavo z delom v prostorih delodajalca poveča produktivnost ter hibridnim delavcem pomaga najti splošno boljše ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem. Da bi se preprečili učinki, ki zmanjšujejo kakovost dela, kot je reden dolg delovni čas, so številne države članice sprejele ukrepe za ureditev dela na daljavo, s čimer je nastal nabor različnih pristopov. Poleg dela na daljavo je postalo pomembno tudi platformno delo, ki prispeva k ustvarjanju delovnih mest, vendar predstavlja izzive v smislu poštenih delovnih pogojev. Več kot 28 milijonov oseb v EU je že opravljalo platformno delo, ki ga prav tako omogočajo digitalne tehnologije. Algoritemsko

upravljanje, morebitna napačna razvrstitev zaposlitvenega statusa in pomanjkanje čezmejne preglednosti so ključna vprašanja, obravnavana v predlogu Komisije za direktivo na tem področju. Delo na daljavo in platformno delo postajata vse pomembnejša, zato je ključno, da se v širši družbi zagotovijo ustrezne digitalne spretnosti, da se preprečijo digitalne vrzeli, tudi v zvezi s starejšimi in nizko usposobljenimi delavci.

Delo na daljavo lahko omogoči boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, hibridno delo pa prispeva k zmanjšanju tveganja daljšega delovnega časa

13 %

zaposlenih, ki delajo na daljavo, poroča o slabem usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja v primerjavi z ...

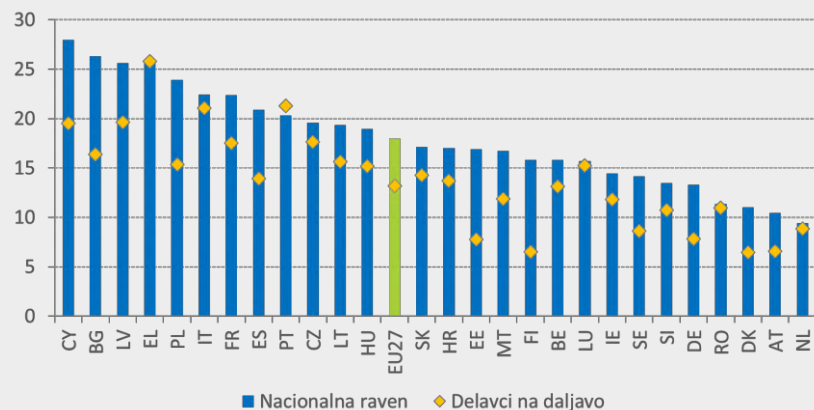
18 %

... zaposlenih, ki delajo v prostorih delodajalca.

Hibridni delovni vzorci

zagotavljajo boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja v večini držav članic

Slabo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, sporočeno za vse zaposlene in zaposlene, ki delajo na daljavo, v državah članicah (v %, 2021)

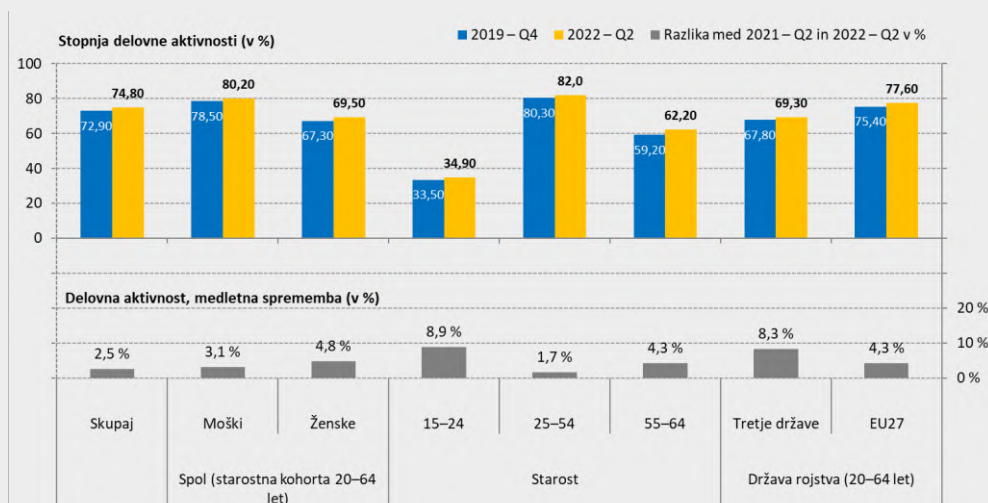

Opomba: slabo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja vključuje zaposlene, ki so na vprašanje, kako je delovni čas prilagojen njihovim družinskim ali družbenim obveznostim zunaj dela, odgovorili „ne prav dobro“ in „slabo“. Vir: Eurofound, [Evropska telefonska raziskava o delovnih razmerah \(EWCTS\) 2021](#).

Ruska vojna agresija proti Ukrajini je povzročila velik pritok razseljenih oseb v EU in s tem povezane potrebe po vključevanju na trg dela in v družbo. Da bi Evropska komisija pomagala pri reševanju humanitarne krize in spodbudila vključevanje ukrajinskih beguncev v EU, je prvič aktivirala Direktivo o začasni zaščiti, ki jo je oktobra 2022 podaljšala do marca 2024. V skladu z njo je treba zagotoviti dovoljenja za prebivanje ter dostop do izobraževanja, trga dela in socialne zaščite. Potrebe se nanašajo zlasti na premagovanje ovir pri vključevanju na trg dela, predvsem z jezikovnimi težaji, ter na nastanitev, otroško varstvo in šolanje, pa tudi na dolgotrajno oskrbo ali podporo na področju duševnega zdravja. Razseljene osebe iz Ukrajine lahko skupaj z zakonitimi migracijami iz drugih držav prispevajo k srednje- do dolgoročnemu zmanjšanju pomanjkanja delovne sile v Uniji, zlasti v poklicih, kjer so zgoraj navedene ovire za vključevanje na trg dela manj zavezujoče, ter delno k obravnavanju demografskega izziva, ki ga predstavlja nizka rodnost. Da bi Komisija pripomogla k temu procesu, je začela izvajati pilotno pobudo nabor talentov EU, tj. novo orodje za pomoč ljudem, ki bežijo pred vojno, pri iskanju zaposlitve v EU. Na splošno sta učinkovit dostop do socialne zaščite, zdravstvenega varstva, otroškega varstva in šolanja ter priznavanje kvalifikacij bistvena za uspešno vključevanje.

Okrevanje trga dela je privedlo do izboljšanja rezultatov na področju zaposlovanja za večino skupin prebivalstva, vendar izzivi ostajajo

Stopnje delovne aktivnosti po spolu in starostni skupini v EU27 ter po državi rojstva; sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki (v %)

Vir: Eurostat in [lfsi_emp_q]. anketa o delovni sili EU.

4,8 milijona

več zaposlenih v EU v drugem četrtletju leta 2022 v primerjavi z drugim četrtletjem leta 2021 (1,7 milijona več kot v zadnjem četrtletju leta 2019)

Pri mladih ter rojenih zunaj EU in ženskah je bila stopnja rasti zaposlovanja najvišja od drugega četrtletja leta 2021

Vendar

je v drugem četrtletju leta 2022 vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma znašala 10,7 odstotne točke, kar pa je manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019, ko je znašala 11,2 odstotne točke

Vrzel stopnje delovne aktivnosti v vrednosti 8,3 odstotne točke med osebami, rojenimi v EU, in osebami, rojenimi zunaj EU, v drugem četrtletju leta 2022 (7,6 odstotne točke v zadnjem četrtletju leta 2019)

Razmere na trgu dela so še vedno težavne za mlade, zlasti za ženske in osebe z migrantskim ozadjem, zato so potrebni posebni in prilagojeni ukrepi politike. Po najvišji ravni v drugi polovici leta 2020 se je stopnja brezposelnosti mladih v EU leta 2021 vrnila na raven pred krizo in je v drugem četrtletju leta 2022 znašala 14,3 %. Kljub temu ostaja skoraj trikrat višja od stopnje brezposelnosti celotnega prebivalstva v starostni skupini 25–74 let. Poleg tega se je delež mladih v starostni skupini 15–29 let, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, do drugega četrtletja leta 2022 zmanjšal na 11,6 % s 13,2 % v drugem četrtletju leta 2021, kar je manj kot pred pandemijo, vendar je delež še vedno razmeroma visok. Prizadete so bile zlasti mlade ženske in osebe z migrantskim ozadjem. Na letni ravni so leta 2021 med državami članicami še vedno obstajale znatne razlike glede stopnje mladih v starostni skupini 15–29 let, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo. Sprejeti bi bilo treba ukrepe politike za ublažitev strukturnih izzivov, s katerimi se srečujejo mladi na trgu dela, vključno s preprečevanjem tveganj dolgoročajših negativnih

učinkov na spretnosti mladih ter njihove obete na trgu dela. Okrepljeno jamstvo za mlade bi se moralo uporabljati za zagotavljanje kakovostnih delovnih mest, nadaljnega izobraževanja, vajeništva ali pripravništva v štirih mesecih po tem, ko postanejo brezposelni ali se prenehajo formalno izobraževati⁸. Poleg tega pobuda „Aim, Learn, Master, Achieve“ (ALMA) pomaga prikrajšanim mladim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo, pridobiti poklicne izkušnje v tujini⁹.

Še vedno obstajajo dolgotrajni izzivi glede udeležbe žensk na trgu dela in enakega plačila za enako delo, kar kaže na vztrajne neenakosti med spoloma na trgu dela. Med okrevanjem trga dela leta 2021 se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma le rahlo zmanjšala. Zaradi neplačanega dela, vključno s skrbstvenimi obveznostmi, osemkrat več žensk kot moških ni moglo poiskati plačane zaposlitve, petkrat več žensk pa se je neprostoovoljno zaposlilo za krajši delovni čas. To kaže na pomen ustreznih politik za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter učinkovitega dostopa do kakovostnih in cenovno dostopnih storitev varstva in oskrbe. S prilagoditvijo sistemov vzgoje in varstva predšolskih otrok ter sistemov dolgotrajne oskrbe v skladu z evropsko strategijo oskrbe, ki jo je Komisija predstavila 7. septembra 2022, ter hkratnim odpravljanjem pomanjkanja in omejitev zmogljivosti na navedenih področjih se lahko izboljšajo možnosti na trgu dela za tiste, ki trenutno opravljajo neplačano delo v varstvu in oskrbi, ter kakovost teh storitev za prejemnike. Hkrati sistemi davkov in socialnih prejemkov v številnih državah EU še vedno odvrčajo od opravljanja plačanega dela ali daljšega delovnega časa prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu (od tega je 78 % žensk), kar bi bilo treba obravnavati z ustreznimi reformami.

Obstaja velik potencial za večjo udeležbo invalidov in starejših delavcev na trgu dela. Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov v EU je leta 2021 znašala 23 odstotnih točk, kar je skoraj toliko kot leta 2014, ko se je začelo merjenje, kar poudarja potrebo po ukrepih politike. Sveženj o zaposlovanju invalidov, ki se je začel izvajati 20. septembra 2022, v pomoč pri obravnavanju tega izziva zagotavlja smernice in prakse na šestih različnih področjih, od zaposlovanja do ohranjanja delovnih mest, do leta 2024 pa bo razvit v sodelovanju z ustreznimi deležniki. Zaradi demografskih sprememb in zvišanja upokojitvene starosti v številnih državah članicah se je leta 2021 stopnja delovne aktivnosti oseb v starostni skupini 55–64 let v skladu s trendom zadnjega desetletja še povečala in dosegla 60,5 %. Vendar je še vedno za skoraj 20 odstotnih točk manjša kot pri osebah v starostni skupini 25–54 let. Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pri starejših delavcih je ostala stabilna pri 12,7 odstotne točke in je večja od ustrezne vrednosti za starostno skupino 20–64 let (10,8 odstotne točke). Aktivne politike trga dela, vključno s tistimi, ki spodbujajo vseživljenjsko učenje in podporo pri iskanju zaposlitve, so bistvene za izkoriščanje potenciala invalidov in starejših delavcev.

Učenci iz revnih socialno-ekonomskih okolij pogosto nimajo osnovnih spretnosti, vključno z digitalnimi, kar ovira njihove priložnosti na trgu dela in nadaljnje vseživljenjsko pridobivanje spretnosti, zato je treba izboljšati pravičnost v izobraževanju. Kljub pozitivnemu trendu v zadnjih letih približno 3,1 milijona mladih zgodaj opusti izobraževanje, pri čemer jih preveč ne pridobi minimalne ravni osnovnih spretnosti. To zlasti velja za osebe iz prikrajšanih okolij, kar še dodatno zmanjšuje njihove

⁸ [Priporočilo Sveta](#) z dne 30. oktobra 2020 o Mostu do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade in nadomestitvi Priporočila Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino (2020/C 372/01) (UL C 372, 4.11.2020, str. 1).

⁹ Več informacij je na voljo na: [ALMA \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

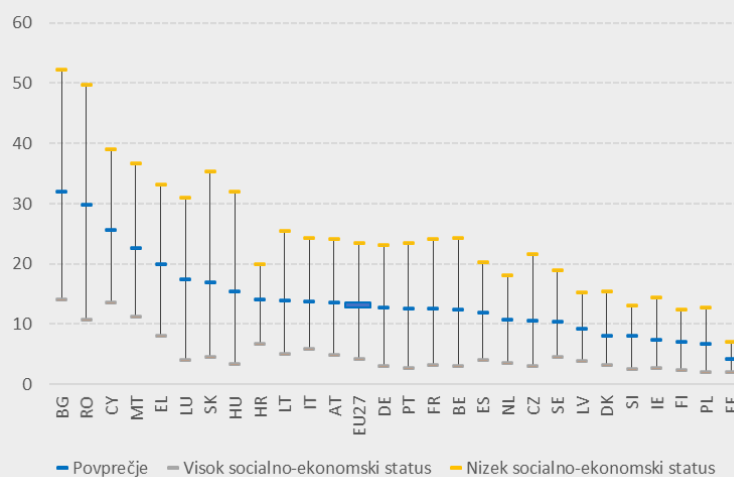
možnosti za vpis v terciarno izobraževanje ter za popoln razvoj in izkoriščanje njihovega potenciala v življenju. Med pandemijo COVID-19 so fizično zaprtje šol in potrebne omejitve gibanja ustvarili tudi močan pritisk na duševno zdravje in dobrobit mladostnikov, kar lahko še poveča tveganje učne poduspešnosti in opuščanja izobraževanja. Države članice se srečujejo z vse večjim pomanjkanjem učiteljev, zlasti na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ter v socialno-ekonomsko prikrajšanih krajih. Zaradi neprivlačnih kariernih možnosti za učitelje se malo kandidatov odloči za začetno izobraževanje učiteljev, poleg tega pa številni učitelji začetniki opustijo poklic v prvih letih. Pomanjkanje učiteljev negativno vpliva na kakovost izobraževanja na vseh ravneh, tudi v vzgoji in varstvu predšolskih otrok ter na univerzah, pa tudi v zvezi s spretnostmi, potrebnimi za digitalni in zeleni prehod. Zlasti pospešeni digitalni prehod je povečal že obstoječe vrzeli v digitalnih spretnostih in razkril nove nastajajoče neenakosti. Omejen dostop do digitalnih virov je povzročil izgube znanja pri osebah z nizkim socialno-ekonomskim statusom ter migrantskih in romskih otrocih. Da bi se dosegli cilji na ravni EU, določeni v okviru evropskega izobraževalnega prostora, bo potreben večji poudarek politike na odpravljanju neenakosti v izobraževanju in izboljšanju dobrobiti učencev, tudi s celovitejšimi in sistemskimi pristopi ter medsektorskim sodelovanjem, v skladu s predlogom Komisije za priporočilo Sveta o poteh do uspeha v šoli, pa tudi na zagotavljanju cenovno dostopnega in kakovostnega izobraževanja v skladu z okrepljenim evropskim jamstvom za otroke.

Socialno-ekonomsko ozadje je ključni dejavnik učnih dosežkov, pri čemer obstajajo velike razlike med državami članicami

Vrzel v poduspešnosti med učenci iz prikrajšanih in učenci iz boljših socialno-ekonomskih okolij znaša 19,5 odstotne točke

Na splošno je večja povprečna uspešnost povezana z manjšimi vrzelmi med nizkim in visokim socialno-ekonomskim statusom

Skupna stopnja učne poduspešnosti pri bralni, matematični in naravoslovni pismenosti glede na socialno-ekonomski status (v %, 2018)

Vir: izračuni Skupnega raziskovalnega središča na podlagi podatkov iz raziskave OECD PISA za leto 2018

Digitalni prehod, ki ga je pospešila pandemija COVID-19, je močno povečal povpraševanje po digitalnih spretnostih, vendar niso vsi dobro pripravljeni nanj. Digitalne spretnosti so potrebne za vse več različnih delovnih mest (že zdaj za 90 % delovnih mest). Nizke ravni digitalnih spretnosti v tem kontekstu škodijo zaposljivosti in rasti

produktivnosti ter ustvarjajo ozka grla za digitalni prehod in potencialno rast. Glede na nedavne podatke je imelo leta 2021 le 54 % odraslih v EU vsaj osnovne digitalne spretnosti, pri čemer obstajajo velike razlike med državami članicami. Osebe z nizko ravnijo izobrazbe, brezposelni in neaktivne osebe imajo običajno nižje ravni digitalnih spretnosti in manj priložnosti za njihov razvoj. Nizka raven digitalnih spretnosti v številnih segmentih prebivalstva lahko povzroči tudi nove vrste prikrajšanosti v kontekstu vse bolj digitaliziranih storitev, zlasti v zvezi z dostopom do izobraževanja in usposabljanja, pa tudi digitaliziranih javnih storitev v širšem smislu, vključno z javnimi službami za zaposlovanje. Za odpravo digitalne vrzeli so za celotno prebivalstvo potrebni programi za digitalne spretnosti, ki jih dopolnjujejo ciljno usmerjeni programi, prilagojeni profilom spretnosti specifičnih skupin ter njihovem položaju na trgu dela. Cilj EU je do leta 2030 zagotoviti vsaj osnovne digitalne spretnosti za vsaj 80 % prebivalstva ter povečati število strokovnjakov s področja IKT na 20 milijonov (približno 10 % zaposlenih, začenši z nizko ravnijo 4,5 % v letu 2021). Komisija je v ta namen leta 2021 začela strukturirani dialog o digitalnem izobraževanju in spretnostih.

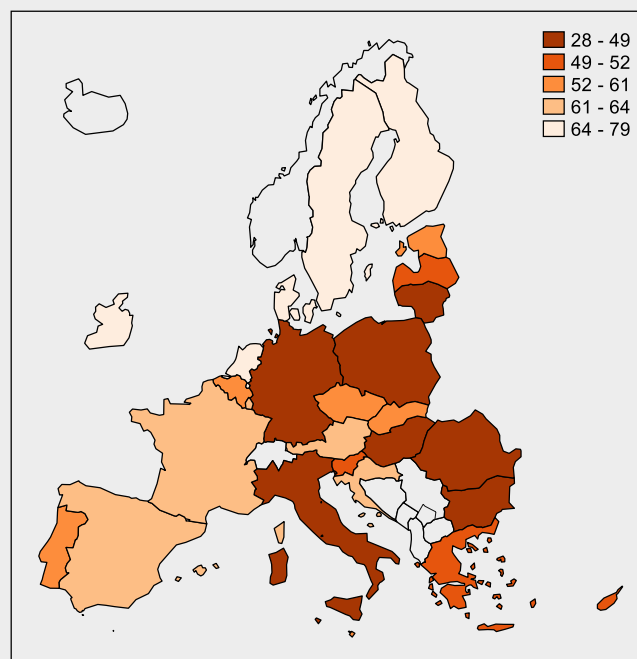
Digitalne spretnosti so postale prečna kompetenca, vendar se ravni med državami članicami zelo razlikujejo

Za **90 %** delovnih mest se zahtevajo **digitalne spretnosti**

Leta 2021 je imelo **le 54 % odraslih v EU vsaj osnovne digitalne spretnosti**

EU namerava do leta 2030 zagotoviti **80 % odraslim vsaj osnovne digitalne spretnosti**

Posamezniki z osnovno ali višjo ravnjo splošne digitalne pismenosti (odstotek prebivalstva v starostni skupini 16–74 let, 2021)

Opomba: nekatere upravne enote na otokih in v najbolj oddaljenih regijah niso zastopane. /ir: Eurostat, anketa o delovni sili, EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics za upravne meje.

Evropa mora še naprej razvijati spretnosti svoje delovne sile, vključno s podpiranjem zelenega in energetskega prehoda, da bi ostala konkurenčna, spodbujala kakovostna delovna mesta in zaščitila svoj socialni model. Poleg digitalne preobrazbe se s prehodom na podnebno nevtralnno družbo spreminjajo tudi spretnosti, ki se zahtevajo na trgu dela. Trenutne socialno-ekonomske in geopolitične razmere dodatno poudarjajo potrebo po izpopolnjevanju in preusposabljanju delovne sile za podporo prehajanju med delovnimi mesti ter za obravnavanje že tako pomembnega pomanjkanja delovne sile in spretnosti, tudi v zelenem

gospodarstvu. Evropsko leto spretnosti 2023 naj bi zagotovilo pomembno spodbudo politike za spodbujanje vseživljenjskega pridobivanja spretnosti, ki je bistveno za doseganje velikih preobrazb, s katerimi se soočajo naša gospodarstva in družbe. Aktivna udeležba obstoječe delovne sile v učnih dejavnostih po učinkovitem začetnem izobraževanju in usposabljanju je bistvena za zagotavljanje stalnega posodabljanja spretnosti. Kakovostne visokošolske ustanove so pomembne tudi za razvoj vrhunskih spretnosti, ki so potrebne za odporna, vključujoča in trajnostna evropska gospodarstva. Krovni cilj EU za leto 2030 na področju učenja odraslih zahteva, da se do leta 2030 v EU vsako leto vsaj 60 % odraslih udeleži učenja. Glede na zadnje podatke iz leta 2016 je stopnja udeležbe v EU (v zadnjih dvanajstih mesecih) pri prebivalstvu v starostni skupini 25–64 let še vedno prenizka, in sicer znaša 37,4 %, kar kaže na potrebo po znatni pospežitvi napredka pri doseganju ambicioznih nacionalnih ciljev, določenih za leto 2030. Poleg tega se v vseh državah članicah nizko usposobljeni odrasli običajno redkeje udeležujejo usposabljanja kot tisti z višjo sekundarno izobrazbo, ki pa imajo nižje stopnje udeležbe kot diplomanti s terciarno izobrazbo. Udeležba odraslih v učenju je tudi pogostejša v mestih kot na podeželju. V Priporočilu Sveta o individualnih učnih računih z dne 16. junija 2022 je opisano, kako lahko države članice učinkovito združujejo finančno in nefinančno podporo, da bi vsem odraslim omogočile, da v celotnem delovnem življenju razvijajo svoje spretnosti, ter dosegle napredek pri doseganju cilja na področju učenja odraslih v prihodnjem desetletju. Poleg tega je namen Priporočila Sveta o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost z dne 16. junija 2022 zagotoviti kakovost, priznavanje in razumevanje mikrodokazil, ki se vse pogosteje uporabljajo v sistemih izobraževanja, usposabljanja in trga dela.

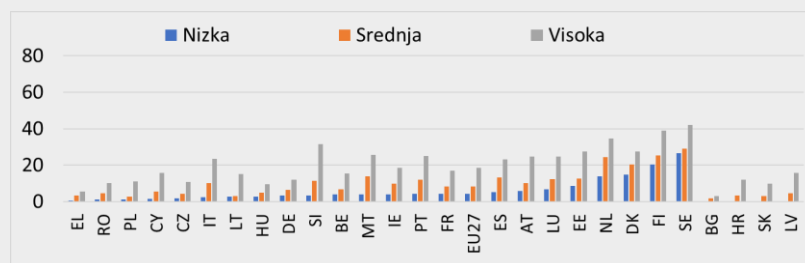
Udeležba odraslih v učenju je še vedno prenizka, zlasti pri nizko usposobljenih

10,8 % odraslih v EU se je leta 2021 udeležilo učenja (v predhodnih štirih tednih)

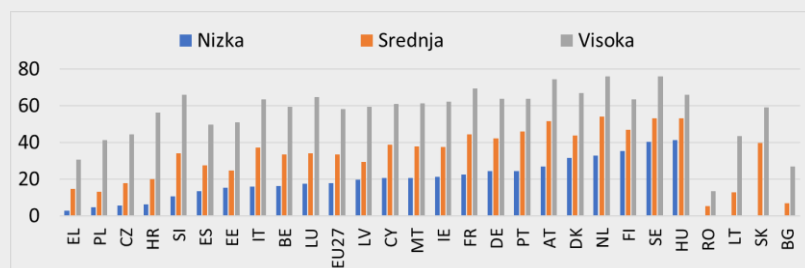
Le **4,3 %** nizko usposobljenih odraslih se je udeležilo učenja

Leta 2016 se je **37,4 %** odraslih udeležilo neke oblike izobraževanja in usposabljanja v predhodnih 12 mesecih

Udeležba odraslih v učenju glede na raven izobrazbe (nizko, srednje in visoko usposobljeni) v zadnjih štirih tednih (2021, v %)

Udeležba odraslih v učenju glede na raven izobrazbe (nizko, srednje in visoko usposobljeni) v zadnjih 12 mesecih (2016, v %)

Vir: Eurostat [trng_lfs_03], anketa o delovni sili in [posebni izvleček], anketa o izobraževanju odraslih.

Leta 2021 so se skupni realni dohodki gospodinjstev v EU zaradi okrevanja po pandemiji COVID-19 povečali skupaj z BDP in tržnimi dohodki, leta 2022 pa so se zmanjšali. V drugem četrtletju leta 2021 se je realni dohodek gospodinjstev povečal za izjemnih 4,5 % (medletno), realna rast BDP pa je dosegla najvišjo vrednost 14,1 %.

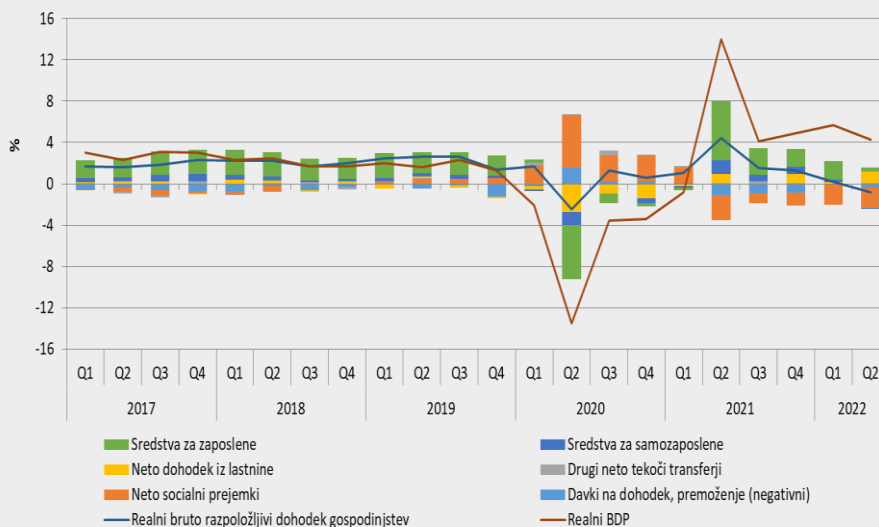
Odpornost dohodkov gospodinjstev na pretres zaradi COVID-19 v letu 2020 je povezana z delovanjem avtomatskih stabilizatorjev ter obsežnimi in hitrimi odzivi politike na ravni držav članic in EU, ki so v veliki meri ublažili negativne socialno-ekonomske posledice pandemije. Vendar se je rast realnega dohodka gospodinjstev v obdobju od tretjega četrtnega leta 2021 močno upočasnila, saj jo je kljub rasti nominalnih sredstev za zaposlene zavirala hitro naraščajoča inflacija. Do drugega četrtnega leta 2022 se je realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev prvič po pretresu zaradi COVID-19 v drugem četrtnem letu 2020 zmanjšal, realna rast BDP pa se je upočasnila.

Nedavna visoka inflacija je negativno vplivala na rast skupnega realnega dohodka gospodinjstev v letu 2022

Rast realnega BDP in realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev ter njegove glavne komponente (v %, EU27)

Realni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se je v EU v drugem četrtnem letu 2022 zmanjšal

Dohodkovna neenakost je na splošno stabilna v večini držav članic

Vir: Eurostat, nacionalna računa [nasq_10_nf_tf] in [namq_10_gdp]. Opombe: glej osrednji del poročila.

Kljub krizi zaradi COVID-19 je bil delež ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, v letu 2020 na splošno stabilen in naj bi ostal enak v letu 2021, potem ko se je v prejšnjih letih zmanjšal zaradi ukrepov, ki so jih EU in države članice uvedle za ublažitev negativnih posledic pandemije. Leta 2020 je bila približno petina oseb v EU izpostavljena tveganju revščine ali socialne izključenosti, v letu 2021 pa naj prav tako ne bi bilo bistvenih sprememb, pri čemer pa obstajajo velike razlike med državami članicami. Stopnja tveganja revščine in delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, sta po pandemiji ostala praktično nespremenjena, resna materialna in socialna prikrajšanost pa sta se v letu 2021 še naprej zmanjševali. Čeprav se kažejo znaki divergence med državami članicami, je bila dohodkovna neenakost v obdobju 2020–2021 na splošno stabilna. To je bila posledica obsežnih in hitrih ukrepov politike, vključno s shemami skrajšanega delovnega časa in drugimi ukrepi za ohranjanje delovnih mest ter ukrepi politike za podporo ranljivim osebam med krizo zaradi COVID-19. Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se je dejansko povečal na doslej najvišjo raven (povečal se je v veliki večini držav članic), s čimer se je revščina v EU v

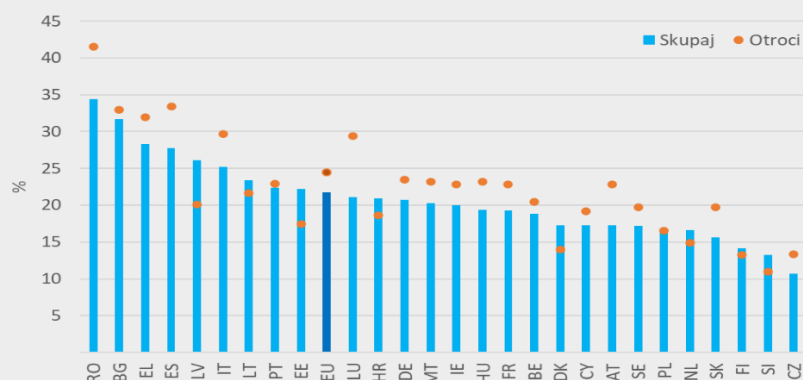
povprečju zmanjšala za več kot tretjino. Kljub temu je bilo tveganje revščine več kot trikrat bolj verjetno pri osebah z nestandardno zaposlitvijo (16,6 %) kot pri osebah s standardno zaposlitvijo (5 %). Zgodnje ocene odhodkov za socialno zaščito v letu 2021 za 24 držav članic kažejo, da se je njihov delež BDP v primerjavi z letom 2020 zmanjšal (29,2 % v primerjavi s 30,7 %), vendar še vedno presega ravni pred krizo (27,1 % leta 2019). V skoraj vseh državah članicah se je delež odhodkov za zdravstveno varstvo in nadomestila za čas bolezni povečal, obseg denarnih nadomestil za brezposelnost pa se je zmanjšal.

Tveganje revščine ali socialne izključenosti za posamezne skupine prebivalstva se v obdobju 2020–2021 na splošno prav tako ni spremenilo, čeprav se nekatere od njih še vedno srečujejo s posebnimi izzivi. Delež oseb, rojenih zunaj EU, in Romov, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, je v EU na splošno ostal nespremenjen, delež invalidov pa se je kljub izbruhu pandemije zmanjšal. Kljub temu so te skupine še vedno sistematično bolj izpostavljene revščini in socialni izključenosti kot preostalo prebivalstvo. Za boj proti večjemu tveganju revščine in socialne izključenosti invalidov bi morale države članice odpraviti vrzeli v socialni zaščiti, da bi zmanjšale neenakosti, med drugim z nadomestilom za dodatne stroške, povezane z invalidnostjo, in upravičenostjo do prejemkov za invalide. Tudi pri otrocih je tveganje revščine ali socialne izključenosti v obdobju 2020–2021 ostalo na splošno stabilno, vendar večje kot pri celotnem prebivalstvu, pri čemer se kažejo znaki divergence med državami članicami. Poleg tega so se družine z otroki še vedno soočale z resno stanovanjsko prikrajšanostjo. Za otroke, ki odraščajo v revščini ali socialni izključenosti, je manj verjetno, da bodo uspešni v šoli, dobrega zdravja in da bodo pozneje v življenju v celoti uresničili svoj potencial, zato so potrebni nujni ukrepi politike za obravnavo tega izziva v skladu z okrepljenim evropskim jamstvom za otroke.

Tveganje revščine ali socialne izključenosti je v EU v obdobju 2020–2021 v povprečju ostalo na splošno stabilno, vendar se med državami članicami močno razlikuje in je večje pri otrocih

Vsaka peta oseba v EU je bila v letu 2021 izpostavljena tveganju revščine ali socialne izključenosti, pri čemer se je stopnja tveganja med državami članicami gibala od 10,7 % do 34,4 %

Stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za celotno prebivalstvo in otroke (0–17 let) (v %, 2021)

Vir: Eurostat [ilc_peps01n], EU-SILC

Tveganje
revščine ali
socialne
izključenosti je
večje pri
otročih v
EU(24,4 %),
kar velja za
večino držav
članic

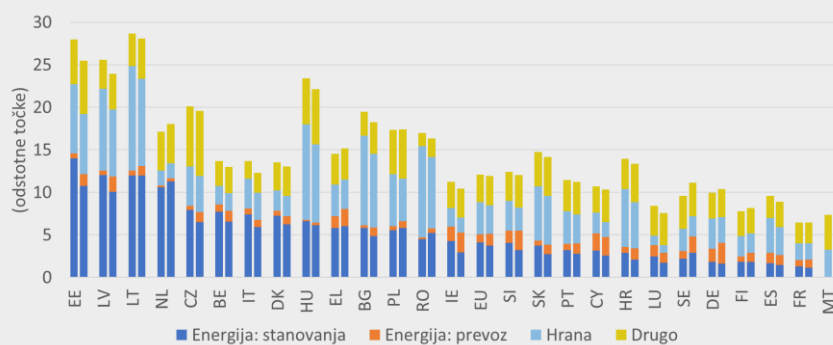
Visoke in naraščajoče cene energije ter s tem povezani inflacijski pritiski bi lahko negativno vplivali na kupno moč, zlasti za ranljiva gospodinjstva, in povzročili povečanje energetske revščine, zaradi česar je potrebna začasna in ciljno usmerjena podpora. Porast cen energije v obdobju 2021–2022 negativno vpliva na kupno moč gospodinjstev z nizkimi in srednjimi dohodki (njihovi življenjski stroški so se po ocenah v povprečju povečali za 12 odstotkov), zlasti v zvezi s hrano in energijo. Višji skupni stroški prevoza in stroški energije za gospodinjstva, ki so večinoma povezani z ogrevanjem in hlajenjem, prav tako pomenijo večje tveganje, da bi se gospodinjstva znašla v energetske revščini. Zlasti nezmožnost ustreznega ogrevanja doma najbolj prizadene zaposlene z nizkimi dohodki. Približno dve od desetih oseb, izpostavljenih tveganju revščine, leta 2021 nista mogli ustrezno ogrevati svojega doma, kar je več kot dvakrat več kot na ravni celotnega prebivalstva. Komisija je predlagala več ukrepov za reševanje energetske krize. Oktobra 2021 je predstavila sporočilo o cenah energije, vključno z naborom orodij, v katerem je opisano, kaj bi lahko države članice storile v skladu z obstoječimi pravili EU, da bi ranljivim potrošnikom in podjetjem pomagale pri soočanju z visokimi cenami. Z Uredbo Sveta z dne 6. oktobra 2022 o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije se je nabor orodij razširil, pričakuje pa se tudi, da bo ustvarila dodatne javne prihodke zaradi nepričakovanih dobičkov od podmejnih tehnologij in solidarnostnega prispevka podjetij v sektorju fosilnih goriv. Ti prihodki bodo namenjeni gospodinjstvom in podjetjem, pri katerih se povečuje tveganje, da ne bodo mogla plačevati računov za energijo, in naj bi pomagali preprečiti povečevanje tveganj revščine in neenakosti. Države članice so v preteklem letu uvedle izredne in začasne ukrepe za reševanje sedanje energetske krize. Zaradi vse večjih cenovnih pritiskov je še zlasti pomembno pozorno spremljati njihove distribucijske učinke in se opreti na začasne podporne ukrepe, ki so bolj usmerjeni v ranljive skupine. Zmanjšanje izdatkov gospodinjstev za energijo in odvisnosti od fosilnih goriv, tudi z mobilizacijo naložb v energijsko učinkovitost, med drugim s prenovo stavb, in v energijo iz obnovljivih virov v skladu z načrtom REPowerEU prav tako prispeva k zaščiti kupne moči gospodinjstev glede na naraščajoče cene energije. Taki podporni ukrepi so najboljše dolgoročne rešitve za visoke cene energije in bi morali biti namenjeni predvsem ranljivim osebam.

Zvišanje cen energije negativno vpliva na skupne življenjske stroške gospodinjstev z niskimi in srednjimi dohodki

Skoraj polovica 9,7-odstotnega zvišanja življenjskih stroškov v EU med letoma 2021 in 2022 je bila posledica zvišanja cen energije.

6,9 % celotnega prebivalstva in 16,4 % oseb, izpostavljenih tveganju revščine, v letu 2021 ni moglo ustrezno ogrevati doma

Prispevek vrst izdatkov k zvišanju življenjskih stroškov za prvo in tretjo petino prebivalstva (glede na dohodek, v %) (prvi oziroma drugi stolpec po državah članicah)

Opomba: zvišanja življenjskih stroškov se izračunajo za deleže izdatkov v povprečju v prvem in tretjem kvintilu porazdelitve ekvivalentnega razpoložljivega dohodka gospodinjstev. Države članice so razvrščene po prispevku sprememb cen energije, povezanih s stanovanji, za prvi kvintil. Vir: izračuni Skupnega raziskovalnega središča na podlagi podatkov kazalnika Eurostata o inflaciji po HICP [[prc_hicp_manr](#)] iz septembra 2022 in mikropodatkov iz ankete EU o porabi v gospodinjstvih za leto 2015.

Zadostnost sistemov minimalnega dohodka se je v večini držav članic v letu 2020 zmanjšala v primerjavi z letom 2019, pri čemer vrzeli v pokritosti ostajajo. Zaščita minimalnega dohodka ima v skladu s pristopom aktivnega vključevanja ključno vlogo pri preprečevanju in zmanjševanju tveganja revščine ali socialne izključenosti. Vse države članice imajo vzpostavljene sisteme dohodkovne podpore subsidiarne narave, zadostnost minimalnega dohodka pa je v EU v zadnjem desetletju v povprečju ostala na splošno nespremenjena (vendar s precejšnjimi razlikami med državami članicami), pri čemer je bilo leta 2020 na splošno ugotovljeno rahlo poslabšanje. V obdobju 2015–2020 je bilo ugotovljeno izboljšanje pokritosti, kar lahko prispeva k preprečevanju povečanja globine revščine in materialne prikrajšanosti, še vedno pa obstajajo izzivi v zvezi z učinkovitostjo. Komisija je v podporo navzgor usmerjeni konvergenci med državami članicami ter boju proti revščini in socialni izključenosti predložila predlog priporočila Sveta o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje, v katerem so opredeljena področja za nadaljnjo posodobitev sistemov minimalnega dohodka v skladu s pristopom aktivnega vključevanja.

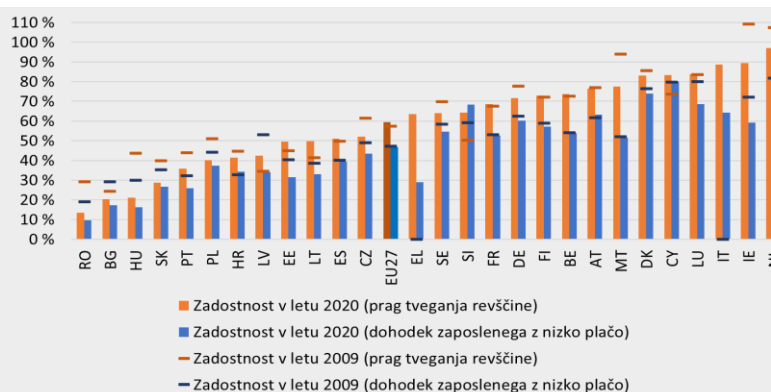
Razlike med zadostnostjo socialnovarstvenih mrež med državami članicami

Socialnovarstveni prejemki na podlagi minimalnega dohodka v letu 2019 dosegajo manj kot polovico praga

Neto dohodek prejemnikov minimalnega dohodka kot odstotek praga tveganja revščine (zglajen na tri leta) in dohodka zaposlenega z niskimi dohodki (2009 in 2020)

revščine v tretjini držav članic

Učinek transferjev na zmanjšanje revščine se med državami članicami giblje med 16 % in 52 %

Vir: izračun GD EMPL na podlagi mikropodatkov EU-SILC. Opomba: podatki za Irsko za socialnovarstvene prejemke na podlagi minimalnega dohodka se nanašajo na dohodkovno leto 2020. Prag AROP SILC za Irsko, Italijo, Luksemburg in Latvijo za leto 2020 še ni na voljo. Diagram se nanaša na samske osebe brez otrok. Neto dohodek prejemnika minimalnega dohodka lahko poleg minimalnega dohodka vključuje tudi druge vrste prejemkov (npr. stanovanjske dodatke). Upoštevani zaposleni z nizkimi dohodki prejema 50 % povprečne plače in dela s polnim delovnim časom.

Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju so se leta 2021 v EU v povprečju zmanjšale, vendar med državami članicami še vedno obstajajo precejšnje razlike, povpraševanje po storitvah dolgotrajne oskrbe pa se zaradi staranja prebivalstva močno povečuje. Osebe v gospodinjstvih z nizkimi dohodki pogosteje poročajo o neizpoljenih zdravstvenih potrebah, vendar se obseg vrzeli v primerjavi s celotnim prebivalstvom razlikuje med državami članicami. Pomanjkanje delovne sile in spretnosti v zdravstvenem sektorju lahko kljub zmanjšanju pritiska na zdravstvene sisteme, povezanega s COVID-19, še vedno povzroči ozka grla pri zagotavljanju storitev. Več držav članic je začelo izvajati systemske reforme zdravstvenega varstva, tudi v zvezi z zagotavljanjem primarnega zdravstvenega varstva. Te je treba skupaj s postopno digitalizacijo storitev nujno dokončati, da se poveča kakovost zagotavljanja storitev in izboljša njegova odpornost. Hkrati naj bi se zaradi učinka demografskih sprememb število oseb, ki bi lahko potrebovale dolgotrajno oskrbo, v EU povečalo s 30,8 milijona leta 2019 na 33,7 milijona leta 2030 in nato na 38,1 milijona leta 2050. To krepi potrebo po obravnavanju izzivov, povezanih z razpoložljivostjo, cenovno dostopnostjo in kakovostjo dolgotrajne oskrbe, pri čemer je treba upoštevati splošno vzdržnost javnih financ. Čeprav vse države članice zagotavljajo določeno pokritost s socialno zaščito, je 35,7 % oseb v EU poročalo, da ne uporabljajo (v večji meri) storitev oskrbe na domu iz finančnih razlogov, 9,7 % jih je omenilo pomanjkanje ponudbe, 2,1 % pa jih je navedlo pomisleke glede kakovosti. Zlasti so lahko samoplačniški izdatki za oskrbo tudi po socialni zaščiti zelo visoki, saj v številnih državah članicah predstavljajo več kot 50 % mediane dohodka starejših z znatnimi potrebami po dolgotrajni oskrbi. Da bi Komisija čim bolj povečala prispevek storitev dolgotrajne oskrbe k socialni pravičnosti, enakosti spolov in ustvarjanju delovnih mest, je predstavila evropsko strategijo oskrbe skupaj s predlogom priporočila Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe.

Države članice sprejemajo ukrepe za prilagoditev svojih sistemov socialne zaščite spreminjajočim se demografskim razmeram in razmeram na trgu dela, da bi obravnavale izzive, povezane z ustreznostjo, dostopnostjo in fiskalno vzdržnostjo. Potem ko je pandemija izpostavila nekatere vrzeli pri dostopu do socialne zaščite, je več držav članic uvedlo reforme nacionalnih sistemov socialne zaščite, namenjene nestandardnim delavcem in samozaposlenim. Demografske spremembe še naprej predstavljajo dolgoročne izzive za pokojninske sisteme, med drugim v zvezi z učinkom staranja prebivalstva na javne finance in s tem povezanim pokojninskim zdravstvenim varstvom, ter za sisteme dolgotrajne oskrbe v smislu ustreznosti, dostopnosti in fiskalne vzdržnosti. Za uspešno reševanje izzivov,

s katerimi se srečujejo pokojninski sistemi, tudi v zvezi z razlikami v pokojninah med spoloma, je potreben širok nabor ukrepov politike, ki zajemajo pokojninsko politiko, politiko trga dela ter davčno in zdravstveno politiko.

Predvidljivo, tehtno in pravočasno vključevanje socialnih partnerjev ima pomembno vlogo pri zagotavljanju učinkovitega oblikovanja in izvajanja reform in naložb. Smernica za zaposlovanje 7 in načelo 8 evropskega stebra socialnih pravic pozivata države članice, naj zagotovijo pravočasno in tehtno vključenost socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje zaposlitvenih, socialnih in, kjer je primerno, gospodarskih reform in politik, tudi s podpiranjem njihove večje zmogljivosti. Med zdravstveno krizo so bili socialni dialog in kolektivna pogajanja ključni za močan zdravstveni sektor, kar je prispevalo k večji pripravljenosti EU na morebitne prihodnje zdravstvene krize. Hkrati je več držav članic v skladu s svojimi nacionalnimi praksami in institucionalnimi okviri pozvalo socialne partnerje, naj razpravljajo o ukrepih v podporo delovnim pogojem, delovanju trga dela, enakim možnostim ter varnosti in zdravju pri delu, se o njih pogajajo in/ali jih izvajajo. Nedavno je bilo sodelovanje s socialnimi partnerji ključno za izvajanje ustreznih podpornih politik za vključevanje ukrajinskih državljanov in drugih razseljenih oseb na evropske trge dela, tudi v sektorjih, ki se soočajo s pomanjkanjem delovne sile. Za izvajanje kakovostnih reform in politik v državah članicah je ključno tudi vključevanje organizacij civilne družbe. Vključevanje socialnih partnerjev in civilne družbe je pomembno tudi v zvezi z načrti za okrevanje in odpornost.

Države članice bi morale sprejeti ukrepe za reševanje izzivov v zvezi s politiko zaposlovanja in spretnosti ter socialno politiko, ki so opredeljeni v tem skupnem poročilu o zaposlovanju. Analiza, predstavljena v poročilu, poudarja številna prednostna področja za ukrepe politike. Ti bi morali biti namenjeni reševanju izzivov, ki se pojavljajo v sedanjih socialno-ekonomskih razmerah, ter spodbujanju trajnostne in vključujoče rasti s spodbujanjem ustvarjanja kakovostnih delovnih mest ter prehodov v celotnem delovnem življenju in med sektorji, izboljšanjem socialne in ekonomske odpornosti ter zagotavljanjem pravičnega zelenega in digitalnega prehoda, hkrati pa bi morali prispevati k doseganju krovnih ciljev EU in nacionalnih ciljev na področjih zaposlovanja, spretnosti in zmanjšanja revščine do leta 2030.

Države članice so v skladu s smernicami za zaposlovanje pozvane, naj:

- ublažijo negativni učinek inflacijskih pritiskov, med drugim zlasti zaradi visokih cen energije, na kupno moč ranljivih gospodinjstev, vključno s preprečevanjem povečanja energetske revščine, z začasnimi in ciljno usmerjenimi podpornimi ukrepi, hkrati pa ohranijo spodbude za zmanjšanje porabe energije in izboljšanje energijske učinkovitosti;
- v skladu z nacionalnimi praksami in ob polnem spoštovanju vloge socialnih partnerjev spodbujajo razvoj plač, ki blaži padec kupne moči, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki, med drugim s pravočasnimi posodobitvami zakonsko določenih minimalnih plač, hkrati pa upoštevajo makroekonomske razmere ter ohranjajo zaposlovanje, konkurenčnost in skladnost s ciljem boja proti visoki inflaciji;
- zagotovijo razpoložljivost shem skrajšanega delovnega časa in drugih ukrepov za ohranjanje delovnih mest, zasnovanih tako, da se ohrani človeški kapital, po potrebi podprejo pravične procese prestrukturiranja, olajšajo prehajanje med delovnimi mesti in

pomagajo pri modernizaciji gospodarstva, zlasti s povezanim izpopolnjevanjem in preusposabljanjem, tudi ob upoštevanju morebitnega vpliva energetske krize in s tem povezanih industrijskih sprememb na trg dela;

- okrepijo učinkovitost in uspešnost aktivnih politik trga dela ter zmogljivost javnih služb za zaposlovanje, tudi z vlaganjem v dostopno digitalno infrastrukturo in storitve, spremljanjem in napovedovanjem potreb po spretnostih ter ustreznim usposabljanjem osebja, da bi spodbudile ustvarjanje delovnih mest in prehajanje med delovnimi mesti, tudi v smeri digitalnega in zelenega gospodarstva, ter odpravile pomanjkanje delovne sile in spretnosti;
- zagotovijo podporo delavcem in gospodinjstvom (zlasti ranljivim), ki so jih najbolj prizadele gospodarske in družbene spremembe zaradi podnebnih sprememb in potrebnega zelenega prehoda ter digitalizacije, zlasti z ukrepi na področju zaposlovanja in usposabljanja, dobro zasnovanimi, ciljno usmerjenimi in časovno omejenimi programi zaposlovanja, ciljno usmerjenimi in dobro zasnovanimi spodbudami za zaposlovanje in prehajanje ter ustrezno dohodkovno varnostjo s pristopom aktivnega vključevanja in spodbujanjem podjetništva, pri čemer naj se oprejo na celovito in tehtno vključevanje delavcev in njihovih predstavnikov v predvidevanje sprememb in upravljanje procesov prestrukturiranja, v skladu s Priporočilom Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost;
- izboljšajo možnosti mladih na trgu dela, med drugim s spodbujanjem vključujočega in kakovostnega poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter terciarnega izobraževanja, zagotavljanjem ciljno usmerjene podpore služb za zaposlovanje (vključno z mentorstvom, orientacijo in svetovanjem) ter podpiranjem kakovostnih vajeništev in pripravništev v skladu z okrepljenim jamstvom za mlade;
- zagotavljajo enakost spolov in krepijo udeležbo žensk na trgu dela, vključno s spodbujanjem enakih možnosti in kariernega napredovanja ter zagotavljanjem preglednosti plačilnih struktur; spodbujajo usklajevanje delovnega, družinskega in zasebnega življenja, tudi z dostopom do cenovno dostopnih in kakovostnih storitev dolgotrajne oskrbe ter vzgoje in varstva predšolskih otrok ter dostopom do ustreznega dopusta iz družinskih razlogov in prožnih ureditev dela za starše in druge osebe s skrbstvenimi obveznostmi v skladu z evropsko strategijo oskrbe;
- spodbujajo enake možnosti in izboljšujejo učne izide z obravnavanjem zgodnjega opuščanja šolanja, tudi z zagotavljanjem cenovno dostopne in kakovostne vzgoje in varstva predšolskih otrok v skladu z evropskim jamstvom za otroke in ustreznimi nacionalnimi akcijskimi načrti, ter z obravnavanjem pomanjkanja učiteljev. Podpirajo dostop do izobraževanja za otroke iz prikrajšanih skupin in z oddaljenih območij ter spodbujajo usposabljanje pri vseh ravneh izobrazbe;
- spodbujajo digitalne kompetence učencev in odraslih ter povečajo nabor digitalnih talentov na trgu dela z razvojem ekosistemov digitalnega izobraževanja in usposabljanja, ki jih podpirajo ključni dejavniki, kot so visokohitrostna povezljivost za šole, oprema in usposabljanje učiteljev; podpirajo ustanove s strokovnim znanjem na področju digitalizacije, pri čemer naj bo posebna pozornost namenjena vključevanju in zmanjševanju digitalne vrzeli;
- podpirajo izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslih za prilagajanje spreminjajočemu se trgu dela, med drugim tudi z okrepitevijo zagotavljanja individualnih pravic do usposabljanja, zlasti z individualnimi učnimi računi, ter s spodbujanjem razvoja, izvajanja in priznavanja mikrodokazil v skladu s priporočiloma Sveta o individualnih

učnih računih in o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost;

- prilagodijo ureditve trga dela ter sisteme davkov in socialnih prejemkov, da se zmanjša in prepreči segmentacija trga dela ter spodbudi ustvarjanje kakovostnih delovnih mest, vključno z morebitnim zmanjšanjem davčnega primeža, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki;
- zagotovijo, da imajo delavci v nestandardnih oblikah dela in delavci, ki opravljajo platformno delo, ter samozaposlene osebe dostop do ustrezne socialne zaščite v skladu s priporočilom Sveta o dostopu do socialne zaščite;
- zagotavljajo zdrava, varna in dobro prilagojena delovna okolja ter razpoložljivost prožnih ureditev dela;
- spodbujajo kolektivna pogajanja, socialni dialog ter pravočasno in tehtno vključevanje socialnih partnerjev, tudi v zvezi z izvajanjem načrtov za okrevanje in odpornost in procesom evropskega semestra;
- vlagajo v ustrezne in vzdržne sisteme socialne zaščite za vse v skladu s priporočilom Sveta o dostopu do socialne zaščite, vključno s sistemi minimalnega dohodka, ki temeljijo na pristopu aktivnega vključevanja, v skladu s predlogom priporočila Sveta o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje; podpirajo reforme za zagotovitev ustrezne ravni zaščite in izboljšanje zaščite tistih, ki niso ali niso zadostno pokriti z njo; izboljšajo ustreznost nadomestil oziroma prejemkov, prenosljivost pravic, dostop do kakovostnih storitev in podpore za vključevanje tistih, ki lahko delajo, na trg dela; pri tem zagotovijo uravnoteženost virov financiranja in ohranijo splošno vzdržnost javnih financ;
- ocenijo porazdelitvene učinke reform in naložb na dohodek različnih skupin prebivalstva v skladu s sporočilom o boljšem ocenjevanju porazdelitvenega učinka politik držav članic;
- vsem otrokom, izpostavljenim tveganju revščine ali socialne izključenosti, zagotovijo brezplačen in učinkovit dostop do zdravstvenega varstva, vzgoje in varstva predšolskih otrok, izobraževanja in šolskih dejavnosti ter učinkovit dostop do zdrave prehrane in ustreznih stanovanj v skladu z evropskim jamstvom za otroke;
- obravnavajo brezdomstvo kot najskrajnejšo obliko revščine; spodbujajo naložbe v prenavo stanovanjskih stavb in socialnih stanovanj ter celovite socialne storitve; po potrebi olajšajo dostop do kakovostnih in cenovno dostopnih stanovanj ter socialnih stanovanj ali zagotovijo pomoč pri pridobitvi stanovanj;
- vlagajo v zmogljivost zdravstvenih sistemov, vključno z zmogljivostjo na področju primarnega zdravstvenega varstva in javnega zdravja, usklajevanjem oskrbe, zdravstvenim osebjem in e-zdravjem; zmanjšajo samoplačniške izdatke, izboljšajo kritje z zdravstvenim varstvom ter spodbujajo izpopolnjevanje in preusposabljanje zdravstvenih delavcev;
- okrepijo zagotavljanje kakovostnih, cenovno dostopnih in trajnostnih storitev dolgotrajne oskrbe v skladu z evropsko strategijo oskrbe;
- zagotovijo vključujoče in fiskalno vzdržne pokojninske sisteme, ki omogočajo ustrezne dohodke v starosti in medgeneracijsko pravičnost.

Financiranje EU, med drugim v okviru Evropskega socialnega sklada plus, Evropskega sklada za regionalni razvoj, Sklada za pravični prehod ter mehanizma za okrevanje in odpornost za upravičene naložbe in reforme, podpira države članice pri krepitvi izvajanja ukrepov politike na teh področjih.

POGLAVJE 1. PREGLED TRENDOV NA TRGU DELA IN SOCIALNEM PODROČJU V EVROPSKI UNIJI, KROVNI CILJI IN PREGLED TRENUTNEGA STANJA IZ PREGLEDA SOCIALNIH KAZALNIKOV

1.1 Trendi na trgu dela

Okrevanje trga dela se je v letu 2022 nadaljevalo, stopnja delovne aktivnosti pa je preseгла ravni pred krizo, čeprav s precejšnjimi razlikami med sektorji. V drugem četrtletju leta 2022 je bilo v EU skupno zaposlenih 213,4 milijona ljudi (164 milijonov v euroobmočju)¹⁰. To je 3,5 milijona (2,7 za euroobmočje) nad najvišjo vrednostjo v zadnjem četrtletju leta 2019. Stopnja delovne aktivnosti (20–64 let) je v EU v drugem četrtletju leta 2022 znašala 74,8 % (74,3 % v euroobmočju), kar je 1,9 odstotne točke (1,6 odstotne točke za euroobmočje) nad najvišjimi vrednostmi pred pandemijo. Na letni ravni je stopnja delovne aktivnosti v EU leta 2021 znašala 73,1 % (72,5 % v euroobmočju), kar je 0,4 odstotne točke nad vrednostjo iz leta 2019 (brez sprememb v euroobmočju). Med poklici z najvišjo rastjo zaposlovanja je v sektorju informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) med zadnjim četrtletjem leta 2019 in drugim četrtletjem leta 2022 prišlo do 21-odstotnega povečanja, kar pomeni 1,1 milijona dodatnih delovnih mest. Temu so sledile nepremičninske dejavnosti (povečanje za 18 % ali 190 000 več zaposlenih) ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (povečanje za 7,9 % ali 0,58 milijona oseb). V sektorjih javne uprave in obrambe je bilo v drugem četrtletju leta 2022 zabeleženih 0,71 milijona več delovnih mest kot v zadnjem četrtletju leta 2019 (povečanje za 5,3 %). Sledili so gradbeništvo (povečanje za 6,1 %) ter strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (povečanje za 3,1 %). Nasprotno stopnja delovne aktivnosti v predelovalnih, nastanitvenih in gostinskih dejavnostih ter dejavnosti upravne podpore še ni dosegla ravni pred krizo (v drugem četrtletju leta 2022 je bilo v vsaki od teh dejavnosti približno 0,2 milijona manj zaposlenih kot v četrtem četrtletju leta 2019). Na splošno naj bi rast zaposlovanja v letu 2022 znašala 1,7 %, nato naj bi se leta 2023 ustavila, leta 2024 pa v razmerah velike negotovosti zmerno povečala na 0,4 %. Pričakuje se, da bodo ljudje, ki bežijo pred vojno v Ukrajini, v EU na trg dela vstopili le postopoma, oprijemljivi učinki pa bodo vidni šele od naslednjega leta¹¹.

Delavci, ki so izstopili iz shem skrajšanega delovnega časa, in zabeleženo zmanjšanje odsotnosti z dela so prispevali k povečanju skupnega števila opravljenih ur od leta 2021. Število opravljenih ur v EU se je od nizke ravni v drugem četrtletju leta 2020 počasi, vendar vztrajno povečevalo in v drugem četrtletju leta 2022 skupaj doseglo 85,9 milijarde¹². To je najvišja do zdaj zabeležena vrednost za ta kazalnik. Hkrati se je na področju četrtletne odsotnosti z dela nadaljeval trend upadanja, in sicer s 17,5 % vseh zaposlenih v drugem četrtletju leta 2020 na 8,9 % v drugem četrtletju leta 2022¹³. Ti podatki še naprej poudarjajo pomembno vlogo, ki jo imajo sheme skrajšanega delovnega časa za številne delavce in podjetja več kot dve leti po začetku krize zaradi COVID-19 (glej oddelek 2.1). Ukrepi na trgu dela, uvedeni na ravni EU in držav članic v okviru pandemije COVID-19 (zlasti SURE, REACT-EU in naložbeni pobudi v odziv na koronavirus CRII in CRII plus), so omogočili

¹⁰ Zaposlovanje: nacionalni računi (domači koncept), kazalnik Eurostata [[namq_10_a10_e](#)]; [[lfsq_eegan2](#)] in drugi podatki: anketa o delovni sili EU. V tem oddelku so uporabljeni sezonsko prilagojeni četrtletni podatki.

¹¹ Evropska komisija, *European Economic Forecast, Autumn 2022* (Evropska gospodarska napoved iz jeseni 2022), Institutional Paper 187, november 2022.

¹² Eurostat [[namq_10_a10_e](#)].

¹³ Eurostat, [[lfsi_abt_q](#)] in [[lfsi_emp_q](#)], anketa o delovni sili EU.

podjetjem, da obdržijo zaposlene in spretnosti, in pomagali samozaposlenim, da po odpravi zaježitvenih ukrepov postopoma ponovno začnejo opravljati svoje dejavnosti. Četrto polletno poročilo o izvajanju instrumenta SURE¹⁴ kaže, da je instrument v letu 2020 podprl približno 31,5 milijona oseb in 2,5 milijona podjetij, kar je predstavljalo skoraj tretjino vseh zaposlenih in vseh podjetij v 19 državah članicah upravičenkah.

Nominalna rast plač se je začela povečevati, vendar naj bi v letu 2022 ostala pod ravno inflacijo. Leta 2021 so se nominalna sredstva za zaposlene na letni ravni povečala v vseh državah članicah, pri čemer so se na skupni ravni v EU povečala za 4,1 %, kar presega povprečno stopnjo rasti v obdobju 2013–2019, ki je znašala približno 1,9 %. To povečanje je bilo predvsem posledica močnega gospodarskega okrevanja in ponovnega povečanja števila opravljenih ur (za podrobnosti na ravni držav članic glej oddelek 2.1). Povišana inflacija in utesnjevanje trgov dela sta še dodatno prispevala k rahli pospešitvi rasti nominalnih plač v prvi polovici leta 2022. Vendar je nominalna povečanja v veliki meri spodkopala povečana inflacija, kar je povzročilo znatno znižanje realnih plač v EU, in sicer za 3,3 % v drugem četrtletju leta 2022 (medletno), pri čemer obstaja vse večja zaskrbljenost zaradi negativnih socialnih posledic negativnega učinka na kupno moč, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki. V prihodnje naj bi se rast plač upočasnila zaradi poslabšanja gospodarskih razmer¹⁵.

Delež zaposlenih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas in samozaposlenih se ni bistveno povečal, saj je trg dela postal bolj dinamičen. Delež oseb s pogodbami o zaposlitvi za določen čas med vsemi zaposlenimi (20–64 let) se je rahlo povečal z 12,6 % leta 2020 na 13 % leta 2021. V drugem četrtletju leta 2022 je dosegel 13,1 % (0,8 odstotne točke več kot v istem četrtletju leta 2020), kar je še vedno manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019 (13,9 %). Leta 2021 so bile številke višje pri ženskah (13,8 % v primerjavi z 12,2 % pri moških) in mladih zaposlenih (15–24 let) (50,9 % v primerjavi z 12,9 % v starostni skupini 25–54 let oziroma 6,5 % v starostni skupini 55–64 let – glej tudi oddelek 2.3). Delež zaposlenih s pogodbami o zaposlitvi za določen čas je bil precej večji tudi pri nizko usposobljenih delavcih (19,2 % leta 2021) kot pri srednje in visoko usposobljenih delavcih (11,7 % oziroma 12,2 %). Število samozaposlenih (20–64 let) se je med letoma 2019 in 2021 zmanjšalo za 0,9 milijona oseb. Četrtno je bilo v drugem četrtletju leta 2022 samozaposlenih 25,7 milijona oseb, kar je 0,6 milijona manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019¹⁶.

Zaposlenost se povečuje vzporedno s stopnjami prostih delovnih mest, kar kaže, da je treba še naprej podpirati udeležbo na trgu dela, povezovanje ponudbe delovnih mest in povpraševanja po njih ter prehajanje¹⁷. Stopnja prostih delovnih mest v industriji, gradbeništvu in storitvah je v drugem četrtletju leta 2022 v EU27 znašala 3 % (3,2 % v euroobmočju), kar je 0,8 odstotne točke (oziroma 0,9 odstotne točke) več kot v drugem četrtletju leta 2021 in tudi nad ravnimi pred pandemijo (2,1 % v zadnjem četrtletju leta 2019 za EU in 2,2 % za euroobmočje). Vendar med državami članicami in poklici obstajajo velike razlike (glej oddelek 2.1). Čeprav nedavni dokazi kažejo, da povečanje stopnje prostih delovnih mest ni strukturni pojav, je njeno skrbno spremljanje ključno za oceno morebitnih

¹⁴ COM(2022) 483 final.

¹⁵ Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2022* (Razvoj trga dela in plač v Evropi, letni pregled 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

¹⁶ Eurostat [[lfst_r_e2tgaedcu](#)], [[lfsa_etpgan](#)] in [[lfsq_egaps](#)]. Prekinitev časovne vrste leta 2021 oziroma v prvem četrtletju leta 2021.

¹⁷ Stopnja prostih delovnih mest je skupno število prostih delovnih mest (tj. plačanih delovnih mest, ki so na novo ustvarjena, nezasedena ali se bodo kmalu sprostila), izraženo kot odstotek vsote zasedenih in prostih delovnih mest. Opomba: Dejavnosti po klasifikaciji NACE Rev. 2, B–S. Spletna koda Eurostata: [[ei_lmju_q_r2](#)].

neskladij na trgih dela¹⁸. V oddelku 2.3 so analizirane prilagoditve, ki so jih izvedle javne službe za zaposlovanje za izboljšanje uspešnosti in učinkovitosti povezovanja iskalcev zaposlitve s prostimi delovnimi mesti, vključno z digitalnimi in osebnimi storitvami ter partnerstvi z delodajalci in socialnimi službami.

Na splošno se stopnje brezposelnosti v večini držav članic EU in v euroobmočju približujejo ravnem pred krizo ali pa so pod njimi¹⁹. Stopnja brezposelnosti (15–74 let) v EU se je še naprej zmanjševala in v drugem četrtletju leta 2022 dosegla 6,1 % (najnižja zabeležena stopnja doslej), kar je precej pod zadnjo najvišjo vrednostjo 7,8 % v tretjem četrtletju leta 2020. V euroobmočju je bila stopnja brezposelnosti nekoliko višja in je v drugem četrtletju leta 2022 znašala 6,6 % (2,1 odstotne točke pod vrednostjo v tretjem četrtletju leta 2020). Mesečni podatki kažejo, da se je stopnja brezposelnosti v EU avgusta 2022 dodatno znižala na 6 % (6,6 % v euroobmočju), kar je pod ravnmi pred krizo. Vendar med državami članicami obstajajo velike razlike (glej oddelek 2.1). Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je v EU v drugem četrtletju leta 2022 znašala 2,4 % aktivnega prebivalstva (2,7 % v euroobmočju), kar je 0,2 odstotne točke oziroma 0,3 odstotne točke manj kot v zadnjem četrtletju leta 2019²⁰.

Položaj žensk na trgu dela se še naprej izboljšuje, vendar še vedno obstajajo velike razlike med spoloma. V letu 2021 se je stopnja delovne aktivnosti žensk povečala na 67,7 % (20–64 let), kar je za 1,6 odstotne točke več kot leta 2020, medtem ko se je pri moških povečala na 78,5 %, kar je za 1,3 odstotne točke več kot leta 2020 – glej sliko 1.1.1. Četrtletno je stopnja delovne aktivnosti žensk v drugem četrtletju leta 2022 znašala 69,5 %, kar je za 2,1 odstotne točke več kot v prvem četrtletju leta 2021 in nad ravnjo pred krizo, ki je v zadnjem četrtletju leta 2019 znašala 67,3 %. Vrzal stopnje delovne aktivnosti med spoloma ostaja skoraj nespremenjena, in sicer je v drugem četrtletju leta 2022 znašala 10,7 odstotne točke, kar je 0,2 odstotne točke pod ravnjo iz drugega četrtletja leta 2021. Stopnja aktivnosti žensk (20–64 let) se je v drugem četrtletju leta 2022 povišala na 74,1 %, kar je za 1,8 odstotne točke več kot v zadnjem četrtletju leta 2019, medtem ko je bila pri moških (84,8 %) za 1 odstotno točko višja kot v zadnjem četrtletju leta 2019.

Rezultati mladih na trgu dela so se v zadnjem času izboljšali, vendar so v nekaterih državah članicah še vedno daleč od ravni pred krizo. Kljub splošno pozitivnem trendu se stopnja delovne aktivnosti mladih (15–24 let) še ni popravila po krizi zaradi COVID-19 – leta 2021 je znašala 32,7 %, kar je še vedno za 0,8 odstotne točke manj od ravni, dosežene leta 2019 – glej sliko 1.1.1. Nedavni razvoj dogodkov kaže hitro izboljšanje, saj je stopnja delovne aktivnosti v drugem četrtletju leta 2022 dosegla 34,9 % (1,5 odstotne točke več kot v zadnjem četrtletju leta 2019). Stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) se je znižala z 18,3 % v prvem četrtletju leta 2021 na 14,3 % v drugem četrtletju leta 2022. Medletno je stopnja brezposelnosti mladih leta 2021 znašala 16,6 %, kar je za več kot 1 odstotno točko nad ravnjo pred pandemijo. Na splošno je bilo v letu 2021 približno 9,3 milijona mladih (15–29 let), ki niso bili zaposleni, se niso izobraževali ali usposabljali (13,1 %); v drugem četrtletju leta 2022 jih je bilo približno 8,3 milijona (11,7 %).

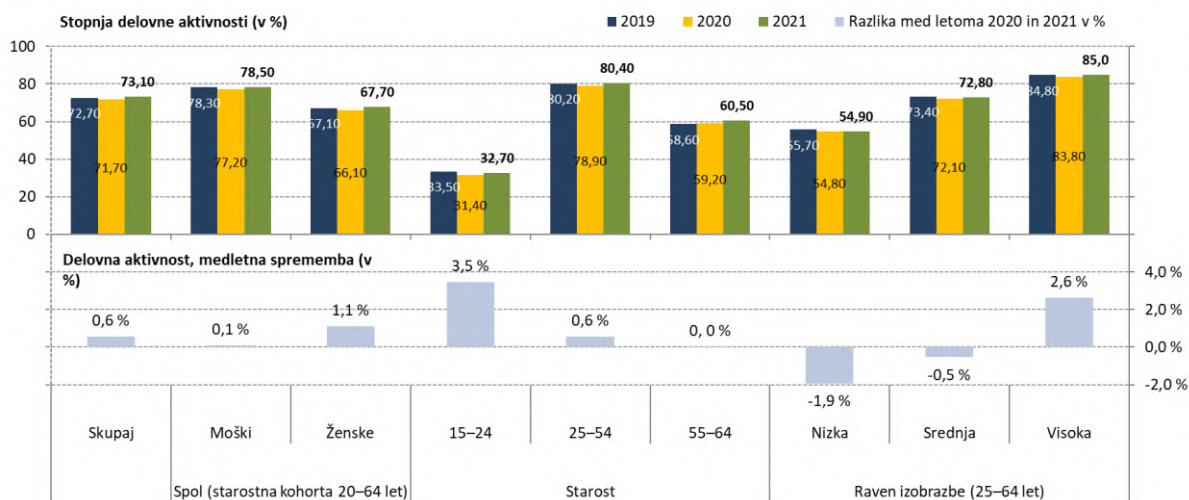
¹⁸ Opomba: zdi se, da je pomanjkanje delovne sile predvsem posledica okrevanja trga dela in ne ovirane prerazporeditve na trgu dela. Evropska komisija, *Quarterly Report on the Euro Area (Četrtletno poročilo o euroobmočju)*, Institutional Paper, 2022.

¹⁹ Za več podrobnosti glej: Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

²⁰ Eurostat [[une_rt_m](#)], [[une_rt_q](#)] in [[une_ltu_q](#)].

Slika 1.1.1: Stopnja delovne aktivnosti se viša na ravni pred pandemijo ali nad njimi, kar je posledica izboljšav med mladimi, ženskami in visoko usposobljenimi delavci

Stopnje delovne aktivnosti po spolu, starostni skupini in izobrazbi v EU27, sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki (v %)

Vir: Eurostat, [[lfsi_emp_a](#)] in [[lfsa_egaed](#)], anketa o delovni sili EU.

Udeležba na trgu dela se še naprej povečuje, pri čemer je dinamika večja med starejšimi odraslimi in ženskami. Stopnja aktivnosti v EU pri osebah v starostni skupini 20–64 let je leta 2021 znašala 73,6 %, kar je za 0,4 in 1,3 odstotne točke več kot leta 2019 oziroma leta 2020. V drugem četrtletju leta 2022 je znašala 79,4 %, kar je za 1,1 odstotne točke več kot leto prej in za 1,4 odstotne točke nad ravno v zadnjem četrtletju leta 2019. K povišanju še vedno v veliki meri prispevajo starejše osebe in ženske. Povišanje stopnje aktivnosti v starostni skupini 55–64 let (za 3,1 odstotne točke, in sicer z 62,3 % v zadnjem četrtletju leta 2019 na 65,4 % v drugem četrtletju leta 2022) je bilo trikrat višje od povišanja v starostnih skupinah 15–24 let (za 1 odstotno točko) in 25–54 let (za 1,2 odstotne točke).

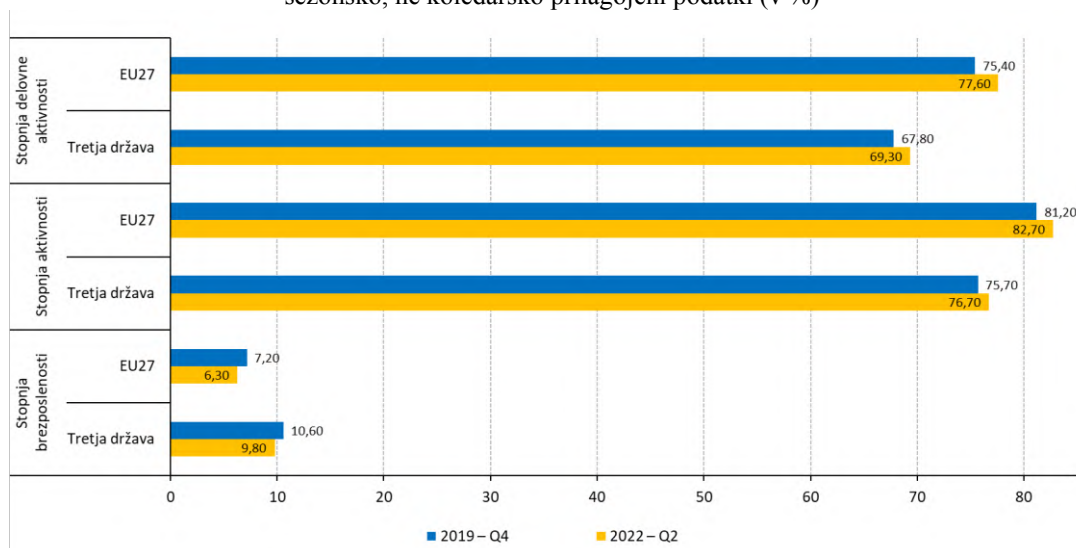
Število visoko usposobljenih delavcev v gospodarstvu se povečuje skupaj z vrzeljo stopnje delovne aktivnosti glede na raven spretnosti. Število zaposlenih oseb (starostna skupina 25–64 let) z visokošolsko izobrazbo se je leta 2021 povečalo za 2,6 %, stopnja delovne aktivnosti srednje in nizko usposobljenih delavcev (tj. ISCED 0–2 in 0–4) pa se je znižala za 0,5 % oziroma 1,9 % – glej sliko 1.1.1. Razlika med stopnjama delovne aktivnosti nizko in visoko usposobljenih delavcev je leta 2021 znašala 30,1 odstotne točke, kar je za 1 odstotno točko več kot leta 2020 (glej oddelek 2.2).

Rezultati oseb, rojenih zunaj EU, na trgu dela so se dvignili na raven pred krizo, vendar še vedno obstajajo velike razlike v primerjavi z državljani, rojenimi v EU. Leta 2021 je stopnja delovne aktivnosti (20–64 let) oseb, rojenih zunaj EU, znašala 66,7 %, kar je še vedno za 1 odstotno točko pod vrednostjo iz leta 2019 in za 6,4 odstotne točke manj kot pri osebah, rojenih v EU. Četrtletna stopnja delovne aktivnosti oseb, rojenih zunaj EU, je v drugem četrtletju leta 2022 znašala 69,3 %, kar je za 1,5 odstotne točke več kot v zadnjem četrtletju leta 2019 – glej sliko 1.1.2. Stopnja brezposelnosti (15–74 let) oseb, rojenih v tujini, je leta 2021 znašala 11,8 %, kar je za 0,6 odstotne točke manj kot leta 2020 (glej oddelek 2.2). Pri ženskah, rojenih zunaj EU, so stopnje brezposelnosti sorazmerno višje (13,2 % leta 2021) kot pri moških, rojenih zunaj EU (10,7 %). Četrtletno se je stopnja brezposelnosti oseb, rojenih v tujini (9,8 % v drugem četrtletju leta 2022), od prvega četrtletja leta 2021 (13,5 %) še naprej zniževala in je trenutno za 0,8 odstotne točke nižja od ravni v

zadnjem četrtletju leta 2019. Nedavni podatki kažejo na glavne ovire, s katerimi se srečujejo osebe, rojene v tujini (15–74 let), pri iskanju ustrezne zaposlitve v državi gostiteljici (med drugim nepriznavanje formalnih kvalifikacij, neznanje jezika ali omejena pravica do dela zaradi potrebe po državljanstvu ali dovoljenju za prebivanje)²¹.

Slika 1.1.2: Med osebami, rojenimi v EU27, in osebami, rojenimi v državah zunaj EU27, obstajajo znatne razlike v rezultatih na trgu dela

Stopnje delovne aktivnosti, brezposelnosti in aktivnosti na podlagi države izvora (EU27 ali tuja država), sezonsko, ne koledarsko prilagojeni podatki (v %)

Opomba: starostna skupina 20–64 let za stopnje delovne aktivnosti in aktivnosti, starostna skupina 15–74 let za stopnje brezposelnosti.

Vir: Eurostat, [[lfsq_ergacob](#)], [[lfsq_urgacob](#)] in [[lfsq_argacob](#)], anketa o delovni sili EU.

1.2 Trendi na socialnem področju

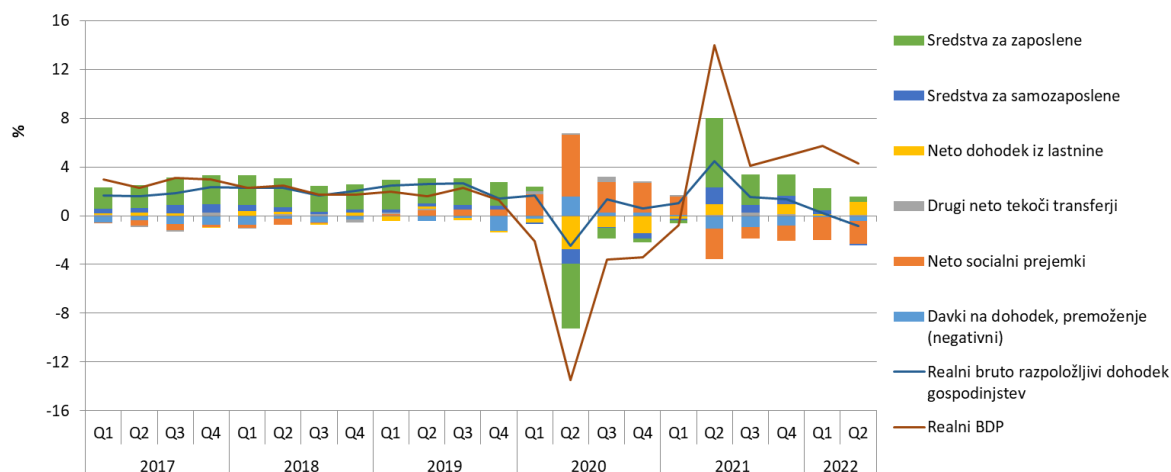
Realni dohodki gospodinjstev so se v EU v letu 2021 povečali zaradi okrevanja po pandemiji COVID-19 in delnega nadaljevanja ukrepov politike za ublažitev posledic pandemije; pričakuje se, da bo povečana inflacija v prihodnje vplivala na kupno moč. Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev (četrtletna in medletna) se je v letu 2021 v povprečju vrnila na ravni pred pandemijo (2 % v primerjavi z 2,2 % v povprečju v obdobju 2018–2019) – glej sliko 1.2.1. V drugem četrtletju leta 2021 je znašala izjemnih 4,5 %, v tretjem četrtletju leta 2021 zmernejših 1,7 %, do drugega četrtletja 2022 pa se je še upočasnila. Ta rast je bila posledica okrevanja v letu 2021, kar je omogočilo tudi postopno odpravo nujnih ukrepov. Ključni dejavnik upočasnitve je bilo hitro zmanjšanje realnega prispevka sredstev za zaposlene in samozaposlene osebe, kar je v nasprotju z močnim povečanjem realnega BDP v obdobju od tretjega četrtletja leta 2021 do prvega četrtletja leta 2022. Pomemben dejavnik tega trenda je hitra rast inflacije, kot je navedeno v oddelku 1.1, ki je močno omejila prispevek sredstev za zaposlene k rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev v drugem četrtletju leta 2022 kljub ugodnim gibanjem nominalnih plač (za več podrobnosti glej oddelek 2.1.1). Zato so se realni dohodki gospodinjstev v drugem četrtletju leta 2022 prvič po pretresu zaradi COVID-19 v drugem četrtletju leta 2020 in drugič po krizi leta 2013 zmanjšali. Poleg povprečnih sprememb realnih dohodkov obstajajo precejšnje razlike med ravnimi dohodka, pri čemer je bil učinek sprememb cen večji od povprečja za gospodinjstva z nižjimi dohodki in za nekatera

²¹ Vir: Eurostat, anketa o delovni sili, modul 2021 ([pridobljeno ad hoc](#)).

gospodinjstva s srednjimi dohodki, ki večji delež svojih izdatkov namenjajo energiji in hrani (glej tudi okvir 7 stebra v oddelku 2.4.1 o učinku zvišanja cen in energetske revščine).

Slika 1.2.1: Nedavna zvišanja cen so negativno vplivala na oživitev skupne rasti realnega dohodka gospodinjstev, ugotovljeno po krizi zaradi COVID-19

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev in njegove glavne komponente ter realna rast BDP (EU27, medletne četrtletne stopnje rasti)

Opombe: izračuni GD EMPL. Nominalni bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev je bil deflaciran z uporabo indeksa cen izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo. Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev za EU je ocenjena kot tehtano povprečje vrednosti držav članic za tiste z razpoložljivimi četrtletnimi podatki na podlagi ESR 2010 (skupaj 95 % bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev v EU).

Vir: Eurostat, nacionalna računa [[nasq_10_nf_tr](#)] in [[namq_10_gdp](#)]. Podatki niso sezonsko prilagojeni.

Na splošno se zdi, da je dohodkovna neenakost v EU med krizo zaradi COVID-19 ostala na splošno stabilna. Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov za najvišje in najnižje kvintile (S80/S20) je leta 2021 znašalo 4,97, leta 2020 pa 4,89 (glede na dohodke za leto 2020 oziroma leto 2019). Splošna stabilnost dohodkovne neenakosti v letu, ko je izbruhnila pandemija, je posledica obsežne javne podpore, ki so jo zagotovile države članice, tudi s podporo EU, in delovanja močnih avtomatskih stabilizatorjev v okviru sistemov davkov in socialnih prejemkov, ki so ublažili učinke, zlasti za ranljive skupine. Hitre ocene Eurostata glede povprečnega razmerja dohodkovnih kvintilnih razredov v EU za dohodkovno leto 2021 prav tako kažejo stabilnost, kar odraža učinek okrevanja in delnega nadaljevanja ukrepov politike za ublažitev negativnih socialno-ekonomskih učinkov krize²². Glede na nedavni razvoj dogodkov, vključno z energetske krizo in povezanimi inflacijskimi pritiski, bo spremljanje razvoja na področju neenakosti v prihodnosti še pomembnejše. Ocena porazdelitvenega učinka ukrepov politike je ključna za zagotovitev, da sprejeti ukrepi prispevajo k nadaljnjemu zmanjševanju dohodkovne neenakosti in boju proti revščini²³.

Delež ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, je kljub krizi zaradi COVID-19 na splošno ostal stabilen. Leta 2021 je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti v EU znašala 21,7 %, kar je skoraj enako kot leto prej (21,6 %)²⁴. Ta stabilnost sledi splošnemu zmanjšanju števila oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, v EU27 v zadnjem desetletju in izraža blažilni učinek odzivov politike, sprejetih v državah članicah in na ravni EU med krizo zaradi COVID-19 – glej sliko 1.2.2.

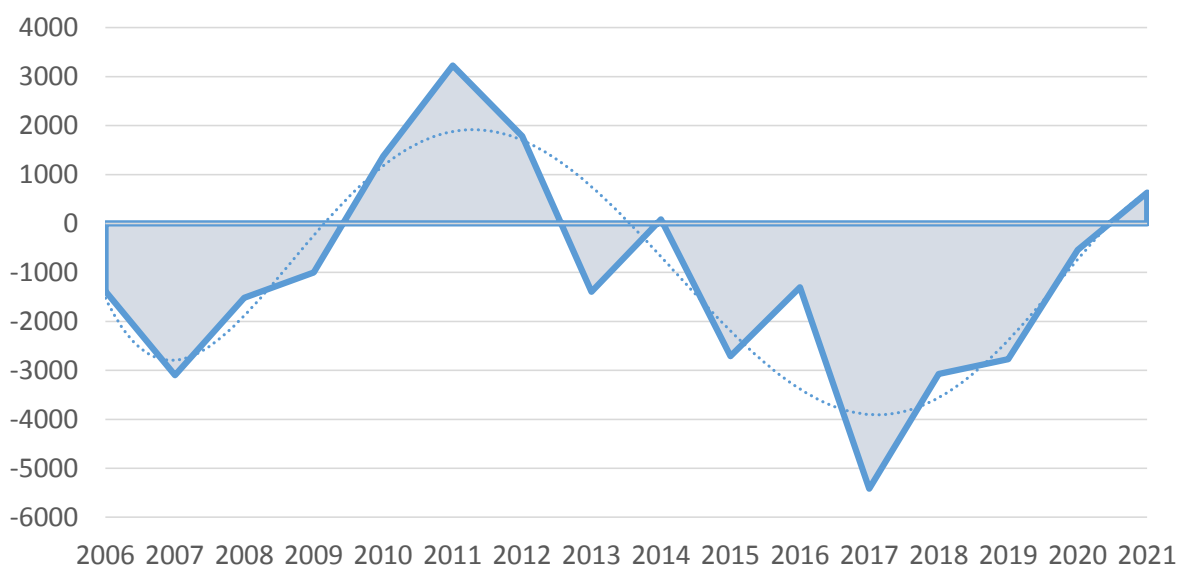
²² Glej [hitre ocene za dohodkovno leto 2021](#), objavljene avgusta 2022 na [spletnem mestu Eurostata](#).

²³ V ta namen je Komisija izdala [sporočilo o boljšem ocenjevanju porazdelitvenega učinka politik držav članic](#) (COM(2022) 494 final).

²⁴ Glej oddelek 1.4 za razpravo o komponentah tveganja revščine ali socialne izključenosti.

Slika 1.2.2: Število oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, se je v zadnjem desetletju zmanjšalo in po krizi zaradi COVID-19 ostalo stabilno

Medletna sprememba števila oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti (tveganje revščine ali socialne izključenosti, v tisočih, EU27)

Opomba: podatki se nanašajo na tveganje revščine ali socialne izključenosti (nova opredelitev) za obdobje 2016–2021 in na tveganje revščine ali socialne izključenosti (stara opredelitev) za obdobje 2006–2015 (za več podrobnosti glej poglavje 1.4). Podatki o tveganju revščine ali socialne izključenosti (nova opredelitev) so dejansko na voljo šele od leta 2015. Skupna vrednost za EU27 je bila oblikovana na podlagi nacionalnih trendov; če za določeno državo članico obstaja prekinitev ali če podatki niso na voljo, se šteje, da je prispevek k spremembi števila oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali izključenosti, enak nič.

Vir: [ilc_peps01n] in [ilc_peps01], EU-SILC.

Nobena od treh komponent kazalnika tveganja revščine ali socialne izključenosti se v letu 2021 na ravni EU ni bistveno spremenila. Leta 2021 je bila stopnja tveganja revščine (glede na dohodke za leto 2020) v EU stabilna in je znašala 16,8 % (16,7 % v letu 2020, glede na dohodkovno leto 2019). Glede na hitre ocene Eurostata naj bi stopnja tveganja revščine na ravni EU ostala stabilna tudi v dohodkovnem letu 2021. Stopnja resne materialne in socialne prikrajšanosti se je leta 2021 nekoliko znižala, in sicer s 6,8 % na 6,3 %, s čimer se je nadaljeval trend upadanja iz prejšnjih let. Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, ki se je od leta 2015 zmanjševal, se je nekoliko povečal, in sicer za 0,6 odstotne točke na 8,9 % v letu 2021 (glede na stanje v prejšnjem koledarskem letu). Ti na splošno stabilni podatki so posledica blažilnega učinka shem skrajšanega delovnega časa in drugih ukrepov za ohranjanje delovnih mest, ki so preprečevali učinke potrebnih omejitev gibanja. Vse večji učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine v prvem letu pandemije še dodatno kaže na pozitivne učinke odločnega odziva politike na COVID-19 na ravni držav članic in EU. Leta 2021 (glede na dohodke za leto 2020) so socialni transferji v EU v povprečju zmanjšali revščino za več kot tretjino (36,3 %). Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine je ostal na splošno stabilen pri približno 32 % z manjšimi nihanjem od leta 2015, leta 2021 pa se je povečal največ doslej (za 3,3 odstotne točke, tj. za 10 %).

Energetska revščina se je do prve polovice leta 2021 zmanjševala, vendar naj bi se zaradi učinka sedanje energetske krize v prihodnje povečala. Preden so se cene energije leta 2022 zaradi ruske vojne agresije proti Ukrajini začele znatno višati, se je energetska revščina (kot se običajno meri na ravni EU z deležem ljudi, ki ne morejo ustrezno ogrevati

doma) na ravni EU na splošno zmanjševala, in sicer z 9,6 % leta 2015 na 6,9 % leta 2021²⁵. Vendar je bil v tem obdobju delež še vedno veliko večji pri prebivalstvu s tveganjem revščine, in sicer je bil leta 2021 s 16,4 % več kot dvakrat večji. Nedavno zvišanje cen energije ogroža napredek, dosežen v zadnjih letih, in lahko poveča energetske revščine v celotni porazdelitvi dohodka – glej okvir 7 stebra v oddelku 2.4.1. Komisija je predstavila številne pobude, ki bodo podprle države članice pri zmanjševanju energetske revščine in učinka naraščajočih cen energije, zlasti za gospodinjstva z nizkimi dohodki. Že oktobra 2021 je sprejela sporočilo z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije, v katerem je predstavila nabor orodij za obravnavo učinka zvišanja cen in krepitev odpornosti na pretrese, septembra 2022 pa mu je sledil predlog uredbe Sveta za obravnavo visokih cen energije in zmanjšanje pritiska na gospodinjstva po vsej EU²⁶.

Revščina zaposlenih ostaja izziv za države članice EU. Delež zaposlenih delovno sposobnih ljudi, izpostavljenih tveganju revščine, se je v EU v obdobju 2010–2019 nekoliko povečal (za 0,5 odstotne točke), v obdobju 2020–2021 pa je ostal stabilen (glede na dohodek za leto 2020), saj se je zmanjšal le za 0,1 odstotne točke na 8,9 %. Zaježitev revščine zaposlenih v prvem letu pandemije je tudi posledica hitrih ukrepov politike, ki so jih uvedle države članice in jih je podprla EU. Ker so bili blažitveni ukrepi politike večinoma odpravljeni, je treba revščino zaposlenih, zlasti pri ranljivih skupinah, pozorno spremljati, tudi ob upoštevanju nedavnega negativnega učinka inflacije na realne plače.

Tudi delež otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, je med krizo zaradi COVID-19 ostal na splošno stabilen. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih je leta 2021 znašala 24,4 %, kar je le 0,4 odstotne točke več kot leta 2020, in ostaja precej nižja kot leta 2015 (27,4 %). Delež otrok, ki živijo v gospodinjstvih, ki se srečujejo z dohodkovno revščino (stopnja tveganja revščine pri otrocih), je v letu 2021 (glede na dohodkovno leto 2020) ostal na splošno stabilen pri 19,5 % (in je bil le nekoliko večji od 19,2-odstotnega deleža v predhodnem letu), kazalnik deleža otrok, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, pa je za leto 2021 (glede na stanje v predhodnem koledarskem letu) znašal 8,3 %, kar je več kot leta 2020, ko je znašal 7,6 % (glede na dohodkovno leto 2019). Resna materialna in socialna prikrajšanost otrok se je v letu 2021 vrnila na raven pred pandemijo, tj. 7,5 %, kar je manj kot leta 2020, ko je znašala 8,3 %.

Tveganje revščine ali socialne izključenosti med starejšimi (65 let in več) se od leta 2015 povečuje. Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, starih 65 let ali več, je bila leta 2021 višja kot leta 2015 (19,6 % v primerjavi z 18 %). To povišanje je bilo posledica stalnega naraščanja dohodkovne revščine, ki je zdaj večja med starejšimi kot med delovno sposobnim prebivalstvom (18–64 let) (21,6 %), predvsem zaradi naraščajočih dohodkov delovno sposobnih ljudi. Materialna prikrajšanost starejših se je še naprej zmanjševala in je leta 2021 znašala 5,3 % (s 7,4 % leta 2015) v primerjavi s 6,3 % med delovno sposobnim prebivalstvom.

Pri nekaterih skupinah prebivalstva je verjetnost revščine ali socialne izključenosti večja v primerjavi s celotnim prebivalstvom. Kljub splošnemu zmanjšanju v državah članicah v letu 2021 je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri invalidih in

²⁵ Za EU še ni enotnega uradnega kazalnika energetske revščine. Nezmožnost ustreznega ogrevanja je eden od uporabljenih kazalnikov, tj. razsežnost materialne prikrajšanosti, ki se prek elementa materialne in socialne prikrajšanosti upošteva pri kazalnikih tveganja revščine ali socialne izključenosti.

²⁶ Glej sporočilo Komisije z naslovom Spopadanje z naraščajočimi cenami energije: nabor orodij za ukrepanje in podporo (COM(2021) 660 final) ter predlog UREDBE SVETA o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije.

osebah z migrantskim ozadjem še vedno višja v primerjavi s celotnim prebivalstvom oziroma osebami, rojenimi v EU. Stopnja revščine in socialne izključenosti Romov je med pandemijo na splošno ostala nespremenjena, vendar je še vedno precej višja kot pri preostalem prebivalstvu, pri čemer so razlike pri otrocih še večje.

1.3 Krovni cilji EU in nacionalni cilji do leta 2030

Komisija je v akcijskem načrtu za evropski steber določila krovne cilje EU za leto 2030 na področjih zaposlovanja, spretnosti in zmanjšanja revščine, ki so jih pozdravili voditelji in voditeljice EU v Portu in Evropski svet junija 2021, ter pozvala države članice, naj kot prispevek k skupnim prizadevanjem opredelijo svoje nacionalne cilje²⁷. Države članice so bile v Socialni zavezi iz Porta z dne 7. maja 2021²⁸ tudi pozvane, naj določijo ambiciozne nacionalne cilje, ki bi morali ob upoštevanju izhodiščnega položaja posamezne države ustrezno prispevati k doseganju evropskih ciljev. Voditelji in voditeljice EU so v Izjavi iz Porta z dne 8. maja 2021 poudarili, da je treba pozorno spremljati napredek, dosežen pri izvajanju evropskega stebra socialnih pravic in krovnih ciljev EU za leto 2030, in sicer tudi na najvišji ravni. Voditelji in voditeljice držav ali vlad so na zasedanju Evropskega sveta 24. in 25. junija 2021 v skladu z Izjavo iz Porta pozdravili krovne cilje EU²⁹.

Države članice so med septembrom 2021 in junijem 2022 na povabilo Komisije predstavile svoje nacionalne cilje. O njih so potekala intenzivna posvetovanja, pri čemer so v večini primerov sodelovali različni deležniki, vključno z nacionalnimi parlamenti, socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami, lokalnimi organi in člani akademske skupnosti. O nacionalnih ciljih se je razpravljalo na dvostranskih srečanjih s službami Komisije, večstranske razprave pa so potekale v Odboru za zaposlovanje (EMCO) in Odboru za socialno zaščito (SPC). Postopek določanja nacionalnih ciljev je bil zaključen na seji Sveta EPSCO junija 2022, na kateri je potekala razprava o nacionalnih ciljih, ki so jih predstavile vse države članice (glej preglednico 1.3.1). Večina držav članic (21) je določila tudi dopolnilne cilje na vsaj enem področju. Večinoma so države članice (19) vključile dopolnilni cilj zmanjšanja števila otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, številne pa so zastavile tudi dopolnilne cilje za zmanjšanje vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, povečanje deleža prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi spretnostmi in zmanjšanje deleža mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET).

²⁷ Glej: Evropska komisija, *Evropski steber socialnih pravic*, Urad za publikacije Evropske unije, 2021. Krovni cilji EU za leto 2030 so: vsaj 78-odstotna zaposlenost prebivalstva v starostni skupini 20–64 let; udeležba vsaj 60 % vseh odraslih v učenju vsako leto; zmanjšanje števila ljudi, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, za vsaj 15 milijonov.

²⁸ Podpisali so jo predsednik Evropskega parlamenta, predsednica Evropske komisije, predsednik vlade António Costa (portugalsko predsedstvo Svetu EU) ter voditelji socialnih partnerjev EU in socialne platforme, [na voljo na spletu](#).

²⁹ Glej [Izjavo iz Porta](#) in [sklepe Sveta](#) z dne 24. in 25. junija 2021, na voljo na spletu.

Preglednica 1.3.1: Krovni cilji EU in nacionalni cilji za leto 2030 po državah članicah

	Zaposlenost (v %)	Učenje odraslih (v %)	Zmanjšanje revščine (stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti, v tisočih)
Krovni cilj EU	78,0	60,0	-15 000
Vse države članice skupaj	78,5	57,6	-15 600*
BE	80,0	60,9	-279
BG	79,0	35,4	-787
CZ	82,2	45,0	-120
DK	80,0	60,0	-30 ⁽¹⁾
DE	83,0	65,0	-1 200 ⁽²⁾
EE	81,3	52,3	-39
IE	78,2	64,2	-90
EL	71,1	40,0	-860
ES	76,0	60,0	-2 815
FR	78,0	65,0	-1 100
HR	75,0	55,0	-298
IT	73,0	60,0	-3 200
CY	80,0	61,0	-10
LV	80,0	60,0	-95
LT	80,7	53,7	-223
LU	77,6	62,5	-4
HU	85,0	60,0	-292
MT	84,6	57,6	⁽³⁾
NL	82,5	62,0	-163
AT	79,9	62,0	-204
PL	78,3	51,7	-1 500
PT	80,0	60,0	-765
RO	74,7	17,4	-2 532
SI	79,5	60,0	-9
SK	76,5	50,0	-70
FI	80,0	60,0	-100
SE	82,0	60,0	-15

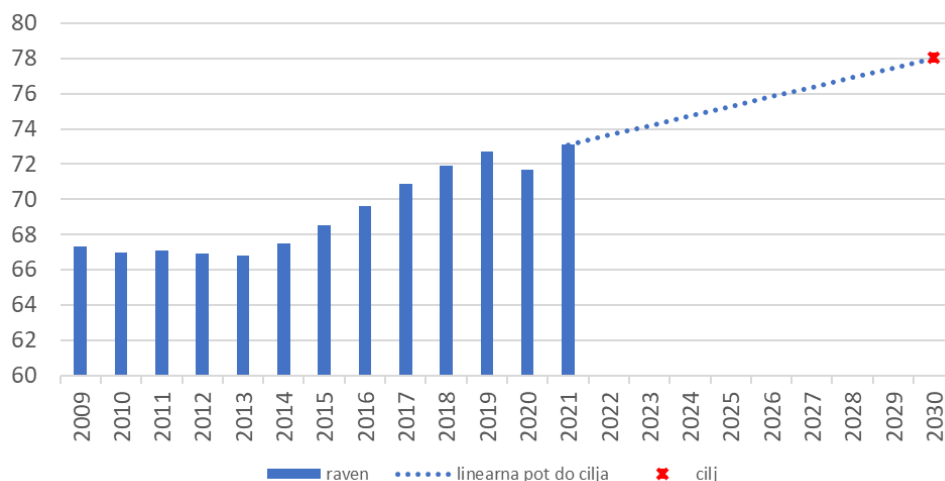
Opomba: (*) skupni cilj zmanjšanja revščine za vse države članice znaša najmanj 15,6 milijona, brez držav članic, ki svojega cilja ne izražajo v stopnjah tveganja revščine ali socialne izključenosti. (1) Danska navaja svoj nacionalni cilj zmanjšanja revščine kot zmanjšanje števila oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, za 30 000. (2) Nemčija navaja svoj nacionalni cilj zmanjšanja revščine kot zmanjšanje števila oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, za 1,2 milijona. (3) Malta navaja svoj nacionalni cilj zmanjšanja revščine kot znižanje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za 3,1 odstotne točke.

Visoka stopnja delovne aktivnosti je ključna prednostna naloga do leta 2030, da se zagotovi polno udejstvovanje vseh v gospodarstvu in družbi. Z okrevaljem trga dela po

krizi zaradi COVID-19 se je povprečna stopnja delovne aktivnosti v EU leta 2021 zvišala na 73,1 %, kar je za 4,9 odstotne točke manj od krovnega cilja EU za leto 2030, ki znaša 78 %, vendar se mu približuje – glej sliko 1.3.1. Države članice so določile ambiciozne nacionalne cilje na področju delovne aktivnosti za leto 2030, ki skupaj dosegajo visoko raven 78,5 %. Pri številnih državah je nacionalni cilj višji od krovnega cilja EU, ki znaša 78 %. Države članice, začevši z nižjimi stopnjami, so običajno določile razmeroma ambicioznejše cilje, kar podpira navzgor usmerjeno konvergenco v Uniji. Do leta 2021 se je stopnja delovne aktivnosti v večini držav članic približala nacionalnim ciljem – glej sliko 1.3.2.

Slika 1.3.1: Stopnja delovne aktivnosti v EU se je po krizi zaradi COVID-19 zvišala

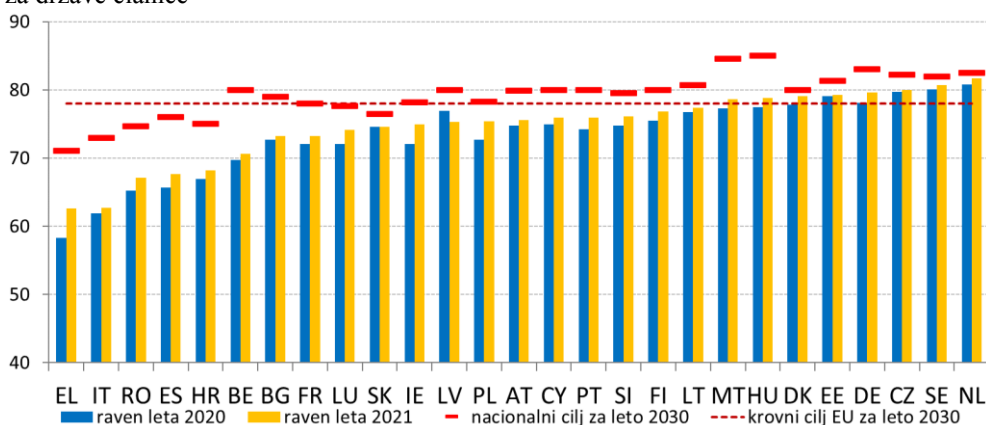
Stopnja delovne aktivnosti v EU27 in s tem povezan krovni cilj EU za leto 2030 (starostna skupina 20–64 let, v %)

Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Slika 1.3.2: Države članice so določile ambiciozne nacionalne cilje na področju zaposlovanja, v letu 2021 pa so skoraj vse zabeležile rast zaposlovanja

Stopnja delovne aktivnosti (2020 in 2021, starostna skupina 20–64 let, v %) in s tem povezani nacionalni cilji za leto 2030 za države članice

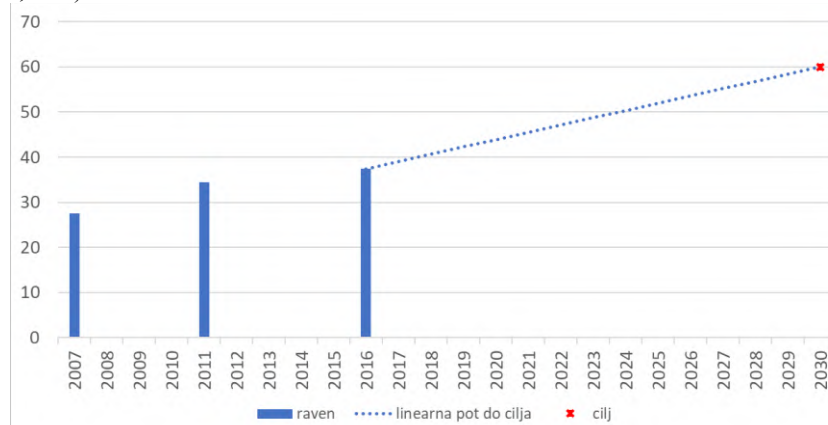
Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)] in [preglednica nacionalnih ciljev za leto 2030](#).

Ambiciozni krovni cilj EU za leto 2030 na področju udeležbe odraslih v učenju izraža potrebo po zagotovitvi, da potencial delavcev še nadalje prispeva h gospodarski rasti. Za tak prispevek sta potrebni zaposljivost ter sposobnost prilagajanja in prehajanja, tudi v zvezi z zeleno in digitalno preobrazbo, pa tudi zmožnost inovacij in povečanja produktivnosti. Za vse to je ključen razvoj ustreznih spretnosti. Povezani krovni cilj je določen s kazalnikom „udeležba odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih“, ki bo od leta 2023 na voljo vsako drugo

leto³⁰. Vrednosti kazalnika so se od leta 2007 do zadnje razpoložljive podatkovne točke za leto 2016 povečevale – glej sliko 1.3.3. To stopnjo izboljšanja bo treba ohraniti, da se doseže cilj na ravni EU do leta 2030. Države članice so določile svoje nacionalne cilje na področju spretnosti na različnih ravneh ambicioznosti v skladu s potrebo po prispevanju h krovnemu cilju EU, pri čemer skupna zaveza znaša 57,6 % (kar je nekoliko manj od krovnega cilja EU, tj. 60 %) – glej sliko 1.3.4.

Slika 1.3.3: Udeležba odraslih v učenju se povečuje, ta trend pa je treba ohraniti, da bi se dosegel krovni cilj EU za leto 2030

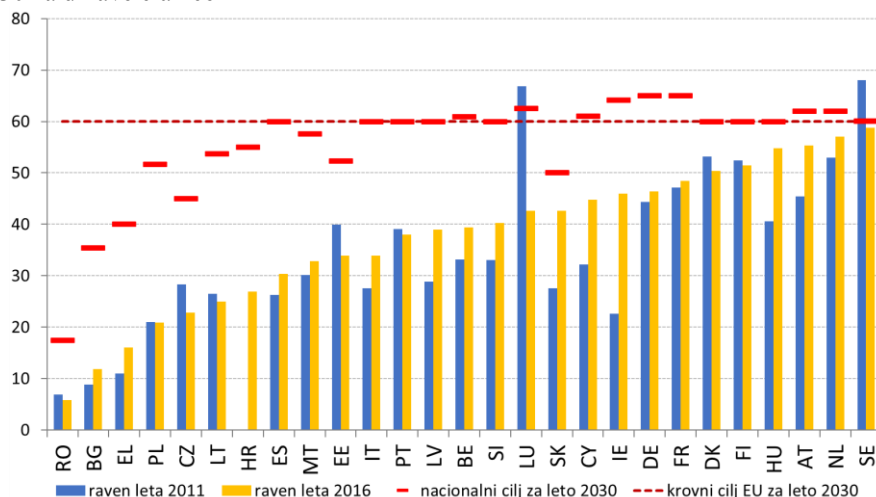
Stopnja udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih v EU27 in krovni cilj EU za leto 2030 (starostna skupina 20–64 let, v %)

Vir: posebni izvleček Eurostata o stopnji udeležbe odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih in je [na voljo na spletu](#).

Slika 1.3.4: Na ravni držav članic so potrebna znatna prizadevanja, da bi se dosegli nacionalni cilji na področju spretnosti in prispevalo k ambicijam na ravni EU

Udeležba odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih (2011 in 2016, starostna skupina 20–64 let, v %) in nacionalni cilji za leto 2030 za države članice

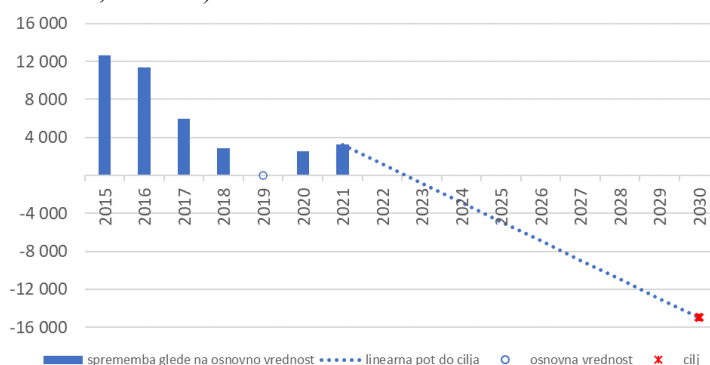
³⁰ Sedanje vrednosti kazalnika za leta 2007, 2011 in 2016 so bile zbrane z anketo o izobraževanju odraslih. Od leta 2022 dalje bodo podatki na voljo tudi v okviru ankete o delovni sili EU, ki zagotavlja visoko raven skladnosti s kazalniki trga dela in podatki za večjo pogostostjo. Koncept, uporabljen pri tem zbiranju podatkov, ne vključuje vodenega usposabljanja na delovnem mestu v skladu s obstoječim kazalnikom o udeležbi odraslih v učenju v zadnjih štirih tednih v okviru ankete o delovni sili EU. Sklicevanje na celo leto predstavlja znatno izboljšanje v zvezi s tem kazalnikom, saj veliko natančneje izraža prizadevanja odraslih na področju učenja.

Vir: posebni izvleček Eurostata o udeležbi odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih brez upoštevanja vodenega usposabljanja na delovnem mestu, ki je bil pripravljen na podlagi ankete o izobraževanju odraslih ter je [na voljo na spletu](#) in v [preglednici nacionalnih ciljev za leto 2030](#).

Doseganje ambicioznega zmanjšanja revščine in socialne izključenosti je bistveno za zagotavljanje vključujoče rasti ter navzgor usmerjene konvergence v EU. Povezani krovni cilj EU je do leta 2030 zmanjšati število oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, za vsaj 15 milijonov. Trend pred pandemijo je v skladu z zmanjšanjem, potrebnim za približanje temu cilju – glej sliko 1.3.5. V letih 2020 in 2021 se je število oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti povečalo, vendar je to lahko posledica izkrivljenih statističnih podatkov³¹. Številne države članice so določile ambiciozne nacionalne cilje, ki skupaj prispevajo k zmanjšanju tveganja revščine ali socialne izključenosti v EU za 15,6 milijona do leta 2030 (nad krovnim ciljem EU v višini 15 milijonov), če se upoštevajo le tiste države članice, ki so za določitev svojih nacionalnih ciljev uporabile kazalnik tveganja revščine ali socialne izključenosti – glej sliko 1.3.6. Če bi se upoštevale tudi Danska, Nemčija in Malta³², ki so za določitev ciljev uporabile druge kazalnike, bi bila predvidena skupna raven ambicioznosti za zmanjšanje revščine še višja.

Slika 1.3.5: Pred pandemijo je bil ugotovljen trend zmanjševanja tveganja revščine ali socialne izključenosti, vendar so potrebna dodatna prizadevanja za doseg krovnega cilja EU za leto 2030

Sprememba stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti v EU27 in s tem povezan krovni cilj EU za leto 2030 (celotno prebivalstvo, v tisočih)

Opomba: prekinitvev časovne vrste leta 2020 (glej opombo 21).

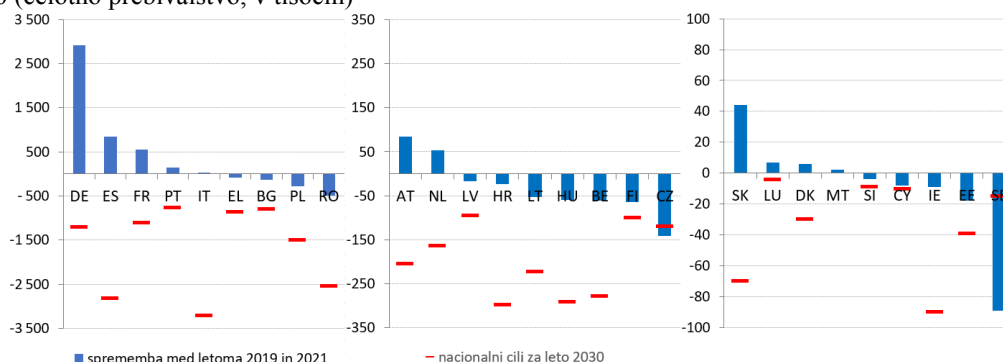
Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

³¹ Del razlike v ravneh je v veliki meri povezan s spremembo metod zbiranja podatkov v Nemčiji v obdobju 2019–2020, kar vpliva tudi na povprečje EU, ne pa tudi na smer sprememb v obdobju 2020–2021.

³² Povezano z ocenami demografskega razvoja v tej državi članici.

Slika 1.3.6: Številne države članice so si zastavile ambiciozne nacionalne cilje

Spremembe stopenj tveganja revščine ali socialne izključenosti v obdobju 2019–2021 ter nacionalni cilji do leta 2030 (celotno prebivalstvo, v tisočih)

Opomba: prekinitev serije leta 2020 za Nemčijo, Francijo, Irsko, Dansko in Luksemburg. Prekinitev serije leta 2021 za Luksemburg. Danska in Nemčija navajata svoj nacionalni cilj kot zmanjšanje števila oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, za 30 000 oziroma 1,2 milijona. Malta navaja svoj nacionalni cilj kot znižanje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti za 3,1 odstotne točke.

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], in [preglednica nacionalnih ciljev za leto 2030](#).

1.4 Pregled izzivov na podlagi pregleda socialnih kazalnikov

Pregled socialnih kazalnikov podpira spremljanje evropskega stebra socialnih pravic in prispeva k ocenjevanju ključnih zaposlitvenih in socialnih izzivov v državah članicah.

Pregled socialnih kazalnikov, ki ga je v sedanji obliki predlagala Komisija v akcijskem načrtu za steber iz marca 2021 in o katerem je nato potekala razprava z Odborom za zaposlovanje (EMCO) in Odborom za socialno zaščito (SPC)³³, celovito zajema načela stebra kot glavno kvantitativno orodje za spremljanje napredka pri izvajanju stebra v okviru evropskega semestra. Svet za zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in varstvo potrošnikov (EPSCO) je 14. junija 2021 potrdil glavne kazalnike pregleda socialnih kazalnikov. Pregled socialnih kazalnikov dopolnjuje obstoječa orodja spremljanja, zlasti prikaz uspešnosti zaposlovanja in prikaz uspešnosti socialne zaščite³⁴.

Analiza v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2023 temelji na glavnih kazalnikih pregleda socialnih kazalnikov, ki jih je potrdil Svet³⁵. Glavni kazalniki so v skladu z načeli varčnosti, razpoložljivosti, primerljivosti in statistične zanesljivosti. Kazalniki, povezani z vsakim od treh poglavij stebra, so:

- *Enake možnosti*
 - Udeležba odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih (v starostni skupini 25–64 let)
 - Osebe, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 18–24 let)

³³ Sedanji pregled socialnih kazalnikov zajema 18 od 20 načel stebra, kar je štiri več kot prejšnja različica. Načeli, ki še nista zajeti, sta 7 in 8, „Informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve“ oziroma „Socialni dialog in udeležba delavcev“. Za glavne kazalnike veljajo stroge zahteve glede kakovosti, ki morajo imeti tudi jasno normativno razlago. Do zdaj tak kazalnik za ti načeli ni bil na voljo, vendar bo Komisija nadaljevala prizadevanja v zvezi s tem.

³⁴ Prikaz uspešnosti zaposlovanja in prikaz uspešnosti socialne zaščite vsako leto pripravita Odbor za zaposlovanje oziroma Odbor za socialno zaščito ter ju vključita v svoji letni poročili. Prikaza preučujeta trende, ki jih je treba spremljati, in ključne zaposlitvene in socialne izzive v državah članicah ter prispevata k spremljanju napredka pri doseganju zadevnih vseevropskih ciljev na področju zaposlovanja in socialnih ciljev.

³⁵ Svet EPSCO je 14. junija 2021 potrdil mnenje Odbora za zaposlovanje in Odbora za socialno zaščito o doseženem dogovoru o glavnih kazalnikih revidiranega pregleda socialnih kazalnikov.

- Delež posameznikov z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 16–74 let)
- Mladi, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (stopnja NEET) (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 15–29 let)
- Vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma (v odstotnih točkah)
- Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)
- *Pošteni delovni pogoji*
 - Stopnja delovne aktivnosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 20–64 let)³⁶
 - Stopnja brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)
 - Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)
 - Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)³⁷
- *Socialna zaščita in vključevanje*
 - Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (delež (v %) celotnega prebivalstva)³⁸
 - Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 0–17 let)³⁹

³⁶ Eurostat od leta 2021 v skladu z [začetkom veljavnosti uredbe IESS](#) prek nacionalnih statističnih uradov držav članic zbira podatke za ankete o delovni sili EU na podlagi revidirane metodologije. Namen te spremembe je izboljšati podatke o trgu dela, vendar je potrebno upoštevanje pri razlagi sprememb kazalnikov blizu časa spremembe, tj. 1. januarja 2021. V to so zajeti tudi glavni kazalniki za stopnjo mladih NEET, stopnjo brezposelnosti, stopnjo dolgotrajne brezposelnosti, vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma in stopnjo tveganja revščine ali socialne izključenosti otrok.

³⁷ Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev se meri realno. Na zahtevo Odbora za socialno zaščito se ta kazalnik meri z uporabo „neprilagojenega dohodka“ (tj. brez vključitve socialnih transferjev v naravi), pri čemer je opuščen sklic na uporabo enot standardov kupne moči, uporabljenih v prvotni različici pregleda socialnih kazalnikov, da se zagotovi skladnost s kazalniki, ki temeljijo na EU-SILC.

³⁸ Skupaj z njenimi tremi komponentami: tveganjem revščine za celotno prebivalstvo (AROP 0+), resno materialno in socialno prikrajšanostjo za celotno prebivalstvo (SMSD 0+) in deležem ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (gospodinjstva skoraj brez delovno aktivnih članov), v starostni skupini 0–64 let (VLWI 0–64). Leta 2021 je bil kazalnik tveganja revščine ali socialne izključenosti spremenjen glede na novi krovni cilj EU za leto 2030, tj. zmanjšanje števila oseb, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti. V zvezi s tem sta bili revidirani dve njegovi komponenti (prikrajšanost in gospodinjstva z zelo nizko delovno intenzivnostjo). Komponenta resne materialne in socialne prikrajšanosti nadomešča komponento resne materialne prikrajšanosti. Referenčna starostna skupina gospodinjstev z zelo nizko delovno intenzivnostjo se je spremenila z 0–59 na 0–64 let. Za vse kazalnike EU-SILC, ki so odvisni od dohodka, je referenčno dohodkovno obdobje opredeljeno kot 12-mesečno obdobje. Zato se spremenljivke dohodka, vključene v izračun kazalnikov stopnje tveganja revščine in zelo nizke delovne intenzivnosti, nanašajo na koledarsko leto pred letom raziskave, razen na Irskem (12 mesecev pred izpolnitvijo ankete). Za kazalnik resne materialne in socialne prikrajšanosti v izračunih ni spremenljivk dohodka, zato se vse spremenljivke EU-SILC, uporabljene za izračun, nanašajo na leto raziskave.

³⁹ Skupaj z njenimi tremi podkazalniki: tveganje revščine pri otrocih (AROP 0–17), resna materialna in socialna prikrajšanost pri otrocih (SMSD 0–17) in delež ljudi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (gospodinjstva skoraj brez delovno aktivnih članov), pri otroci (QJ 0–17). Kazalnik resne materialne in socialne prikrajšanosti za otroke je prilagojena različica kazalnika resne materialne in socialne prikrajšanosti za celotno prebivalstvo, ki pripisuje manjšo težo elementom odraslih, da kazalnik za otroke ne bi bil preveč občutljiv za prikrajšanost odraslih. Referenčna leta so enaka kot pri kazalnikih za celotno prebivalstvo.

- Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (zmanjšanje stopnje tveganja revščine v %) ⁴⁰
- Vrzal stopnje delovne aktivnosti invalidov (v starostni skupini 20–64 let) ⁴¹
- Preobremenjenost s stanovanjskimi stroški (delež (v %) celotnega prebivalstva) ⁴²
- Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (delež (v %) prebivalstva, mlajšega od treh let)
- Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (delež (v %) prebivalstva, starejšega od 16 let) ⁴³

Za glavni kazalnik „vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov“ se kot statistični vir začasno uporablja EU-SILC, vendar bo od leta 2022 za večjo natančnost prešel na anketo o delovni sili EU, pri čemer bodo podatki zagotovljeni leta 2023. Ko bodo podatki na podlagi ankete o delovni sili na voljo, bodo službe Komisije, vključno z Eurostatom, še naprej spremljale kakovost kazalnika in ga srednjeročno pregledovale, poleg tega pa bodo podprle nadaljnje ukrepe za izboljšanje primerljivosti med državami in preučile razvoj dodatnih kazalnikov na tem področju. Za glavni kazalnik „udeležba odraslih v učenju v zadnjih 12 mesecih“, za katerega so se podatki prej zbirali le z anketo o izobraževanju odraslih (zadnja je potekala za leto 2016), se bo od leta 2022 dalje prav tako uporabljala anketa o delovni sili EU. Ko bodo podatki na voljo, bo opravljena temeljita analiza podatkov iz obeh anketnih virov, da se

⁴⁰ Meri se kot odstotek zmanjšanja stopnje tveganja revščine za celotno prebivalstvo v primerjavi s stopnjo pred denarnimi socialnimi transferji (razen pokojnin). Ne vključuje na primer transferjev v naravi, povezanih z zdravstvenim varstvom.

⁴¹ Kazalnik vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov se trenutno izračunava na podlagi EU-SILC in statusa invalidnosti, kot je naveden v globalnem indeksu omejitve dejavnosti (Global Activity Limitation Index, GALI). Anketiranci odgovarjajo na naslednja vprašanja: 1) „Ali se zaradi zdravstvenih težav srečujete z omejitvami pri dejavnostih, ki jih ljudje običajno opravljajo? Ali menite, da ste ... zelo omejeni; zmerno omejeni; sploh niste omejeni?“ Če je odgovor na vprašanje 1) „zelo omejeni“ ali „zmerno omejeni“, anketiranci odgovorijo tudi na vprašanje 2) „Ali ste omejeni vsaj zadnjih šest mesecev? Da ali ne?“. Oseba se šteje za osebo z invalidnostjo, če je odgovor na drugo vprašanje pritrdilen. Iz izračuna EU-SILC je razvidna povezava med razširjenostjo invalidnosti na podlagi koncepta GALI ter vrzeljo stopnje delovne aktivnosti invalidov na podlagi tega koncepta v letu 2020 v državah članicah EU (Pearsonov korelacijski koeficient = – 0,6).

⁴² Kazalnik meri delež prebivalstva, ki živi v gospodinjstvih, katerih skupni stanovanjski stroški so višji od 40 % razpoložljivega dohodka (oboje brez stanovanjskih dodatkov). V dokumentu [Methodological Guidelines and Description of EU-SILC variables](#) (Metodološke smernice in opis spremenljivk EU-SILC, različica iz aprila 2020) so opisani dodatki (zajeti so samo tisti, vezani na materialni položaj), vključno z dodatki za najemnino in dodatki za gospodinjstva, ki bivajo v lastnih stanovanjih, brez davčnih ugodnosti in kapitalskih transferjev. V dokumentu so stanovanjski stroški opredeljeni kot mesečni in dejansko plačani stroški, povezani s pravico gospodinjstva, da živi v stanovanju. Vključujejo strukturno zavarovanje (za najemnike: če je plačano), storitve in dajatve (odstranjevanje odplak, odvoz odpadkov itd.; obvezno za lastnike, za najemnike: če je plačano), redno vzdrževanje in popravila, davke (za najemnike: po stanovanju, če je primerno) ter stroške komunalnih storitev (voda, elektrika, plin in ogrevanje). Pri lastnikih, ki plačujejo hipoteko, so zajeta s tem povezana plačila obresti (vse davčne olajšave so odbite, stanovanjski dodatki pa se ne odbijejo). Pri najemnikih, ki plačujejo tržno ali znižano ceno, je vključeno tudi plačilo najemnine. Pri najemnikih, ki ne plačujejo najemnine, se stanovanjski dodatki ne bi smeli odšteti od skupnih stanovanjskih stroškov.

⁴³ Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju pomenijo subjektivno oceno posameznika o tem, ali je potreboval pregled ali zdravljenje za določeno vrsto zdravstvenega varstva, vendar ga ni dobil ali ga ni iskal iz naslednjih treh razlogov: „finančni razlogi“, „čakalna doba“ in „prevelika oddaljenost“. Zdravstvena oskrba se nanaša na individualne zdravstvene storitve (zdravstveni pregled ali zdravljenje brez zobozdravstva), ki jih opravljajo zdravniki ali osebe z enakovrednimi poklici ali pa se opravljajo pod njihovim neposrednim nadzorom v skladu z nacionalnimi zdravstvenimi sistemi (opredelitev Eurostata). Težave, o katerih ljudje poročajo, da jih imajo pri iskanju zdravstvene oskrbe, ko so bolni, lahko kažejo na ovire v zvezi z oskrbo.

zagotovita kakovost in primerljivost podatkov. Za zagotovitev spremljanja smernic za zaposlovanje 6 in 7, tudi v zvezi z aktivnimi politikami trga dela, bo v tem skupnem poročilu o zaposlovanju izjemoma uporabljen kazalnik udeležbe odraslih v učenju v preteklih štirih tednih (starostna skupina 25–64 let).

Glavni kazalniki se analizirajo z uporabo skupne metodologije, o kateri sta se dogovorila Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito (za več podrobnosti glej Prilogo 4). S to metodologijo se ocenjujeta stanje in razvoj v državah članicah, pri čemer se upoštevajo ravni in spremembe glede na predhodnem leto⁴⁴ vsakega glavnega kazalnika, vključenega v pregled socialnih kazalnikov. Ravni in spremembe se razvrstijo glede na njihovo odstopanje od ustreznih (netehtanih) povprečij EU. Uspešnost držav članic v zvezi z ravnimi in spremembami se nato kombinira z uporabo dogovorjenega pravila, tako da se vsaka država članica uvrsti v eno od sedmih kategorij („najuspešnejše države“, „nadpovprečne države“, „povprečne/nevtralne države“, „države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“, „države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, „države, ki jih je treba spremljati“ in „države s kritičnimi razmerami“). Na tej podlagi je v preglednici 1.4.1 predstavljen povzetek razlage pregleda glede na najnovejše razpoložljive podatke za vsak kazalnik.

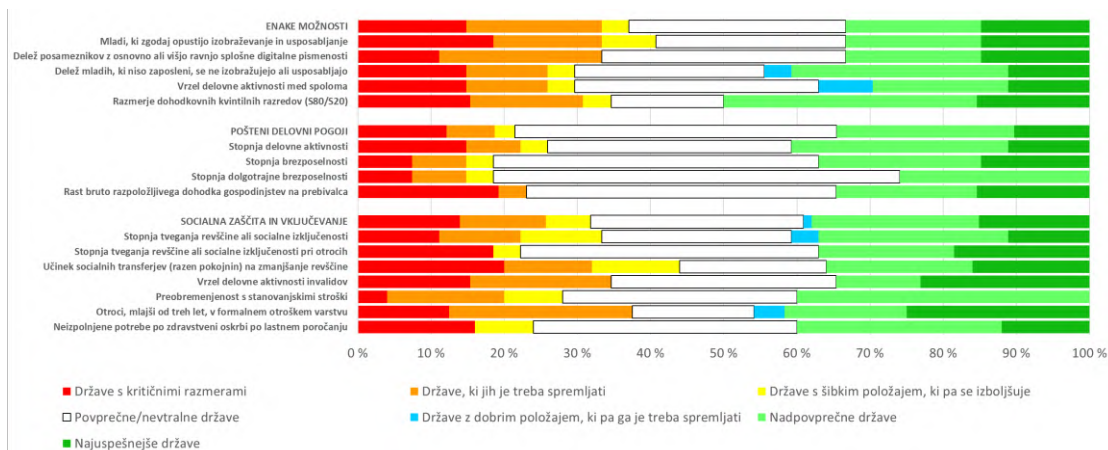
Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov kažejo ključne izzive v državah članicah EU na treh področjih, tj. enake možnosti in dostop do trga dela, pošteni delovni pogoji ter socialna zaščita in vključevanje. Med kazalniki, pri katerih je največ držav članic označenih kot „države s kritičnimi razmerami“ (rdeče na sliki 1.4.1), so mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjestev na prebivalca, stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih in učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (pet držav članic s „kritičnimi razmerami“). V okviru teh kazalnikov je bila leta 2021 zabeležena ena država članica s kritičnimi razmerami več kot v letu 2020, edina izjema pa je bil učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine, kjer je zabeležena ena država manj⁴⁵. Veliko kritičnih izzivov (opozorilne oznake za štiri države članice) je zabeleženih tudi pri stopnji mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, razmerju dohodkovnih kvintilnih razredov, stopnji delovne aktivnosti, vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov ter neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju. Število držav članic, ki jih je treba spremljati, je manjše kot leta 2021, pri čemer jih je največ označenih v zvezi z otroki, mlajšimi od treh let, v formalnem otroškem varstvu (6), deležem posameznikov z vsaj osnovno ravno digitalne pismenosti (6) ter vrzeljo stopnje delovne aktivnosti invalidov (5). Podrobnejša analiza je predstavljena v poglavju 2, pri čemer se opira tudi na bogat sklop kontekstualnih kazalnikov.

Slika 1.4.1: Izzivi na področju zaposlovanja in spretnosti ter socialni izzivi v državah članicah EU po glavnih kazalnikih v pregledu socialnih kazalnikov

Delež držav članic s specifično razvrstitvijo med vsemi razvrščenimi (glej legendo) za vsak glavni kazalnik in skupaj za tri poglavja stebra

⁴⁴ Razen bruto razpoložljivega dohodka gospodinjestev, ki se meri v obliki indeksa (2008 = 100, torej izraža spremembo v primerjavi z letom pred finančno krizo leta 2009) v dogovoru z Odborom za zaposlovanje in Odborom za socialno zaščito.

⁴⁵ Ker so bili podatki za leto 2021 na presečni datum na voljo le za majhno število držav članic, ocene rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjestev na prebivalca temeljijo na podatkih za leto 2020.

Opombe: 1) podatki za kazalnike o udeležbi odraslih v učenju še niso na voljo; 2)) podatki za nekatere države pri nekaterih kazalnikih manjkajo – glej opombo k preglednici 1.4.1. Legende za vse kazalnike so predstavljene v prilogah.

Vir: oznake pregleda socialnih kazalnikov, kot so navedene v preglednici 1.4.1.

Preglednica 1.4.1: Glavni kazalniki pregleda socialnih kazalnikov: pregled izzivov po državah članicah

		Najuspešnejše države	Nadpovprečne države	Države z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati	Povprečne/nevtralne države	Države s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje	Države, ki jih je treba spremljati	Države s kritičnimi razmerami	
Enake možnosti	Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 18–24 let)	2021	EL, HR, IE, SI	CZ, LT, NL, PL, PT		AT, BE, DK, FI, FR, LV, SK	CY, EE, LU, SE	BG, DE, HU, IT, RO	
	Delež posameznikov z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 16–74 let)	2021	DK, IE, NL, FI	ES, HR, LU, AT, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK	DE, IT, CY, LT, HU, SI	BG, PL, RO	
	Stopnja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (delež (v %) celotnega prebivalstva v starostni skupini 15–29 let)	2021		AT, DE, DK, FI, HU, IE, MT, PT	LU	BE, CZ, EE, FR, LT, LV, PL	ES	CY, HR, SK	BG, EL, IT, RO
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma (v odstotnih točkah)	2021	EE, FI, LT	DK, FR, IE, PT, SE	LV, SI	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, LU, NL	MT	CY, PL, SK	CZ, EL, IT, RO
	Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20)	2021		AT, CY, DK, HU, IE, LU, NL, PL, SE		DE, EE, FR, HR	BG	EL, IT, MT, PT	ES, LT, LV, RO
Pošteni delovni pogoji	Stopnja delovne aktivnosti (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 20–64 let)	2021		DE, DK, EE, HU, IE, LT, MT, PL		AT, BG, CY, FI, FR, LU, PT, SI, SK	EL	BE, LV	ES, HR, IT, RO
	Stopnja brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)	2021	CZ, DE, MT, PL	DK, HU, LT, LU, NL, SI		AT, BG, CY, EE, FI, FR, HR, IE, LV, PT, RO, SK	EL	BE, SE	ES, IT
	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (delež (v %) aktivnega prebivalstva v starostni skupini 15–74 let)	2021		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL		AT, BE, BG, CY, EE, FI, FR, IE, LT, LU, LV, PT, RO, SE, SI	EL	HR, SK	ES, IT
	Rast bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100)	2020	HU, LT, PL, RO	EE, IE, MT, SI, SK		CZ, DE, DK, FI, FR, HR, LU, LV, NL, PT, SE		BE	AT, CY, EL, ES, IT
Socialna zaščita in vključevanje	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti (delež (v %) celotnega prebivalstva)	2021		AT, BE, CY, DK, NL, PL, SE	SK	DE, EE, FR, HR, HU, IE, MT	BG, LT, RO, PT	IT, LU	EL, ES, LV
	Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih (delež (v %) prebivalstva v starostni skupini 0–17 let)	2021		CZ, DK, FI, NL, SI	BE, EE, HR, LT, PL	AT, CY, DE, FR, HU, IE, LV, MT, PT, SE, SK	BG		EL, ES, IT, LU, RO
	Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine (zmanjšanje stopnje tveganja revščine v %)	2021		AT, CZ, FR, SE, SI		CY, DE, LT, NL, PL	BG, ES, IT	EE, LU, MT	EL, HR, LV, PT, RO
	Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov (v odstotnih točkah)	2021	DK, ES, IT, LU, LV, PT	BG, EE, SE		CZ, EL, FI, FR, LT, MT, NL, SI		AT, CY, DE, HR, HU	BE, IE, PL, RO
	Preobremenjenost s stanovanjskimi stroški (delež (v %) celotnega prebivalstva)	2021		CY, EE, FI, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SI		AT, BE, CZ, IT, LV, PL, RO, SE	BG, EL	DE, ES, NL, PT	DK
	Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu (delež (v %) prebivalstva, mlajšega od treh let)	2021	DK, ES, FR, LU, NL, SE	CY, EL, HR, SI	BE	AT, EE, FI, LV		BG, DE, IE, LT, MT, PL	CZ, HU, RO

Neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju (delež (v %) prebivalstva, starejšega od 16 let)	2021	CY, DE, MT	AT, BG, CZ, ES, HU, LU, NL		BE, DK, FR, HR, IE, LT, PL, PT, SE	EE, LV		EL, FI, RO, SI

Opombe: posodobitev z dne 21. oktobra 2022. Ker se je opredelitev kazalnika za delež posameznikov, ki imajo osnovno ali višjo raven splošne digitalne pismenosti, v letu 2021 bistveno spremenila, primerljiva vrednost za leto 2019 ni na voljo, zato analiza tega kazalnika izjemoma temelji le na ravneh iz leta 2021. Podatki o razmerju dohodkovnih kvintilnih razredov, učinku socialnih transferjev, vrzeli delovne aktivnosti invalidov, preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški, otrocih, mlajših od treh let, v formalnem otroškem varstvu in neizpoljenih potrebah po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju niso na voljo za Slovaško. Podatki o rasti bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca niso na voljo za več kot polovico držav članic, analiza temelji na vrednostih za leto 2020. Podatki o preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški niso na voljo za Francijo. Prekinitve časovne vrste in druge oznake so navedene v prilogah 1 in 2.

Okviri primerjalne analize, ki podpirajo analizo in oblikovanje politik

V sporočilu o vzpostavitvi evropskega stebra socialnih pravic iz leta 2017 je bila predlagana primerjalna analiza kot orodje za podporo strukturnim reformam in spodbujanje navzgor usmerjene konvergence na področju zaposlovanja in socialnem področju. Okviri primerjalne analize kot večstranski postopek združujejo kvantitativne kazalnike (o uspešnosti in rezultatih) s kvalitativno analizo značilnosti zasnove politik in vzvodov politik, ki vplivajo na kakovost in rezultate oblikovanja politik. Poleg tega okviri primerjalne analize skupaj s kazalniki pregleda socialnih kazalnikov prispevajo k analizi v okviru evropskega semestra in skupnega poročila o zaposlovanju.

Komisija od leta 2017 razvija okvire primerjalnih analiz na več področjih in o njih razpravlja z državami članicami v skladu s skupnim pristopom, o katerem sta se dogovorila Odbor za zaposlovanje in Odbor za socialno zaščito. Doslej dogovorjeni okviri obravnavajo naslednja področja: (1) nadomestila za brezposelnost in aktivne politike trga dela, (2) spretnosti in učenje odraslih, (3) minimalni dohodek (glej okvir 8 stebra o primerjalni analizi minimalnega dohodka v oddelku 2.4.1), (4) otroško varstvo in podpora otrokom ter (5) pokojnine.

Na področju okvirov primerjalne analize, ki jih razvija Odbor za zaposlovanje, potekajo prizadevanja za dokončanje okvira za nadomestila za brezposelnost in aktivne politike trga dela. Čeprav je del okvira za nadomestila za brezposelnost že dokončan in v celoti deluje, se v sodelovanju z Odborom za zaposlovanje nadaljujejo prizadevanja v zvezi z razvojem kazalnikov vzvodov politike za spremljanje kakovosti storitev zgodnje podpore, ki jih javne službe za zaposlovanje zagotavljajo brezposelnim iskalcem zaposlitve.

Na področju okvirov primerjalne analize, ki jih razvija Odbor za socialno zaščito, je bil februarja 2022 dogovorjen okvir o pokojninah⁴⁶. Sestavljen je iz kazalnikov revščine v starosti in ohranjanja dohodka po upokojitvi ter kontekstualnih kazalnikov v zvezi s pričakovano življenjsko dobo in javnimi izdatki. Vzvodi politike kažejo ključne značilnosti pokojninskih načrtov, ki vplivajo na ustreznost pokojnin.

Okviri primerjalne analize s krepitvijo skupnega razumevanja zadevnih kazalnikov in vzvodov politike na področju politike močno prispevajo k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic. Glavni rezultati teh postopkov so sporočeni v skupnem poročilu o zaposlovanju, kot je ustrezno.

⁴⁶ Povzetek in podrobnosti o okvirih, ki jih razvija Odbor za socialno zaščito, so na voljo [na spletu](#).

POGLAVJE 2. REFORME ZAPOSLOVANJA IN SOCIALNE REFORME – USPEŠNOST IN UKREPI DRŽAV ČLANIC

2.1 Smernica 5: Spodbujanje povpraševanja po delovni sili

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 5, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo povpraševanje po delovni sili in ustvarjanje delovnih mest v skladu z načeloma stebra 4 (aktivna podpora zaposlovanju) in 6 (plače). Oddelek 2.1.1 se osredotoča na ključne dogodke na trgu dela, ki odražajo tudi učinek krize zaradi COVID-19 in ruske vojne agresije proti Ukrajini. V oddelku 2.1.2 so predstavljeni ukrepi, ki jih države članice izvajajo na teh področjih, s posebnim poudarkom na tistih, ki so namenjeni ohranjanju zaposlenosti in podpiranju ustvarjanja delovnih mest.

2.1.1 Ključni kazalniki

Trg dela EU je v letu 2021 močno okreval in je v prvi polovici leta 2022 še naprej dobro deloval v skoraj vseh državah članicah. Na letni ravni se je stopnja delovne aktivnosti v EU (starostna skupina 20–64 let) leta 2021 izboljšala za 1,4 odstotne točke na 73,1 %, s čimer je presegla raven pred pandemijo, ki je leta 2019 znašala 72,7 %. Povišala se je v vseh državah članicah razen v Latviji. To pomeni znaten napredek pri doseganju krovne cilja EU, da bo do leta 2030 zaposlenih vsaj 78 % ljudi, starih od 20 do 64 let. Kljub temu obstajajo velike razlike med državami, pri čemer je bilo največje povišanje zabeleženo v Grčiji (4,3 odstotne točke), sledijo pa ji Irska (2,8 odstotne točke), Poljska (2,7 odstotne točke), Španija in Luksemburg (oba po 2 odstotni točki) – glej sliko 2.1.1. Nasprotno se je v Latviji stopnja delovne aktivnosti znižala (za 1,6 odstotne točke), na Slovaškem, v Estoniji in na Češkem pa je ostala stabilna ali se rahlo povišala. V skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov so Italija, Hrvaška, Romunija in Španija „države s kritičnimi razmerami“ kljub povprečnemu ali rahlo nadpovprečnemu povečanju delovne aktivnosti (razen v Italiji, kjer je bilo povečanje podpovprečno), saj so stopnje delovne aktivnosti še vedno znašale približno 67 % ali manj. Nasprotno so Švedska, Češka in Nizozemska še vedno „najuspešnejše države“ (s stopnjami 80 % ali več leta 2021). Negativni naklon regresijske premice kaže na trend zblíževanja, pri čemer so se stopnje delovne aktivnosti v državah na nižjih ravneh zviševale hitreje. Ti dobri rezultati so bili mogoči tudi zaradi široke razpoložljivosti shem skrajšanega delovnega časa in ohranjanja delovnih mest, ki so v letih 2020 in 2021 med krizo zaradi COVID-19 prispevale k ohranjanju delovnih mest (glej tudi skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2022). Četrtna stopnja delovne aktivnosti (20–64 let) se je v EU v prvi polovici leta 2022 povišala za 0,8 odstotne točke na 74,8 % in se je izboljšala v skoraj vseh državah članicah. Države članice z nižjimi izhodiščnimi stopnjami delovne aktivnosti so kljub temu pokazale višjo raven ambicioznosti v svojih nacionalnih ciljih – glej oddelek 1.3. Regionalne razlike v stopnjah delovne aktivnosti so še vedno prisotne, tudi znotraj posameznih držav članic (glej Prilogo 3).

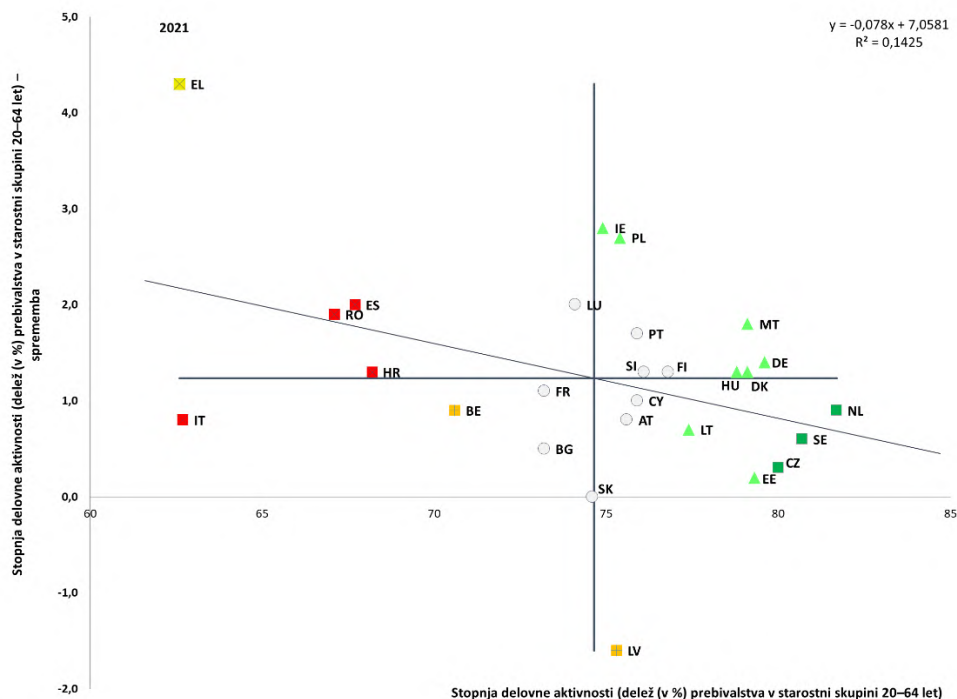
Okrevanje je bilo močnejše v sektorjih z manjšo intenzivnostjo stikov in šibkejšo v drugih delih gospodarstva. Ustvarjanje delovnih mest v predelovalnih dejavnostih je bilo še vedno počasno zaradi pomanjkanja osnovnih vložkov in ozkih grl v svetovnih dobavnih verigah. Okrevanje je zaostajalo tudi pri storitvah z intenzivnimi stiki⁴⁷, pri katerih je bila zaposlenost ob koncu leta 2021 še vedno manjša od ravni pred pandemijo (za 1,3 %). To kaže na večji učinek zaježitvenih ukrepov, uvedenih za obvladovanje ponovnega izbruha

⁴⁷ Storitve z intenzivnimi stiki so trgovina na debelo in na drobno, promet, nastanitvene in gostinske storitve ter umetnost in razvedrilo.

pandemije v drugi polovici leta 2021, na te sektorje in trajnejši prehod na spletne storitve. Nasprotno pa se je pri storitvah z manjšo intenzivnostjo stikov, kjer je mogoče naloge opravljati z orodji informacijske tehnologije ali je tveganje okužbe manjše, zaposlenost povečala hitreje in je bila do konca leta 2021 za 2,6 % večja od ravni pred krizo⁴⁸.

Slika 2.1.1: Stopnja delovne aktivnosti se je v letu 2021 povečala v skoraj vseh državah članicah

Stopnja delovne aktivnosti (starostna skupina 20–64 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

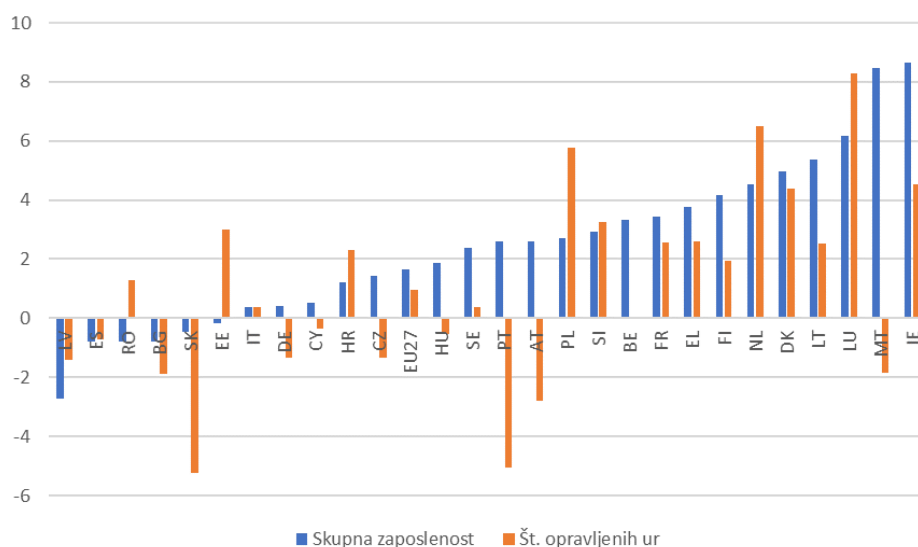
Vir: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Skupna zaposlenost in število opravljenih ur sta se v primerjavi z ravnmi pred pandemijo povečala. V drugem četrtletju leta 2022 je število zaposlenih presegalo ravni pred pandemijo v vseh državah članicah razen v Bolgariji, Estoniji, Španiji, Latviji, Romuniji in na Slovaškem, pri čemer je v celotni EU preseglo raven pred pandemijo za približno 3,5 milijona – glej sliko 2.1.2. Hkrati se je skupno število opravljenih ur v EU v prvem četrtletju leta 2022 povečalo za 1,1 % v primerjavi s predhodnim četrtletjem, s čimer je prvič od začetka pandemije v začetku leta 2020 preseglo ravni pred pandemijo. Kljub temu je bila ta stopnja rasti po državah članicah heterogena, pri čemer je bilo skupno število opravljenih ur v Nemčiji, na Portugalskem, v Španiji, Avstriji, Bolgariji, na Cipru, Češkem, v Latviji, na Slovaškem, Madžarskem in Malti v drugem četrtletju leta 2022 še vedno manjše od ravni pred pandemijo. Kljub nekaterim izjemam, pri katerih so obstajale velike razlike v stopnjah rasti med skupno zaposlenostjo in opravljenimi urami (na primer v Avstriji, na Portugalskem, Cipru, Malti, Madžarskem in Švedskem), so bile stopnje rasti za navedeni spremenljivki v večini držav članic razmeroma bolj usklajene.

⁴⁸ Glej Evropska komisija, *Labour Market and wage developments in Europe: annual review 2022* (Razvoj trga dela in plač v Evropi: letni pregled 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

Slika 2.1.2: Zaposlenost in število opravljenih ur sta v večini držav članic presegla ravni pred pandemijo

Sprememba skupne zaposlenosti in števila opravljenih ur med zadnjim četrtletjem leta 2019 in drugim četrtletjem leta 2022 (v %)

Opomba: sezonsko in koledarsko prilagojeni podatki. Podatki o skupni zaposlitvi so samo sezonsko prilagojeni za Češko, Grčijo, Francijo, Malto, Poljsko in Portugalsko. Podatki o opravljenih urah so samo sezonsko prilagojeni za Malto in niso na voljo za Belgijo.

Vir: Eurostat [[namq_10_a10_e](#)], nacionalni računi.

Sheme skrajšanega delovnega časa in podobne sheme za ohranjanje delovnih mest so med krizo zaradi COVID-19 pomembno varovale delavce in delovna mesta ter ostajajo pomembno orodje politike za ohranjanje delovnih mest in človeškega kapitala v kriznih razmerah, hkrati pa podpirajo modernizacijo gospodarstva. Po prvi polovici leta 2021 so bile postopno odpravljene v številnih državah članicah v skladu z umirjanjem pandemije in odpravo omejitev za gospodarske dejavnosti. Vendar je več držav članic ohranilo in podaljšalo svoje sheme, povezane s pandemijo, v prvi polovici leta 2022 pa je podpora v okviru shem za ohranjanje delovnih mest potrebovalo še manj oseb. Mesečni odhodki za ukrepe, upravičene do finančne pomoči v okviru evropskega instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE), so se januarja 2022 začasno povečali, nato pa so hitro upadli⁴⁹. Celotni manjši odhodki v letu 2022 naj bi do sredine leta 2022 zagotovili podporo za približno 220 000 delavcev in 10 000 podjetij. V skoraj polovici držav članic so se že obstoječe sheme še naprej izvajale po izteku sprememb, povezanih s COVID-19⁵⁰. Sheme skrajšanega delovnega časa in druge sheme za ohranjanje delovnih mest imajo lahko koristno vlogo pri ohranjanju zaposlenosti in človeškega kapitala za posamezno podjetje, tudi v sedanjih negotovih makroekonomskih razmerah. Hkrati bi morala biti njihova zasnova in izvajanje prilagojena posebnim razmeram. Za industrije in sektorje, ki so jih prizadele strukturne spremembe, bi morale biti sheme skrajšanega delovnega časa zasnovane tako, da bi po potrebi podpirale procese prestrukturiranja in pomagale pri modernizaciji gospodarstva, zlasti s povezanim preusposabljanjem in izpopolnjevanjem, tudi glede na sedanjo potrebo po pospešitvi prehoda na čisto energijo.

Samozaposlovanje se v kontekstu krize zaradi COVID-19 ni razširilo. Delež samozaposlenih glede na vse zaposlene se je v zadnjem desetletju nekoliko zmanjšal, in sicer

⁴⁹ Glej četrto polletno poročilo o evropskem instrumentu za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) na spletišču instrumenta SURE (COM(2022) 483 final).

⁵⁰ Podatkovna zbirka EU PolicyWatch agencije Eurofund.

s 14,8 % leta 2010 na 13,4 % leta 2020⁵¹. V obdobju krize zaradi COVID-19, tj. 2019–2020, se je število samozaposlenih zmanjšalo s 26,1 milijona na 25,7 milijona. Leta 2021 je bilo v EU 25,1 milijona samozaposlenih, kar je predstavljalo do 13 % vseh zaposlenih⁵². Vendar so bile med državami članicami precejšnje razlike, s skoraj ali nad 20-odstotnim deležem v Italiji in Grčiji ter približno 7-odstotnim deležem v Nemčiji in na Danskem. V EU je bilo leta 2020 približno 70 % samozaposlenih (starostna skupina 15–64 let) brez zaposlenih, predstavljali pa so 9,4 % vseh zaposlenih. Ta delež se je nekoliko zmanjšal z 10,2 % leta 2010, in sicer pri moških bolj kot pri ženskah (za 1,1 oziroma 0,4 odstotne točke). Število samozaposlenih žensk brez zaposlenih se je v obdobju 2019–2020 povečalo v 13 državah in v EU27 na splošno, kar kaže, da je večje breme otroškega varstva med pandemijo morda prisililo več žensk v samozaposlitev. Samozaposlene osebe brez zaposlenih so leta 2021 predstavljale največji delež samozaposlenih v EU in v večini držav članic (za več informacij o platformnem delu, samozaposlenih osebah brez zaposlenih in navidezni samozaposlitvi glej oddelek 2.3.1 in okvir 5 stebra).

Okrevanje po pandemiji COVID-19 je zaznamovalo močno povečanje pomanjkanja delovne sile v večini držav članic⁵³. S hitrim okrevanjem gospodarstva je leta 2021 kmalu spet prišlo do pomanjkanja delovne sile, zlasti v nekaterih sektorjih in poklicih⁵⁴. Do konca leta 2021 je ob upadu brezposelnosti in neizkoriščenosti delovne sile na trgu dela na področjih industrije, storitev in gradbeništva v več državah doseglo ali preseгло ravni pred pandemijo⁵⁵. Glavne skupine poklicev, v katerih se je leta 2021 v EU poročalo o pomanjkanju, so bile povezane s strokovnjaki na področju zdravstva, dolgotrajne oskrbe in programske opreme ter z delavci v sektorjih prometa, gradbeništva in inženirstva⁵⁶. Pomanjkanje usposobljenih delavcev je bilo ugotovljeno tudi v nekaterih sektorjih, povezanih z zelenim prehodom⁵⁷. V tretjem četrtletju leta 2022 je pomanjkanje delovne sile znašalo 35 % v sektorju storitev, 32 % v sektorju gradbeništva in 27 % v sektorju predelovalnih dejavnosti – glej sliko 2.1.3. V istem četrtletju so o največjem pomanjkanju v industriji poročale Nemčija (42 %), Slovenija (41 %), Madžarska in Poljska (40 %) ter Hrvaška (39 %). V sektorju storitev je bilo pomanjkanje največje na Malti (70 %), na Nizozemskem (61 %), v Nemčiji in na Irskem (49 %), na Švedskem (48 %) ter na Finskem (44 %). Na pomanjkanje delovne sile negativno vpliva tudi staranje prebivalstva. Zaradi demografskih sprememb se je delovno sposobno prebivalstvo EU (starostna skupina 20–64 let) v zadnjem desetletju v absolutnem smislu zmanjšalo (z 269 milijonov leta 2012 na 264 milijonov leta 2021). Čeprav

⁵¹ Eurostat [[Ifsa_egaps](#)], anketa o delovni sili EU.

⁵² Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#).

⁵³ V tem odstavku je pomanjkanje delovne sile približek deleža podjetij v EU, ki navajajo, da je pomanjkanje delovne sile dejavnik, ki omejuje njihovo proizvodnjo, kot je bil izmerjen v evropski raziskavi podjetij in potrošnikov (EU-BCS). Obstajajo alternativni približki pomanjkanju delovne sile, kot so stopnje prostih delovnih mest v industriji, storitvah in gradbeništvu, ki jih meri Eurostat [[jvs_a_rate_r2](#)].

⁵⁴ Glej poglavje II v: [Evropska komisija, Institutional Paper 184, Quarterly Report on the Euro Area \(QREA\)](#) (Četrtletno poročilo o euroobmočju (QREA)), zvezek 21, št. 2 (2022).

⁵⁵ V zadnjem četrtletju leta 2021 je 24 % delodajalcev v industriji, 25 % delodajalcev v storitvenih dejavnostih in 30 % delodajalcev v gradbeništvu navedlo, da je pomanjkanje delovne sile eden od glavnih dejavnikov, ki ovirajo njihovo poslovno dejavnost (v primerjavi z ravnmi pred pandemijo, ki so znašale 14 %, 19 % oziroma 23 %).

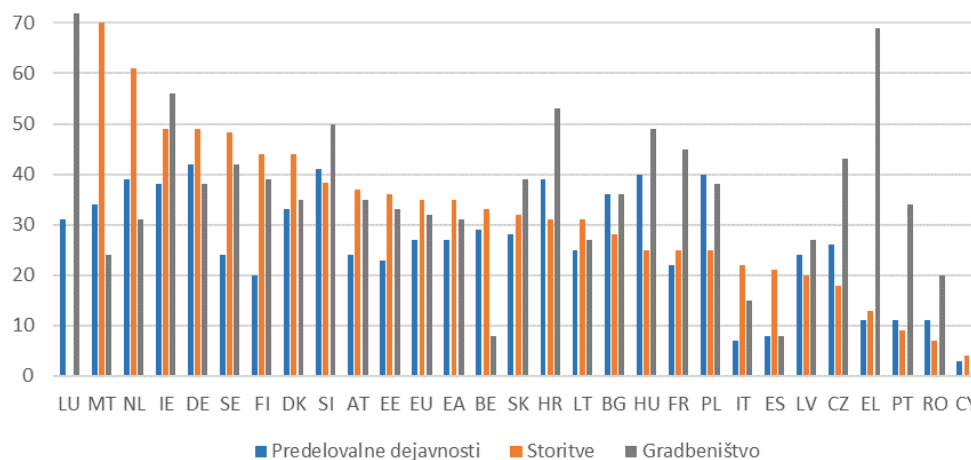
⁵⁶ [McGrath, J. \(2021\): Report on labour shortages and surpluses](#) (Poročilo o pomanjkanju in presežkih delovne sile). [Evropski organ za delo, 2021](#). Te štiri skupine poklicev predstavljajo 21 od 28 deficitarnih poklicev, opredeljenih v poročilu.

⁵⁷ Glej poročila po državah v okviru evropskega semestra, Priloga 6: Učinek zelenega prehoda na zaposlovanje in socialno področje v letu 2022.

je ta pojav zelo razširjen, je še posebej izrazit v nekaterih državah članicah (kot so Latvija, Bolgarija in Romunija), ki jih je poleg nizkih stopenj rodnosti prizadel odtok migrantov⁵⁸. Srednje- do dolgoročno bi lahko pritek razseljenih oseb iz Ukrajine skupaj z zakonitimi migracijami iz drugih regij sveta prispeval k zmanjšanju pomanjkanja v sektorjih z najmanjšimi ovirami za prenosljivost spretnosti. Tudi v zvezi s tem so ključni ukrepi za priznavanje kvalifikacij (glej oddelek 2.1.2). Vendar pa pritek ljudi, ki bežijo pred vojno, najverjetneje ne bo rešil osnovnih strukturnih težav, ki močno vplivajo na pomanjkanje v EU, poleg tega pa lahko njihov dostop do trga dela vključuje druge izzive, kot so jezikovne ovire.

Slika 2.1.3: Sporočeno pomanjkanje delovne sile, zlasti v sektorju storitev, je precejšnje v večini držav članic

Delež delodajalcev, ki poročajo, da je razpoložljivost delovne sile dejavnik, ki omejuje proizvodnjo, razčlenjen po vrednostih za storitve (v %, tretje četrtletje leta 2022)

Vir: Evropska raziskava podjetij in potrošnikov (EU-BCS).

Ozelenitev gospodarstva EU ponuja pomembne priložnosti za kakovostna delovna mesta in zahteva zadostno podporo ljudem pri prehajanju med delovnimi mesti, da nihče ne bo prezrt. Z zelenim prehodom bi se lahko do leta 2030 ustvarilo do 884 000 delovnih mest, do leta 2050 pa morda še nekajkrat toliko, ob upoštevanju ustreznih spremljajočih politik⁵⁹. V obdobju 2000–2019 se je število delavcev v okoljski industriji v EU27 povečalo že za 43,3 %, v sektorju proizvodnje energije iz obnovljivih virov pa kar za 91,6 %⁶⁰. Leta 2019 je zaposlenost v okoljski industriji dosegla 2,2 % skupne zaposlenosti v EU27 (v primerjavi z 1,7 % leta 2000), vendar so med državami članicami obstajale velike

⁵⁸ Vir: članek Eurostata o statističnih podatkih o prebivalstvu in demografskih spremembah. V obdobju 2020–2021 se je število prebivalcev še dodatno zmanjšalo zaradi povečane umrljivosti, ki jo je povzročila pandemija COVID-19.

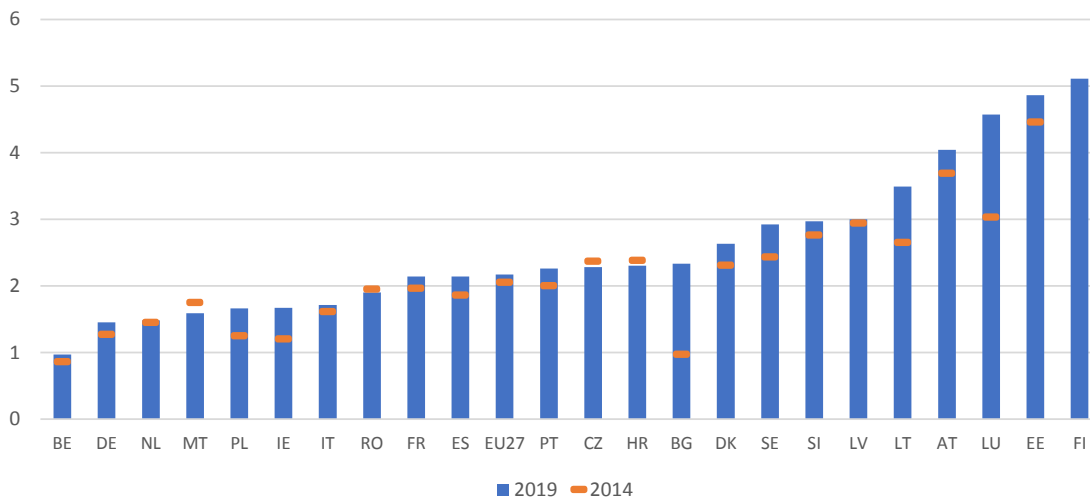
⁵⁹ Glej Evropska komisija, Murauskaitė-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., in drugi, *The future of jobs is green* (Prihodnost delovnih mest je zelena), Urad za publikacije Evropske unije, 2021, JRC126047. Za predhodne ocene glej SWD(2020) 176 final, za projekcije za posamezne države pa *Eurofound (2019), Future of manufacturing – Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement* (Prihodnost predelovalne industrije – scenarij energetske politike: posledice Pariškega podnebnega sporazuma za zaposlovanje), raziskovalno poročilo Eurofounda. Glej tudi oceno učinka vizije *Čist planet za vse*; poroča se o potencialnem povečanju števila delovnih mest za približno 2 milijona do leta 2050, v Evropska komisija *Employment and Social Developments in Europe 2019* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2019), Urad za publikacije Evropske unije, 2019.

⁶⁰ Kazalnik Eurostata [env_ac_egss1]. Okoljska industrija se lahko šteje za konservativen približek za zelena delovna mesta. Pojem se osredotoča na dejavnosti, ki ustvarjajo okoljske proizvode, kar izključuje nekatere dejavnosti, ki bistveno prispevajo k podnebnim in okoljskim ciljem, na primer na podlagi njihove uspešnosti v primerjavi z ustreznimi referenčnimi vrednostmi.

razlike – glej sliko 2.1.4. V nekaterih državah, kot so Finska, Estonija ali Luksemburg, je bil ta delež blizu 5 % ali večji, v drugih pa je predstavljal le omejen delež zaposlenega prebivalstva. Poleg tega prehod vključuje prerazporeditev delovne sile ter povečuje verjetnost pomanjkanja spretnosti ter neskladij v spretnostih. Učinkovite aktivne politike trga dela ter priložnosti za izpopolnjevanje in preusposabljanje ostajajo ključnega pomena za podporo pravičnemu zelenemu prehodu ter odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti, ki predstavljajo ozka grla za model bolj zelene rasti⁶¹ (glej okvir 4 stebra v oddelku 2.2). Na splošno sektorji proizvodnje električne energije, prometa, predelovalnih dejavnosti, kmetijstva in rudarstva skupaj ustvarijo skoraj 90 % vseh emisij CO₂ v EU, hkrati pa predstavljajo manj kot 25 % bruto dodane vrednosti in 25 % zaposlenosti. To pomeni, da bodo izzivi prehoda še posebej prisotni v teh sektorjih in v regijah, v katerih predstavljajo pomemben delež gospodarstva⁶².

Slika 2.1.4: Delež zelenih delovnih mest glede na skupno zaposlenost se je v obdobju 2014–2019 v večini držav članic povečal

Zaposlenost v okoljski industriji (delež (v %) skupne zaposlenosti, 2014 in 2019)

Opomba: skupna zaposlenost v ekvivalentu polnega delovnega časa v okoljski industriji, deljena s skupno zaposlenostjo (oba koncepta sta domača). Podatki za Ciper, Grčijo, Madžarsko in Slovaško niso na voljo.

Vir: Eurostat [[env_ac_egss1](#)] in podatki o zaposlenosti v nacionalnih računih [[nama_10_a64_e](#)].

Večina držav članic je vzporedno z rastjo zaposlovanja zabeležila zmanjšanje brezposelnosti. Povprečna stopnja brezposelnosti v EU (starostna skupina 15–74 let) se je znižala za 0,2 odstotne točke, in sicer s 7,2 % leta 2020 na 7,0 % leta 2021, s čimer se je približala ravni 6,8 % iz leta 2019, ki je najnižja raven od leta 2009. To znižanje je bilo posledica znatnega ustvarjanja delovnih mest, ki je spremljalo močno gospodarsko okrevanje po krizi zaradi COVID-19 v letu 2021. Vendar obstajajo velike razlike med državami članicami, in sicer je med najnižjo in najvišjo stopnjo brezposelnosti 12 odstotnih točk razlike – glej sliko 2.1.5. Grčija je leta 2021 zabeležila veliko večje znižanje od povprečja (za 2,9 odstotne točke), sledila sta ji Luksemburg in Litva (za 1,5 oziroma 1,4 odstotne točke), stanje pa se je poslabšalo zlasti v Belgiji, na Švedskem in Irskem (z zvišanjem za 0,5, 0,3 oziroma 0,3 odstotne točke). Glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov kaže na „kritične razmere“ za Italijo, ki je v letu 2021 zabeležila zmerno povečanje brezposelnosti z že tako

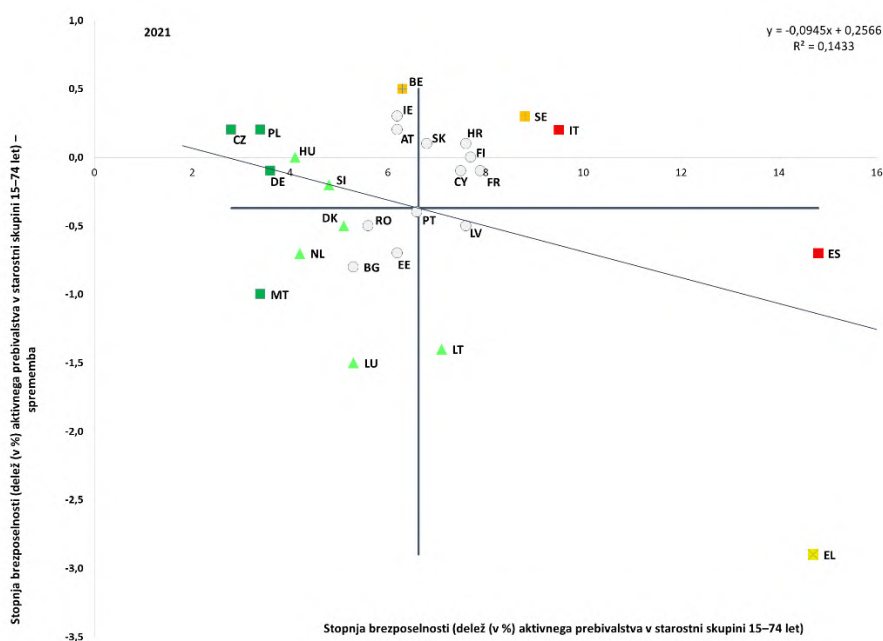
⁶¹ Glej [Priporočilo Sveta o zagotavljanju pravičnega prehoda na podnebno nevtralnost \(2022/C 243/04\)](#).

⁶² Glej str. 175 v Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2019* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2019), Urad za publikacije Evropske unije, 2019.

visoke ravni, in za Španijo, kjer se je stopnja le rahlo znižala, vendar je raven še vedno najvišja v EU. Belgija in Švedska sta razvrščeni kot „državi, ki ju je treba spremljati“ (prva je zabeležila povprečno vrednost, vendar z nadpovprečnim zvišanjem, druga pa je na nadpovprečni ravni). Grčija je zaradi velikega zmanjšanja brezposelnosti v letu 2021, ki pa kljub temu ostaja druga najvišja, označena kot „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“. Zmanjšanje brezposelnosti je spremljalo povečanje udeležbe na trgu dela v EU, pri čemer se je stopnja aktivnosti v starostni skupini 20–64 let povečala s 75,8 % v drugem četrtletju leta 2020 na 79 % v zadnjem četrtletju leta 2021. Četrtno se je stopnja brezposelnosti v EU v prvi polovici leta 2022 dodatno znižala za 0,4 odstotne točke na 6,1 %, v nekaj državah članicah (v Belgiji, na Češkem, v Estoniji, na Hrvaškem in v Luksemburgu) pa se je zvišala.

Slika 2.1.5: Stopnja brezposelnosti se je v letu 2021 znižala v večini držav članic

Stopnja brezposelnosti (starostna skupina 15–74 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

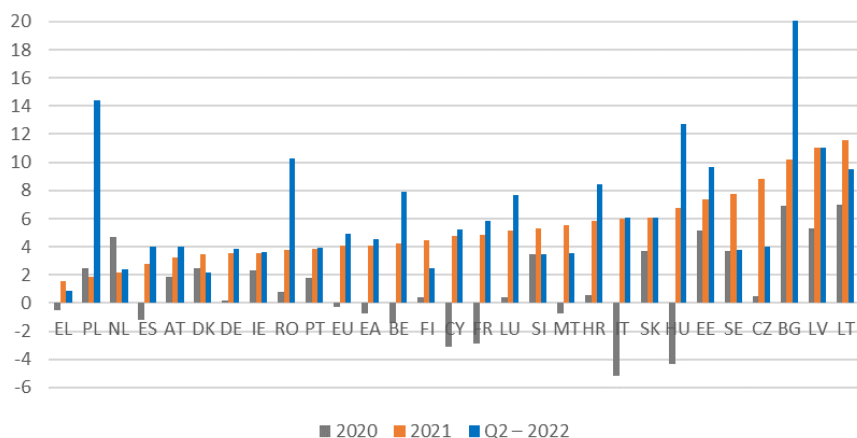
Vir: Eurostat [unc_rta], anketa o delovni sili EU.

Nominalna rast plač se je v letu 2021 okrepila ob podpori ponovnega povečanja števila opravljenih ur in močnega gospodarskega okrevanja. Rast nominalnih sredstev na zaposlenega je v EU leta 2021 dosegla 4,1 %, kar je precej nad povprečjem okoli 1,7 % v obdobju 2013–2019. To je mogoče le v manjši meri pojasniti s pritiskom, ki sta ga povzročila zmanjševanje brezposelnosti in večje pomanjkanje delovne sile. V letu 2021 so se nominalna sredstva na zaposlenega povečala v vseh državah članicah – glej sliko 2.1.6. Leta 2021 je bila stopnja rasti nad 6 % zabeležena v Litvi, Latviji, Bolgariji, na Češkem, v Estoniji, na Madžarskem in Slovaškem, kar je skladno z njihovimi dohitevajočimi gospodarstvi, ter na Švedskem. Nasprotno so se v Grčiji, na Poljskem, Nizozemskem in v Španiji sredstva na zaposlenega povečala za manj kot 3 %. Povečanje nominalnih sredstev na zaposlenega je bilo v veliki meri posledica ponovnega povečanja števila opravljenih ur v letu 2021 po padcu leta 2020, v nekaterih državah pa tudi postopnega ukinjanja shem skrajšanega delovnega časa v letu 2021, ki so se v veliki meri uporabljale leta 2020 (kar kaže bolj na sorazmerno

povečanje skupne plačne mase kot na povečanje števila zaposlenih)⁶³. V prvi polovici leta 2022 se je nominalna rast plač nekoliko pospešila, zlasti zaradi pritiska visoke inflacije in nadaljnjega utesnjevanja trgov dela. V drugem četrtletju leta 2022 so se nominalna sredstva na zaposlenega na Madžarskem, v Bolgariji, na Hrvaškem, v Litvi, Latviji, Estoniji, na Poljskem in v Romuniji na letni ravni povečala za več kot 8 %, v Grčiji, na Nizozemskem, Danskem in Finskem pa za manj kot 3 %. V večini držav članic je povečanje znašalo od 3 % do 6 % – glej sliko 2.1.6. Nominalne plače naj bi se v letu 2023 še dodatno zvišale zaradi utesnjevanja trga dela in prizadevanj za ponovno vzpostavitev kupne moči⁶⁴. Vendar se pričakuje, da bo ta rast le delno ublažila izgube realnih dohodkov, ne da bi sprožila trajno povratno zanko med plačami in inflacijo.

Slika 2.1.6: Nominalna rast plač se je v letu 2021 okrepila

Nominalna sredstva na zaposlenega (letna sprememba v %, 2020, 2021 in drugo četrtletje leta 2022)

Opomba: (1) plače se merijo s kazalnikom „nominalna sredstva na zaposlenega“, ki se izračuna tako, da se skupna sredstva za zaposlene delijo s skupnim številom zaposlenih. Skupna sredstva so celotno nadomestilo v denarju ali naravi, ki ga delodajalec plača zaposlenemu v zameno za njegovo opravljeno delo v obračunskem obdobju in ima dva dela: (i) plače, ki se plačajo v denarju ali naravi, in (ii) socialne prispevke, ki jih plača delodajalec. (2) Vsi uporabljeni podatki so podatki iz nacionalnih računov. Kazalniki temeljijo na vrednostih v nacionalni valuti. (3) Države so razvrščene v naraščajočem vrstnem redu glede na nominalno rast plač v letu 2021.

Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka AMECO, nominalna sredstva na zaposlenega (HWCDW). Za prvo in drugo četrtletje leta 2022: izračuni GD EMPL na podlagi podatkov Eurostata, sredstva za zaposlene [[namq_10_gdp](#)] in skupna zaposlenost (domači koncept) [[namq_10_a10_e](#)].

Spremembe plač, določenih na podlagi pogajanj, so v letu 2021 ostale omejene, njihovo gibanje pa kaže, da so se plače v euroobmočju še naprej višale veliko počasneje kot cene⁶⁵. Kazalnik plač, določenih na podlagi pogajanj, v nasprotju z gibanjem sredstev na zaposlenega zajema rezultate kolektivnih pogajanj v euroobmočju, velike razlike v številu

⁶³ Za več podrobnosti o učinkih shem skrajšanega delovnega časa na ukrepe za sredstva na zaposlenega glej da Silva in drugi, *Short-time work schemes and their effects on wages and available income* (Sheme skrajšanega delovnega časa ter njihovi učinki na plače in razpoložljivi dohodek), 2020, *ECB Economic Bulletin*, številka 4/2020.

⁶⁴ Glej Evropska komisija, *European Economic Forecast, Autumn 2022* (Evropska gospodarska napoved iz jeseni 2022), Institutional Paper 187, november 2022, str. 37 in preglednica 26.

⁶⁵ Kazalnik ECB za plače, določene na podlagi pogajanj, za euroobmočje predstavlja tehtano povprečje nacionalnih medletnih stopenj rasti plač po kolektivnih pogodbah v večini držav euroobmočja. V nasprotju z drugimi kazalniki, kot so sredstva na zaposlenega, nanj ne vplivajo spremembe v številu opravljenih ur. Kazalnik praviloma izključuje bonuse, nadure in druga individualna sredstva, ki niso povezana s kolektivnimi pogajanjmi, v nekaterih državah članicah pa v nekaterih sektorjih predstavlja minimalno plačo in ne dejanskih sredstev, ki jih plačujejo podjetja. Indeks plač, določenih na podlagi pogajanj, vsebuje nekaj pridržkov glede pokritosti po državah in harmonizacije metodologije, vključno z obravnavo nekaterih vrst bonusov.

opravljenih ur, ki jih je v zadnjih letih povzročila pandemija, pa nimajo neposrednega vpliva nanj. Ključ močnemu povečanju zaposlenosti po pandemiji so se plače, določene na podlagi pogajanj, v euroobmočju v letu 2021 le rahlo zvišale, in sicer za 1,5 %, kar je nekoliko pod povprečjem v obdobju 2013–2020 (1,7 %). To je mogoče povezati z zamudami pri ponovnih pogajanjih o plačah in preostalo negotovostjo v nekaterih sektorjih zaradi pandemije. V prvem četrtnetju leta 2022 so se plače, določene na podlagi pogajanj, v euroobmočju na letni ravni nominalno zvišale za 2,8 %, potem ko so se v zadnjem četrtnetju leta 2021 zvišale za 1,6 %⁶⁶. Vendar se je rast plač, določenih na podlagi pogajanj, v drugem četrtnetju leta 2022 upočasnila in je znašala 2,4 %⁶⁷.

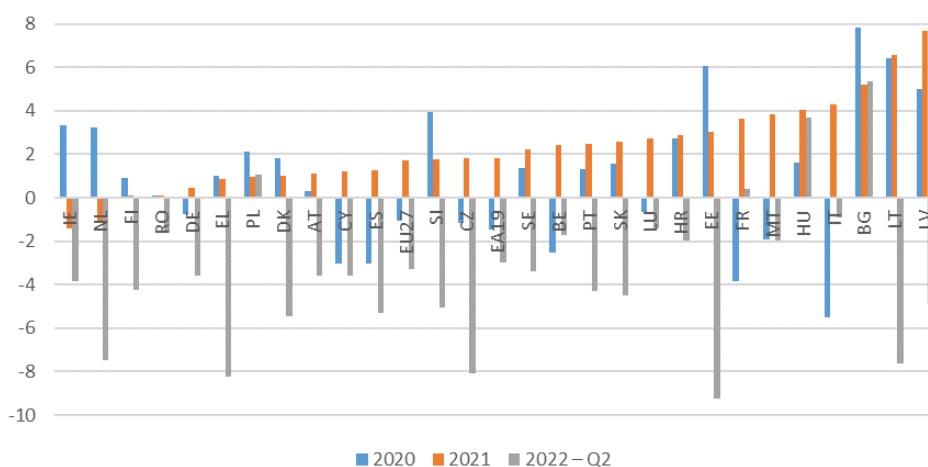
Leta 2021 so se realne plače v večini držav članic in na skupni ravni v EU zvišale, vendar se v letu 2022 ponovno znižujejo. V nasprotju z letom 2020 so delavci leta 2021 v skoraj vseh državah članicah doživeli močno rast realnih plač. Močna realna rast plač nad 5 % je bila zabeležena v Latviji, Litvi in Bolgariji, medtem ko je bilo na Irskem in Nizozemskem zabeleženo majhno znižanje. Zvišanje realnih plač je bilo še posebej močno v Italiji, Franciji in Belgiji, ki so leta 2021 po upadu v predhodnem letu zabeležile znatno zvišanje – glej sliko 2.1.7. Vendar se je pozitiven trend ustavil ali obrnil v prvem četrtnetju leta 2022, ko je realna rast plač v EU (– 1,3 % medletno) in v večini držav članic spet postala negativna. Inflacija je začela naraščati že v drugi polovici leta 2021, ruska vojna agresija proti Ukrajini pa je še dodatno zaostila obstoječe pritiske, s čimer se je znižanje realnih plač še povečalo. Letna inflacija v EU je konec leta 2021 znašala 5,3 %, septembra 2022 pa je dosegla najvišjo vrednost 10,9 %. V drugem četrtnetju leta 2022 so se realne plače v EU močno znižale, in sicer v povprečju za 3,3 % v primerjavi z istim četrtnetjem leta 2021, v 17 državah članicah pa za še več, ob vse večji zaskrbljenosti zaradi negativnih družbenih posledic padca kupne moči, zlasti za zaposlene z nizkimi dohodki. V prihodnje naj bi izguba v pogojih menjave in poslabšanje gospodarskih obetov skupaj z negotovostjo glede inflacijskih obetov pomembno vplivali na gibanje plač.

⁶⁶ Na ravni držav članic je do precejšnjega zvišanja prišlo zlasti v Nemčiji (medletna 4-odstotna rast v prvem četrtnetju 2022, potem ko je v zadnjem četrtnetju leta 2021 znašala 1,1 %, v tretjem četrtnetju leta 2020 pa manj kot 2 %), Franciji (približno 3 % v prvem četrtnetju leta 2022, po okoli 1 %, ko je nihala med 0,5 % in 1,5 % v obdobju 2014–2021), na Nizozemskem (2,4 % po 2,1 % v letu 2021), v Belgiji (+4,8 %), Avstriji (2,6 % po 1,7 % v letu 2021) in Španiji (+2,6 % v drugem četrtnetju 2022, potem ko je v letih 2020 in 2021 znašala približno 1,7 %).

⁶⁷ Za več podrobnosti glej poglavje 2 v Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe: annual review 2022* (Razvoj trga dela in plač v Evropi: letni pregled 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

Slika 2.1.7: Leta 2021 so se realne plače v EU zvišale, vendar se v letu 2022 v večini držav članic znižujejo

Realne bruto plače na zaposlenega (letna sprememba v %; 2020, 2021 in drugo četrtletje leta 2022)

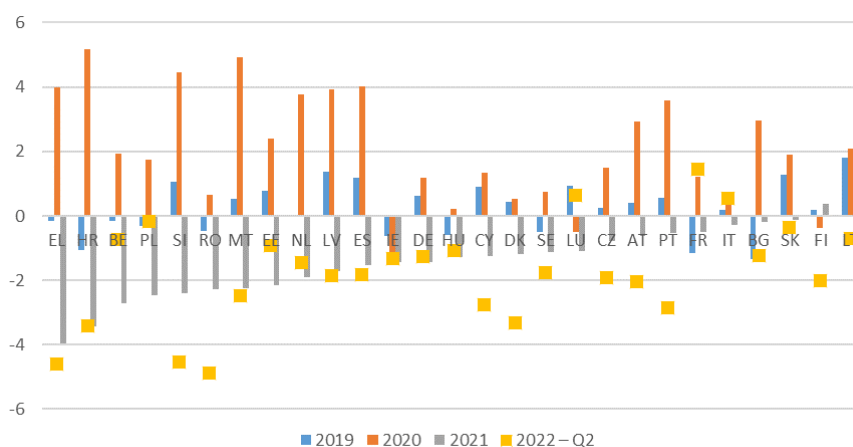

Vir: Evropska komisija, podatkovna zbirka AMECO, realne bruto plače na zaposlenega; deflator: zasebna potrošnja [rwwdc]. Za prvo in drugo četrtletje leta 2022: izračuni GD EMPL na podlagi podatkov Eurostata, plače [namq_10_gdp], skupna zaposlenost (domači koncept) [namq_10_a10_e] in harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin [prc_hicp_midx].

Realna rast plač je leta 2021 zaostajala za rastjo produktivnosti dela, leta 2022 pa naj bi se v večini držav članic še dodatno zmanjšala. To je povzročilo zmanjšanje deleža plač, ki meri delež nacionalnega dohodka, plačanega delovni sili. Ko realne plače rastejo počasneje kot produktivnost dela, se ta delež zmanjšuje. Leta 2021 je delež plač v EU znašal 55,7 %, kar je manj kot leta 2020, ko je znašal 56,9 %. Leta 2021 je bilo zmanjšanje za več kot 1 odstotno točko zabeleženo v 20 državah – glej sliko 2.1.8 –, pri čemer se je delež plač povečal samo v Litvi in na Finskem, in sicer za manj kot 1 odstotno točko. V obdobju 2013–2020 se je delež plač povečal v državah članicah, katerih začetna raven je bila razmeroma nizka, zlasti v Bolgariji, Estoniji, Latviji, Litvi, Romuniji in na Slovaškem, kar je prispevalo h konvergenci. V prvi polovici leta 2022 se je delež plač zmanjševal v skoraj vseh državah, kar je odražalo počasno rast plač. Poleg tega je poslabšanje pogojev menjave, ki je posledica močnega zvišanja cen uvožene energije, povzročilo dodatno izgubo realnih domačih dohodkov.

Slika 2.1.8: Delež plač se je v letu 2021 zmanjšal, pri čemer so se plače v povprečju zviševale počasneje kot produktivnost dela

Delež plač (2019, 2020, 2021 in drugo četrtletje leta 2022, medletna sprememba, v odstotnih točkah)

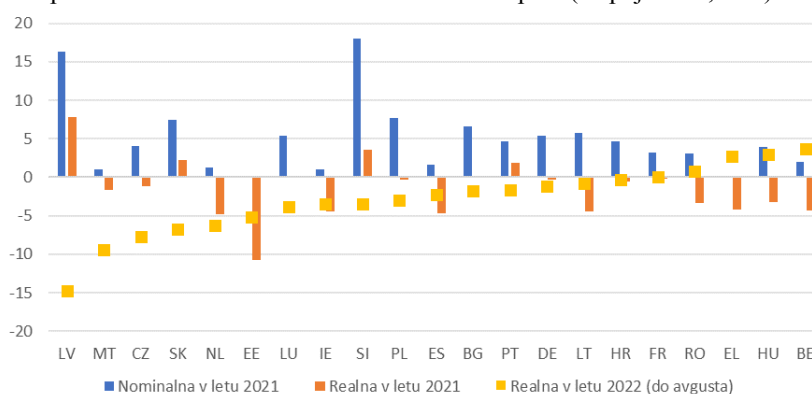
Opomba: (1) delež plač je izračunan kot odstotek BDP po tekočih cenah. (2) Države so razvrščene po padajočem vrstnem redu rasti deleža plač v letu 2021.

Vir: izračuni GD EMPL na podlagi podatkov Eurostata, [[namq_10_a10_e](#)] in [[namq_10_gdp](#)].

Nedavna zvišanja minimalne plače v številnih državah članicah niso preprečila padca kupne moči med prejemniki zaradi naraščajoče inflacije, ustrezna zvišanja s pravočasnimi posodobitvami pa imajo pomembno vlogo pri zaščiti zaposlenih z nizkimi dohodki. Kljub precejšnjemu nominalnemu zvišanju v letu 2021 (glej oddelek 2.1.2) so se minimalne plače realno znižale v vseh državah članicah razen v štirih (v Latviji, na Portugalskem, v Sloveniji in na Slovaškem). Nasprotno so se povprečne realne plače v istem obdobju zvišale v vseh državah članicah razen na Irskem in Nizozemskem. Do avgusta 2022 so najnižje plačani zaposleni v večini držav z zakonsko določeno minimalno plačo utrpeli dodatne precejšnje padce kupne moči⁶⁸ – glej sliko 2.1.9. Edine izjeme so bile Belgija, Madžarska, Grčija in Romunija, kjer je nominalno povečanje preseglo raven inflacije, v Franciji pa je realna minimalna plača ostala nespremenjena. Približno polovica držav članic z zakonsko določenimi minimalnimi plačami pri njihovem določanju upošteva inflacijo, in sicer na različne načine in v različnem obsegu⁶⁹. V večini držav je rezultat postopka povišanje ravni januarja vsako leto brez dodatnih ukrepov politike v preostalem delu leta. Nedavno sprejeta direktiva o ustreznih minimalnih plačah⁷⁰ lahko pomaga podpreti ranljiva gospodinjstva s spodbujanjem določanja zakonsko določenih minimalnih plač na ustreznih ravneh, med drugim ob upoštevanju kupne moči minimalne plače, socialno-ekonomskih razmer in dolgoročnega razvoja produktivnosti (glej tudi okvir 1 stebra). Zlasti redne posodobitve minimalnih plač v skladu z direktivo bi lahko pomagale preprečiti splošen padec kupne moči zaposlenih z minimalnimi plačami v sedanjih razmerah, da bi lahko ohranili svoj življenjski standard. Poleg tega lahkočasni proračunski podporni ukrepi, namenjeni zaposlenim z nizkimi dohodki, pomagajo ublažiti padec kupne moči v kontekstu energetske krize.

Slika 2.1.9: Inflacija je spodkopala učinek nedavnih povišanj minimalnih plač

Realna in nominalna sprememba zakonsko določenih minimalnih plač (stopnja rasti, v %)

Opomba: države članice so razvrščene po padajočem vrstnem redu glede na obseg realnega povečanja zakonsko določenih minimalnih plač v letu 2022.

Vir: mreža korespondentov Eurofounda in Eurostat [[prc_hicp_midx](#)], izračuni Eurofounda.

⁶⁸ Izračunani na podlagi podatkov Eurostata [[prc_hicp_midx](#)].

⁶⁹ Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: Annual review* (Minimalne plače v letu 2019: letni pregled), Urad za publikacije Evropske unije, 2019.

⁷⁰ [Direktiva \(EU\) 2022/2041 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. oktobra 2022 o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji](#) (UL L 275, 25.10.2022, str. 33).

Okvir 1 stebra: Minimalne plače

Kadar so minimalne plače določene na ustreznih ravneh, bodisi zakonsko ali na podlagi kolektivnih pogajanj, spodbujajo navzgor usmerjeno socialno konvergenco. Ustrezne minimalne plače prispevajo k zmanjšanju revščine zaposlenih in plačne neenakosti, ohranjajo domače povpraševanje in krepijo spodbude za delo. Prispevajo tudi k zmanjšanju plačilne vrzeli med spoloma glede na preveliko zastopanost žensk na delovnih mestih z nizkimi plačami in zagotavljajo pošteno konkurenco za delodajalce, ki izplačujejo dostojne plače. Pravica do ustreznih minimalnih plač je zapisana v načelu 6 evropskega stebra socialnih pravic.

Številni delavci z nizkimi dohodki niso zaščiteni z ustreznimi minimalnimi plačami; na splošno je skoraj vsak deseti delavec izpostavljen tveganju revščine⁷¹. Glede na sedanjo kombinacijo visoke inflacije in razmeroma zmerne rasti plač, ki zmanjšuje kupno moč gospodinjstev (glej tudi okvir 7 stebra), je zagotavljanje, da delavci prejmejo ustrezne minimalne plače, ključno za podporo najranljivejšim in ublažitev socialnih posledic energetske krize.

Cilj direktive o ustreznih minimalnih plačah je okrepiti zaščito minimalne plače po vsej EU. Komisija jo je predlagala oktobra 2020, sprejeta pa je bila 19. oktobra 2022. Direktiva bo prispevala k zagotavljanju, da so delavci v Uniji zaščiteni z ustreznimi minimalnimi plačami, ki omogočajo dostojno življenje. V ta namen vsebuje določbe za spodbujanje kolektivnih pogajanj ter okrepitev mehanizmov izvrševanja in spremljanja v vseh državah članicah. Poleg tega vzpostavlja okvir z jasnimi pravili za izboljšanje ustreznosti zakonsko določenih minimalnih plač v državah članicah, ki so jih vzpostavile.

Kolektivna pogajanja imajo ključno vlogo pri doseganju ustreznih minimalnih plač. Dobro delujoča kolektivna pogajanja pomenijo, da so delodajalci in zaposleni ustrezno zastopani ter da so plačni pogoji v skladu s potrebami delavcev in delodajalcev ter se odzivajo na spreminjajoče se gospodarske razmere. Kolektivna pogajanja z oblikovanjem splošnega gibanja plač vplivajo tudi na gibanje minimalnih plač. Države članice z visoko stopnjo pokritosti s kolektivnimi pogajanja imajo na splošno manjše deleže zaposlenih z nizkimi dohodki in višje minimalne plače. Zato direktiva od vseh držav članic zahteva, da sprejmejo ukrepe za spodbujanje kolektivnih pogajanj o določitvi plač. Zahteva tudi pripravo akcijskega načrta in vzpostavitev okvira omogočitvenih pogojev za kolektivna pogajanja za države članice, v katerih je stopnja pokritosti nižja od 80 %.

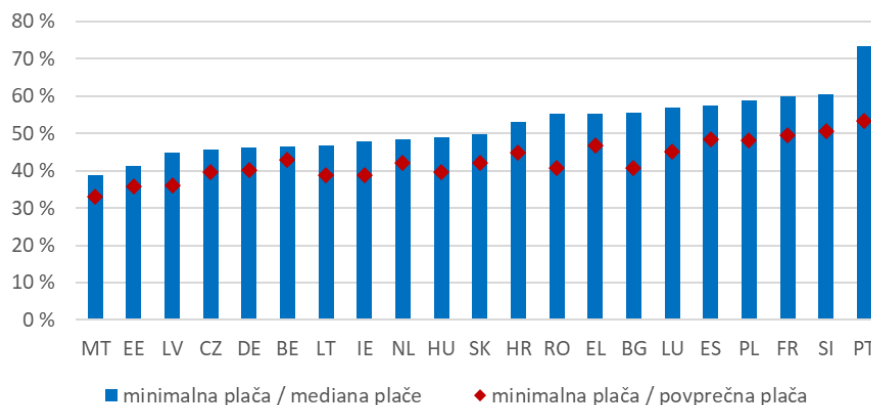
Zakonsko določene minimalne plače so v primerjavi z drugimi plačami v gospodarstvu pogosto nizke in ne zadostujejo za dostojno življenje. V skoraj vseh državah članicah je zakonsko določena minimalna plača nižja od 60 % mediane plače in 50 % povprečne plače (glej sliko spodaj). Leta 2021 so le zakonsko določene minimalne plače na Portugalskem, v Sloveniji in Franciji dosegle obe vrednosti. Poleg tega je bila v istem letu zakonsko določena minimalna plača nižja od 50 % mediane plače v enajstih državah EU (na Slovaškem, Madžarskem, Nizozemskem, Irskem, v Litvi, Belgiji, Nemčiji, na Češkem, v Latviji, Estoniji in na Malti). V dveh od teh držav (v Estoniji in na Malti) je bila celo nižja od 45 %. V treh državah (v Latviji, Estoniji in na Malti) so bile minimalne plače nižje od 40 % povprečne plače. Direktiva v zvezi s tem vsebuje zahteve za okrepitev okvirov upravljanja za določanje in posodabljanje zakonsko določenih minimalnih plač. Ti vključujejo (i) uporabo jasnih meril za določanje in posodabljanje teh plač, (ii) uporabo referenčnih vrednosti za pomoč pri oceni njihove ustreznosti, (iii) redne posodobitve za ohranitev ustreznosti skozi čas, (iv) jasne

⁷¹ Stopnja tveganja revščine zaposlenih v starostni skupini 18–64 let je leta 2019 znašala 9 %, v letu 2021 pa se je nekoliko znižala, in sicer na 8,9 %, kot je bilo izmerjeno s kazalnikom Eurostata [ilc_iw01].

pogoje za variacije zakonsko določenih minimalnih plač in odbitke od njih ter (v) pravočasno in učinkovito vključevanje socialnih partnerjev v proces določanja in posodabljanja.

Zakonsko določene minimalne plače v številnih državah članicah ostajajo nizke v primerjavi z drugimi plačami

Minimalne plače kot odstotek bruto mediane in bruto povprečne plače (2021)

Vir: izračuni GD EMPL na podlagi podatkov Eurostata [[earn_mw_cur](#)], [[lc_lci_r2_a](#)], in anketa o strukturi plač.

Učinkoviti mehanizmi izvrševanja in spremljanja so ključni za zagotovitev ustreznega dostopa delavcev do ustreznih minimalnih plač. Zdi se, da je nespoštovanje pravil v zvezi z minimalnimi plačami pomemben pojav po vsej EU, čeprav težave s podatki omejujejo možnost natančnih ocen⁷². Direktiva za boljše izvrševanje teh pravil od držav članic z zakonsko določenimi minimalnimi plačami zahteva, da okrepijo nadzor in intenzivnost inšpekcijskih pregledov na terenu ter zagotovijo ustrezne vire za izvršilne organe. Poleg tega poudarja, da morajo imeti države članice vzpostavljene učinkovite mehanizme pravnega varstva in kazni, če se ne spoštujejo pravice delavcev v zvezi z zakonsko določenimi minimalnimi plačami in zaščito minimalne plače, ki jo zagotavljajo kolektivne pogodbe. Da bi se odpravile pomanjkljivosti pri zbiranju podatkov, direktiva od vseh držav članic zahteva, da razvijejo učinkovita orodja za spremljanje pokritosti z zaščito minimalne plače in njene ustreznosti ter da Komisiji od leta 2025 vsaki dve leti poročajo o nizu kazalnikov, povezanih z zaščito minimalne plače.

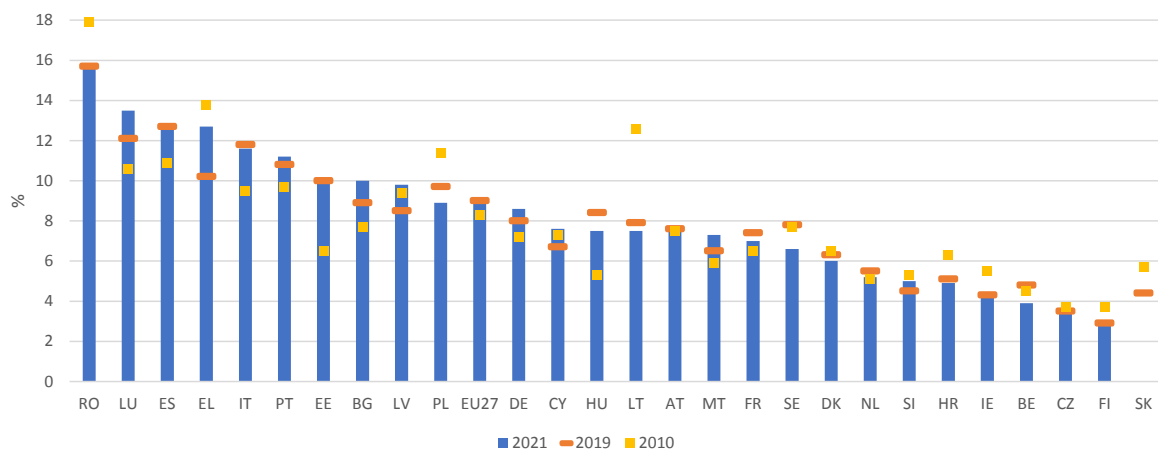
Izvajanje direktive v začetni fazi lahko podpre prizadevanja držav članic, da ranljivim gospodinjstvom ponudijo pravočasno podporo v sedanjih razmerah. Čeprav imajo za prenos direktive v nacionalno zakonodajo na voljo še dve leti, je pobuda že spodbudila razprave na nacionalni ravni, ki so bile morda ključne pri sprejetju novih ukrepov za izboljšanje dostopa do ustreznih minimalnih plač po vsej EU.

⁷² To velja zlasti za podatke iz ekonomskih in socialnih raziskav, kot je EU-SILC. Podrobna raziskava nedavnih dokazov je na voljo v Eurofound, Aumayr-Pintar, C., Rasche, M., Vacas, C., *Minimum wages in 2019: Annual review* (Minimalne plače v letu 2019: letni pregled), Urad za publikacije Evropske unije, 2019. Neskladnost se je izkazala za pomemben pojav v številnih državah, vključno s tistimi z zaščito minimalne plače – glej med drugim Garnera, A., *The dog that barks doesn't bite: Coverage and compliance of sectoral minimum wages in Italy* (Pes, ki laja, ne grize: pokritost in skladnost s sektorskimi minimalnimi plačami v Italiji), IZA Journal of Labor Policy 7, 3 (2018).

Zaposlitev še vedno ne pomeni nujno izhoda iz revščine. Revščina zaposlenih v EU se v zadnjem desetletju ni zmanjšala in je leta 2021 znašala 8,9 %⁷³. V državah članicah z najvišjimi ravnmi v letu 2010 se je revščina zaposlenih na splošno močno zmanjšala (tj. v Romuniji, Grčiji, na Poljskem in v Litvi), pri čemer je v Litvi padla celo pod povprečje EU27, v drugih državah pa ostaja nad povprečjem ali blizu njega. Leta 2021 je revščina zaposlenih v večini držav članic ostala na splošno stabilna v primerjavi z letom 2020 (glede na dohodkovno leto 2020 oziroma 2019). Manjše število držav članic je zabeležilo zmanjšanje za več kot 1 odstotno točko (tj. Irska in Švedska), v večji skupini pa se je revščina rahlo povečala (tj. v Romuniji, Luksemburgu, Španiji, Grčiji, na Portugalskem in v Latviji), kar vključuje države članice, v katerih revščina zaposlenih ostaja nad povprečjem EU. Slika 2.1.10 kaže, da je bilo leta 2021 v Romuniji, Luksemburgu, Španiji, Italiji, Grčiji in na Portugalskem več kot 10 % delavcev izpostavljenih tveganju revščine. Glede na hitre ocene Eurostata⁷⁴, ki se nanašajo na dohodkovno leto 2021, se zdi, da se razmere v državah niso spremenile, razen v Grčiji, kjer naj bi se po ocenah revščina rahlo zmanjšala, ter na Hrvaškem, Nizozemskem in v Sloveniji, kjer naj bi po ocenah prišlo do rahlega povečanja. Na splošno se nizko izobraženi delavci srečujejo z večjim tveganjem revščine zaposlenih kot visoko izobraženi delavci (19,8 % v primerjavi s 4 %), enako pa velja za delavce, rojene zunaj EU, v primerjavi z delavci, rojenimi v EU (21 % v primerjavi s 7,6 %). Poleg tega so delavci s pogodбами o zaposlitvi za določen čas bolj izpostavljeni tveganju revščine zaposlenih kot delavci s pogodбами o zaposlitvi za nedoločen čas (12,9 % v primerjavi s 5,3 % v EU).

Slika 2.1.10: Revščina zaposlenih ostaja ključni izziv v številnih državah članicah

Stopnja tveganja revščine zaposlenih (v %, 2021, 2019 in 2010)

Opomba: podatki za Slovaško za leto 2021 niso na voljo. Leta 2021 je prišlo do prekinitve časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [ilc_iw01], EU-SILC.

Visok davčni primež lahko negativno vpliva na povpraševanje po delovni sili, oslabi spodbude za iskanje zaposlitve in poveča število opravljenih ur⁷⁵. Davčni primež v EU27

⁷³ Revščina zaposlenih se nanaša na delež oseb, starih 18 let ali več, ki so zaposlene in katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek je pod pragom tveganja revščine, ki je določen kot 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka (po socialnih transferjih). Podatki za leto 2021 se nanašajo na dohodkovno leto 2020. V EU27 se je kazalnik znatno povečal v obdobju od leta 2010 (8,5 %) do leta 2016 (9,8 %), nato pa se je začel počasi, vendar vztrajno medletno zmanjševati do leta 2020. Eurostat [ilc_iw01], [ilc_iw04], [ilc_iw05] in [ilc_iw16].

⁷⁴ Glej *hitre ocene za dohodkovno leto 2021*, objavljene avgusta 2022 na spletnem mestu Eurostata.

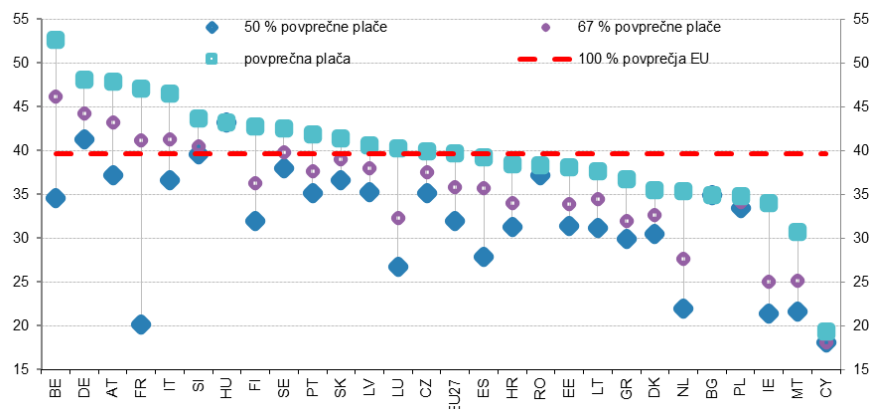
⁷⁵ Z davčnim primežem se meri razlika med skupnimi stroški dela zaposlovanja delavca in neto dohodkom delavca.

za samsko osebo s povprečno plačo se je med letoma 2011 in 2021 znižal z 41,6 % na 39,6 %. V istem obdobju se je znižal v šestnajstih državah članicah EU, največji upad pa je bil zabeležen na Madžarskem, v Grčiji, Romuniji, Latviji in Belgiji. Nasprotno pa je prišlo do precejšnjega zvišanja na Portugalskem, Malti, v Luksemburgu in na Slovaškem. Davčni primež v EU27 se je za samsko osebo z nizko plačo (50 % povprečnega dohodka) še bolj znižal, in sicer za 2,8 odstotne točke od leta 2011, čeprav se je v obdobju 2020–2021 nekoliko zvišal (z 31,5 % na 31,9 %). Zmanjšanje davčnih obremenitev za zaposlene z nizkimi dohodki je zlasti pomembno za zmanjšanje ovir za zaposlovanje nizko usposobljenih delavcev.

Dohodninski sistemi so običajno progresivni, kar pomeni, da je davčni primež stroškov dela nižji za tiste v spodnjem delu porazdelitve dohodka. Davčni primež (vključno z dohodnino in prispevki za socialno varnost) za samske zaposlene brez otrok je višji za zaposlene s povprečno plačo kot za tiste, ki zaslužijo 67 % povprečne plače, za te pa je višji kot za zaposlene z nizko plačo (50 % povprečne plače). To kaže na progresivnost obdavčitve dela, pri čemer je vzorec precej izrazit za Francijo, Belgijo in Luksemburg ter manj očiten za Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo, Poljsko in Ciper – glej sliko 2.1.11. Kljub temu v več državah članicah še vedno obstajajo možnosti za preusmeritev obdavčenja z dela na druge vire, ki bolj podpirajo okoljske cilje, zlasti z znižanjem davčnega primeža za zaposlene z nizkimi ali srednjimi dohodki, med drugim za ublažitev učinkov naraščajočih cen energije.

Slika 2.1.11: Davčni primež stroškov dela je nižji pri nižjih plačah

Davčna obremenitev za samskega zaposlenega z nizkimi dohodki (50 % in 67 % povprečne plače) v primerjavi s povprečno plačo v letu 2021

Vir: Evropska komisija, GD ECFIN, podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD (posodobljeno marca 2022).

Okvir 2 stebra: Socialno gospodarstvo in socialna podjetja

Socialno gospodarstvo vključuje 2,8 milijona subjektov po vsej EU, katerih glavni cilj je ustvarjanje pozitivnih socialnih in/ali okoljskih učinkov, ne pa finančnih koristi za lastnike ali deležnike. Med njimi so različni poslovni in organizacijski modeli, kot so združenja, zadruga, vzajemne družbe, fundacije in socialna podjetja, ki temeljijo na lokalnih razmerah in se upravljajo participativno. Organizacije socialnega gospodarstva ponujajo konkretne in inovativne rešitve za ključne družbene izzive v številnih gospodarskih sektorjih, vključno s socialnimi storitvami, zdravstvom, izobraževanjem, kmetijstvom, energijo, bančništvom, zavarovalništvom in ravnanjem z odpadki.

Plačana zaposlitev v socialnem gospodarstvu predstavlja od manj kot 1 % do 10 % celotne delovne sile v državah članicah in v nekaterih državah članicah kaže na

neizkoriščen potencial za rast zaposlovanja v sektorju⁷⁶. Subjekti socialnega gospodarstva zaposlujejo 13,6 milijona ljudi v EU ter prinašajo vrednost lokalnim gospodarstvom in družbam s spodbujanjem njihove vključujočnosti, odpornosti in okoljske trajnosti. Zagotavljajo na primer dodatna kakovostna delovna mesta v gospodarstvu, prispevajo k vključevanju prikrajšanih skupin ter spodbujajo trajnostni gospodarski razvoj in aktivno udeležbo državljanov v družbi. V zadnjem času socialno gospodarstvo pomaga blažiti posledice krize zaradi COVID-19 z oblikovanjem rešitev od spodaj navzgor za podporo ranljivim in ogroženim skupinam, zlasti na področju zdravstvenih in socialnih storitev. Na Poljskem je na primer Malopoljski inkubator za socialne inovacije, ki ga sofinancira ESS, državljanom zagotovil nepovratna sredstva za razvoj, preizkušanje in izvajanje projektov za obravnavanje potreb oskrbovanih oseb. Poleg tega je socialno gospodarstvo zaradi pristopa, ki temelji na vrednotah, pomemben akter pri zagotavljanju pravičnega zelenega in digitalnega prehoda.

Čeprav organizacije socialnega gospodarstva in socialna podjetja delujejo v vseh državah članicah, se stopnje razumevanja in sprejemanja konceptov socialnega podjetja in socialnega gospodarstva med njimi precej razlikujejo. V številnih državah članicah imajo subjekti socialnega gospodarstva težave pri razvoju svojih dejavnosti zaradi pomanjkanja formalnega priznavanja njihovih poslovnih modelov in ozaveščenosti o njih. Obstajajo torej možnosti za večjo in boljšo podporo, vključno z okviri politike in pravnimi okviri, ki so prilagojeni njihovim posebnostim, boljšim dostopom do financiranja in trgov ter boljšim vključevanjem v poslovne mreže in podporne storitve.

Evropska komisija je za reševanje tega izziva decembra 2021 predstavila akcijski načrt za socialno gospodarstvo⁷⁷. Cilj akcijskega načrta za socialno gospodarstvo je izboljšati ekosistem za subjekte socialnega gospodarstva, zlasti v državah, kjer je še vedno premalo razvit, v skladu z načelom 4 evropskega stebra socialnih pravic (aktivna podpora zaposlovanju). Predlog priporočila Sveta o razvoju okvirnih pogojev za socialno gospodarstvo (načrtovan za maj 2023) naj bi kot eden od ključnih ukrepov v okviru akcijskega načrta za socialno gospodarstvo prispeval k izboljšanju okvira politike in regulativnega okvira za socialno gospodarstvo na številnih področjih, vključno z državno pomočjo, javnim naročanjem in obdavčitvijo. Poleg tega je „lokalno in socialno gospodarstvo“ v evropski industrijski strategiji Komisije iz marca 2020 priznано kot eden od štirinajstih ključnih industrijskih ekosistemov.

Dostop do financiranja je ključni strukturni izziv za socialna podjetja. Razpoložljivost in uporaba odplačnih finančnih sredstev za socialna podjetja se med državami članicami zelo razlikujeta. V obdobju 2014–2020 so pionirski finančni instrumenti na ravni EU v okviru Programa EU za zaposlovanje in socialne inovacije (EaSI) podpirali socialna podjetja z jamstvi za posojilne portfelje ter lastniškim in dolžniškim financiranjem. V obdobju 2021–2027 se podpora nadaljuje v okviru sklopa InvestEU za socialne naložbe in spretnosti, pri čemer je Evropski investicijski sklad glavni izvajalski partner za financiranje socialnih podjetij. Podpora finančnih instrumentov dopolnjujejo nepovratna sredstva (kot so podpora za transakcijske stroške in pilotna nepovratna sredstva za socialno financiranje), ki se financirajo iz ESS⁺⁷⁸.

⁷⁶ Evropski ekonomsko-socialni odbor, Monzon, J. L., Chaves, R., *Recent Developments of the Social Economy in the European Union* (Nedavni razvoj socialnega gospodarstva v Evropski uniji), 2017.

⁷⁷ Evropska komisija, *Ustvarjanje gospodarstva po meri ljudi: akcijski načrt za socialno gospodarstvo*, Urad za publikacije Evropske unije, 2021. Akcijski načrt temelji na [pobudi za socialno podjetništvo \(2011\)](#).

⁷⁸ Primer zadnjega razpisa za socialno financiranje na podlagi ponudbe in povpraševanja (2020) je sodelovanje med Erste Bank in organizacijo Impact Hub v Avstriji, na Češkem, Slovaškem, v Srbiji in na Hrvaškem, ki

V zadnjih letih je več držav članic sprejelo splošne strategije ali posebne pobude za podporo socialnemu gospodarstvu. **Bolgarija** je sprejela peti dvoletni nacionalni akcijski načrt za socialno gospodarstvo za obdobje 2022–2023. **Finska** je leta 2021 sprejela strategijo za socialna podjetja, v skladu z njo pa je bilo ustanovljeno nacionalno strokovno središče za socialna podjetja⁷⁹. **Nemčija** je v nacionalnem programu reform za leto 2022 izrazila zavezanost pripravi nacionalne strategije za socialna podjetja, da bi okrepila podjetja, ki prispevajo k skupnemu dobremu in solidarnostnemu gospodarstvu. Kar zadeva pravno priznanje socialnih podjetij, **Češka** pripravlja zakon o socialnem podjetništvu, da bi vključila prikrajšane osebe na trg dela, **Poljska** pa je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela zakon o socialnem gospodarstvu, v katerem so določena pravila za certificiranje socialnih podjetij, ki bodo omogočala ponovno vključevanje oseb, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti. **Španija** je leta 2022 sprejela strateški projekt za socialno in skrbstveno gospodarstvo v vrednosti 800 milijonov EUR, ki se večinoma financira iz instrumenta NextGenerationEU, njegov cilj pa je izkoristiti celotni potencial socialnega gospodarstva za prispevanje k pravičnemu, zelenemu in digitalnemu prehodu ter okrepitev sistemov vključevanja in socialnega varstva. S projektom naj bi se delež socialnega gospodarstva v španskem BDP povečal za eno odstotno točko na 11 %.

2.1.2 Ukrepi držav članic

Več držav članic je nedavno sprejelo ukrepe za podporo ustvarjanju delovnih mest. Služba za zaposlovanje na **Hrvaškem** je januarja 2022 v okviru hrvaškega načrta za okrevanje in odpornost sprejela nove ukrepe za ustvarjanje delovnih mest za podporo zelenemu in digitalnemu prehodu, katerih namen je prednostno obravnavati aktivacijo in (samo)zaposlovanje neaktivnih, dolgotrajno brezposelnih in mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposablajo (NEET). **Litva** je julija 2022 v okviru svoje zaveze iz načrta za okrevanje in odpornost povečala obseg in raznolikost ukrepov za podporo zaposlovanju, pri čemer se je bolj osredotočila na delovna mesta z visoko dodano vrednostjo in dvojni prehod. **Portugalska** je marca 2022, prav tako v okviru načrta za okrevanje in odpornost, začela dodeljevati finančno podporo delodajalcem, ki ponujajo pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas in izplačujejo ustrezne plače v okviru ukrepa „zaveza trajnostnemu zaposlovanju“. **Belgija** (Valonija) je med pandemijo uvedla mesečno ciljno usmerjeno subvencijo za zaposlovanje „Tremplin24mois+“ v višini 1 000 EUR za zaposlovanje zelo dolgotrajno brezposelnih iskalcev zaposlitve. Ta subvencija je bila sprva namenjena določenim sektorjem, vendar je bil ukrep januarja 2022 razširjen na vse zasebne in javne delodajalce. Bruseljska vlada je januarja 2022 podaljšala spodbudo za zaposlovanje „Phoenix“ za zaposlovanje ranljivih iskalcev zaposlitve, ki so med zdravstveno krizo izgubili zaposlitev in so prijavljeni pri javnih službah za zaposlovanje. Nekatere države članice so sprejele ukrepe, namenjene zagotavljanju dostopa do dela razseljenim osebam iz Ukrajine, da bi spodbudile njihovo vključevanje na trg dela in podprle ustvarjanje delovnih mest. **Latvija** je na primer marca 2022 uvedla subvencijo za zaposlovanje beguncev iz Ukrajine, ki delodajalcem ob začetku delovnega razmerja zagotavlja enkratni znesek v višini 500 EUR. Na **Madžarskem** je bila marca 2022 uvedena subvencija za zaposlovanje za določen čas za delodajalce, ki zaposlujejo ukrajinske državljane, ki bežijo pred vojno. Subvencija krije 50 % stroškov nastanitve in prevoza na delo za največ eno leto. Na **Danskem** se storitve za spodbujanje

podpira razvoj navideznega lastniškega kapitala, skupaj z dopolnilno nefinančno podporo za socialna podjetja. S spodbujanjem lastniškega kapitala bi lahko socialna podjetja uresničila svoje načrte za rast, izvedla nove ali razširila obstoječe projekte in posledično povečala svoj učinek.

⁷⁹ Glej [strategijo za socialna podjetja](#) oziroma [strokovno središče](#), na voljo na spletu.

zaposlovanja razseljenih oseb iz Ukrajine upravljajo na občinski ravni, med drugim s subvencijami za zaposlovanje. Za pregled aktivnih ukrepov trga dela, ki olajšujejo vključevanje razseljenih oseb iz Ukrajine, glej oddelek 2.3.2.

Nekatere države članice so po prvi polovici leta 2021 postopoma odpravile izredne podporne ukrepe v skladu z rahljanjem omejitev na področju javnega zdravja. Na primer, med majem in oktobrom 2021 so bile na **Cipru, Danskem, v Estoniji in Litvi** postopoma odpravljene začasne sheme skrajšanega delovnega časa in druge sheme za ohranjanje delovnih mest, uvedene v odziv na krizo zaradi COVID-19. V istem obdobju so bili na Švedskem ukinjeni tudi začasni ukrepi, zadevne že obstoječe sheme pa so ostale v veljavi.

Druge države članice so podaljšale sheme skrajšanega delovnega časa do konca prve polovice leta 2022 in dlje. Na Hrvaškem, v Italiji in na Portugalskem, na primer, so se ukrepi za ohranitev delovnih mest v kontekstu pandemije COVID-19 financirali še v prvem četrtletju leta 2022. V **Bolgariji** so bile subvencije za plače delavcev (shema 60/40) podaljšane do junija 2022. Na **Malti** in v **Grčiji** sta bili shema dodatka k plači in shema skrajšanega delovnega časa podaljšani do konca maja 2022. **Belgija** je marca 2022 v odziv na izbruh vojne v Ukrajini podaljšala „poenostavljeni postopek“ (z manj upravnimi obveznostmi za delodajalce) svoje sheme skrajšanega delovnega časa do konca junija 2022, in sicer pod enakimi pogoji kot med krizo zaradi COVID-19. Podobno je **Francija** podaljšala uporabo obstoječe sheme zaposlovanja za krajši delovni čas (APLD) do konca leta 2022, da bi jo lahko izkoristila podjetja, ki jih je prizadela vojna v Ukrajini. **Luksemburg** je sprva podaljšal svojo shemo skrajšanega delovnega časa za MSP do junija 2022, nato pa jo je nameraval postopoma ukiniti. Vendar je vlada v kontekstu energetske krize avgusta 2022 naznanila, da lahko močno prizadeta podjetja še vedno uporabljajo shemo skrajšanega delovnega časa. Tudi **Romunija** je maja podaljšala svojo shemo skrajšanega delovnega časa do konca leta 2022.

V nekaterih primerih so začasne ukrepe, sprejete v odziv na pandemijo COVID-19, nadomestile stalne sheme skrajšanega delovnega časa. **Španija** je postopoma odpravila izredna pravila za shemo skrajšanega delovnega časa ERTE (deli prejemkov in znižanj prispevkov za socialno varnost pa so bili podaljšani do 31. marca 2022). Decembra 2021 je v okviru obsežne reforme, opredeljene v nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost, začela veljati nova zakonodaja o vzpostavitvi stalne sheme skrajšanega delovnega časa za prilagajanje cikličnim in strukturnim pretresom. V zvezi s tem se podjetja spodbuja, naj svojim zaposlenim zagotovijo programe usposabljanja za izpopolnjevanje in preusposabljanje. **Slovaška** je marca 2022 uvedla nov stalni ukrep za ohranitev delovnih mest med upadom gospodarske rasti. V **Sloveniji** se načrtuje sprejetje stalne sheme skrajšanega delovnega časa za resen upad gospodarske rasti pred koncem leta 2022.

Med januarjem 2021 in julijem 2022 je več držav članic precej zvišalo svoje zakonsko določene minimalne plače. Cilj je bil odzvati se na padeč kupne moči zaposlenih z nizkimi dohodki v času naraščajoče inflacije, v nekaterih primerih pa tudi na splošno izboljšati ustreznost minimalnih plač glede na njihovo nizko raven in vrzel v primerjavi z drugimi plačami⁸⁰. Največje zvišanje zakonsko določene minimalne plače je bilo zabeleženo na Madžarskem (19,5 %). Precejšnje zvišanje je bilo zabeleženo tudi v drugih državah, zlasti v **Litvi** (13,7 %), **Belgiji** (13,3 %), **Estoniji** (12 %), **Romuniji** (11 %), na **Hrvaškem** (10,3 %), v **Nemčiji** (10 %), **Grčiji** (9,7 %) in **Bolgariji** (9,2 %). V nekaterih od teh držav so bila zvišanja poleg običajnih pogajanj ali mehanizmov indeksacije uvedena z izrednimi

⁸⁰ Nekatere posodobitve v letu 2021 so bile že odziv na naraščajočo inflacijo.

posodobitvami. Tudi druge države članice, vključno z **Nemčijo**, **Latvijo**, **Nizozemsko**, **Portugalsko** in **Romunijo**, so napovedale zvišanje minimalne plače v letu 2022 ali do začetka leta 2023 (vlada na Portugalskem je oktobra 2022 podpisala srednjeročni sporazum s socialnimi partnerji o zvišanju minimalne plače na 900 EUR leta 2026). **Latvija** in **Nizozemska** nameravata januarja 2023 zvišati svoje zakonsko določene minimalne plače za 40 % oziroma 10 %. Na **Irskem** je predvidena tudi odprava nižje minimalne plače za mlade delavce.

Poleg tega je nekaj držav članic uvedlo reforme okvirov za določanje zakonsko določenih minimalnih plač. Predvsem **Ciper** je prvič uvedel zakonsko določeno minimalno plačo, ki se bo uporabljala od januarja 2023, in sicer v višini 940 EUR. **Romunija** je s spremembo zakonika o delovnih razmerjih določila, da lahko delavec prejema minimalno plačo le do 24 mesecev, nato pa mu je treba izplačevati višjo plačo. Na **Hrvaškem** je bil v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost spremenjen zakon o minimalni plači, da bi se izboljšalo izvrševanje pravil glede zakonsko določene minimalne plače, med drugim v zvezi s kaznimi za kršitelje in okrepitevijo nadzora s strani inšpekcijskih organov. Na **Irskem** bo v okviru obsežne reforme okvira za določanje minimalne plače zakonsko določeno minimalno plačo nadomestila „living wage“ (zajamčena plača). Zajamčena plača bo od leta 2023 dalje določena na 60 % mediane plače v danem letu. Nacionalna minimalna plača bo ostala v veljavi do leta 2026, ko bo v celoti uvedena 60-odstotna zajamčena plača, vendar se bo z leti kot običajno zviševala in tako zmanjševala vrzel do zajamčene plače. **Malta** je ustanovila novo komisijo za nizke plače, ki naj bi leta 2023 izdala prva priporočila za nov mehanizem za posodobitev minimalne plače. Kljub tem ukrepom številni delavci v EU še vedno niso deležni ustrezne zaščite minimalne plače. Komisija je v pomoč pri obravnavanju te situacije oktobra 2020 predstavila predlog direktive o ustreznih minimalnih plačah v EU, ki ga je Evropski parlament sprejel 14. septembra, Svet pa 4. oktobra 2022⁸¹. V okviru 1. stebra so nadalje pojasnjeni glavni izzivi, ki naj bi jih direktiva obravnavala, in njene glavne določbe.

Le nekaj držav članic je sprejelo ukrepe za preprečevanje trenda zmanjševanja števila delavcev, zajetih s kolektivnimi pogodbami. Nekatere države članice so sprejele ukrepe za okrepitev okvirov za kolektivna pogajanja. **Španija** je na primer decembra 2021 v okviru širše reforme določila, da so zaposleni, ki delajo za podizvajalca, v primeru neobstoja veljavne kolektivne pogodbe na ravni podjetja vključeni na področje uporabe sektorske kolektivne pogodbe, ki ustreza podizvajalski dejavnosti. V **Romuniji** je v nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost predvidena nova zakonodaja o socialnem dialogu, ki naj bi začela veljati v zadnjem četrtletju leta 2022. Načrt vključuje tudi revizijo opredelitve gospodarskih sektorjev kot podlage za sektorske kolektivne pogodbe. **Estonija** je avgusta 2021 sprejela nov zakon o razširitvi določb o delovnih pogojih, dogovorjenih v okviru kolektivnih pogajanj. Pogoji v zvezi s plačilom, delovnim časom in minimalnim časom počitka se razširijo na celoten sektor na podlagi dogovora med delodajalci, ki predstavljajo vsaj 40 % delovne sile v sektorju, in sindikati, ki zastopajo vsaj 15 % zaposlenih.

Nekatere države članice so sprejele ali nameravajo sprejeti tudi različne ukrepe v zvezi s plačami v javnem sektorju. Glede na velik delež, ki ga predstavlja javni sektor v skupni zaposlenosti, imajo lahko ti ukrepi širši učinek na gospodarstvo, saj zvišanje plač v javnem sektorju podpira kupno moč teh zaposlenih, poleg tega pa ima lahko učinek prelivanja na

⁸¹ Direktiva določa okvir za izboljšanje dostopa do ustrezne zaščite minimalne plače po vsej EU, vključno s spodbujanjem kolektivnih pogajanj, s čimer prispeva k izboljšanju življenjskih in delovnih pogojev za zaposlene z minimalno plačo ali nizkimi dohodki. Glej na primer: [Komisija pozdravlja politični dogovor o ustreznih minimalnih plačah za delavce v EU – Zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje – Evropska komisija \(europa.eu\)](#).

plače v zasebnem sektorju. V **Franciji** je bilo sklenjeno, da se plače javnih uslužbencev zvišajo za 3,5 %, da bi ublažili vpliv inflacije na kupno moč. **Portugalska** je leta 2022 zvišala plače doktorantov in začetnikov v javni upravi za 4,7 %, da bi privabila in ohranila talente. V **Sloveniji** se je z reformo spremenil plačni sistem v javnem sektorju, tako da vključuje ureditve za variabilne prejemke in povezovanje prejemkov z delovnimi rezultati. V **Latviji** se je vlada odločila dodeliti bonuse socialnim delavcem zaradi večje delovne obremenitve, ki jo je povzročil prihod ukrajinskih beguncev.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za pravičnejše davčne sisteme in izboljšanje spodbud za delo. Na **Češkem** je bila odpravljena shema pavšalne dohodnine in uvedena nova progresivna mejna stopnja. Od leta 2021 se za dohodke, ki presegajo 1 701 168 CZK (približno 67 300 EUR), uporablja 23-odstotna davčna stopnja, za dohodke pod tem pragom pa se še naprej uporablja 15-odstotna stopnja. **Avstrija** je znižala najnižjo stopnjo dohodnine s 25 % na 20 % in podaljšala uporabo najvišje stopnje 55 % za dohodke, višje od 1 milijona EUR, do leta 2025. **Hrvaška** je v zadnjem valu obsežnejšega svežnja davčnih reform, ki se je začel leta 2017, znižala stopnje dohodnine s 36 % na 30 % in s 24 % na 20 % za dohodke, višje oziroma nižje od 360 000 HRK (49 000 EUR). Ta ukrep je zmanjšal progresivnost sheme, pa tudi davčno breme, s čimer je posredno podprl gospodinjstva med pandemijo. Poleg tega je Hrvaška znižala davčno stopnjo za dividende z 12 % na 10 %. **Romunija** je julija 2022 spremenila pravila o obdavčitvi dohodkov, pridobljenih v okviru pogodb o zaposlitvi s krajšim delovnim časom. V skladu z novo ureditvijo bo dohodek, ki se upošteva pri izračunu socialnih in zdravstvenih prispevkov, minimalna osnovna plača in ne dohodek, ki ga zaposleni dejansko zasluži. V **Belgiji** je flamska vlada septembra 2022 napovedala razširitev dodatka za zaposlitev (dodatek za zaposlene) na zaposlene z višjimi dohodki in začasno zvišanje ravni prejemka.

Nekatere države članice so zagotovile davčne olajšave za ublažitev vpliva naraščajočih cen energije na ljudi in gospodinjstva, pri čemer so bili ukrepi v nekaterih primerih namenjeni najranljivejšim. V **Nemčiji** na primer zakon o oprostitvi davka, sprejet marca 2022, določa povišanje pavšalnega zneska za zaposlene, osnovne olajšave in stroškov prevoza na delo, ki se lahko odbijejo od dohodnine. **Portugalska** je aprila 2022 uvedla izredno ureditev odlogov plačila davkov za podjetja in samozaposlene osebe v prometnem sektorju, ki jih je zvišanje cen goriva in energije najbolj prizadelo. **Litva** je dvignila prag neobdavčljivega dohodka na 540 EUR, s čimer se je povečal neto dohodek predvsem za zaposlene z minimalno plačo. Prag neobdavčljivega dohodka se je še bolj povišal za starejše in invalide. Nadalje se je na **Malti** januarja 2022 vračilo davka povečalo na 60 do 140 EUR, pri čemer je največje vračilo dodeljeno zaposlenim z najnižjimi dohodki. Na **Finskem** se je vlada odločila uvesti začasno možnost odbitka stroškov električne energije od osnove za dohodnino in omejeno podporo za električno energijo za ljudi, ki ne morejo izkoristiti davčne olajšave za najrevnejša gospodinjstva. Za pregled dodatnih ukrepov javne podpore, sprejetih v odziv na sedanjo energetska krizo, glej okvir 7 stebra v oddelku 2.4.1.

2.2 Smernica 6: Krepitev ponudbe delovne sile ter izboljšanje dostopa do zaposlitve, spretnosti in kompetenc

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 6, v kateri se državam članicam priporoča, naj ustvarijo pogoje, ki spodbujajo ponudbo delovne sile, spretnosti in kompetence, v skladu z načeli evropskega stebra socialnih pravic, in sicer načelom 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje), 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 9 (ravnovesje med poklicnim in zasebnim življenjem), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke) in 17 (vključevanje invalidov). V oddelku 2.2.1⁸² so predstavljeni ključni dogodki na področju izobraževanja in spretnosti, pa tudi razmere na trgu dela, zlasti v zvezi z ranljivimi in premalo zastopanimi skupinami. V oddelku 2.2.2 so predstavljeni ukrepi politike, ki jih države članice izvajajo na teh področjih politike.

2.2.1 Ključni kazalniki

Udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok se še naprej povečuje, vendar se otroci iz prikrajšanih okolij še vedno srečujejo z ovirami. Med letoma 2015 in 2020 se je povprečna udeležba otrok med tretjim letom starosti in nacionalno šoloobvezno starostjo v EU27 povečala z 92 % na 93 %, pri čemer je v večini držav stopnja rasti počasna ali pa je upad zelo majhen. Pet držav članic (Belgija, Danska, Francija, Irska in Španija) je že doseglo cilj vsaj 96-odstotne udeležbe do leta 2030, kot je določen v okviru evropskega izobraževalnega prostora⁸³. Nasprotno pa v Grčiji (71,3 %), na Slovaškem (78,1 %), v Romuniji (78,2 %) in na Hrvaškem (78,8 %) stopnja udeležbe ostaja nižja od 80 % – glej sliko 2.2.1. V državah EU je stopnja udeležbe otrok, izpostavljenih tveganju revščine ali socialne izključenosti, stalno nižja od stopnje udeležbe ostalih otrok. Delež otrok, izpostavljenih tveganju revščine, starih od treh let do šoloobvezne starosti, ki so vključeni v vzgojo in varstvo, se je od krize leta 2008 do krize zaradi COVID-19 stalno povečeval. Po znatnem negativnem učinku pandemije je stopnja leta 2021 ostala pod ravnmi pred pandemijo⁸⁴. Udeležba nekaterih ranljivih skupin je še posebej nizka. Na primer, udeležba romskih otrok v predšolski vzgoji še vedno ne dosega polovice udeležbe celotnega prebivalstva (približno 42–44 % v primerjavi s ciljem vsaj 70 % do leta 2030, določenim v novem strateškem okviru EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov)⁸⁵. Poročalo se je tudi, da so prikrajšani otroci med pandemijo nesorazmerno trpeli zaradi nerazpoložljivih ali omejenih storitev, s čimer se je povečalo tveganje dodatne izključenosti⁸⁶.

⁸² Analiza v tem oddelku v veliki meri temelji na Pregledu izobraževanja in usposabljanja za leto 2022, ki ga je pripravila Evropska komisija in je priložen sporočilu Evropske komisije o zgodnjem napredku pri uresnitvi evropskega izobraževalnega prostora.

⁸³ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 30. septembra 2020 o [uresnitvi evropskega izobraževalnega prostora do leta 2025](#) (COM(2020) 625 final).

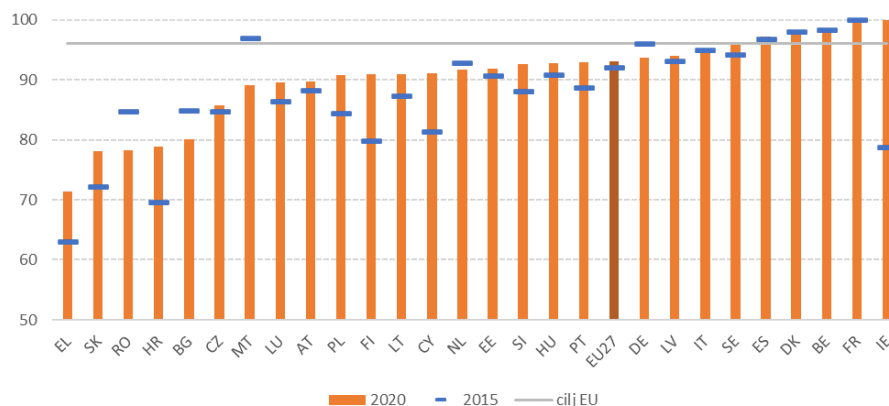
⁸⁴ Molinuevo, D. in Consolini, M., *Analysis of the Child Guarantee National Action Plans. Support for refugees and trends in Member States* (Analiza nacionalnih akcijskih načrtov za jamstvo za otroke. Podpora beguncem in trendi v državah članicah), publikacija za Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve, tematski sektor za gospodarsko in znanstveno politiko ter kakovost življenja, Evropski parlament, 2022.

⁸⁵ Na podlagi rezultatov zadnje [ankete Agencije Evropske unije za temeljne pravice \(FRA\) o Romih, ki se je izvajala v obdobju 2020–2021](#) za Bolgarijo, Češko, Grčijo, Španijo, Hrvaško, Madžarsko, Portugalsko, Romunijo in Slovaško – objavljeni bodo jeseni 2022. Za več informacij glej: [strateški okvir EU za enakost, vključevanje in udeležbo Romov za obdobje 2020–2030](#).

⁸⁶ Evropska komisija, *Early childhood education and care and the Covid-19 pandemic - Understanding and managing the impact of the crisis on the sector* (Vzgoja in varstvo predšolskih otrok ter pandemija COVID-19 – razumevanje in obvladovanje posledic krize za sektor), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

Slika 2.2.1: Čeprav se udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok na splošno povečuje, je v številnih državah članicah še vedno nizka

Udeležba otrok med tretjim letom starosti in šoloobvezno starostjo v vzgoji in varstvu predšolskih otrok (v %)

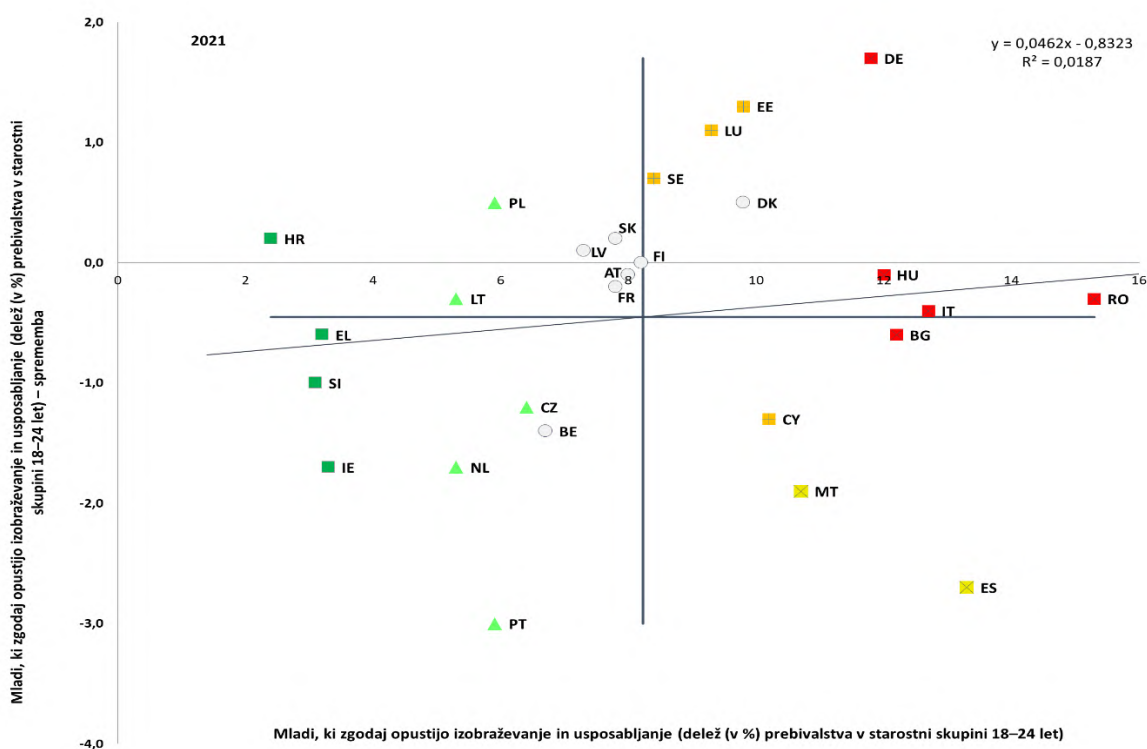
Opomba: 2015: opredelitev se razlikuje za Belgijo, Grčijo in Portugalsko. 2020: opredelitev se razlikuje za Belgijo, Grčijo, Irsko, Malto in Portugalsko; podatki so začasni za Francijo; podatki so ocenjeni za Bolgarijo in Grčijo; prekinitvev časovne serije za Belgijo.

Vir: Eurostat, [[educ_uoe_enra21](#)].

Delež mladih, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (stopnja ZOIU), je zelo različen in kaže na izzive v številnih državah članicah. Delež mladih v starostni skupini 18–24 let brez višje sekundarne izobrazbe, ki niso več vključeni v izobraževanje ali usposabljanje, je leta 2021 v EU v povprečju predstavljal 9,7 % njihove kohorte. Stopnja ZOIU je v 16 državah članicah nižja od 9 % (cilj evropskega izobraževalnega prostora za leto 2030 za EU kot celoto), pri čemer so najuspešnejše države Hrvaška (2,4 %), Slovenija (3,1 %), Grčija (3,2 %) in Irska (3,3 %), ki so v skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov vse „najuspešnejše države“ – glej sliko 2.2.2. Na Slovaškem (7,8 %) je stopnja še vedno nižja od cilja EU, vendar se je povišala z nizke osnove (5,3 %) v letu 2012. V šestih državah članicah je stopnja blizu 12 % ali več (v Romuniji, Španiji, Italiji, Bolgariji, na Madžarskem in v Nemčiji). Izrazite so tudi razlike med regijami; zlasti v več regijah Španije, južne Italije, vzhodne Bolgarije in Romunije ter severne in vzhodne Madžarske je delež oseb, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje, še vedno večji od 15 %. Na vzhodu Slovaške se je stopnja v zadnjem desetletju skoraj podvojila in zdaj znaša skoraj 15 % (14,4 % v primerjavi s 7,9 % leta 2012) (glej Prilogo 3). Mladi moški (11,4 %) pogosteje zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje kot ženske (7,9 %), pri čemer je vrzel razmeroma velika (3,5 odstotne točke).

Slika 2.2.2: Stopnja zgodnjega opuščanja izobraževanja in usposabljanja se med državami članicami zelo razlikuje in je še vedno izživ

Mladi, ki zgodaj opustijo izobraževanje in usposabljanje (v starostni skupini 18–24 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: prekinitev časovne vrste leta 2021 za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#). Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat [[edat lfse_14](#)], anketa o delovni sili EU.

Zgodnje opuščanje šolanja je zlasti razširjeno med romskimi učenci, kar je pogosto povezano s segregacijo v šolstvu. V državah EU, vključenih v anketo Agencije EU za temeljne pravice (FRA) v obdobju 2020–2021, je v povprečju 71 % Romov, starih od 18 do 24 let, zapustilo izobraževalni sistem, preden so dosegli višjo sekundarno raven, in niso vključeni v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje. Najmanjša stopnja je bila na primer zabeležena v Grčiji in na Portugalskem, kjer je le 16 % oziroma 10 % romskih učencev, starih od 20 do 24 let, dokončalo vsaj višje sekundarno izobraževanje⁸⁷. Novi strateški okvir EU za Rome, ki ga je Evropska komisija uvedla oktobra 2020, zahteva, da se ta vrzel med splošnim prebivalstvom in Romi do leta 2030 zmanjša za vsaj tretjino. Poleg tega poziva države članice, naj okrepijo prizadevanja za odpravo segregacije v izobraževanju in zagotovijo, da bo do leta 2030 manj kot petina romskih otrok (v starostni skupini 6–15 let) obiskovala šole, v katerih Romi predstavljajo večino ali vse otroke, v primerjavi s trenutno več kot polovico (v državah, kot sta Bolgarija in Slovaška, je ta delež celo skoraj dvotretjinski). Od leta 2016 se je delež otrok v segregiranem izobraževanju v povprečju povečal za 10 odstotnih točk. Leta 2021 je bila šolska segregacija romskih učencev najbolj razširjena v Bolgariji, na Slovaškem, Hrvaškem in v Romuniji, kjer je večina, v prvih dveh državah članicah pa skoraj dve tretjini otrok v starostni skupini 6–15 let obiskovala šolo, v kateri so Romi predstavljali večino učencev ali vse učence⁸⁸.

⁸⁷ Glej Agencija Evropske unije za temeljne pravice, [Roma in 10 European countries – Main result](#) (Romi v 10 evropskih državah – glavni rezultati), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

⁸⁸ Glej prejšnjo opombo.

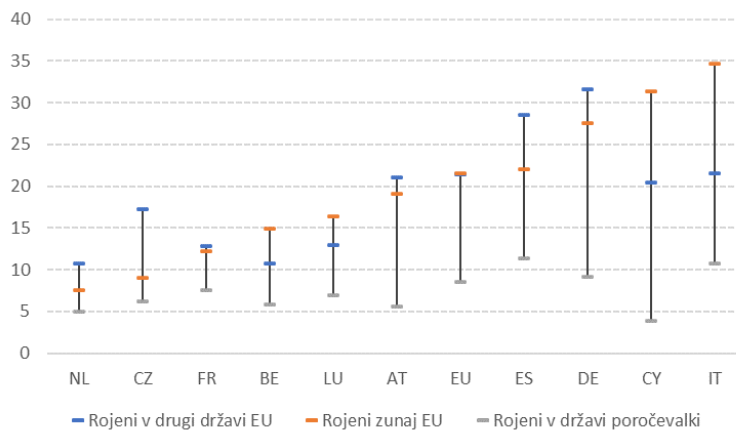
Okvir 3 stebra: Obravnavanje zgodnjega opuščanja šolanja

Učinkovito obravnavanje zgodnjega opuščanja šolanja je ključno za zagotavljanje boljših zaposlitvenih možnosti za mlade v celotnem življenju in spodbujanje njihove aktivne udeležbe v družbi v skladu z načeli 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje), 3 (enake možnosti) in 11 (otroško varstvo in podpora za otroke) evropskega stebra socialnih pravic. Zmanjšanje zgodnjega opuščanja šolanja je zato ključna prednostna naloga politike in je kot tako izpostavljeno v Resoluciji Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju pri uresničevanju evropskega izobraževalnega prostora in širše (2021–2030) ter Priporočilu Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke. Poleg tega je del dopolnjujočih se ciljev akcijskega načrta za evropski steber socialnih pravic.

Trend zgodnjega opuščanja šolanja se na ravni EU na splošno izboljšuje, za nadaljnje zmanjšanje pa se bo treba osredotočiti na najbolj prikrajšane in najtežje dosegljive skupine. Dve skupini mladih (tisti z nizko izobraženimi starši in tisti, rojeni v tujini) si zaslužita posebno pozornost politike. Tveganje zgodnjega opuščanja šolanja je pri mladih z nizko izobraženimi starši (26,1 %) devetkrat večje kot pri mladih z visoko izobraženimi starši (2,9 %). Poleg tega je povprečna stopnja zgodnjega opuščanja šolanja pri učencih, rojenih v tujini, več kot dvakrat višja kot pri učencih, rojenih v državi poročevalki (21,5 % v primerjavi z 8,5 %). V vseh državah, kjer je na voljo razčlenitev med osebami, rojenimi v drugi državi EU, in osebami, rojenimi zunaj EU, zgodnje opuščanje šolanja bistveno bolj prizadene navedeni skupini kot osebe, rojene v državi poročevalki – glej sliko spodaj⁸⁹.

Pri osebah, rojenih zunaj EU ali v drugi državi članici EU, je verjetnost, da bodo zgodaj opustile izobraževanje, precej večja kot pri osebah, rojenih v državi poročevalki

Stopnje zgodnjega opuščanja šolanja glede na državo rojstva v izbranih državah (v %, 2021)

Opomba: rojeni v drugi državi EU: nizka zanesljivost podatkov za Belgijo, Ciper, Češko in Francijo. Rojeni zunaj EU: nizka zanesljivost podatkov za Češko in Luksemburg. Zaradi pomanjkanja razpoložljivosti podatkov je bilo vključeno le omejeno število držav članic.

Vir: Eurostat [edat lfse 02], anketa o delovni sili EU.

Neudejstvovanje v izobraževanju med pandemijo COVID-19 lahko vpliva na stopnje zgodnjega opuščanja šolanja. Ker kazalnik zgodnjega opuščanja šolanja zajema osebe, stare od 18 do 24 let, bo za vsako povečanje deleža mladih, ki so med pandemijo COVID-19

⁸⁹ Število let od prihoda je jasen odločilni dejavnik te prikrajšanosti. Ugotovljeno je bilo, da so stopnje ZOIU med tistimi, ki so prispeli v državo poročevalko pred začetkom obveznega izobraževanja, podobne stopnjam pri prebivalstvu, rojenem v državi poročevalki. Zato je treba posebno pozornost nameniti mladim, ki prispejo v državo poročevalko med šoloobvezno starostjo in zlasti proti njenemu koncu. Glej: Evropska komisija, *Pregled izobraževanja in usposabljanja*, 2022, v pripravi, na podlagi *ad hoc* izvlečka podatkov Eurostata.

prezgodaj opustili izobraževanje in usposabljanje, potreben čas, preden se bo v celoti odrazilo v podatkih. Kljub temu so fizična zaprtja šol in omejitve gibanja močno obremenili duševno zdravje otrok in mladih ter njihovo dobrobit. To je običajno tesno povezano z izidi izobraževanja, saj izobraževalni sistemi v kritičnih razmerah niso mogli vedno zagotoviti ustrezne podpore⁹⁰.

Glavna cilja predloga Komisije za priporočilo Sveta o poteh do uspeha v šoli z dne 30. junija 2022 sta boj proti zgodnjemu opuščanju šolanja in zmanjšanje poduspešnosti pri osnovnih spretnostih⁹¹. Namen predloga je spodbujati boljše izide izobraževanja in vključujoče šolsko okolje za vse učence, pri čemer je treba upoštevati ključno vlogo dobrobiti v šoli⁹². V primerjavi s priporočilom o zmanjševanju osipa iz leta 2011⁹³ vsebuje širšo in bolj sistemsko perspektivo s prenovljenim okvirom za ukrepanje. Države članice poziva, naj do leta 2025 oblikujejo ali dodatno okrepijo integrirano in celovito strategijo za uspeh v šoli, ki bo temeljila na dokazih in bo močno osredotočena na preprečevanje. To je zlasti pomembno z vidika dvojnega prehoda, saj zgodnje opuščanje šolanja mladim tudi onemogoča, da bi se prilagodili in razvili potrebne spretnosti za digitalni in zeleni prehod, ki vsem zagotavlja uspeh v novem svetu dela. V priporočilu je poudarjen pomen kombiniranja ukrepov, namenjenih vsem učencem, z bolj ciljno usmerjenimi in individualiziranimi ukrepi za tiste, izpostavljene večjemu tveganju. Poziva k oblikovanju sistemskih ukrepov za izboljšanje pravičnosti in vključenosti v izobraževanju in usposabljanju, vključno z obravnavanjem struktur in mehanizmov, ki bi lahko še posebej škodljivo vplivali na neenakosti. Ker so učitelji in vodstveni delavci šol v središču uspeha v izobraževanju, sta njihova ustrezna priprava in podpora za delo z učenci, izpostavljenimi tveganju, bistvenega pomena.

Nekatere države članice so v obdobju 2011–2021 dosegle velik napredek pri zmanjševanju zgodnjega opuščanja šolanja⁹⁴. Na **Malti** se je na primer stopnja zgodnjega opuščanja šolanja do leta 2020 znižala z 18,8 % na 11 %, leta 2021 pa je dosegla 10,7 %. K temu rezultatu sta med drugim prispevala krepitev poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter uvedba programov za drugo priložnost. **Malta** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost načrtuje uvedbo sistema spremljanja mladih, ki zgodaj opustijo šolanje, tj. projekt Data Warehouse, za nadaljnji boj proti zgodnjemu opuščanju šolanja. V **Grčiji** se je stopnja zgodnjega opuščanja šolanja prepolovila (leta 2020 je znašala 3,8 % in leta 2021 3,2 % v primerjavi z 12,9 % leta 2011). Država je usmerila svoje politike v lajšanje prehodov med različnimi učnimi potmi, ciljno usmerjeno podporo mladim, ki zgodaj opustijo šolanje, karierno orientacijo in programe za drugo priložnost. Tudi **Španija** in **Portugalska** sta zmanjšali zgodnje opuščanje šolanja (s 26,3 % na 16 % oziroma s 23,0 % na 8,9 % med letoma 2015 in 2020, z vrednostjo 13,3 % oziroma 5,9 % leta 2021), pri čemer sta se osredotočili predvsem na teritorialne pristope. Na Portugalskem je program za prednostno ukrepanje na izobraževalnih območjih (Territórios Educativos de Intervenção prioritária,

⁹⁰ Za več informacij o vsešolskem pristopu k duševnemu zdravju in dobrobiti glej Evropska komisija, Simões, C., Caravita, S., in Cefai, C., *A systemic, All-school approach to mental health and well-being in schools in EU: Analytical report* (Sistemski, vsešolski pristop k duševnemu zdravju in dobrobiti v šolah v EU: analitično poročilo), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

⁹¹ Glej: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=COM:2022:316:FIN>.

⁹² Izidi izobraževanja v smislu znanja, spretnosti in nazorov, ki se razvijejo med šolanjem, se običajno merijo v smislu „učnih dosežkov“ (ki se nanašajo na učni napredek učencev in njihovo dejansko funkcionalno pismenost, na primer pri branju, pisanju, računanju in naravoslovju) in „izobrazbe“ (tj. uspešno dokončanje določenih ravni izobraževanja, na primer primarnega, nižjega ali višjega sekundarnega izobraževanja).

⁹³ Glej: *UL C 191, 1.7.2011, str. 1*.

⁹⁴ Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi **začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko**.

TEIP), ki se izvaja od leta 1996, usmerjen v šole na območjih z visoko stopnjo revščine in socialne izključenosti. Cilj nacionalnega programa za spodbujanje uspeha v šolah (Programa Nacional de Promoção do Sucesso Escolar, PNPSE), ki se izvaja od leta 2016, je preprečiti učni neuspeh z zmanjšanjem ponavljanja razredov s pristopi od spodaj navzgor, pri čemer lahko vsaka šola izvaja lasten strateški akcijski načrt. V Španiji je uspeh povezan z izvajanjem programov teritorialnega sodelovanja, kot so PROA+ (ki ga podpira nacionalni načrt za okrevanje in odpornost) in njegova predhodnika (PROEDUCAR in PROA). Kljub splošnim pozitivnim trendom pa v obeh državah še vedno obstajajo velike regionalne razlike.

Socialno-ekonomske razlike se še naprej izražajo v neenakosti učnih izidov. Poduspešnost pri bralni, matematični in naravoslovni pismenosti je zajeta v programu mednarodne primerjave dosežkov učencev pod okriljem OECD (PISA, zadnja raziskava je potekala leta 2018)⁹⁵. Deleži 15-letnikov, ki ne dosegajo minimalnih učnih standardov pri bralni (22,5 %), matematični (22,9 %) in naravoslovni (22,3 %) pismenosti, so po vsej EU precej slabši od cilja evropskega izobraževalnega prostora za leto 2030, tj. stopnja poduspešnosti pod 15 %. Razlika v poduspešnosti (na vseh treh področjih, za katera poteka raziskava PISA, skupaj) med učenci iz prikrajšanih in učenci iz ugodnejših socialno-ekonomskih okolij v povprečju znaša 19,3 odstotne točke, v Romuniji in Bolgariji pa presega 35 odstotnih točk (39 oziroma 38,3 odstotne točke) – glej sliko 2.2.3⁹⁶. Samo v Estoniji in na Finskem (ki sta glede na rezultate raziskave PISA med najuspešnejšimi državami) je socialno-ekonomska vrzel v poduspešnosti manjša od 10 odstotnih točk (5,1 oziroma 9,9 odstotne točke). Nacionalne študije kažejo velike razlike v vplivih pandemije COVID-19 na učne izide. Te odražajo razlike v obsegu fizičnega zaprtja šol, sprejetih načinov učenja na daljavo ali hibridnega učenja, pripravljenosti za prehod na spletno učenje ter vrsti, obsegu in časovnem okviru ukrepov, sprejetih za ublažitev izgub znanja. Obstoječe raziskave kažejo, da so izgube znanja običajno še poglobile neenakosti v izobraževanju, ki izhajajo iz že obstoječih socialno-ekonomskih vrzeli. Na splošno je bilo ugotovljeno, da so učenci iz prikrajšanih družinskih okolij utrpeli večje izgube znanja⁹⁷. Pri učencih iz dobrega učnega okolja, ki vključuje dostop do interneta, fizični prostor in podporo staršev, pa se je poročalo le o manjših izgubah znanja⁹⁸.

⁹⁵ Raziskava PISA se običajno izvaja vsaka tri leta. Naslednje zbiranje podatkov je bilo zaradi pandemije COVID-19 odloženo na leto 2022. Rezultati bodo objavljeni do konca leta 2023.

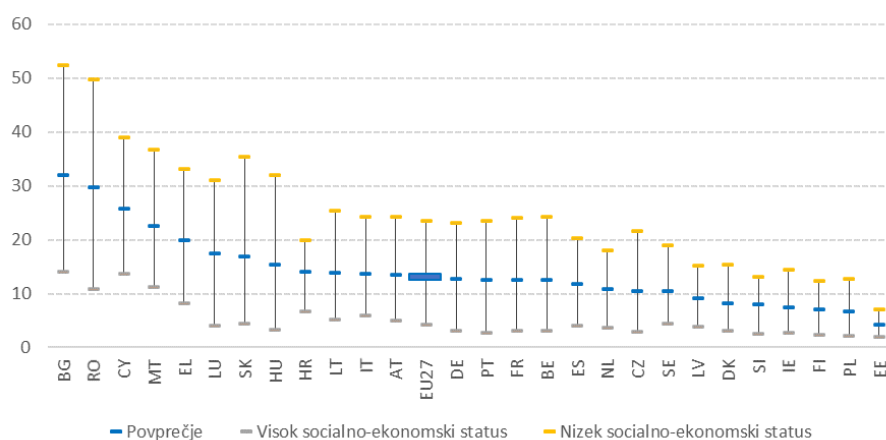
⁹⁶ Socialno-ekonomski status je zajet v indeksu ekonomskega, socialnega in kulturnega statusa (ESKS), ki ga objavlja OECD in v katerem se primerjata najnižja in najvišja četrtina. Ta uveljavljeni indeks je merilo dostopa učencev do družinskih virov (finančnega, socialnega, kulturnega in človeškega kapitala). Vključuje elemente, kot so raven izobrazbe staršev, poklicni status staršev in lastnina v domu.

⁹⁷ Glej Dorn, E., in drugi (2020). *COVID-19 and learning loss — disparities grow, and students need help* (COVID-19 in izguba znanja – razlike naraščajo, učenci pa potrebujejo pomoč). McKinsey & Company, 8. december, 6–7, in Dorn, E., in drugi (2021). *COVID-19 and education: The lingering effects of unfinished learning* (COVID-19 in izobraževanje: dolgotrajni učinki nedokončanega učenja). McKinsey & Company, 27.

⁹⁸ Glej Agostinelli, F., in drugi, *When the great equalizer shuts down: Schools, peers, and parents in pandemic times* (Ko veliki izenačevalnik ugasne: šole, vrstniki in starši v času pandemije), v: *Journal of public economics*, 206, 2022, in Andrew, A., in drugi, *Learning during the lockdown: real-time data on children's experiences during home learning* (Izobraževanje v času zaprtja: podatki v realnem času o izkušnjah otrok med izobraževanjem doma), IFS Briefing Note BN288, 2020.

Slika 2.2.3: Socialno-ekonomsko ozadje je ključni dejavnik učnih dosežkov, pri čemer obstajajo velike razlike med državami članicami

Skupna stopnja učne poduspešnosti pri bralni, matematični in naravoslovni pismenosti glede na socialno-ekonomski status (v %, 2018)

Vir: izračuni Skupnega raziskovalnega središča na podlagi [podatkov iz raziskave OECD PISA za leto 2018](#).

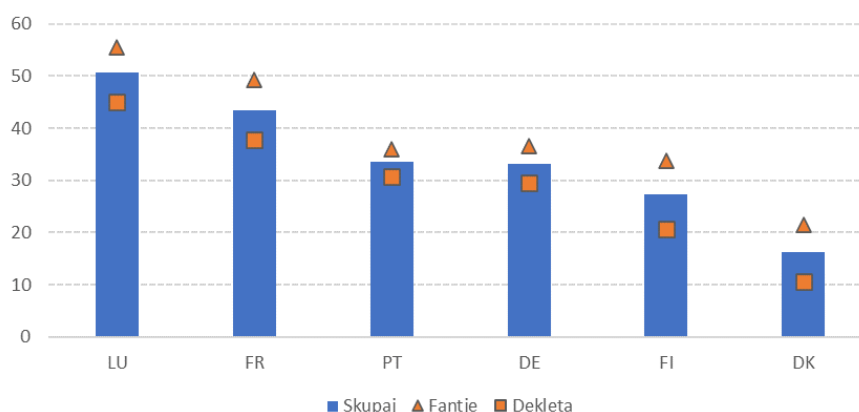
Razpoložljivi dokazi kažejo, da raven digitalnih spretnosti med učenci še vedno ni zadostna. Cilj evropskega izobraževalnega prostora za leto 2030 na področju digitalnih spretnosti zahteva, da je delež osmošolcev (starih 13 ali 14 let) z nizkimi dosežki pri računalniški in informacijski pismenosti manjši od 15 %. Mednarodna raziskava računalniške in informacijske pismenosti (ICILS)⁹⁹ kaže, da veliko učencev v sodelujočih državah še vedno nima ustrezne ravni digitalnih spretnosti (glej tudi skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2022). ICILS kaže na razlike v povprečni uspešnosti med spoloma, in sicer v korist deklet, pri čemer je delež poduspešnosti večji pri fantih – glej sliko 2.2.4. Socialno-ekonomsko ozadje učencev je še vedno pomemben kazalnik ravni njihovih digitalnih spretnosti. Pandemija COVID-19 je pospešila digitalni prehod, poleg tega pa je povečala že obstoječe vrzeli v digitalnih spretnostih in razkrila nove nastajajoče neenakosti v EU. Nižji socialno-ekonomski status je zaradi omejenih digitalnih virov verjetno še povečal primanjkljaje na področju učenja. Migrantski in razseljeni otroci, zlasti begunci in prosilci za azil, so bili bolj izpostavljeni prekinitvam izobraževanja, kadar so imeli omejen dostop do virov, potrebnih za spletno učenje¹⁰⁰. Poleg tega pomanjkanje učiteljev na vseh ravneh izobraževanja vse bolj ogroža zagotavljanje mladim in učencem spretnosti, po katerih je zdaj in bo v prihodnosti največje povpraševanje na spreminjajočih se trgih dela.

⁹⁹ V mednarodni raziskavi računalniške in informacijske pismenosti se dosežki učencev merijo z računalniško podprtim ocenjevanjem na dveh področjih digitalnih kompetenc: računalniška in informacijska pismenost ter računalniško mišljenje. Do zdaj sta bila zaključena dva cikla, prvi leta 2013 in drugi leta 2018. Tretji cikel je predviden za leto 2023. V prvem ciklu je sodelovalo devet držav članic, v drugem pa sedem.

¹⁰⁰ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

Slika 2.2.4: Številni učenci ne dosegajo zadostne ravni digitalnih spretnosti

Poduspešnost pri digitalnih spretnostih po spolu (v %, 2018)

Opomba: poduspešnost je opredeljena kot nedoseganje ravni 2 (492 točk) na lestvici računalniške in informacijske pismenosti ICILS. Rezultati iz Italije niso primerljivi z rezultati drugih držav članic in so bili izključeni iz podatkov.

Vir: Mednarodno združenje za ocenjevanje uspešnosti izobraževanja (IEA), ICILS 2018.

Udeležba v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (PIU) prinaša pozitivne rezultate na trgu dela; vendar se stopnje delovne aktivnosti novih diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja še niso v celoti popravile po upadu, povezanem s COVID-19. Približno polovica dijakov v višjem sekundarnem izobraževanju (48,7 % leta 2020 v EU, kar je več kot 8,7 milijona dijakov) je vključena v poklicno izobraževanje in usposabljanje (v nasprotju s programi splošne usmeritve), vendar med državami članicami obstajajo velike razlike. Med letoma 2014 in 2019 se je stopnja delovne aktivnosti novih diplomantov srednjega poklicnega izobraževanja in usposabljanja v EU27 povišala z 72,3 % na 79,1 %, s čimer je bil dosežen napredek pri doseganju cilja 82 % do leta 2025¹⁰¹. Pandemija COVID-19 je leta 2020 povzročila znižanje na 75,7 %, čemur je sledilo delno okrevanje na 76,4 % v letu 2021¹⁰². Skoraj vse države članice so v obdobju 2019–2020 zabeležile upad (razen Latvije in Romunije), trendi v naslednjem letu pa so bolj raznoliki¹⁰³. Večina diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja je izkoristila učenje na delu (leta 2021 je povprečje EU znašalo 61 %, kar je nad ciljem 60 % za leto 2025¹⁰⁴), vendar med državami obstajajo velike razlike. Medtem ko je v nekaterih državah (vključno z Nemčijo, Španijo, Avstrijo in Nizozemsko) več kot 90 % diplomantov izkoristilo učenje na delu, je bila stopnja v drugih državah (v Romuniji, Grčiji in na Poljskem) nižja od 20 %.

Kljub temu, da delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v zadnjih letih stalno narašča, še vedno obstajajo razlike med spoloma in družbene razlike. Po stalnem naraščanju v EU27, in sicer s 36,5 % v letu 2015 na 40,5 % v letu 2020, je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v starostni skupini 25–34 let leta 2021 v EU dosegel 41,2 %. Trenutno 13 držav članic presega cilj evropskega izobraževalnega prostora za leto 2030, tj. 45 %, pri čemer so najuspešnejše države Luksemburg (62,6 %), Irska (61,7 %), Ciper (58,3 %), Litva (57,5 %) in Nizozemska (55,6 %) – glej sliko 2.2.5. Nasprotno pa je delež v dveh državah članicah (v

¹⁰¹ Cilj je bil določen v [Priporočilu Sveta z dne 24. novembra 2020 o poklicnem izobraževanju in usposabljanju \(PIU\) za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost \(2020/C 417/01\)](#).

¹⁰² Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi začetka veljavnosti uredbe IESS.

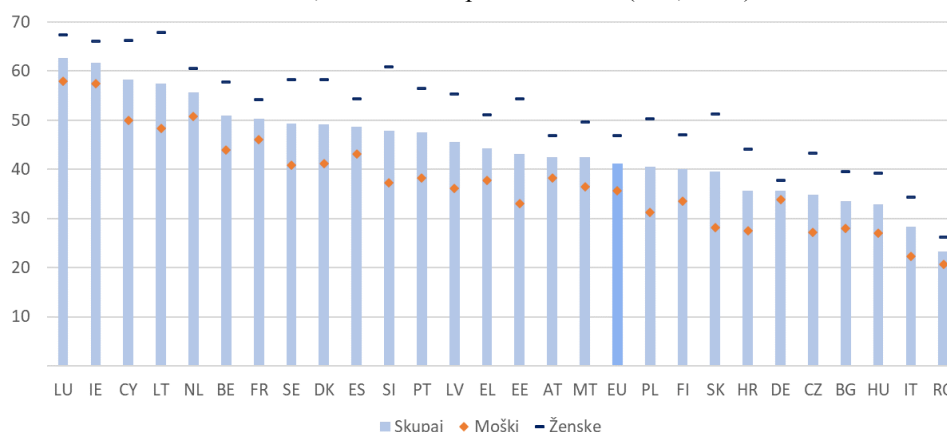
¹⁰³ Glej Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

¹⁰⁴ Cilj je bil določen v priporočilu o poklicnem izobraževanju in usposabljanju iz leta 2020 ter strateškem okviru za evropski izobraževalni prostor.

Romuniji in Italiji) še vedno manjši od 30 %. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo je v starostni skupini 25–34 let bistveno večji pri ženskah kot pri moških (46,8 % v primerjavi s 35,7 % leta 2021 v EU). Ta razlika se v zadnjih dveh desetletjih povečuje in je zdaj precejšnja v vseh državah članicah. Poleg tega je delež na splošno manjši pri osebah, rojenih zunaj EU (34,7 %), kot pri osebah, rojenih v državi poročevalki (42,1 %), in osebah, rojenih v drugi državi EU (40,7 %). Da bi se dosegel cilj na ravni EU do leta 2030, je treba te razlike zmanjšati. V ta namen bodo potrebni institucionalne spremembe na terciarni ravni, da se zagotovita enakost spolov in socialna vključenost, ter spremljajoči ukrepi na nižjih ravneh izobraževanja.

Slika 2.2.5: Kljub splošnemu povečanju se delež prebivalstva s terciarno izobrazbo med državami članicami zelo razlikuje

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, starostna skupina 25–34 let (v %, 2021)

Vir: Eurostat [edat lfse 30], anketa o delovni sili EU.

Da bi Evropa ostala konkurenčna, spodbujala kakovostna delovna mesta in varovala svoj socialni model, mora še naprej razvijati spretnosti svoje delovne sile, tudi v podporo zelenemu in digitalnemu prehodu. Z digitalno preobrazbo in prehodom na podnebno nevtralno družbo se spreminja povpraševanje po spretnostih. Ta vzorec so pospešili pandemija COVID-19 ter trenutne geopolitične razmere in prehod na čisto energijo, pri čemer nastaja znatno pomanjkanje delovne sile in spretnosti. Dobro delujoči in učinkoviti sistemi začetnega izobraževanja in usposabljanja so ključni, da se mladim zagotovijo spretnosti, pomembne za trg dela, visoka udeležba obstoječe delovne sile v učnih dejavnostih pa je bistvena za zagotavljanje stalnega posodabljanja spretnosti. Krovni cilj EU za leto 2030 na področju učenja odraslih zahteva, da se do leta 2030 v EU vsako leto učenja udeleži vsaj 60 % odraslih. Ta cilj in z njim povezani nacionalni cilji so opredeljeni v smislu udeležbe v zadnjih 12 mesecih (brez vodenege usposabljanja na delu), da bi se bolje izrazilo dejansko stanje stalnega usposabljanja, ki se večinoma zagotavlja s kratkimi, ciljno usmerjenimi tečajji. Čeprav se bo ta kazalnik od leta 2023 redno zbiral z anketo o delovni sili, najnovejši podatki ankete o izobraževanju odraslih iz leta 2016 kažejo, da povprečna stopnja udeležbe v EU znaša 37,4 %, kar je precej pod ciljem za leto 2030 – glej oddelek 1.3. V Priporočilu Sveta o individualnih učnih računih z dne 16. junija 2022 je opisano, kako lahko države članice učinkovito združujejo finančno in nefinančno podporo, da bi vsem odraslim omogočile razvoj spretnosti v celotnem delovnem življenju ter dosegle napredek pri doseganju ciljev na področju učenja odraslih v prihodnjem desetletju¹⁰⁵. Mikrodokazila imajo ogromen družbeni in gospodarski potencial pri zagotavljanju hitrega in ciljno usmerjenega izpopolnjevanja in preusposabljanja delavcev, učencev in iskalcev zaposlitve. Namen Priporočila Sveta z dne

¹⁰⁵ Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o individualnih učnih računih.

16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost je zagotoviti kakovost, priznavanje in razumevanje mikrodokazil, ki se vse pogosteje uporabljajo v sistemih izobraževanja, usposabljanja in trga dela¹⁰⁶.

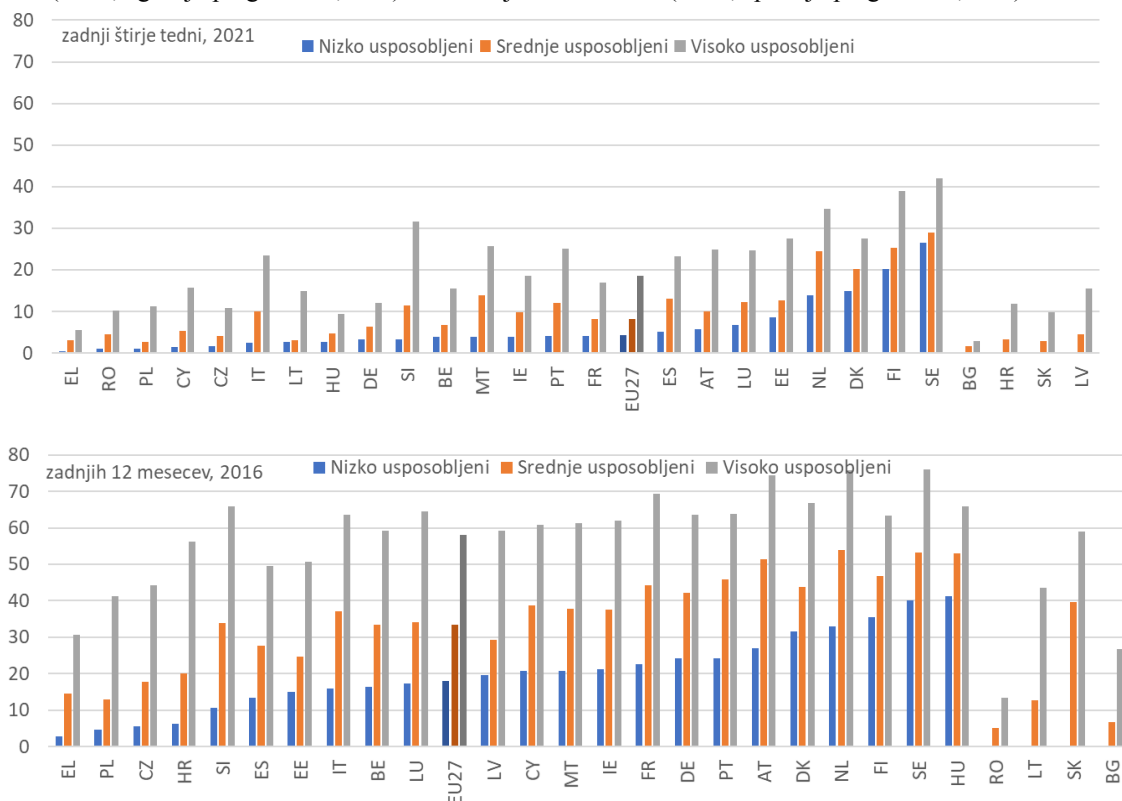
V vseh državah članicah je udeležba v učenju odraslih najvišja med visoko izobraženimi in se zmanjšuje z nižjo ravniyo izobrazbe – o pomembnih razlikah se poroča tudi med urbanimi in podeželskimi območji. To velja ne glede na to, ali se udeležba v učenju meri v zadnjih 12 mesecih ali samo v zadnjih štirih tednih¹⁰⁷. Leta 2021 (na podlagi kazalnika za štiri tedne) je bila povprečna stopnja udeležbe nizko usposobljenih oseb (4,3 %) v EU za približno polovico nižja od stopnje udeležbe srednje usposobljenih oseb (8,2 %), ta pa je bila za več kot polovico nižja kot pri osebah s terciarno izobrazbo (18,6 %) – glej zgornjo preglednico na sliki 2.2.6. Ta vzorec je opazen v vseh državah z nekaterimi razlikami v vrzelih, ki se običajno zmanjšujejo v državah z višjo skupno stopnjo udeležbe. Pri kazalniku za 12 mesecev so vrzeli nekoliko manjše, vendar še vedno velike: leta 2016 je stopnja udeležbe nizko usposobljenih oseb (17,9 %) predstavljala manj kot tretjino stopnje udeležbe oseb s terciarno izobrazbo, ki je bila z 58,1 % že blizu 60-odstotnega cilja za leto 2030 – glej spodnjo preglednico na sliki 2.2.6. Potrebna so trajna prizadevanja, da bi se povečala udeležba v usposabljanju pri nizko usposobljenih odraslih, ki so leta 2021 predstavljali približno petino (20,7 %) delovno sposobnega prebivalstva (25–64 let) ter velik delež (14,8 %) mladih odraslih (25–34 let). Pospešitev izvajanja priporočila o poteh izpopolnjevanja z učinkovitim doseganjem potencialnih upravičencev ter ustreznimi finančnimi in nefinančnimi spodbudami bi prispevala k doseganju tega cilja. Udeležba odraslih v učenju je tudi v vseh državah članicah pogostejša na urbanih kot na podeželskih območjih. Leta 2021 je stopnja udeležbe odraslih v usposabljanju v EU (merjena s kazalnikom za štiri tedne) v povprečju znašala 13,6 % v večjih mestih, 9,8 % v manjših mestih in 7,8 % na podeželju. To je lahko povezano z doseženo izobrazbo, saj je verjetneje, da bodo ljudje z višjo ravniyo izobrazbe živeli na urbanih območjih, vendar lahko odraža tudi manjšo razpoložljivost priložnosti za učenje na manj gosto poseljenih območjih.

¹⁰⁶ Priporočilo Sveta z dne 16. junija 2022 o evropskem pristopu k mikrodokazilom za vseživljenjsko učenje in zaposljivost.

¹⁰⁷ Kazalnik udeležbe v zadnjih štirih tednih je redno na voljo. Eurostat [edat_1fse_03], anketa o delovni sili EU. Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#).

Slika 2.2.6: Malo nizko usposobljenih odraslih se udeležuje učenja

Udeležba odraslih v učenju glede na raven izobrazbe (nizko, srednje in visoko usposobljeni) v zadnjih štirih tednih (2021, zgornja preglednica, v %) in v zadnjih 12 mesecih (2016, spodnja preglednica, v %)

Opomba: podatki o nizko usposobljenih delavcih za leto 2016 niso na voljo za Bolgarijo, Litvo, Romunijo in Slovaško.

Vir: Eurostat [[trng_lfs_03](#)], anketa o delovni sili [[posebni izvleček](#)], anketa o izobraževanju odraslih.

Potrebni so ukrepi politike, da bi se ljudem zagotovile spretnosti, ki jih potrebujejo za digitalni prehod. Glede na indeks digitalnega gospodarstva in družbe 2022 je imelo leta 2021 le 54 % odraslega prebivalstva EU vsaj osnovne digitalne spretnosti. Obstaja torej velika vrzel glede na cilj v višini 80 % za leto 2030, kot je opredeljen v akcijskem načrtu za evropski steber socialnih pravic in digitalnem kompasu za digitalno desetletje¹⁰⁸. Glede na kazalnik digitalnih spretnosti 2.0¹⁰⁹ (na podlagi izbranih dejavnosti, povezanih z uporabo interneta in programske opreme, ki jih posamezniki, stari od 16 do 74 let, izvajajo na petih specifičnih področjih), obstajajo velike razlike v uspešnosti med državami članicami. Najuspešnejše države (Nizozemska, Finska, Irska in Danska) so se že približale ravni 80 %, medtem ko ima v Romuniji in Bolgariji manj kot tretjina odraslega prebivalstva osnovne digitalne spretnosti, državi pa sta v pregledu stanja skupaj s Poljsko označeni kot „državi s kritičnimi razmerami“ – glej sliko 2.2.7. Mlajše generacije so v povprečju uspešnejše pri uporabi digitalnih tehnologij kot starejši odrasli. Vendar je tudi med mladimi velik delež oseb, ki jim primanjkuje digitalnih spretnosti (29 % v EU leta 2021). Osebe z nizko ravni

¹⁰⁸ Digitalno desetletje je v prihodnost usmerjena strateška vizija Evropske komisije za razvoj digitalnega gospodarstva in preobrazbo evropskih podjetij do leta 2030. Evropska komisija je načrt predstavila marca 2021. Poleg cilja na področju digitalnih spretnosti je bil v njem določen cilj 20 milijonov strokovnjakinj in strokovnjakov na področju IKT do leta 2030 (povečanje s približno 9 milijonov leta 2021).

¹⁰⁹ Glej Evropska komisija, *Metodologija za kazalnik digitalnih spretnosti 2.0*, 2022, repozitorij dokumentov Skupnega raziskovalnega središča.

izobrazbe, brezposelni in neaktivne osebe imajo običajno nižje ravni digitalnih spretnosti in manj priložnosti za njihov razvoj¹¹⁰.

Slika 2.2.7: Med državami so opazne velike razlike v digitalnih spretnostih odraslih

Delež prebivalstva z osnovno ali višjo ravno splošne digitalne pismenosti (starostna skupina 16–74 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: legenda je navedena v Prilogi. Zaradi bistvenih sprememb opredelitve kazalnika v letu 2021 se pri oceni tega kazalnika izjemoma uporabljajo le ravni.

Vir: Eurostat, spletna koda podatkov [tepsr_sp410].

Evropska komisija v okviru evropskega programa znanj in spretnosti podpira države članice pri doseganju skupnega razumevanja spretnosti, potrebnih za zeleni prehod.

Evropska komisija je januarja 2022 objavila klasifikacijo spretnosti za zeleni prehod v klasifikaciji evropskih spretnosti, kompetenc, kvalifikacij in poklicev (ESCO)¹¹¹. Klasifikacija vključuje 381 spretnosti, 185 konceptov znanja in 5 prečnih spretnosti, ki se štejejo za najpomembnejše za okolju prijaznejši trg dela. Primeri „zelenih spretnosti“ vključujejo načine izvajanja energetskih pregledov, merjenja trajnosti turističnih dejavnosti in usposabljanja osebja o programih recikliranja. Evropska komisija je v začetku leta 2022 predstavila tudi evropski okvir trajnostnih kompetenc (v nadaljnjem besedilu: okvir GreenComp), ki zagotavlja pregled bolj prečnih spretnosti, ki jih državljani potrebujejo za življenje in delo v bolj zeleni družbi¹¹². Okvir GreenComp zajema štiri medsebojno povezana področja kompetenc: „utelešenje vrednot trajnosti“, „sprejemanje celovitosti v trajnosti“, „vizija trajnostnih prihodnosti“ in „delovanje za trajnost“. Klasifikacija spretnosti za zeleni prehod in okvir GreenComp skupaj zagotavljata smernice za sisteme izobraževanja in usposabljanja v zvezi s prilagajanjem zelenemu prihodu.

Položaj mladih na trgu dela se je po krizi zaradi COVID-19 izboljšal, vendar je v nekaterih državah članicah še vedno zelo težak. Stopnja brezposelnosti mladih (15–24 let) v EU je padla z najvišje vrednosti 19,1 % v tretjem četrletju leta 2020 in je zdaj pod ravno pred krizo (14,4 % v drugem četrletju leta 2022 v primerjavi s 15,3 % v zadnjem četrletju leta 2019). Z najvišje vrednosti v tretjem četrletju 2020 se je znižala za več kot 11 odstotnih točk v Litvi in Španiji ter za skoraj 10 odstotnih točk v Luksemburgu, na Portugalskem, Irskem in v Italiji, še naprej pa se je zviševala le na Finskem (+2,1 odstotne točke), Švedskem (+4,2 odstotne točke) in Estoniji (+0,1 odstotne točke). Vendar stopnja brezposelnosti mladih ostaja skoraj trikrat višja od stopnje brezposelnosti celotnega prebivalstva v starostni skupini od 25–74 let, ki je v drugem četrletju leta 2022 znašala 5,2 %. Še vedno je še posebej visoka v Romuniji, Estoniji, Italiji, na Švedskem, v Španiji in Grčiji, saj v vseh navedenih državah presega 20 % – glej sliko 2.2.8. V zvezi s strukturnimi izzivi, s katerimi se srečujejo mladi na

¹¹⁰ Glej Centeno, C., Karpinski, Z., in Urzi Brancati, M. C., *Supporting policies addressing the digital skills gap* (Podporne politike za odpravo vrzeli v digitalnih spretnostih), 2022, Urad za publikacije Evropske unije.

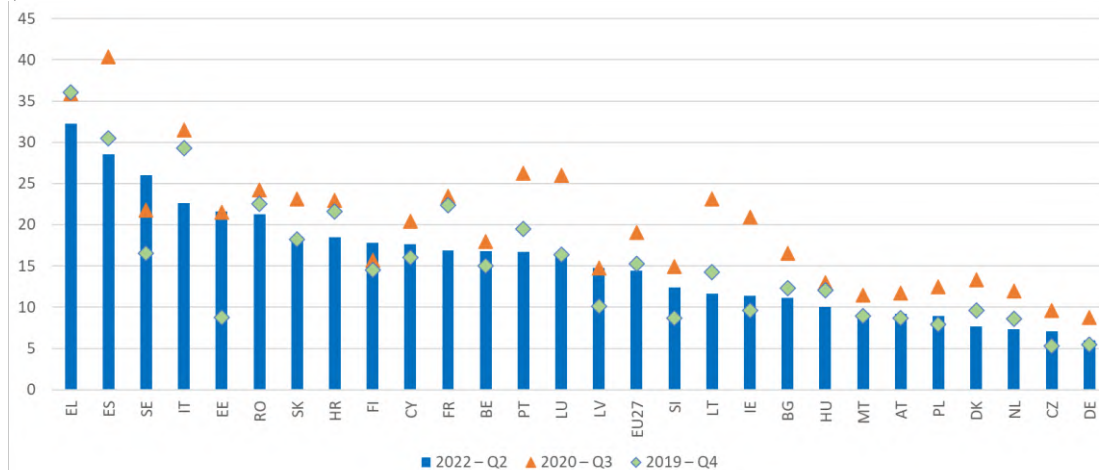
¹¹¹ Glej: Evropska komisija, *Green Skills and Knowledge Concepts: Labelling the ESCO classification* (Zelene spretnosti in koncepti znanja: označevanje klasifikacije ESCO), 2022, tehnično poročilo, Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje.

¹¹² Glej: JRC, *GreenComp: The European sustainability competence framework* (GreenComp: evropski okvir trajnostnih kompetenc), 2022, zbirka publikacij Skupnega raziskovalnega središča.

trgu dela, so potrebni odločni ukrepi politike, med drugim za preprečevanje dolgoročno negativnih učinkov na spretnosti mladih in njihove možnosti na trgu dela.

Slika 2.2.8: Brezposelnost mladih se je po krizi zaradi COVID-19 zmanjšala, vendar je v nekaterih državah še vedno zelo visoka

Stopnja brezposelnosti mladih (v starostni skupini 15–24 let, delež (v %) aktivnega prebivalstva) v zadnjem četrtletju leta 2019 (pred krizo), tretjem četrtletju leta 2020 (vrhunec krize) in drugem četrtletju leta 2022 (po krizi)

Opombe: sezonsko prilagojeni podatki. Nizka zanesljivost podatkov v zadnjem četrtletju leta 2019 in tretjem četrtletju leta 2020 za Estonijo, Hrvaško, Luksemburg, Malto in Slovenijo, v drugem četrtletju leta 2022 pa za Luksemburg, Malto in Slovenijo. Opredeležitev za Francijo in Španijo se v drugem četrtletju leta 2022 razlikuje.

Vir: Eurostat [une_rt_q], anketa o delovni sili EU.

Po petletnem negativnem trendu deleža mladih v starostni skupini 15–29 let, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo (stopnja NEET), po krizi zaradi COVID-19 še vedno obstajajo precejšnje razlike med državami članicami. Po trendu upadanja s 16,1 % v letu 2013 na 12,6 % v letu 2019 se je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, leta 2020 v EU27 povečal za več kot eno odstotno točko¹¹³. Leta 2021, tj. eno leto po vrhuncu krize zaradi COVID-19, je delež mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, v EU znašal 13,1 %, pri čemer so med državami članicami obstajale velike razlike. Italija (23,1 %), Romunija (20,3 %), Bolgarija (17,6 %) in Grčija (17,3 %) so leta 2021 zabeležile najvišje stopnje NEET, pri čemer se v vseh kažejo „kritične“ razmere na podlagi metodologije pregleda socialnih kazalnikov, v enajstih državah članicah pa je stopnja nižja od 10 %, pri čemer je vodilna Nizozemska (5,5 %) – glej sliko 2.2.9. Večina držav članic beleži regionalne razlike v stopnjah NEET, ki so v nekaterih primerih precejšnje (glej Prilogo 3). Stopnja brezposelnih NEET, tj. mladih, ki niso zaposleni, vendar aktivno iščejo zaposlitev in so na voljo, naj bi leta 2021 po poročilih znašala 5,0 %, kar je skoraj enako stopnji pred krizo, ki je leta 2019 znašala 4,9 %¹¹⁴. Večina mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, ni vključenih na trg dela in so torej neaktivni; ta skupina je še posebej občutila vpliv krize zaradi COVID-19, saj se je delež povečal s 7,8 % v letu 2019 na 8,7 % v letu 2020. Leta 2021 je bila stopnja neaktivnih NEET

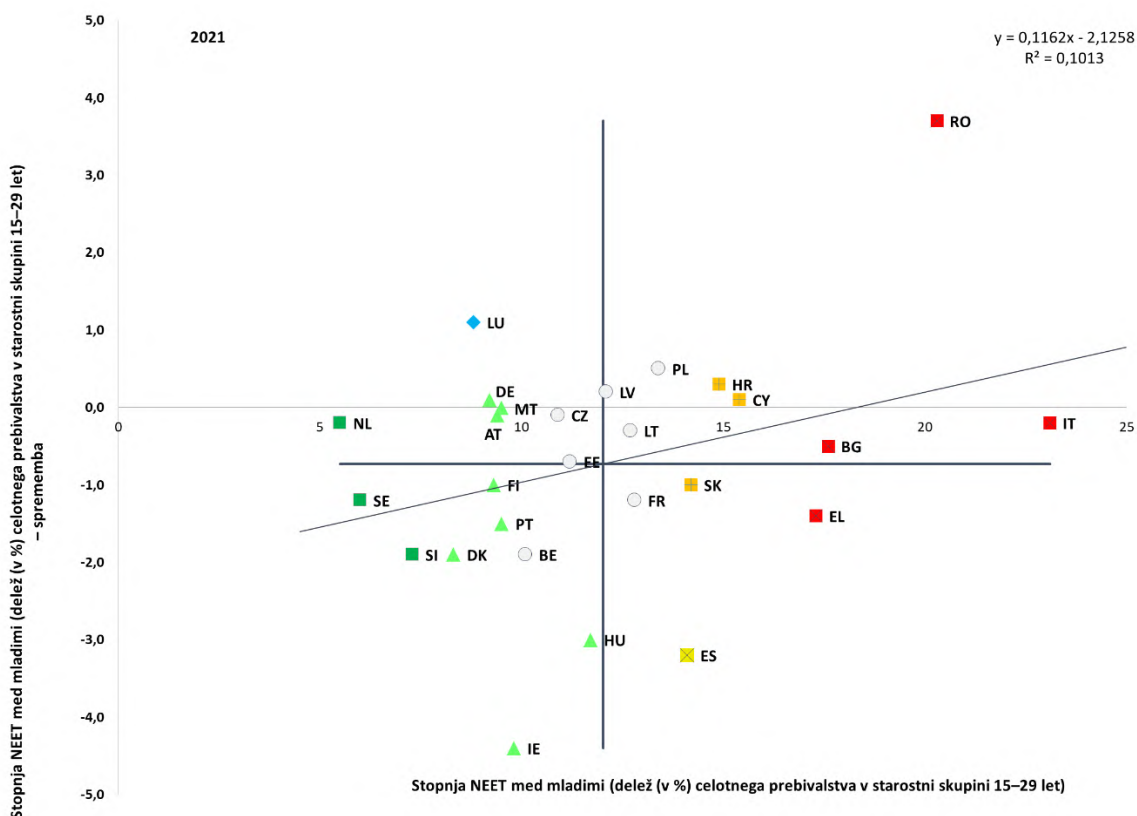
¹¹³ Eurostat [edat_lfse35], anketa o delovni sili. Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko.

¹¹⁴ Eurostat [edat_lfse_20], anketa o delovni sili.

zlasti visoka v Italiji (15,4 %), Romuniji (15 %), Bolgariji (13,7 %) in na Poljskem (10,2 %). Nasprotno pa je bila precej nizka na Švedskem (3,1 %) in Nizozemskem (3,8 %)¹¹⁵.

Slika 2.2.9: Po vrhuncu krize zaradi COVID-19 so med državami članicami precejšnje razlike v stopnjah NEET

Stopnja NEET (starostna skupina 15–29 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: prekinitev časovnih vrst leta 2021 za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#). Opredelitev se za Španijo in Francijo v letu 2021 razlikuje. Legenda je navedena v Prilogi.

Vir: Eurostat [edat_lfse_35], anketa o delovni sili EU.

Na splošno je stopnja NEET še vedno posebej visoka med ženskami in osebami z migrantskim ozadjem. Delež žensk, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposabljujejo (14,5 %), je bil v EU leta 2021 za 2,7 odstotne točke večji kot pri moških (11,8 %), predvsem zaradi večjih skrbstvenih obveznosti – glej sliko 2.2.10¹¹⁶. Medtem ko je bila razlika v nekaterih državah članicah (Belgija, Danska, Irska, Francija, Španija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Finska, Švedska) manjša od 1 odstotne točke, je v drugih (na Češkem in v Romuniji) znašala več kot 10 odstotnih točk. Pri ženskah, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, je neaktivnost veliko pogostejša kot brezposelnost (10,2 % v primerjavi s 4,3 %), medtem ko je pri moških, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, stopnja neaktivnosti le nekoliko višja od stopnje brezposelnosti (6,3 % v primerjavi s 5,5 %)¹¹⁷. Tudi stopnja NEET med mladimi, rojenimi zunaj EU, je bila leta 2021

¹¹⁵ Glej: Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2022) Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

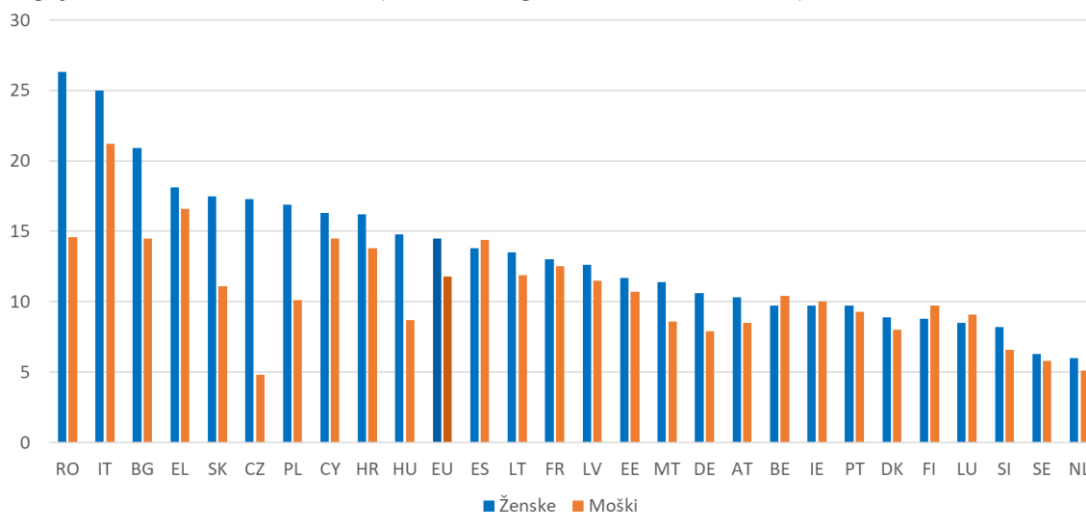
¹¹⁶ Eurofound, *Impact of COVID-19 on young people in the EU* (Vpliv COVID-19 na mlade v EU), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

¹¹⁷ Eurostat [edat_lfse_14], anketa o delovni sili EU.

precej višja od stopnje NEET med mladimi, rojenimi v EU (24,7 % v primerjavi z 12,3 %) ¹¹⁸. Poleg tega je bil položaj v povprečju slabši pri ženskah, rojenih zunaj EU, pri katerih je stopnja znašala 31,6 %, kar je več kot 17 odstotnih točk več kot pri ženskah, rojenih v EU (13,3 %).

Slika 2.2.10: Stopnja NEET je v skoraj vseh državah članicah višja med ženskami

Stopnje NEET za ženske in moške (starostna skupina 15–29 let, v %, 2021)

Opomba: opredelitev se razlikuje za Španijo in Francijo.

Vir: Eurostat [[edat_lfse_20](#)], anketa o delovni sili EU.

Stopnja delovne aktivnosti starejših delavcev se je v letu 2021 še naprej povečevala v vseh državah članicah. V skladu z dolgoročnim trendom, ki odraža demografske spremembe in zvišanje upokojitvene starosti v številnih državah članicah, se je stopnja delovne aktivnosti oseb, starih 55–64 let, v letu 2021 dodatno zvišala in dosegla 60,5 % (1,3 odstotne točke več kot leta 2020 in 15,4 odstotne točke več kot pred desetletjem). Na splošno pandemija ni vplivala na ta trend naraščanja. Kljub temu še vedno obstajajo razlike med državami članicami, saj nekatere beležijo stopnje delovne aktivnosti starejših delavcev precej nad 70 % (Švedska, Danska, Nemčija, Nizozemska in Estonija), v drugih pa stopnje ostajajo nižje od 50 % (na Hrvaškem, v Grčiji, Luksemburgu in Romuniji). V državah, kot so Luksemburg, Slovenija, Malta, Romunija, Hrvaška in Poljska, je mogoče opaziti veliko vrzel (več kot 30 odstotnih točk) med stopnjo delovne aktivnosti delavcev, starih 55–64 let, in delavcev, starih 25–54 let, v primerjavi s povprečno vrzeljo v EU, ki znaša 19,9 odstotne točke.

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je med krizo zaradi COVID-19 ostala nespremenjena in velika, v zadnjem letu pa se je le rahlo zmanjšala. Vrednost kazalnika je med krizo zaradi COVID-19 ostala praktično nespremenjena na visoki ravni (11,2 odstotne točke leta 2019 in 11,1 odstotne točke leta 2020). Oživitev trga dela leta 2021 je sovpadala z majhnim zmanjšanjem vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, in sicer za 0,3 odstotne točke na 10,8 odstotne točke. To izraža nekoliko drugačno dinamiko zaposlovanja žensk in moških med pandemijo: medtem ko se je stopnja delovne aktivnosti v obeh skupinah leta 2020 znižala za približno 1 odstotno točko, je bila oživitev zaposlovanja leta 2021 nekoliko močnejša pri ženskah (1,6 odstotne točke) kot pri moških (1,3 odstotne točke). Tako je leta 2021 stopnja delovne aktivnosti moških znašala 78,5 % v primerjavi s 67,7 % pri ženskah, v obeh primerih pa je preseгла ravni zaposlenosti pred pandemijo. Po zmanjšanju leta 2020 vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma pri starejših delavcih

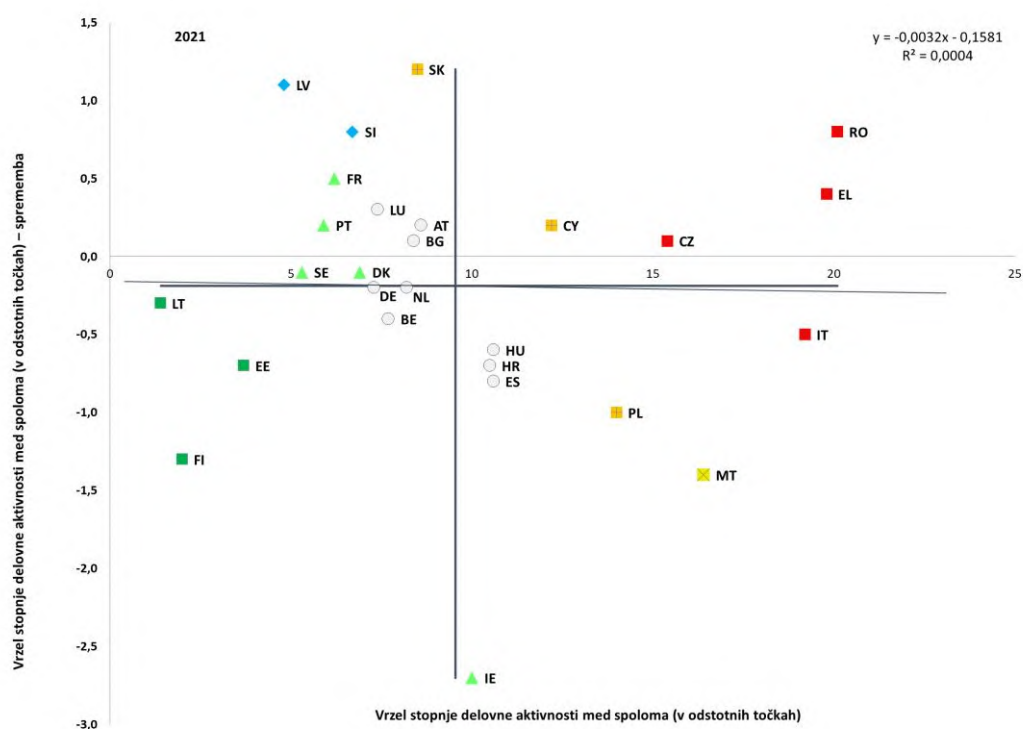
¹¹⁸ Eurostat [[edat_lfse_28](#)], anketa o delovni sili EU.

ostaja stabilna pri 12,7 odstotne točke, kar je več od ustrezne vrednosti za starostno skupino 20–64 let (10,8 odstotne točke).

Med državami članicami obstajajo precejšnje razlike v vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma, brez jasnih znakov konvergence. Najmanjše vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma v letu 2021 so bile zabeležene v Litvi (1,4 odstotne točke), na Finskem (2 odstotni točki) in v Estoniji (3,7 odstotne točke), ki so v skladu z metodologijo pregleda socialnih kazalnikov vse uvrščene med „najuspešnejše države“ – glej sliko 2.2.11. Nasprotno so bile Romunija (20,1 odstotne točke), Grčija (19,8 odstotne točke), Italija (19,2 odstotne točke) in Češka (15,4 odstotne točke) označene kot „države s kritičnimi razmerami“. V državah članicah ni opaziti jasnega vzorca konvergence. V dveh državah članicah, v katerih so bile vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma že prej največje, so se te vrzeli še povečale (v Romuniji za 0,8 odstotne točke in v Grčiji za 0,4 odstotne točke), medtem ko je v državah z drugo največjo vrzeljo (v Italiji in na Malti) prišlo do zmanjšanja (za 0,5 odstotne točke oziroma 1 odstotno točko). Kar zadeva stopnje delovne aktivnosti žensk, je Švedska z 78 % še vedno najuspešnejša v EU, sledijo pa ji Estonija, Nizozemska in Litva s stopnjami, višjimi od 76 %. Po drugi strani sta imeli Italija in Grčija najnižji stopnji, tj. nižji od 54 %, sledila pa jima je Romunija s 56,9 %.

Slika 2.2.11: Kljub rahlemu zmanjšanju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma še vedno obstajajo velike razlike med državami članicami

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma (starostna skupina 20–64 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: legenda je navedena v Prilogi. Opredelitev se razlikuje za Španijo in Francijo.

Vir: Eurostat, [tesem060], anketa o delovni sili EU.

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma je večja, če upoštevamo dejansko število opravljenih ur, kot so vključene v zaposlenost v ekvivalentu polnega delovnega časa (EPDČ), kar v veliki meri odraža večji delež zaposlitev s krajšim delovnim časom med ženskami (leta 2021 je bilo 28,3 % žensk zaposlenih s krajšim delovnim časom v primerjavi

s 7,6 % moških)¹¹⁹. Leta 2021 se je vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EPDČ pri osebah v starostni skupini 20–64 let v primerjavi z letom 2020 nekoliko zmanjšala (za 0,7 odstotne točke) in je znašala 16,3 odstotne točke. To zmanjšanje je bilo nekoliko večje kot pri številu zaposlenih, kar kaže na povečanje zaposlovanja žensk s polnim delovnim časom. Vrzel v EPDČ je bila leta 2021 najmanjša v Litvi, na Finskem in v Latviji, največja pa v Italiji (23,5 odstotne točke), Grčiji (21,2 odstotne točke) in na Nizozemskem (20,1 odstotne točke).

V ozadju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma v EU je tudi večji vpliv starševstva ter drugih skrbstvenih obveznosti na zaposlovanje žensk, kar kaže na ključni pomen razpoložljivosti cenovno dostopnih in kakovostnih storitev varstva in oskrbe ter ustreznih politik za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, tudi ob upoštevanju demografskega izziva zmanjševanja stopenj rodnosti. Leta 2021 je bila stopnja delovne aktivnosti oseb z vsaj enim otrokom, mlajšim od šest let, v vseh državah članicah višja pri moških v starostni skupini 25–49 let kot pri moških brez majhnih otrok (v EU v povprečju za 9,7 odstotne točke), medtem ko je bila pri ženskah nižja (za 10,6 odstotne točke na ravni EU) v vseh razen treh državah članicah (na Švedskem, Portugalskem in v Sloveniji) – glej sliko 2.2.12¹²⁰. Negativna vrzel pri ženskah je bila še posebej velika (več kot 45 odstotnih točk) na Češkem. Različen vpliv na ženske in moške je povezan tudi z neenako porazdelitvijo neplačanega dela. Leta 2021 so ženske porabile veliko več časa na teden za neplačano delo (31 ur) kot moški (18 ur), pri čemer je velik del razlike posledica časa, porabljenega za dejavnosti varstva in oskrbe, večinoma otrok¹²¹. Leta 2021 je v EU približno 1,4 milijona žensk v starostni skupini 20–64 let (20 % od vseh) želelo delati, vendar niso iskale zaposlitve zaradi skrbstvenih obveznosti, medtem ko je bilo v istem položaju samo 130 000 moških (3 % od vseh). Približno vsaka četrta ženska, zaposlena s krajšim delovnim časom, se je odločila za tako obliko zaposlitve zaradi skrbstvenih obveznosti, v primerjavi z vsakim dvajsetim moškim¹²². Vpliv na zaposlovanje je tesno povezan tudi z razlikami v ravni izobrazbe. Leta 2021 je stopnja delovne aktivnosti nizko usposobljenih žensk z vsaj enim otrokom, mlajšim od šestih let, znašala 36 % v primerjavi s 63,9 % pri ženskah z višjo sekundarno izobrazbo in 81,5 % pri ženskah s terciarno izobrazbo. Skrb za osebe, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, je še en dejavnik, zaradi katerega so številne ženske izključene s trga dela. V povprečju približno 52 milijonov Evropejcev (14,4 % prebivalstva v starostni skupini 18–74 let) tedensko zagotavlja neformalno dolgotrajno oskrbo družinskim članom ali prijateljem, od tega je 60 % žensk. Ob uporabi ekvivalentov polnega delovnega časa neformalni oskrbovalci predstavljajo skoraj 80 % oseb, ki izvajajo oskrbo, na ravni EU¹²³.

¹¹⁹ Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ primerja razlike med skupinami v povprečju opravljenih ur. Stopnja delovne aktivnosti v EPDČ se izračuna tako, da se skupno število opravljenih ur v gospodarstvu (prva zaposlitev, druga zaposlitev itd.) deli s povprečnim številom ur za polni delovni čas (približno 40) in številom ljudi v starostni skupini 20–64 let. Vir: skupni ocenjevalni okvir (JAF), izračun na podlagi podatkov Eurostata.

¹²⁰ Eurostat [lfst_hheredch]. Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#).

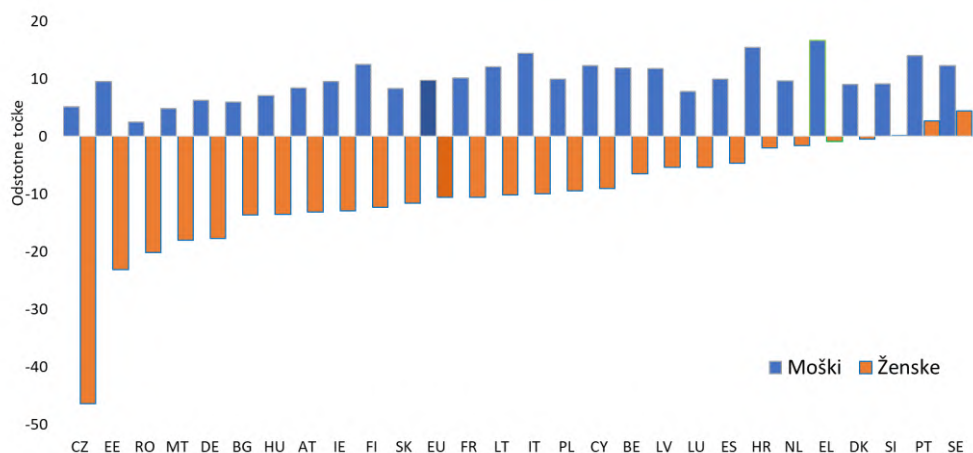
¹²¹ Eurofound, *COVID-19 pandemic and the gender divide at work and home* (Pandemija COVID-19 ter razkorak med spoloma na delovnem mestu in doma), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

¹²² Izračuni GD EMPL na podlagi [lfsa_epgar] in [lfsa_epgaed].

¹²³ Van der Ende, M., in drugi (2021), [Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU \(Študija o razširjenosti in stroških neformalne dolgotrajne oskrbe v EU\)](#).

Slika 2.2.12: Vpliv starševstva na delovno aktivnost se med moškimi in ženskami razlikuje

Razlika v stopnjah delovne aktivnosti staršev (v starostni skupini 25–49 let) z otroki (0–6 let) in odraslih brez otrok po spolu (v odstotnih točkah, 2021)

Vir: Eurostat [[lfst_hheredch](#)], anketa o delovni sili EU.

Dostop do kakovostne in cenovno dostopne vzgoje in varstva predšolskih otrok je ključnega pomena za spodbujanje udeležbe na trgu dela, zlasti med ženskami, ter za zmanjšanje negativnega vpliva socialno-ekonomskega ozadja otrok na njihovo prihodnjo izobrazbo. Glede na glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov je bila leta 2021 v EU udeležba otrok, mlajših od treh let, v formalni vzgoji in varstvu 36,6-odstotna (s čimer je bil presežen barcelonski cilj 33 %) ¹²⁴. Vendar med državami članicami še vedno obstajajo razlike, saj jih večina še ni dosegla cilja. Češka, Romunija in Madžarska so v analizi pregleda socialnih kazalnikov navedene kot „države s kritičnimi razmerami“ – glej sliko 2.2.13 ¹²⁵. Po drugi strani pa je na Danskem, Nizozemskem in v Luksemburgu več kot 60 % otrok, mlajših od treh let, vključenih v vzgojo in varstvo. Vendar jih je na Nizozemskem večina vključenih manj kot 30 ur na teden. Nekatere države članice nudijo različne vrste podpore za družine, od zajamčenih mest (na primer na Danskem, v Estoniji in Latviji, čeprav niso nujno brezplačna) do znižanj plačil, subvencij, ki delno ali v celoti krijejo stroške, ter davčnih olajšav, čeprav so slednje običajno regresivne. Čeprav lahko ciljno usmerjena podpora privede do znatnega znižanja stroškov za osebe z nizkimi dohodki, so lahko preostali stroški vzgoje in varstva predšolskih otrok še vedno precej visoki (1/4 zaslužka za polni delovni čas), zlasti kadar njuna uporaba pomeni izgubo visokih nadomestil za varstvo ali vzgojo otrok na domu, ki jih ponujajo nekatere države članice (Finska, Slovenija in Slovaška) ¹²⁶. Poleg kakovostnih in dostopnih storitev otroškega varstva imajo pri zmanjševanju ovir za udeležbo oseb s skrbstvenimi obveznostmi na trgu dela pomembno

¹²⁴ Evropska strategija oskrbe, predstavljena septembra 2022, določa nove cilje na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok, s čimer spreminja barcelonske cilje. Do leta 2030 bi morale biti vsaj 50 % otrok, mlajših od treh let, in 96 % otrok med tretjim letom in šoloobvezno starostjo, vključenih v vzgojo in varstvo predšolskih otrok.

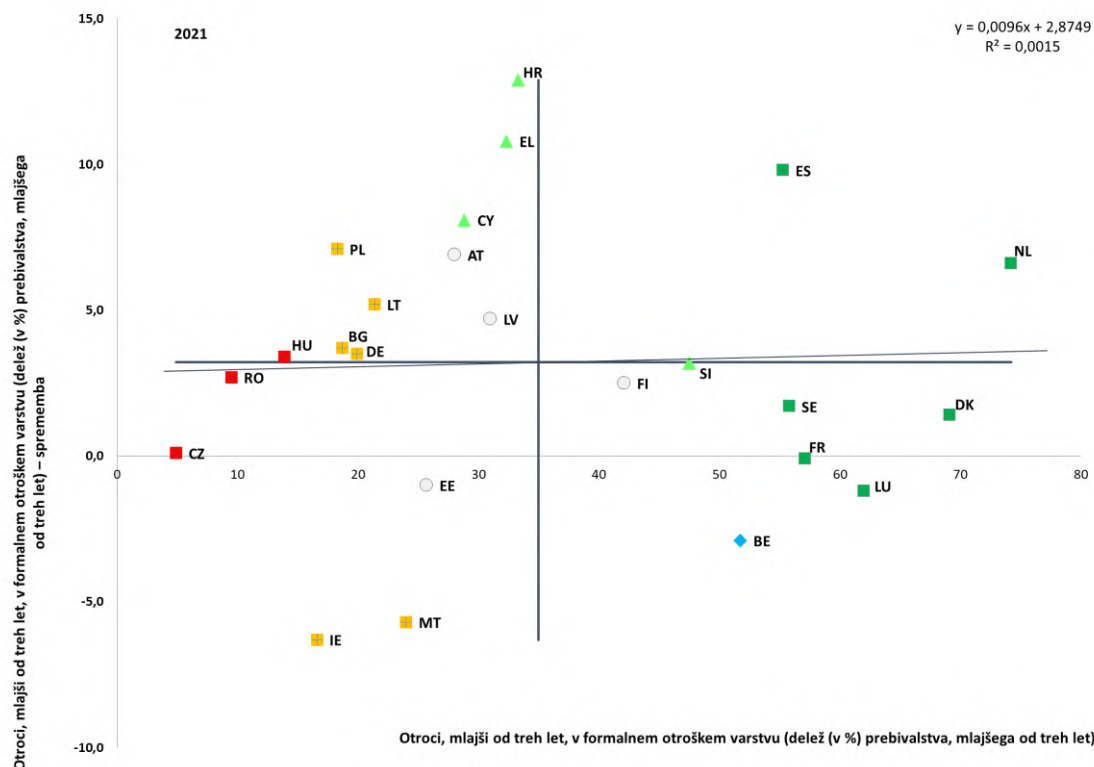
¹²⁵ Tudi Slovaška ima glede na podatke za leto 2018 (podatki za leto 2019 na presečni datum niso bili na voljo) zelo nizko stopnjo udeležbe (1,4 %).

¹²⁶ Glej OECD 2020, *Net childcare costs in EU countries: Impact on family incomes and work incentives, 2019* (Neto stroški otroškega varstva v državah EU: vpliv na družinske dohodke in spodbude za delo, 2019).

vlogo tudi ustrezne politike za usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, kot so prožne ureditve dela in dopust iz družinskih razlogov.

Slika 2.2.13: Med državami članicami še vedno obstajajo velike razlike pri uporabi storitev otroškega varstva

Otroci, mlajši od treh let, v formalnem otroškem varstvu, in letna sprememba, ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg. Za Slovaško in Portugalsko ni podatkov.

Vir: Eurostat [[tepsr_sp210](#)], EU-SILC.

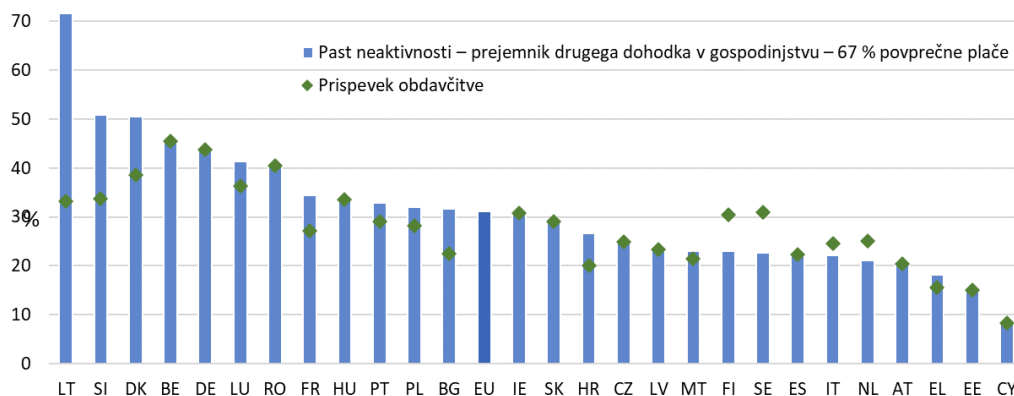
Delovanje sistemov davkov in socialnih prejemkov pomembno vpliva na enakost spolov pri udeležbi na trgu dela. Večina (78 %) prejemnikov drugega dohodka v gospodinjstvu v EU je žensk. Skupni progresivni davčni sistemi lahko negativno vplivajo na njihov vstop na trg dela in število opravljenih ur, saj ustvarjajo visoko mejno davčno obremenitev. Stopnja skupne obdavčitve skupnega dohodka para (vključno s prenosljivimi davčnimi dobropisi) in zasnova sistema socialnih prejemkov (npr. ukinitve prejemkov, vezanih na materialni položaj) vplivata na spodbude za udeležbo na trgu dela in lahko privedeta do pasti neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu. Skupna obdavčitev lahko zmanjša skupno davčno obremenitev parov, kadar so zaslužki neenakomerno porazdeljeni med partnerjema. Vendar lahko zviša mejne davčne stopnje za osebe brez dohodkov ali z nižjimi dohodki, saj je njihov celotni dohodek dejansko obdavčen po višji mejni davčni stopnji v skladu z višjim dohodkom njihovega partnerja. To lahko torej prispeva k povečanju vrzeli stopnje delovne aktivnosti med spoloma in tudi k neprilagojenim plačilnim vrzelim med spoloma (zaradi razlik v povprečnem številu opravljenih ur). Past neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu je največja (več kot 40 %) v Litvi, na Danskem, v Sloveniji, Belgiji, Nemčiji, Luksemburgu in Romuniji – glej sliko 2.2.14¹²⁷.

¹²⁷ To pomeni, da če se na primer neaktivni zakonec z dvema otrokoma v Litvi zaposli in za to prejme 67 % povprečne plače, zaradi davkov in ukinjenih nadomestil izgubi več kot 70 % svojega zaslužka.

Nasprotno pa ta past v Grčiji in Estoniji znaša manj kot 20 %, na Cipru pa manj kot 10 %. Prispevek obdavčitve je najbolj izrazit v Belgiji, Nemčiji in Romuniji.

Slika 2.2.14: Davčni sistemi lahko močno odvrtaajo prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu od opravljanja plačanega dela

Past neaktivnosti za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu (v %, 2021)

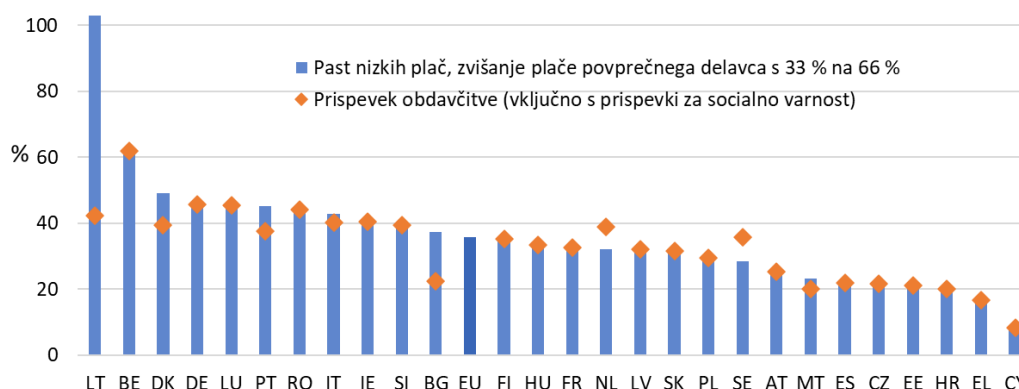
Opomba: podatki veljajo za prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu, ki prejme 67 % povprečne plače, v družini z dvema prejemnikoma dohodka in dvema otrokoma; glavni prejemnik dohodkov prejema povprečno plačo; prispevek obdavčitve (vključno s prispevki za socialno varnost) se nanaša na odstotek dodatnega bruto dohodka, ki je obdavčen zaradi obdavčitve in prispevkov za socialno varnost (drugi elementi, ki prispevajo k pasti nizkih plač, so ukinjena nadomestila za brezposelnost, socialna pomoč in stanovanjski dodatki).

Vir: Evropska komisija, GD EFCIN, podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD.

Pasti nizkih plač lahko poleg tega nesorazmerno vplivajo na ženske, saj visoka stopnja, po kateri se zvišajo davki, in ukinitvev nadomestil s povečanjem zaslužka zmanjšujeta spodbude za delo za daljši delovni čas in privlačnost bolje plačanih delovnih mest. Obdavčitev ima ključno vlogo tudi pri določanju stopnje pasti nizkih plač, tj. zneska plače, ki je obdavčen, če oseba z nizko plačo (ki je pogosto zaposlena s krajšim delovnim časom) preide na boljše plačano zaposlitev. Na sliki 2.2.15 je prikazan odstotek dodatnih dohodkov, ki so obdavčeni, ko prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu povečajo svoje dohodke z ene tretjine na dve tretjini povprečne plače, tako da povečajo število opravljenih ur. V EU lahko prejemniki drugega dohodka v gospodinjstvu v povprečju izgubijo približno tretjino svojih dodatnih dohodkov. Zaradi visoke vrednosti stanovanjskih dodatkov v obeh državah lahko izgube dodatnih dohodkov v Belgiji znašajo nad 60 %, v Litvi pa v skrajnih primerih celo nad 100 %. Prispevek obdavčitve k tej pasti je največji v Belgiji, sledi pa ji Nemčija.

Slika 2.2.15: V številnih državah članicah obdavčitev odvrča zaposlene z nizkimi dohodki od dela za daljši delovni čas

Past nizkih plač za prejemnike drugega dohodka v gospodinjstvu (v %, 2021)

Opomba: past nizkih plač, kadar se plača prejemnika drugega dohodka v gospodinjstvu dvigne s 33 % na 66 %, prejemnik glavnega dohodka pa prejema 100 % povprečne plače, v gospodinjstvu z dvema otrokoma.

Vir: Evropska komisija, GD EFCIN, podatkovna zbirka o kazalnikih davkov in socialnih prejemkov na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD.

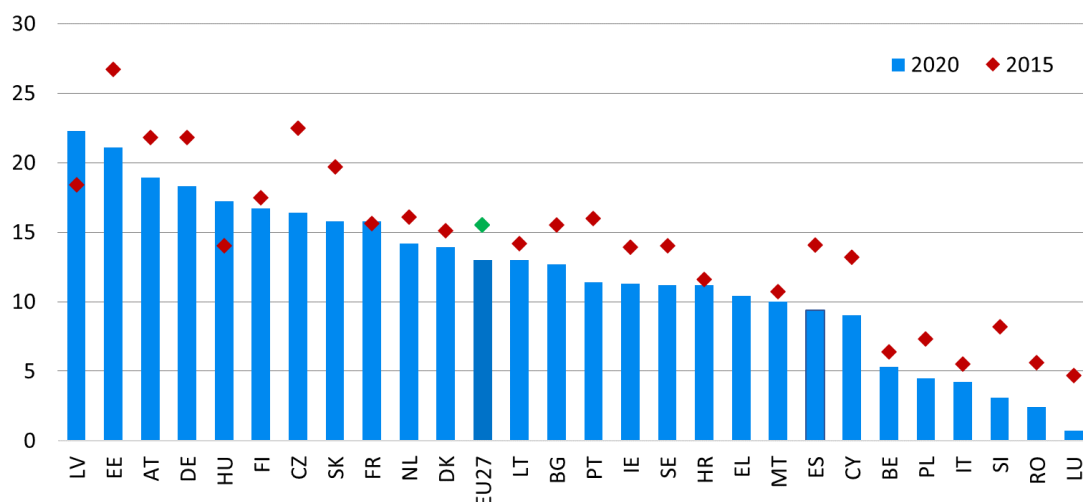
Plačilna vrzel med spoloma ostaja velika kljub rahlemu izboljšanju. Neprilagojena plačilna vrzel na ravni EU se je medletno nekoliko zmanjšala in je leta 2020 znašala 13 % (–0,7 odstotne točke od leta 2019 in –2,5 odstotne točke od leta 2015)¹²⁸. To je nekoliko hitrejše zmanjšanje v primerjavi s povprečnim zmanjšanjem za približno 0,3 odstotne točke na leto od leta 2010. Neprilagojena plačilna vrzel med spoloma je kljub temu v Estoniji in Latviji ostala nad 20 %; najnižje vrednosti (3 % ali manj) so bile zabeležene v Luksemburgu, Romuniji in Sloveniji – glej sliko 2.2.16. Od leta 2015 se je stanje precej izboljšalo na Češkem, v Estoniji, Sloveniji, Španiji in na Portugalskem (za približno 5 odstotnih točk), na Madžarskem in v Latviji pa se je vrzel povečala za več kot 3 odstotne točke. Na te vrzeli močno vplivajo spolna segregacija v gospodarskih dejavnostih in razlike v izobrazbi. Plačilna vrzel med spoloma se običajno pojavi na začetku poklicne poti, čeprav imajo mlade ženske pogosteje višjo raven izobrazbe kot moški¹²⁹. Pomembno vlogo imajo verjetno tudi drugi dejavniki, vključno s premajhno zastopanostjo ženk na višjih položajih, večje težave pri usklajevanju dela s skrbstvenimi obveznostmi (kar ima za posledico tudi prekinitve poklicne poti), diskriminacijo in nepreglednimi plačnimi strukturami. Razlike med plačami se običajno kopičijo skozi vse življenje in prispevajo k razlikam v pokojninah med spoloma (26,9 % pri osebah, starih 65–74 let, v EU leta 2020 z znatnimi razlikami med državami članicami, od Estonije, kjer je razlika leta 2019 znašala manj kot 1 %, do Luksemburga s 40,5 %).

¹²⁸ Kazalnik je opredeljen kot neprilagojen, ker zagotavlja splošno sliko neenakosti med spoloma v smislu plačila in meri koncept, ki je širši od koncepta enakega plačila za enako delo. Eurostat ga uporablja za spremljanje cilja trajnostnega razvoja 5 glede enakosti spolov – za podrobnosti glej [spletišče Eurostata](#).

¹²⁹ Glej: Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022. Leta 2021 je imelo terciarno izobrazbo 47 % žensk, starih 25–34 let, v primerjavi s 36 % moških v isti starostni skupini.

Slika 2.2.16: Plačilne vrzeli med spoloma v neprilagojeni obliki kljub izboljšavam ostajajo velike

Razlika med povprečno bruto urno postavko zaposlenih moških in žensk kot odstotek povprečne bruto urne postavke moških (v %, 2020 in 2015)

Opomba: za Irsko in Grčijo so najnovejši podatki iz leta 2018 namesto iz leta 2020. Podatki so začasni za vse države članice.

Vir: Eurostat [[earn_gr_gpgr2](#)], anketa o strukturi plač.

Obstaja velik potencial za večjo udeležbo invalidov na trgu dela v skladu z načelom 17 evropskega stebra socialnih pravic. Revidirani pregled socialnih kazalnikov vključuje glavni kazalnik za spremljanje njihovega vključevanja na trg dela kot sredstva za prispevanje k doseganju zaposlitvenih ambicij, določenih v strategiji o pravicah invalidov¹³⁰. Vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov je leta 2021 v EU znašala 23 odstotnih točk. Kazalnik pregleda socialnih kazalnikov kaže zelo raznoliko uspešnost držav članic – glej sliko 2.2.17. Vrzeli je bila največja na Irskem in v Belgiji (z 41,3 odstotne točke oziroma 38 odstotnih točk) ter na Poljskem, v Romuniji in Nemčiji (več kot 30 odstotnih točk), najmanjša pa na Danskem, v Italiji, Luksemburgu, Španiji, na Portugalskem, v Latviji, Estoniji in na Švedskem (manj kot 20 odstotnih točk). Pandemija COVID-19 je poglobila že obstoječe omejitve pri dostopu invalidov do zaposlitve¹³¹. Na splošno so se štiri države uvrstile med „države s kritičnimi razmerami“, sedem pa se jih je uvrstilo med „države, ki jih je treba spremljati“ (Slovenija, Finska, Grčija, Litva, Francija, Nizozemska in Češka). Od začetka spremljanja leta 2014 v EU ni bilo ugotovljenih bistvenih sprememb vrzeli stopnje delovne aktivnosti invalidov, kar še dodatno izpostavlja perečo potrebo po ukrepih politike na tem področju. V ta namen se je 20. septembra 2022 na konferenci češkega predsedstva začel izvajati sveženj o zaposlovanju invalidov, napovedan v strategiji o pravicah invalidov¹³². Sveženj¹³³, ki ga sestavljajo smernice in prakse na šestih različnih področjih, od zaposlovanja do ohranjanja delovnih mest, bo razvit v sodelovanju z ustreznimi deležniki do leta 2024.

¹³⁰ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 3. marca 2021 z naslovom *Unija enakosti: strategija o pravicah invalidov za obdobje 2021–2030* (COM(2021) 101 final).

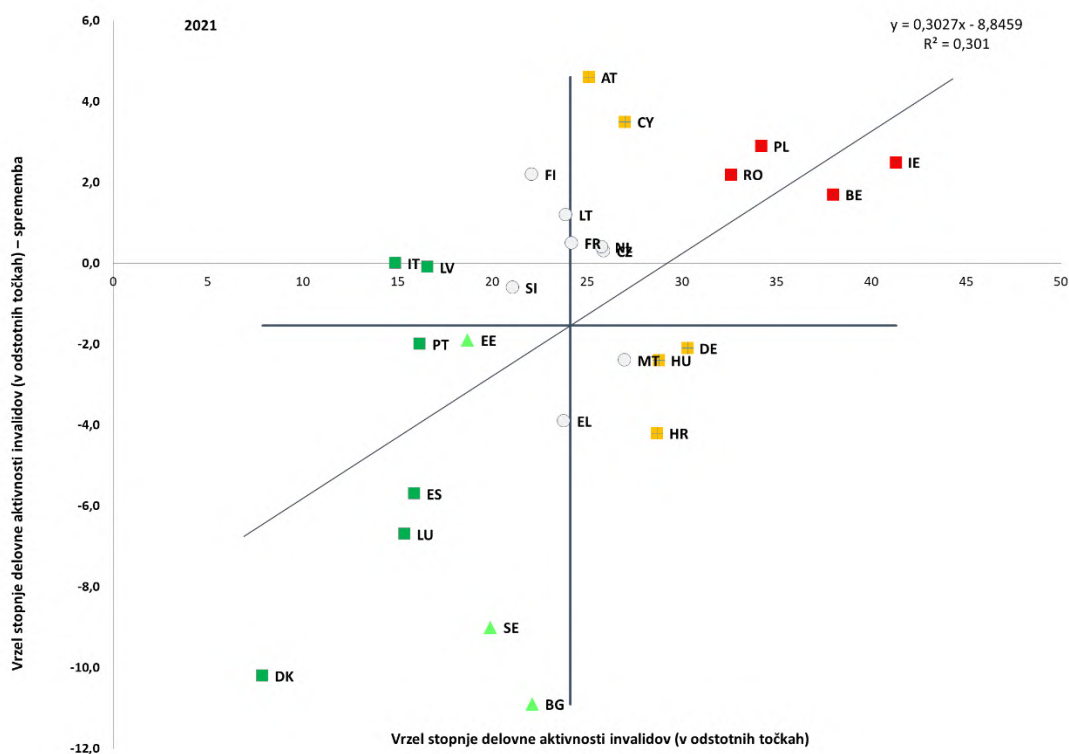
¹³¹ Glej: Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2021* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2021), Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

¹³² Glej: češko ministrstvo za delo in socialne zadeve (2022), *konferenca predsedstva o vključevanju invalidov na trg dela*.

¹³³ Glej Evropska komisija, *Sveženj ukrepov za zaposlovanje invalidov za izboljšanje priložnosti invalidov na trgu dela, 2022*.

Slika 2.2.17: Vrzel stopnje delovne aktivnosti invalidov je še vedno velika, pri čemer se trend med državami članicami močno razlikuje

Vrzel stopnje delovne aktivnosti med invalidi in neinvalidi (starostna skupina 20–64 let), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg. *Vir:* Eurostat [hlth_dlm200], EU-SILC.

Čeprav se stopnja delovne aktivnosti oseb, rojenih zunaj EU, zvišuje, ostaja nižja kot pri osebah, rojenih v EU. Leta 2021 je v starostni skupini 20–64 let vrzel v skupni stopnji delovne aktivnosti med rojenimi zunaj EU in rojenimi v EU znašala 10,8 odstotne točke (tj. 74,2 % pri rojenih v EU in 63,4 % pri rojenih zunaj EU), kar je rahlo izboljšanje v primerjavi z vrzeljo, zabeleženo leta 2020 (–0,8 odstotne točke). Razlika je bila večja (približno 20 odstotnih točk ali več) v državah, kot so Belgija, Nizozemska in Švedska. Nasprotno pa je bila na Poljskem, v Romuniji, na Slovaškem, Češkem, Malti in Portugalskem negativna (kar pomeni višjo stopnjo delovne aktivnosti pri osebah, rojenih zunaj EU, kot pri osebah, rojenih v EU).

Položaj oseb, rojenih v tujini, na trgu dela se razlikuje glede na njihovo državo izvora – EU ali tretje države – in raven izobrazbe. V EU je stopnja delovne aktivnosti oseb, rojenih v državi poročevalki, v starostni skupini 25–74 let leta 2021 v povprečju znašala 79,7 % v podskupini z visoko ravniyo izobrazbe in le 39,8 % pri osebah z nizko ravniyo izobrazbe. Pri osebah, rojenih v EU, ki imajo visoko raven izobrazbe in živijo v tujini, je stopnja delovne aktivnosti znašala 77,6 %, s čimer zaostaja za stopnjo delovne aktivnosti tistih, rojenih v državi poročevalki, z razmeroma majhno razliko (2 odstotni točki). Presenetljivo je bila stopnja delovne aktivnosti oseb, rojenih v EU, z nizko ravniyo izobrazbe, ki je znašala 54,7 %, višja kot pri osebah, ki so rojene v državi poročevalki in imajo podobno raven izobrazbe. Položaj se razlikuje pri osebah, rojenih zunaj EU, iz države z nizkim ali srednjim indeksom človekovega razvoja. S povprečno 45,7-odstotno stopnjo delovne aktivnosti so le v rahlo boljšem položaju kot osebe, rojene v državi poročevalki, z nizko ravniyo izobrazbe (medtem ko so osebe z visoko ravniyo izobrazbe blizu oseb, rojenih v državi poročevalki, ne glede na indeks človekovega razvoja njihove države izvora). Glede na podatke iz ankete o

delovni sili za leto 2021 je glavna ovira, o kateri najpogosteje poročajo osebe, rojene v tujini, pri iskanju ustrezne zaposlitve v državi gostiteljici, nezadostno znanje jezikov zadevne države¹³⁴.

Okvir 4 stebra: Pomanjkanje delovne sile in spretnosti¹³⁵

Pomanjkanje delovne sile in spretnosti se nanaša na primere, ko pomanjkanje ustreznih delavcev ovira potencialno ustvarjanje delovnih mest. Do pomanjkanja delovne sile prihaja zlasti takrat, ko povpraševanje delodajalcev po delovni sili presega razpoložljivo ponudbo ob prevladujočih plačah in delovnih pogojih, na določenem kraju in v določenem trenutku. Do pomanjkanja spretnosti pride, kadar delodajalci pri obstoječi urni postavki ne morejo zapolniti delovnega mesta zaradi pomanjkanja ustrezno usposobljenih kandidatov. Pomanjkanje spretnosti je zato eden od dejavnikov pomanjkanja delovne sile, čeprav lahko za slednje obstajajo tudi drugi vzroki (npr. gospodarski cikel, staranje prebivalstva in vzorci mobilnosti delovne sile, ki prispevajo k zmanjševanju delovne sile, tehnološke spremembe ter slabi delovni pogoji v nekaterih sektorjih in/ali poklicih)¹³⁶. Pomanjkanje delovne sile in spretnosti negativno vpliva na potencial rasti in lahko zaostri izzive v smislu zaposljivosti in socialne vključenosti.

Stalno pomanjkanje delovne sile je pogosto povezano z nerazpoložljivostjo ustreznih spretnosti na trgu. V takih primerih zvišanje ravni plač ali zagotavljanje boljših delovnih pogojev ne prispeva h kratko- ali srednjeročni zapolnitvi prostih delovnih mest, saj osebe s potrebnimi spretnostmi niso takoj na voljo na trgu dela. Odpravljanje pomanjkanja spretnosti neposredno prispeva k izvajanju načel stebra 1 (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje), 3 (enake možnosti) in 4 (aktivna podpora zaposlovanju).

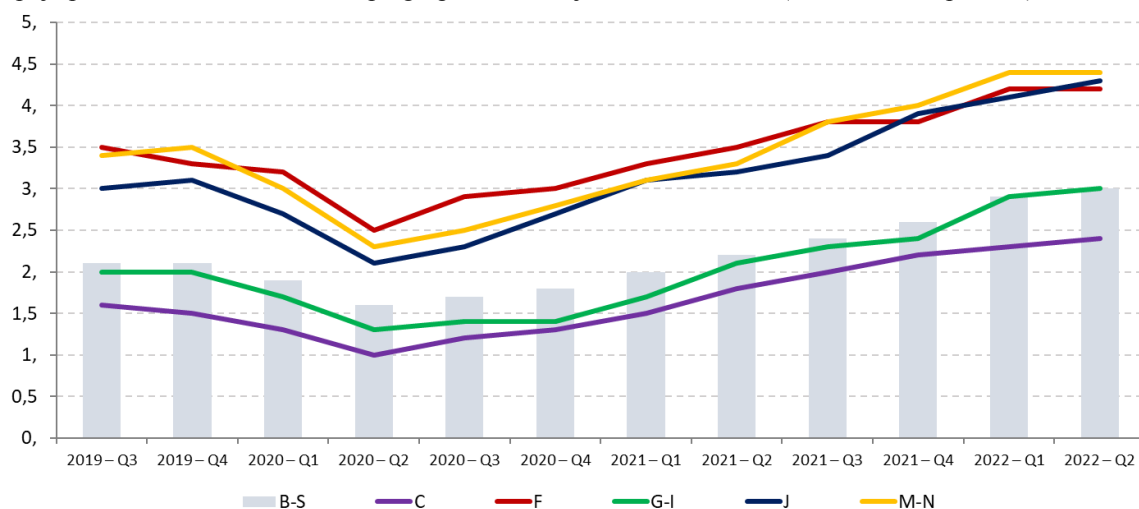
¹³⁴ Glej Eurostat (2022), *Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market* (Glavne ovire za vstop oseb, rojenih v tujini, na trg dela), in Eurostat (2022), *Main characteristics of foreign-born people on the labour market* (Glavne značilnosti oseb, rojenih v tujini, na trgu dela).

¹³⁵ Razprava v tem okviru se v veliki meri opira in sklicuje (če ni navedeno drugače) na zbirno poročilo Evropske komisije z naslovom *Skills shortages and structural changes in the labour market during COVID-19 and in the context of the digital and green transitions* (Pomanjkanje spretnosti in strukturne spremembe na trgu dela med pandemijo COVID-19 ter v okviru digitalnega in zelenega prehoda) (2022, v pripravi), Evropski strokovni center.

¹³⁶ Za podrobno analizo glej poročilo z naslovom *Labour Market and Wage Developments in Europe 2022* (Razvoj trga dela in plač v Evropi v letu 2022) (v pripravi).

Pomanjkanje delovne sile se od izbruha pandemije COVID-19 povečuje

Stopnje prostih delovnih mest v EU po gospodarskih dejavnostih NACE 2 (v %, četrtletni podatki)

Opomba: dejavnosti NACE 2, B-S (industrija, gradbeništvo in storitve (razen dejavnosti gospodinjstev z zaposlenim hišnim osebjem ter eksteritorialnih organizacij in teles), C (predelovalne dejavnosti), F (gradbeništvo), G-I (trgovina, promet, nastanitve in gostinske storitve), J (informacijske in komunikacijske dejavnosti), M-N (strokovne, tehnične in znanstvene dejavnosti).

Vir: Eurostat [\[teilm310\]](#).

Pomanjkanje delovne sile je do konca leta 2021 v več državah EU doseglo ali preseгло ravni pred pandemijo. Visoke stopnje prostih delovnih mest (glede na prevladujoče razmere na trgu dela) kot približek presežnega povpraševanja po delovni sili kažejo na pomanjkanje delovne sile. Kot je razvidno iz zgornje slike, so se stopnje prostih delovnih mest po padcu v prvem četrtletju leta 2020 ponovno začele zviševati in so že v drugem četrtletju leta 2021 presegle ravni pred pandemijo. Leta 2022 so se stopnje prostih delovnih mest še naprej zviševale in v drugem četrtletju leta dosegle rekordne ravni. Še posebej visoke so v sektorjih, kot so IKT, gradbeništvo in strokovne dejavnosti, znatno pa so se zvišale tudi v gostinstvu in predelovalnih dejavnostih, kjer so presegle ravni iz obdobja krize. Čeprav pomanjkanje delovne sile narašča, nič ne nakazuje, da bi se usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela v EU kot celoti poslabšalo. Čeprav lahko pritek razseljenih oseb iz Ukrajine skupaj z zakonitimi migracijami iz drugih regij sveta srednje- do dolgoročno pripomore k zmanjšanju pomanjkanja (zlasti v sektorjih z majhnimi ovirami za prenos spretnosti), pa izziv zaradi tega verjetno ne bo v celoti rešen.

Analiza plačnih premij glede na njihove pričakovane ravni kaže, v katerih sektorjih je bilo pomanjkanje spretnosti opredeljeno kot prevladujoče. V študiji Evropskega strokovnega centra, ki temelji na podatkih EU-SILC za leto 2020, je ugotovljeno pomanjkanje spretnosti, kadar dejanska plačna premija (tj. del plač, ki po upoštevanju značilnosti delavcev ostane nepojasnen) presega predvideno vrednost za določeno raven spretnosti in sektor. Glede na analizo je največje pomanjkanje spretnosti ugotovljeno za visoko usposobljene delavce v proizvodnji in prometu ter za splošne spretnosti na srednji ravni na področju financ, zdravstva in javne uprave. Pomanjkanje spretnosti pa je manjše pri visoko usposobljenih delavcih v gradbeništvu in kmetijstvu ter pri srednje usposobljenih delavcih s specifičnimi spretnostmi na področjih proizvodnje, gradbeništva, prometa in financ.

Zeleni in digitalni prehod znatno vplivata na potrebe po spretnostih na trgu dela, izboljšanje uspešnosti sistemov izobraževanja in usposabljanja pa je ključnega pomena za podpiranje ustrezne ponudbe spretnosti. Zaradi hitrih sprememb, ki jih povzročajo digitalizacija, razogljichenje in uvedba novih tehnologij, se povečuje povpraševanje po

usposobljenih delavcih z določenimi spretnostmi. Pomanjkanje spretnosti, vključno z digitalnimi, je povezano tudi s kakovostjo in učinkovitostjo sistemov izobraževanja in usposabljanja. Povečanje privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike v terciarnem izobraževanju je zlasti pomembno za obravnavanje izzivov, povezanih s pomanjkanjem spretnosti. Kljub temu ima v celotni EU 65,5 % učencev višjo raven digitalne pismenosti v primerjavi z zgolj 37,4 % zaposlenih, kar kaže, da bo prihodnja delovna sila morda bolj pripravljena za zadovoljitev povpraševanja po digitalnih spretnostih. Na ponudbo delovne sile in spretnosti vplivajo tudi splošnejši dejavniki, kot so staranje prebivalstva, delovni pogoji, zaslužek ter varnost in zdravje pri delu.

Zlasti za mala in srednja podjetja je dostop do spretnosti postal ključni izziv po vsej EU, saj je glede na raziskavo o dostopu podjetij do financiranja **pomanjkanje delovne sile med najbolj perečimi težavami**. Od vseh podjetij v euroobmočju jih je 67 % menilo, da je dostop do delovne sile v letu 2022 zelo pereč izziv. MSP zaradi omejenih sredstev težko konkurirajo velikim podjetjem pri dostopu do talentov. EU med drugim uporablja pakt za znanja in spretnosti, da bi spodbudila izpopolnjevanje in preusposabljanje delovne sile EU, tudi v MSP, s konkretnimi ukrepi v obsežnih partnerstvih za znanja in spretnosti v okviru zadevnih ekosistemov. Vsako partnerstvo je zavezano specifičnim ciljem v smislu izpopolnjevanja in preusposabljanja delovne sile v skladu s potrebami po spretnostih v ekosistemih.

Pakt za znanja in spretnosti je eden od vodilnih ukrepov v okviru evropskega programa znanj in spretnosti. Evropska komisija ga je sprejela 1. julija 2020, njegov cilj pa je mobilizirati in spodbuditi zasebne in javne deležnike v državah članicah, da sprejmejo konkretne ukrepe za izpopolnjevanje in preusposabljanje delovno sposobnih oseb. To se po možnosti doseže z združevanjem prizadevanj v partnerstvu, obravnavanjem potreb trga dela ter podpiranjem lokalnih in regionalnih strategij za rast ter zelenega in digitalnega prehoda. Paktu se je doslej pridružilo več kot 700 subjektov z 12 obsežnimi partnerstvi za znanja in spretnosti za usposabljanje delavcev v 11 ekosistemih (od skupno 14) industrijske strategije. Ti subjekti in partnerstva bodo v naslednjih letih zagotovili izpopolnjevanje in preusposabljanje za približno 6 milijonov delavcev.

Številne države članice obravnavajo pomanjkanje spretnosti z uvajanjem in širjenjem nacionalnih strategij izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja (ki so bile v nekaterih primerih razvite v zadnjem desetletju). Posebna pozornost je namenjena evidentiranju in napovedovanju potreb po spretnostih. V državah, kot sta **Belgija** in **Estonija**, se na primer pomanjkanje spretnosti ugotavlja s postopkom, ki vključuje javne organe, javne službe za zaposlovanje, delodajalce, socialne partnerje in strokovnjake za izobraževanje. Javne službe za zaposlovanje na posebnih kanalih uporabljajo podatke o spretnostih, zlasti pri oblikovanju programov usposabljanja (na primer na **Cipru** in v **Luksemburgu**). Številne države članice (npr. **Avstrija, Bolgarija, Ciper, Češka, Nemčija, Estonija, Španija, Finska, Francija, Irska, Italija, Litva, Latvija, Portugalska, Švedska, Slovaška in Slovenija**) imajo vzpostavljene nacionalne politike, ki so posebej namenjene krepitvi digitalnih spretnosti, v nekaterih primerih tudi s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost ter drugih sredstev EU.

Tudi delodajalci sprejemajo ukrepe za odpravo pomanjkanja delovne sile in spretnosti, in sicer z izpopolnjevanjem in preusposabljanjem ter drugimi strategijami. Najpogostejši pristop so usposabljanje na delu in zunaj dela (običajno v velikih podjetjih) ter javno financirani programi usposabljanja. Številne države članice (npr. **Avstrija, Belgija, Nemčija, Estonija, Grčija, Španija, Finska, Madžarska, Irska, Litva, Nizozemska, Poljska, Romunija, Švedska in Slovaška**) so poročale, da delodajalci sodelujejo z

ustanovami za izobraževanje in usposabljanje pri priznavanju in certificiranju spretnosti ter prispevajo h kakovosti izobraževalnih programov v skladu s potrebami trga dela. V več državah članicah (v **Avstriji**, **Španiji**, na **Finskem**, **Hrvaškem**, **Irskem**, v **Litvi**, **Latviji**, **Luksemburgu**, **Malti**, **Portugalskem**, **Slovaškem** in v **Sloveniji**) podjetja sodelujejo z javnimi službami za zaposlovanje pri evidentiranju pomanjkanja delovne sile in spretnosti ter pri oblikovanju in izvajanju programov izpopolnjevanja in preusposabljanja. V številnih državah članicah so vzpostavljeni posebni programi sodelovanja s socialnimi partnerji.

2.2.2 Ukrepi držav članic

Države članice postopoma povečujejo osredotočenost politike na vzgojo in varstvo predšolskih otrok, da bi odpravile omejitve zmogljivosti na nekaterih geografskih območjih, zagotovile dostop prikrajšanim otrokom in izboljšale kakovost v skladu s priporočilom o okrepljenem evropskem jamstvu za otroke in kot je razvidno iz številnih do zdaj predloženih nacionalnih akcijskih načrtov za izvajanje evropskega jamstva za otroke. Trend zniževanja šoloobvezne starosti in uvajanja zakonskih pravic se nadaljuje. Te ukrepe pogosto spremljajo drugi ukrepi za odpravo ali zmanjšanje plačil za udeležbo ali za podporo prikrajšanim družinam, da bi se izboljšala cenovna dostopnost. Povečevanje zmogljivosti v vzgoji in varstvu predšolskih otrok na splošno, pa tudi v zvezi z zadnjenavedenimi ukrepi, se nadaljuje z znatno podporo v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. Čeprav lahko te naložbe zapolnijo obstoječe vrzeli v zmogljivostih v nekaterih regijah, je sektor zaradi velikega števila otrok pod dodatnim pritiskom, zaradi česar so nekatere države prilagodile nekatere tehnične zahteve in zahteve glede kakovosti. **Češka** namerava na primer v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost do leta 2025 povečati zmogljivosti v vzgoji in varstvu predšolskih otrok za 40 % in s pomočjo sklada ESS+ ustvariti dodatnih 5 000 mest, **Hrvaška** pa namerava ustvariti 22 500 novih mest v vzgoji in varstvu predšolskih otrok, da bi do leta 2026 povečala udeležbo otrok od tretjega leta starosti do šoloobvezne starosti na 90 %, kot je predvideno v **hrvaškem** načrtu za okrevanje in odpornost. V **Romuniji** naj bi bilo do leta 2025 zgrajenih 110 vrtcev za do 4 500 otrok. V **Italiji** bo z izgradnjo ali obnovo vrtcev ustvarjenih približno 264 000 mest. Cilj naložbe, ki se financira v okviru načrta za okrevanje in odpornost, je izboljšati zagotavljanje vzgoje od zgodnjega otroštva naprej. **Ciper** je s proračunom v višini 10 milijonov EUR za prvo leto in do 16 milijonov EUR za naslednja leta v obdobju 2022–2025 septembra 2022 sprejel shemo subvencioniranja otroškega varstva za otroke v starostni skupini 0–4 leta. Za začetno ciljno skupino 15 000 otrok naj bi se stroški vrtcev subvencionirali s pomočjo sklada ESS+. Poleg tega namerava Ciper v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost znižati starost za vključitev v obvezno brezplačno predprimarno vzgojo in izobraževanje na štiri leta ter ob tem uvesti shemo nepovratnih sredstev, ki krije vpisnino za skupnostne ali zasebne vrtce za otroke, ki ne morejo dobiti mesta v javnih vrtcih. V **Bolgariji**, kot je navedeno v njenem načrtu za okrevanje in odpornost, se reforma za znižanje starosti za vključitev v obvezno predprimarno vzgojo in izobraževanje s pet na štiri leta postopoma izvaja po vsej državi in naj bi se do leta 2023–2024 izvedla v vseh občinah. Poleg tega nov zakon, sprejet spomladi 2022, staršem omogoča, da svoje otroke brezplačno vpišejo v vrtec, da bi se povečala udeležba v vzgoji in varstvu predšolskih otrok. Bolgarija naj bi v okviru načrta za okrevanje in odpornost prenovila 57 in zgradila 8 vrtcev. **Slovaška** je septembra 2021 že uvedla obvezno predprimarno vzgojo in izobraževanje za petletnike, medtem ko bo zakonska pravica do mesta v vrtcu ali drugi ustanovi, ki zagotavlja predprimarno vzgojo in izobraževanje, za štiriletnike uvedena leta 2024, za triletnike pa leta 2025. Reformo spremljajo naložbe v novo ustvarjena mesta za otroke, stare od tri do pet let. Poleg tega se je v okviru načrta za okrevanje in odpornost začela izvajati pilotna shema nepovratnih sredstev za izboljšanje

dostopa do vzgoje in varstva predšolskih otrok, ki se osredotoča na otroke iz revnih socialno-ekonomskih okolij, tudi iz romskih skupnosti. **Poljska** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vložiti sredstva v skupni vrednosti več kot 381 milijonov EUR v ustvarjanje novih mest za varstvo v obliki vrtcev in otroških klubov za do 47 500 otrok. To vključuje vrtece in otroške klube, prilagojene potrebam otrok s posebnimi potrebami ali otrok, ki potrebujejo posebno oskrbo, s čimer dopolnjujejo mesta, ustvarjena s sredstvi ESS+, v okviru obeh skladov pa bo zagotovljeno tudi 36-mesečno obratovanje teh ustanov. **Poljska** je novembra 2021 sprejela tudi ukrep za neposredno subvencioniranje financiranja otroškega varstva. Za drugega in vsakega naslednjega otroka, starega od 12 do 36 mesecev, lahko starši prejmejo subvencije v višini do 12 000 PLN. V **Estoniji** je cilj trenutnih reform opredeliti učne izide in potrebe po učni podpori za otroke, mlajše od 7 let (šoloobvezna starost). **Litva** je leta 2022 v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost revidirala kurikulum za vzgojo in varstvo predšolskih otrok ter pilotno uvedla metodologijo za samoevalvacijo in zunanjo evalvacijo kakovosti storitev vzgoje in varstva predšolskih otrok v letu 2021. Na **Irskem** je bil uveden sveženj ukrepov, ki je začel učinkovati septembra 2022, za izboljšanje plačila in pogojev v sektorju, izboljšanje kakovosti zagotavljanja storitev in znižanje stroškov za starše. **Grčija** bo svoja sredstva iz mehanizma za okrevanje in odpornost uporabila za zagotovitev več kot 53 000 novih mest za varstvo otrok, starih od dveh mesecev do dveh let in pol, in sicer z izgradnjo ali razširitvijo 1 000 enot za otroško varstvo v različnih občinah in ustanovitvijo 120 enot za otroško varstvo v velikih podjetjih.

Razseljenim družinam in otrokom iz Ukrajine je bila v korist razširitev socialne pomoči na njihove družine v več državah članicah, ki so jim omogočile dostop do otroškega varstva, na primer v Belgiji, na Portugalskem, v Estoniji, na Madžarskem, v Litvi, Španiji in na Slovaškem. V večini držav članic imajo razseljeni otroci iz Ukrajine enak dostop do otroškega varstva kot državljani zadevne države ali migranti, ki tam zakonito prebivajo, ne glede na njihov pravni status, v nekaterih drugih pa je enak dostop zagotovljen po registraciji za začasno zaščito. Vendar razpoložljivost storitev otroškega varstva za zagotovitev dejanskega enakega dostopa za vse otroke ostaja izziv v več državah članicah, zlasti tistih, ki gostijo veliko število otrok, ki bežijo iz Ukrajine. Na **Danskem** so zdaj možne izjeme od prejšnjih pravil iz danskega zakona o dnevnom varstvu in osnovni šoli, ki ukrajinskim otrokom omogočajo, da ohranijo stik s svojim jezikom in kulturo, hkrati pa se vključijo v dansko družbo in izobraževalni sistem. Na **Poljskem** spremembe predpisov o storitvah omogočajo povečanje skupnega števila otrok, ki uporabljajo storitve vzgoje in varstva predšolskih otrok. Lokalni organi lahko ustanovijo tudi več centrov za vzgojo in varstvo predšolskih otrok, da bi zadostili potrebam ukrajinskih otrok.

Več držav članic je vlagalo v kakovostno in vključujoče primarno in sekundarno izobraževanje v skladu z načelom 1 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje). V **Bolgariji** je več kot 11 000 otrok sodelovalo v nacionalnem programu „Skupaj v skrbi za vsakega učenca“, katerega cilj je olajšati prehod med vrtcem, primarnim in nižjim sekundarnim izobraževanjem. **Češka** namerava povečati podporo šolam v strukturno prikrajšanih regijah z zagotavljanjem usposabljanja učiteljev in izboljšanjem njihovih kompetenc. Ta pilotni ukrep se bo po letu 2022 razširil; financiral se bo v okviru načrta za okrevanje in odpornost, delno pa ga bo podpiral ESS+. **Romunski** načrt za okrevanje in odpornost je namenjen naložbam v podpiranje šol z visokim tveganjem osipa prek sheme nepovratnih sredstev, ki temelji na nedavno razvitem mehanizmu zgodnjega opozarjanja ter časovno omejenih, na dokazih temelječih in stroškovno učinkovitih ciljih. **Estonija** je minimalno plačilo učiteljev zvišala za 7 %. V Flandriji (**Belgija**) so bili v okviru belgijskega načrta za okrevanje in odpornost uvedeni t. i. testi KOALA za ocenjevanje jezikovnega znanja petletnih otrok. V primeru neuspešnosti se sprejmejo korektivni ukrepi za premostitev

vrzeli pred vstopom v osnovno šolo. V francosko govoreči skupnosti se bo postopoma uvajala individualizirana podpora učencem, da bi zmanjšali učni neuspeh in neenakosti.

Več držav članic si prizadeva za odpravo neenakosti z zagotavljanjem ciljno usmerjene podpore prikrajšanim šolam in učencem, vendar izzivi ostajajo. V skladu z načelom 1 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje) si države članice prizadevajo odpraviti neenakosti z zagotavljanjem dodatnega financiranja za prikrajšane šole, usposabljanjem učiteljev in povečanjem razpoložljivosti podpornega osebja. Reforme na področju inkluzivnega izobraževanja se v nekaterih primerih izvajajo s podporo metodoloških centrov, ki lahko usmerjajo in podpirajo vodstvene in pedagoške delavce. **Španija** z uporabo sredstev iz mehanizma za okrevanje in odpornost v šolskih okrožjih vzpostavlja vsaj 1 000 podpornih enot, ki bodo namenjene ranljivim učencem ter bodo zagotavljale orientacijo in psihopedagoško podporo. **Romunija** je, prav tako v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost, izbrala prvi sklop šol z visokim tveganjem osipa (1 391), ki bodo prejele nepovratna sredstva za podporo učencem v ranljivem položaju. V **Avstriji** se v okviru pilotnega projekta „100 šol in 1 000 priložnosti“ preverja, kako bi lahko povečanje sredstev za šole na primarni in sekundarni ravni, ki so še posebej prikrajšane, izboljšalo izide izobraževanja. V **Grčiji** so bili vzpostavljeni okvir za inkluzivno izobraževanje in z njim povezane smernice za izvajanje z dobrimi praksami iz drugih evropskih držav ter pilotni projekt 50 eksperimentalnih dostopnih šol, osredotočenih na vključevanje invalidov. Projekt se bo razširil na nacionalni ravni s podporo sredstev EU. Tudi dodatna jezikovna podpora je eden od ključnih ukrepov za vključevanje učencev z migrantskim ozadjem, na primer v **Belgiji**, **Avstriji**, na **Nizozemskem** in **Švedskem**. V različnih državah se uporablja praksa ločenih premostitvenih razredov za novo prispеле migrante, ki pa bi jo bilo treba uporabljati previdno, da se prepreči nevarnost segregacije. Več držav je začelo izvajati ciljno usmerjene programe za kompenzacijo izgube znanja med prikrajšanimi otroki, ki jo je povzročila pandemija. Pogosto jih spremlja psihosocialna podpora za ublažitev negativnega vpliva zaprtja šol na duševno zdravje učencev. **Češka** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost izvaja obsežen nacionalni program mentorstva, s katerim zagotavlja sredstva 400 prikrajšanim šolam za podpirne ukrepe (npr. podpora strokovnjakov, usposabljanje učiteljev za delo s heterogenimi skupinami). Nekaterе države so sprejele ukrepe za odpravo strukturnih ovir za vključevanje. Cilj reorganizacije šolskih mrež v **Latviji** in **Litvi** (iz načrta za okrevanje in odpornost) je tudi izboljšati izobraževalne možnosti za učence na podeželskih območjih. Za izboljšanje izidov izobraževanja prikrajšanih učencev po vsej Uniji so potrebna nadaljnja prizadevanja. Zmanjšati ali izboljšati je treba na primer razširjenost zgodnjega razvrščanja in odpraviti segregacijo v šolstvu, saj so ta področja v več državah velik izziv.

Nekaterе države članice so sprejele ukrepe za izboljšanje vključevanja učencev s posebnimi učnimi potrebami v izobraževalne sisteme, vključno z odpravo fizičnih ovir, v skladu z načelom 3 stebra (enake možnosti). **Slovaška** je junija 2022 sprejela prvi „akcijski načrt za izvajanje strategije za vključujoč pristop k izobraževanju za obdobje 2022–2024“ kot pilotni projekt za nov podporni sistem v razredih za otroke s posebnimi potrebami. Otroci bodo namesto diagnoze invalidnosti deležni podpore na podlagi njihovih dejanskih individualnih potreb, Slovaška pa v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost načrtuje tudi odpravo arhitekturnih ovir v 252 velikih šolah na sekundarni ravni. Na **Hrvaškem** je v okviru nacionalnega načrta za razvoj izobraževalnega sistema za obdobje 2021–2027 predvideno izvajanje ukrepov, povezanih z razvojem podpornega sistema za otroke in učence s posebnimi potrebami ter učence iz ranljivih skupin. **Poljska** je v sodelovanju z Evropsko agencijo za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje predstavila načrte za reformo, da bi povečala vključenost učencev s posebnimi potrebami v svoj izobraževalni sistem. Namen osnutka zakona o inkluzivnem izobraževanju je razviti meddisciplinarni podporni sistem za otroke, učence in družine, nov tristopenjski sistem

podpore v zgodnji fazi razvoja in nov sistem za diagnosticiranje posebnih potreb, vključno s spremljanjem in ocenjevanjem individualnih podpornih ukrepov. Vloga ustanov za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami se bo razširila, da bi se zagotovila podpora vključujočemu večinskemu izobraževanju. Predlagani so novi nadzorni ukrepi za zagotavljanje kakovosti in podpore za razvoj spretnosti učnega osebja v inkluzivnem izobraževanju. V **Španiji** je namen reforme iz načrta za okrevanje in odpornost okrepani vključevanje učencev s posebnimi potrebami v običajne šole ter se hkrati zavezati ohranjanju centrov za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami za tiste učence, katerih potrebe je mogoče v njih bolje zadovoljiti, da se podprejo običajni izobraževalni centri v njihovih prizadevanjih za vključevanje. **Grčija** bo s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost pilotno izvajala posebne programe okrepanja v zgodnjem otroštvu za več kot 1 400 otrok z invalidnostmi in motnjami v razvoju v starostni skupini 0–6 let.

Vključevanje velikega števila razseljenih otrok iz Ukrajine v nacionalne izobraževalne sisteme je v nekaterih državah članicah izziv. Ocenjuje se, da sta po ruski agresiji proti Ukrajini v EU prispela skoraj dva milijona otrok. Ob velikih razlikah med državami članicami je v šolskem letu 2021–2022 le manjšina teh otrok vpisanih v nacionalne izobraževalne sisteme. To je mogoče delno pojasniti z visoko stopnjo negotovosti glede pričakovanega trajanja bivanja v državah gostiteljicah. Zato se mnogi odločijo za spletno izobraževanje, ki ga ponujajo ukrajinske šole. S podaljšanjem ruske agresije bo prednostna naloga vključevanje ukrajinskih otrok v večinsko izobraževanje držav gostiteljic od šolskega leta 2022–2023. Hkrati dejavnosti, ki otrokom omogočajo ohranjanje tesnega stika z Ukrajino, pomagajo pripraviti otroke na vse možne prihodnje dogodke, vključno z vrnitvijo v domovino, ko bodo razmere to dopuščale. Za spoprijemanje z obstoječimi izzivi je večina držav članic že sprejela ukrepe za podporo izobraževanju ukrajinskih otrok, kot so jezikovni tečaji, psihosocialna podpora in orientacija. Nacionalni organi dejavno razvijajo smernice za šole, učitelje in družine. Na **Hrvaškem** je na primer združenje vzgojiteljev pripravilo komunikacijsko knjigo s simboli s prevodi v ukrajiniščino in hrvaščino, da bi podprlo vključevanje razseljenih otrok iz Ukrajine v vzgojo in varstvo predšolskih otrok. Poleg tega številne šole v državah članicah zaposlujejo ukrajinske učitelje, ki pomagajo premostiti jezikovne ovire in hkrati prispevajo k odpravljanju pomanjkanja učiteljev.

Države članice znižujejo zahteve za vpis in zagotavljajo sredstva za lažje vključevanje razseljenih učencev iz Ukrajine v sekundarno in terciarno izobraževanje. Nekatero države članice, na primer **Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Španija, Litva in Latvija**, omogočajo vpis v srednje in poklicne šole brez dokumentov, ki dokazujejo zaključek prejšnjih izobraževalnih ciklov. Tudi več drugih kaže prožnost v zvezi z zahtevanimi dokumenti in spretnostmi. Na **Češkem** lahko učenci manjkajoča dokazila o izobrazbi nadomestijo z zapriseženo izjavo, medtem ko **Italija** ponuja alternativni postopek ovrednotenja. V **Bolgariji** se učencem pod pogojem, da ob koncu šolskega leta uspešno zaključijo vse predmete razen treh, zagotovi alternativna pot za napredovanje v višji razred. V **Romuniji** imajo ukrajinski učenci, vpisani v romunski izobraževalni sistem, pravico do vpisa v deveti razred, ne da bi opravljali nacionalni zaključni izpit. **Luksemburg** za premostitev vrzeli med sekundarnim izobraževanjem na določenem področju v Ukrajini in visokošolskim izobraževanjem v EU ponuja posebne premostitvene tečaje, ki udeležencem omogočajo pridobitev akreditacije tega obstoječega izobraževanja po vsej EU. Čeprav pogoje za sprejem običajno določijo same visokošolske ustanove in se lahko razlikujejo znotraj držav članic in med njimi, so bili sprejeti številni ukrepi, da se razseljenim osebam omogoči nadaljevanje visokošolskega izobraževanja. Na primer, v **Avstriji, na Hrvaškem, Češkem, v Estoniji, na Finskem in Malti** so šolnine ali pristojbine za mednarodne študente začasno ukinjene, da se omogoči enostaven dostop do terciarnega izobraževanja. Druge države

članice, na primer **Ciper**, **Italija** in **Litva**, študentom ponujajo finančna sredstva za nadaljevanje visokošolskega izobraževanja.

Države članice še naprej sprejemajo ukrepe za okrepitev učiteljskega poklica in obravnavanje vse večjega pomanjkanja učiteljev. Države članice se vse pogosteje srečujejo s pomanjkanjem učiteljev, predvsem zaradi staranja učiteljskega kadra in majhne privlačnosti poklica. Izzivi so na splošno večji pri nekaterih predmetih, kot so naravoslovje, tehnologija, inženirstvo in matematika ter IKT, in na oddaljenih ali prikrajšanih območjih. Tudi v državah, ki so na splošno uspešne, na primer v **Estoniji**, na **Danskem** ali **Švedskem**, pomanjkanje učiteljev srednjeročno ogroža kakovost izobraževanja. Da bi se povečala privlačnost poklica, so se plače v zadnjih letih v več državah znatno zvišale. **Estonska** vlada se je na primer septembra 2022 odločila, da bo leta 2023 dodatno zvišala plače učiteljev za 24 % (v čakanju na sprejetje proračuna). Države članice si prizadevajo tudi, da bi v začetno izobraževanje učiteljev privabile več kandidatov, podprle učitelje začetnike, izboljšale delovne pogoje in ponudile alternativne poti do tega poklica. **Litva** na primer ponuja štipendije študentom zadnjega letnika, ki podpišejo triletno pogodbo o zaposlitvi s šolo ali občino. Na **Nizozemskem** se lahko nekvalificirani učitelji prijavijo za program štipendij za učitelje, da pridobijo diplomu prve stopnje ali magisterij, **Španija** pa je julija 2021 sprejela zakonodajo, katere cilj je med drugim zmanjšati število pogodb o zaposlitvi za določen čas za učitelje v javnem sektorju. Nekatero države so sprejele celovitejše reforme, ki vključujejo spremembe programov začetnega in nadaljnega izobraževanja učiteljev. **Estonija** je na primer sprejela akcijski načrt za novo generacijo učiteljev, ki se osredotoča na kakovost upravljanja in organizacijsko kulturo v šolah začetno in nadaljnje usposabljanje za učitelje, karierni in razvojne možnosti podporo v celotnem kariernem ciklu in privlačnost učiteljskega poklica. Nedavna reforma v **Franciji** vse učitelje zavezuje k nenehnemu usposabljanju, januarja 2022 pa so se odprli novi centri za usposabljanje za učno osebje. **Ciper**, v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost, ter **Poljska** razvijata evalvacijske sisteme za učitelje in uvajata standarde kakovosti poučevanja. Podobno je **Grčija** nedavno uvedla evalvacijski okvir za učitelje in bo s podporo mehanizma za okrevanje in odpornost še naprej vlagala v krepitev njihovih kompetenc. V **Belgiji** (Flandrija) so lahko posamezniki, ki so prej opravljali drug poklic in vstopijo v učiteljski poklic, upravičeni do priznanja desetih let predhodnih delovnih izkušenj, kar je pomembno za določitev višine njihovega plačila.

Po motnjah, ki jih je povzročila pandemija, se nadaljujejo prizadevanja za posodobitev, namenjena izboljšanju osnovnih spretnosti in opremljanju mladih s kompetencami, potrebnimi v 21. stoletju, v skladu z načelom 1 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje). V **Belgiji**, na **Slovaškem**, **Češkem**, v **Španiji**, **Grčiji** in **Romuniji** se na primer izvajajo celovite reforme kurikulov, da bi se okrepilo pridobivanje ključnih kompetenc, pri čemer je pogosto poudarek na digitalnih spretnostih in STEM spretnostih (s področja naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike) ter kompetencah s področja okoljske trajnosti. Na **Slovaškem** bo reforma podprta z ustanovitvijo 40 regionalnih centrov, ki bodo šolam pomagali pri dejavnostih mentorstva, svetovanja in posvetovanja ter bodo podprti v okviru načrta za okrevanje in odpornost. V **Sloveniji**, na **Nizozemskem**, **Madžarskem** in v **Luksemburgu** se digitalne spretnosti krepijo v kurikilih na vseh ravneh izobraževanja. V **Bolgariji** je bila leta 2022 s podporo iz ESS vzpostavljena nova nacionalna platforma za e-učilnico, ki bo začela delovati v šolskem letu 2022/2023. Platforma bo učiteljem omogočila ustvarjanje digitalnih učnih vsebin, kot so učne ure, vaje ali testi, z uporabo različnih elektronskih virov. V **Romuniji** se uvajajo standardizirani testi za izboljšanje spremljanja izidov izobraževanja. V **Grčiji** je bil prvič organiziran program preverjanja znanja grščine in matematike na sistemski ravni za 12 000 učencev. Njegov cilj je oceniti izvajanje novih učnih načrtov in učne izide učencev na različnih ravneh. Poleg tega akcijski načrt za digitalno izobraževanje v **grški** strategiji za digitalno preobrazbo za

obdobje 2020–2025 vključuje revizijo kurikula, uvedbo potrdila za osnovne spretnosti na področju informacijske tehnologije, namenjenega 15-letnikom, ter zagotavljanje digitalnih izobraževalnih virov za primarno in sekundarno izobraževanje. Na **Portugalskem** je cilj šolske mreže „*Ciência Viva*“, ki jo podpira mehanizem za okrevanje in odpornost, okrepi eksperimentalno poučevanje naravoslovja ter kulturo naravoslovja v primarnem in sekundarnem izobraževanju.

Mehanizem za okrevanje in odpornost bo znatno spodbudil digitalno preobrazbo izobraževanja in usposabljanja. Države članice bodo izvedle pomembne reforme in naložbe v digitalno izobraževanje, pri čemer bo več kot 28 milijard evrov namenjenih digitalnemu izobraževanju in usposabljanju¹³⁷. Večina držav bo vlagala v digitalno infrastrukturo in povezljivost, pogosto s poudarkom na odpravi digitalne vrzeli. Te naložbe bodo spremljali ukrepi za razvoj digitalnih kompetenc učencev in učiteljev. **Nemčija** na primer v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost predvideva ustanovitev strokovnih centrov za digitalno izobraževanje, ki bodo temeljili na sistemu sodelovanja med ustanovami za izobraževanje in nadaljnje usposabljanje učiteljev, univerzami in raziskovalnimi inštituti. **Bolgarija** bo v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vlagala v laboratorije s področja STEM v šolah, vključno z visokotehnološkimi učilnicami, da bi spodbujala digitalno pismenost in izboljšala metode poučevanja predmetov s področja STEM. Ustanovljeni bodo en nacionalni in trije regionalni centri STEM, ki bodo organizirali usposabljanja za učitelje in pripravljali učno gradivo. **Grčija** s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost načrtuje naložbe v digitalno in laboratorijsko infrastrukturo širšega izobraževalnega sistema ter je že zagotovila digitalno opremo (vključno s prenosnimi in tabličnimi računalniki) več kot pol milijona učencem, dijakom in študentom v družinah z nizkimi dohodki ter več kot 150 000 učiteljem v šolah na primarni in sekundarni ravni. **Španija** namerava do konca leta 2024 podpreti digitalno preobrazbo poklicnega usposabljanja z vlaganjem v digitalno in zeleno usposabljanje učiteljev v poklicnem usposabljanju, preoblikovanjem učilnic v prostore uporabne tehnologije, oblikovanjem „podjetniških“ učilnic in vzpostavitvijo mreže 50 centrov odličnosti, ki bodo spodbujali raziskave in inovacije. Na podlagi novih ukrepov, sprejetih julija 2021 v okviru načrta za okrevanje in odpornost, bo Španija do leta 2025 zagotovila prenosne naprave vsaj 300 000 učencem iz ranljivih skupin v javnih ali javno subvencioniranih šolah. Poleg tega bo namestila, posodobila in vzdrževala interaktivne digitalne sisteme (IDS) v vsaj 240 000 učilnicah v javnih šolah, da bi omogočila kombinirano učenje, zagotovila pa bo tudi digitalno usposabljanje za 700 000 učiteljev. **Portugalska** je januarja 2022 podpisala pogodbe za nakup 600 000 novih prenosnih računalnikov, ki si jih učitelji in učenci lahko izposodijo in ki se financirajo v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost. **Irsko** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost uvesti širokopasovni internet v približno 1 100 šol na primarni ravni ter zagotoviti financiranje infrastrukture IKT, vključno z napravami in programsko opremo, za več kot 3 100 šol na primarni in poprimarni ravni.

Medtem ko je dostop do terciarnega izobraževanja, zlasti za ranljive mlade, še vedno izziv, se pozornost politike v nekaterih državah članicah preusmerja na visokošolsko izobraževanje, ki bo kos izzivom prihodnosti, ob upoštevanju dvojnega prehoda. Večina

¹³⁷ Znesek temelji na metodologiji označevanja stebrov za preglednico kazalnikov okrevanja in odpornosti. Ustreza ocenjenim stroškom ukrepov, dodeljenih „človeškemu kapitalu v digitalizaciji“ kot primarnemu ali sekundarnemu področju politike. Izračun temelji na 26 načrtih za okrevanje in odpornost, ki sta jih Komisija in Svet potrdila do novembra 2022 (vse države članice razen Madžarske). To so ocenjeni stroški; dejansko financiranje bo temeljilo na doseženih mejnikih in ciljih. Komisija je ocene stroškov ocenila, ko so bili prvotni načrti predloženi in potrjeni. Državam članicam ni treba predložiti potrdil o porabi in Komisija ne bo preverjala dejanskih stroškov ukrepov, podprtih v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost.

držav članic se osredotoča na kakovost akademske ponudbe, obravnavanje neskladja v spretnostih in dostop diplomantov do trga dela ter na mednarodno konkurenčnost visokošolskih ustanov. Nekatere države izvajajo tudi pomembne reforme upravljanja, vključno s krepitvijo financiranja na podlagi uspešnosti. Na **Cipru** je bila ustanovljena nacionalna delovna skupina za izkoriščanje novih priložnosti pobude Evropske univerze, ki krepi sodelovanje med visokošolskimi ustanovami v Evropi. V **Bolgariji** je sveženj ukrepov namenjen zvišanju zahtev za akademsko osebje, izboljšanju sistema akreditacije, spremembi potrditvenega postopka za akademsko osebje ter uvedbi ukrepov proti plagiatorstvu. Za zadovoljitev potreb po spretnostih v hitro rastočih sektorjih bodo v nekaterih državah članicah, na primer na **Češkem**, **Švedskem** in **Finskem**, v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost uvedeni novi študijski programi in mesta. Na **Finskem** visokošolske ustanove v letu 2022 povečujejo vpis za programe prve stopnje z najmanj 600 študijskimi mesti. V **Italiji** se načrtuje vzpostavitev treh vozlišč za digitalno izobraževanje, namenjenih digitalni preobrazbi visokošolskega izobraževanja. Na **Slovaškem** bodo uvedene pogodbe o izvajanju med šolami in vlado za podporo profiliranju in diverzifikaciji univerz na podlagi njihovih posebnih prednosti in potenciala za razvoj. Le peščica držav ima ciljno usmerjene strategije za večjo vključujočnost in dostopnost visokošolskega izobraževanja. Na **Irskem** se z okvirom „Funding the Future“ (Financiranje prihodnosti) povečuje financiranje podpore študentom ter določajo možnosti za trajnostno financiranje visokošolskega izobraževanja in načrte za izboljšanje kakovosti visokošolskega izobraževanja. Okvir obravnava vrzeli v spretnostih ter spodbuja udeležbo nezadostno zastopanih skupin, postopno znižuje šolnine in povečuje štipendije, hkrati pa postopno ukinja študentska posojila. Podobno **Španija** in **Italija** povečujeta število štipendij in naložb v študentske nastanitve.

Več držav članic je uvedlo obsežne reforme sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Na **Portugalskem** so vlada in socialni partnerji v skladu z reformo, vključeno v nacionalni načrt za okrevanje in odpornost, julija 2021 sklenili tristranski sporazum o poklicnem usposabljanju in kvalifikacijah. Cilj sporazuma je ustvariti bolj odziven in prožen sistem upravljanja s poudarkom na digitalnem učenju ter razvoju posekundarnih in vmesnih ravni poklicnega izobraževanja in usposabljanja. **Španija** je marca 2022 v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela zakon, s katerim sta bila dva že obstoječa sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja (eden povezan z izobraževanjem, drugi pa s trgom dela) vključena v enoten okvir, namenjen uvedbi vidika vseživljenjskega učenja. Zakonu je sledil sporazum, ki zajema inovacije, internacionalizacijo v poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter digitalni in zeleni prehod. V **Bolgariji** bo posodobitev seznamov poklicev in standardov za poklicno izobraževanje in usposabljanje pilotno potekala v okviru strateške operacije ESS+, sprejete leta 2022. V okviru načrta za okrevanje in odpornost so predvidene nove spremembe regulativnega okvira za poklicno izobraževanje in usposabljanje, s čimer se uvajajo spremembe seznama poklicev za poklicno izobraževanje in usposabljanje ter njihovih programov v skladu s potrebami trga dela. Poleg tega bo v okviru načrta za okrevanje in odpornost obnovljenih 24 centrov odličnosti za poklicno izobraževanje in usposabljanje, ESS+ pa bo zagotavljal podporo za njihove dejavnosti. V **Latviji** so bile marca 2022 uvedene spremembe zakona o strokovnem izobraževanju, s katerimi so se razširile možnosti za pridobitev kvalifikacij zunaj določene šole, npr. prek mobilnosti, v drugih izobraževalnih ustanovah ali delovnih okoljih, ter za neformalno učenje, uvedel pa se je tudi modularni pristop. Reforma tudi pojasnjuje pogoje vajeništva in učenja na delu, uvaja nezgodno zavarovanje za dijake, izboljšuje spremljanje diplomantov in nekatere šole za poklicno izobraževanje in usposabljanje uvršča med centre odličnosti. Leta 2022 je bila oziroma bo v **Litvi** uvedena vrsta reform, povezanih s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem, ki bodo zajemale vajeništva, ocene kompetenc, konsolidacijo mreže za poklicno izobraževanje

in usposabljanje in centre poklicne odličnosti, v skladu z zavezami iz nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost.

Države članice so v skladu z načelom 1 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje) razširile možnosti za dostop diplomantov poklicnega izobraževanja in usposabljanja na sekundarni ravni do posekundarnega in terciarnega izobraževanja. Madžarska je na primer s študijskim letom 2021/2021 spremenila sistem točkovanja za sprejem v visokošolsko izobraževanje, da bi se upošteval tudi izračun točk za sprejem na podlagi rezultatov iz poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Na Švedskem so bile zahteve za nacionalne poklicne programe v višjem sekundarnem izobraževanju spremenjene, da bi dijaki lahko dosegli osnovno upravičenost do visokošolskega izobraževanja, na primer v zvezi z zahtevami glede švedskega in angleškega jezika. Italija povečuje število ustanov za terciarno strokovno usposabljanje z vzpostavljanjem mrež, ki jih sestavljajo podjetja, univerze in raziskovalna središča, lokalni organi ter sistemi izobraževanja/usposabljanja. Portugalska je s spremembo ureditve „programov tehnološke specializacije“ okrepila vlogo takih programov kot posekundarnega neterciarnega usposabljanja po dualnem certifikacijskem sistemu, ki zagotavlja kvalifikacije na podlagi specializiranega tehničnega usposabljanja. Romunija v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost razvija polno strokovno pot za višješolsko tehnično izobraževanje z zagotavljanjem celovite izobraževalne poti za dijake, vpisane v dualno sekundarno izobraževanje, tako da bodo lahko prešli v programe terciarnega izobraževanja. Cilj te reforme, ki jo spremlja več naložb, podprtih z načrtom za okrevanje in odpornost, je povečati kakovost in privlačnost dualnega izobraževanja ter njegovo ustreznost za potrebe trga dela, pri čemer naj bi se število dijakov na tej poti do leta 2026 povečalo s 17 % na 40 %.

Spretnosti za zeleni in digitalni prehod imajo v več državah članicah pomembno vlogo pri širših strategijah spretnosti ali ukrepih za zaposlovanje. Španija namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost ter ob dopolnjevanju s prihodnjim Evropskim socialnim skladom plus (ESS+) financirati preusposabljanje delavcev, pri katerih obstaja tveganje, da postanejo presežni, da bi pridobili nove spretnosti za digitalno, zeleno in produktivno preobrazbo. Poleg tega bo izvedena anketa, da se ugotovijo potrebe po spretnostih v vsaj 23 proizvodnih sektorjih. V okviru litovskega načrta za okrevanje in odpornost se je začel izvajati pilotni program za povečanje obsega in raznolikosti ukrepov za zaposlovanje. Njegov cilj je prispevati k ciljem digitalne in zelene preobrazbe ter spodbujati krožno gospodarstvo. Grčija je s posebnim poudarkom na digitalnih in zelenih spretnostih reformirala nacionalni sistem vseživljenjskega učenja, od konca leta 2022 pa bo približno pol milijona ljudem nudila posebne programe usposabljanja za izboljšanje njihovih digitalnih in zelenih spretnosti. Na Cipru nacionalna strategija vseživljenjskega učenja za obdobje 2021–2027 vključuje poseben steber o zelenem prehodu in trajnostnosti. Da bi zadovoljile nenehno spreminjajoče se povpraševanje po spretnostih, nekatere države članice merijo in napovedujejo potrebe po spretnostih, ki se upoštevajo pri oblikovanju politik. Estonija in Irska na primer ugotavljata prihodnje pomanjkanje spretnosti s participativnim procesom, ki običajno vključuje predstavnike javnih organov, javnih služb za zaposlovanje, delodajalcev, socialnih partnerjev in univerz ter različne strokovnjake.

V luči digitalne preobrazbe si številne države članice prizadevajo za vključujoče strategije za izboljšanje digitalnih spretnosti odraslega prebivalstva. Ukrepi politike se najpogosteje osredotočajo na zagotavljanje neposrednega usposabljanja in izpopolnjevanja za digitalne spretnosti. Španija si na primer v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost prizadeva izboljšati raven digitalnih spretnosti prebivalstva. Eden od ukrepov predvideva mrežo podpornih centrov za usposabljanje na področju osnovnih in naprednih digitalnih spretnosti, ki vključuje ukrepe za opolnomočenje starejših ali zagotavljanje usposabljanja za

ranljive otroke in različne kampanje ozaveščanja. Predvideva tudi dejavnosti za povečanje digitalnih sposobnosti splošne populacije s sodelovanjem z zasebnim sektorjem, kot je brezplačna platforma za usposabljanje „Digitalizate Plus“, ter razvoj digitalnih virov za razširjanje in poučevanje španskega jezika do konca leta 2025. Nekatere države članice, na primer **Češka** in **Estonija**, izvajajo obsežne naložbe v programe neposrednega digitalnega izpopolnjevanja, namenjene splošni populaciji. Med njimi so tudi programi usposabljanja na področju digitalnih spretnosti, namenjeni posebnim ciljnim skupinam, kot so iskalci zaposlitve, ključni strokovnjaki in delodajalci, zlasti MSP. V **Belgiji** je valonska vlada septembra 2021 sprejela nov osnutek odloka o krepitvi osnovnih digitalnih spretnosti. Ta odlok predvideva povečanje števila ur usposabljanja, standardizirano pedagogiko, usklajevanje s službami za zaposlovanje ter stabilnejše in okrepljeno financiranje struktur, ki zagotavljajo to usposabljanje. V **Luksemburgu** je bil oktobra 2021 sprejet nacionalni akcijski načrt za digitalno vključevanje, ki vsebuje pomemben oddelek o digitalnih spretnostih. Načrt ponuja digitalno pismenost v formalnem in neformalnem izobraževanju za vse ravni in vse starostne skupine z namenskimi pobudami, ki državljanom omogočajo, da pridobijo digitalno avtonomijo. **Poljska** je za razvoj digitalnega izobraževanja in spodbujanje digitalnih kompetenc državljanov in zaposlenih v različnih sektorjih v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost pripravila načrt razvoja digitalnih kompetenc za obdobje 2023–2030. **Malta** pripravlja „popis digitalnih spretnosti“ svoje delovne sile, katerega rezultati bi morali biti na voljo do konca leta 2022. Na **Finskem** je bilo v okviru obsežne reforme na področju nenehnega učenja, vključene v načrt za okrevanje in odpornost, spomladi 2022 objavljeno prvo povabilo k oddaji prijave za zagotavljanje usposabljanja za okrepitev digitalnih in/ali zelenih spretnosti. **Bolgarija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost vlaga v vzpostavitev platforme za učenje odraslih, namenjene usposabljanju 500 000 oseb v digitalnih spretnostih. **Romunija** v okviru naložbe iz načrta za okrevanje in odpornost načrtuje preoblikovanje več knjižnic v vozlišča digitalnih spretnosti, v katerih bo 100 000 oseb iz prikrajsanih skupnosti deležnih usposabljanja v osnovnih digitalnih spretnostih. **Irska** strategija za bralno, računsko in digitalno pismenost odraslih zagotavlja brezplačno podporo odraslim pri pridobivanju osnovnih digitalnih spretnosti, potrebnih za udejstvovanje v družbi. **Ciper** je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejel nacionalni akcijski načrt za e-spretnosti, ki krepí digitalne spretnosti v družbi.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje ima lahko ključno vlogo pri spodbujanju digitalnih spretnosti. Španija vlaga v digitalno preobrazbo poklicnega izobraževanja in usposabljanja v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost, ki vsebuje ključne ukrepe za digitalno in zeleno usposabljanje učiteljev poklicnega usposabljanja ter preoblikovanje učilnic v uporabne prostore s poustvarjanjem tehnoloških delovnih okolij. V **Litvi** zakonodaja o programu vajeništva, povezana z načrtom za okrevanje in odpornost, vsebuje poseben cilj v zvezi z digitalno preobrazbo, v katerem je navedeno, da se vsaj 40 % vajeništev osredotoča na digitalne spretnosti. **Portugalska** za zadovoljitev vse večje potrebe po digitalnih spretnostih pregleduje vsebine poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključene v nacionalni katalog kvalifikacij na tem področju. To vključuje zlasti module usposabljanja, povezane s tehnologijami in orodji, za razvoj spretnosti, ki so večinoma potrebne v poklicnem okviru na podlagi diagnoze predvidevanja potreb po spretnostih.

V okviru evropskega zelenega dogovora in potrebe po pospešenem prehodu na čisto energijo zaradi ruske vojne agresije proti Ukrajini države članice izvajajo različne ukrepe za spodbujanje in razvoj spretnosti za zeleni prehod. V **Estoniji** na primer načrt za okrevanje in odpornost vključuje naložbe v zelene spretnosti, namenjene izpopolnjevanju in preusposabljanju, da se pripravi delovna sila s širšim znanjem in spretnostmi na področju zelenega gospodarstva. Ukrep spodbuja uvajanje zelenih tehnologij s prenosom znanja, posodobitvijo vsebine in organizacijo programov usposabljanja za strokovno usposobljenost

v visokošolskem izobraževanju ter poklicnem izobraževanju in usposabljanju, pa tudi zagotavljanje izpopolnjevanja in preusposabljanja. Novi poklicni standardi bodo posodobljeni in po potrebi razviti, pri čemer bodo določeni učni izidi zelenih spretnosti ter izbrana posebna področja in spretnosti z največjim vplivom na zeleni prehod. Poleg tega območni načrt za pravični prehod za estonsko regijo Ida-Viru, ki je odvisna od naftnega skrilavca, vključuje ukrepe, ki se osredotočajo na izpopolnjevanje in preusposabljanje delavcev in iskalcev zaposlitve ter na pomoč pri iskanju zaposlitve in aktivno vključevanje iskalcev zaposlitve. Na **Švedskem** je vlada predlagala, da se v letu 2022 100 milijonov SEK nameni za izboljšanje spretnosti na področju podnebja (*kompetenslyft för klimatet*). Švedska agencija za inovacije Vinnova trenutno pripravlja predlog o tem, kako bi bilo treba oblikovati ta ukrep, npr. katere programe je treba šteti za upravičene, kako naj se sredstva razdeljujejo in kateri organ bo odgovoren za upravljanje. Na **Danskem** je bil aprila 2022 sprejet sveženj v vrednosti 100 milijonov DKK za zeleno usposabljanje in izpopolnjevanje. Sredstva se bodo med drugim uporabila za naložbe v razvoj opreme in spretnosti za izvajalce usposabljanja, zlasti na področjih kmetijstva, prehrane, tehnologije, gradbeništva in prometa. Na splošno lahko vsi izvajalci usposabljanja za podjetja in trg dela zaprosijo za sredstva za razvoj in preskušanje izobraževalnih poti na področju prilagajanja podnebnim spremembam in zelenega prehoda v obdobju 2022–2025.

Zagotavljanje usposabljanja je pomembno področje politike za zadovoljevanje potreb po spretnostih v okviru zelenega prehoda. V nekaterih državah članicah, na primer na **Irskem** in v **Španiji**, so na voljo posebni programi usposabljanja za strokovnjake za sektorje in poklice, v katerih je povpraševanje po zelenih delovnih mestih veliko. **Malta** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost uvesti program usposabljanja in certificiranja v stavbni in gradbeni industriji s poudarkom na prenovi. V **Avstriji** pobuda *klimaaktiv* za varstvo podnebja zveznega ministrstva za podnebne ukrepe, okolje, energijo, mobilnost, inovacije in tehnologijo uvaja inovativne vsebine v obstoječe izobraževalne programe in trenutno ponuja kvalifikacije strokovnjakom s področij gradbeništva in prenove, energetske in gradbene tehnologije, zelene informacijske tehnologije, varčevanja z energijo, gospodarjenja z energijo, energetskega svetovanja in mobilnosti. Obstajajo tudi pobude za spodbujanje brezposelnih k uporabi zelenih spretnosti. Na **Danskem** imajo nekvalificirani delavci in delavci z zastarelimi spretnostmi pravico do višjih nadomestil za brezposelnost (110 % osnovnega nadomestila), če začnejo poklicno izobraževanje v poklicu, v katerem obstaja pomanjkanje delovne sile, vključno z usposabljanjem za zelena delovna mesta.

Države članice za povečanje udeležbe v učenju odraslih, zlasti nizko usposobljenih delavcev, uvajajo ukrepe za učinkovitejše ozaveščanje v skladu z načeloma 1 in 4 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje oziroma aktivna podpora zaposlovanju). V **Belgiji** je na primer flamska skupnost začela izvajati strategijo, ki se delno financira iz mehanizma za okrevanje in odpornost ter temelji na osredotočanju na posamezne segmente odraslega prebivalstva, pri čemer je usklajena z razvojem sheme individualnih učnih računov ter ukrepi za podporo izvajalcem učenja odraslih in krepitev partnerstev na področju vseživljenjskega učenja. To dopolnjuje individualno pravico do 5 dni usposabljanja na zaposlenega na leto (v ekvivalentu polnega delovnega časa), ki se uvaja leta 2024 na zvezni ravni v okviru načrta za okrevanje in odpornost. V **Grčiji** so individualni učni računi v središču obsežne reforme zagotavljanja učenja odraslih, ki je bila sprejeta v okviru načrta za okrevanje in odpornost ter je namenjena boljšemu odzivanju na potrebe trga dela z okrepljenim mehanizmom za predvidevanje potreb po spretnostih. Uvedba individualnih učnih računov, podprta v okviru ESS+, je navedena v celoviti strategiji **Cipra** za vseživljenjsko učenje za obdobje 2021–2027. Cilj strategije je med drugim zagotoviti dostopnost in ustreznost vseživljenjskega učenja za vse odrasle. V **Litvi** se v okviru načrta za okrevanje in odpornost razvija nov informacijski sistem, ki temelji na modelu individualnih

učnih računov, za odrasle, ki želijo nadaljevati učenje, hkrati pa omogoča dostop do povezanih storitev, kot sta poklicno svetovalno delo ter priznavanje spretnosti in kompetenc. **Hrvaška** je za izboljšanje usklajenosti programov učenja odraslih in potreb trga dela uskladila programe učenja odraslih s hrvaškim ogrodjem kvalifikacij (CROQF) ter izboljšala priznavanje priložnostnega in neformalnega učenja. Na **Danskem** je cilj pobude za kroženje na delovnih mestih omogočiti delavcem, da se učijo in izkoristijo nenehno učenje, in sicer z zagotavljanjem shem nadomeščanja za tiste s časovnimi omejitvami. **Madžarska** je septembra 2021 uvedla program (v vrednosti 175 milijonov EUR) za izpopolnjevanje 70 tisoč zaposlenih do leta 2025 s spodbudami za vključevanje prikrajšanih skupin, kot so nizko usposobljeni delavci, mladi, zaposleni nad 50 let starosti ali invalidi.

Države članice si prizadevajo zagotoviti kakovost, priznavanje in razumevanje mikrodokazil, ki se vse pogosteje uporabljajo v sistemih izobraževanja, usposabljanja in trga dela v skladu z načeloma 1 in 4 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje oziroma aktivna podpora zaposlovanju). Nekatere države članice institucionalizirajo uporabo in priznavanje mikrodokazil kot instrumenta, ki ima v okviru dvojnega prehoda velik potencial za zagotavljanje hitrega in ciljno usmerjenega izpopolnjevanja in preusposabljanja delavcev, učečih se in iskalcev zaposlitve. Na **Irskem** so potrdila o mikrodokazilih vključena v irsko nacionalno ogrodje kvalifikacij od njegove vzpostavitve leta 2003. Leta 2022 jih izdajajo različni ponudniki, vključno z visokošolskimi ustanovami, ponudniki poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter ponudniki neformalnega izobraževanja. Udeleženci na trgu dela jih vse bolj cenijo, saj zagotavljajo ciljno usmerjene, prožne in preverljive možnosti za izpopolnjevanje. Na **Nizozemskem** se lahko mikrodokazila (*edubadges*) izdajajo na spletu, njihovi prejemniki pa jih lahko shranijo in delijo z delodajalci ali ponudniki izobraževanja, da bi bilo učenje odraslih prožnejše in dostopnejše. Na **Hrvaškem** so mikrodokazila leta 2021 po sprejetju novega zakona o izobraževanju odraslih v skladu z nacionalnim načrtom za okrevanje in odpornost postala del formalnega izobraževanja odraslih. Hrvaško nacionalno ogrodje kvalifikacij bo vključevalo enote učnih izidov, povezane s kratkimi tečaji usposabljanja, s katerimi je mogoče pridobiti delne ali polne kvalifikacije. V **Španiji** so bila mikrodokazila z novim zakonom o poklicnem izobraževanju in usposabljanju (sistemski zakon št. 3/2022) nedavno vključena v formalno poklicno izobraževanje in usposabljanje, pri čemer se lahko posamezna potrdila zbirajo in združujejo za pridobitev formalnega certifikata poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Podobno v **Latviji** novi zakon o poklicnem izobraževanju in usposabljanju iz marca 2022 omogoča, da se mikrodokazila zbirajo za pridobitev polne izobrazbe ali pa se uporabljajo kot samostojne kvalifikacije. **Estonija** želi z revizijo (v teku) zakona o izobraževanju odraslih zakonsko urediti vsebino, zagotavljanje, kakovost in trajanje učnih izkušenj, na podlagi katerih se pridobijo mikrodokazila. V nekaterih drugih državah članicah, na primer na **Poljskem**, v **Sloveniji** in na **Finskem**, potekajo posvetovanja in razprave o pravnih pobudah v zvezi z mikrodokazili. Na Poljskem bo izvajanje mikrodokazil podpiral ESS+.

Okrepljeno jamstvo za mlade je še naprej temelj politike za spodbujanje strukturnih reform in ukrepov, ki podpirajo zaposljivost mladih. V okviru okrepljenega jamstva za mlade, v skladu z načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju) in v okviru ukrepov, podprtih s sredstvi EU (ESS+, mehanizem za okrevanje in odpornost), so nekatere države članice začele izvajati nove pobude za izvajanje okrepljenega jamstva za mlade. **Portugalska** je konec leta 2021 sprejela „okrepljen nacionalni načrt za izvajanje jamstva za mlade“, **Španija** pa je junija 2021 uvedla „načrt jamstva za mlade plus za obdobje 2021–2027“ v skladu s „strategijo za mlade do leta 2030“. **Litva**, **Švedska** in **Estonija** (slednja v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost) so nedavno sprejele nove načrte za izvajanje jamstva za mlade. Druge države članice, na primer **Hrvaška** in **Grčija**, posodablja svoje

načrte za izvajanje jamstva za mlade, **Bolgarija** pa pripravlja nacionalni okvirni sporazum za izvajanje jamstva za mlade.

Precej držav članic, ki prejemajo tudi sredstva iz mehanizma za okrevanje in odpornost, izvaja reforme in nove programe, vključno s spodbudami za zaposlovanje in spremljajočimi shemami, namenjenimi mladim. Njihov cilj je izboljšati zaposljivost v skladu z načeloma 1 in 3 stebra (izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje oziroma enake možnosti). V **Estoniji** načrt za okrevanje in odpornost zajema več ukrepov za podporo mladim, kot je reforma na področju spretnosti v podporo digitalnemu prehodu, vključno z novimi poklicnimi možnostmi za zaposlene in brezposelne z izpopolnjevanjem in preusposabljanjem na področju IKT. Cilj drugega ukrepa, imenovanega „Moja prva zaposlitev“, je zmanjšati brezposelnost mladih s spodbujanjem zaposlovanja mladih z malo delovnimi izkušnjami s kombinacijo subvencij za plače in možnosti za usposabljanje. V **Grčiji program** „Proto Ensimo“ (Prvi žig) mladim olajšuje prvi vstop na trg dela in ustvarja nova delovna mesta v zasebnem sektorju, saj mladim zaposlenim in delodajalcem zagotavlja subvencije v višini 600 EUR (oziroma 300 EUR za zaposlitev s krajšim delovnim časom). **Španija** je v svoj načrt za okrevanje in odpornost, ki ga sestavljajo trije programi, vključila „naložbe na področju brezposelnosti mladih“. Cilj programa „Tandem“ je doseči strokovno usposobljenost z usposabljanjem v povezavi z zaposlovanjem, pri čemer se vsaj 25 % programa osredotoča na spretnosti, povezane s podnebjem, 25 % pa na digitalne spretnosti. Drugi je program „Prva izkušnja“, ki omogoča prve delovne izkušnje, pri čemer je vsaj 20 % programa namenjenih spretnostim, povezanim s podnebjem, 20 % pa digitalnim spretnostim; nazadnje je tu še program „Investigo“, ki zagotavlja delo, povezano z razvojem raziskovalnega projekta. Na **Cipru** se v okviru načrta za okrevanje in odpornost načrtuje vzpostavitev mobilnih enot javnih služb za zaposlovanje za izboljšanje ozaveščanja mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo. Poleg tega ciprski načrt za okrevanje in odpornost zajema tudi shemo, ki zagotavlja subvencije delodajalcem v zasebnem sektorju kot spodbudo za zaposlovanje mladih brezposelnih in mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo (v starostni skupini 15–29 let), ter zagotavlja dvomesečno usposabljanje. Ciper namerava do leta 2023 obravnavati tudi neskladja v spretnostih med izobraževanjem in trgom dela z razširitvijo pilotnega mehanizma za spremljanje diplomantov na vse visokošolske ustanove. Poleg tega namerava v okviru financiranja iz ESS+ izvajati pobudo „Aim-Learn-Master-Achieve“ (ALMA), ki je namenjena mladim, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, zlasti prikrajšanim mladim. Pobuda ALMA se bo spodbujala s sodelovanjem/partnerstvom med javnimi službami za zaposlovanje, delodajalci/podjetji in drugimi potencialnimi partnerskimi organizacijami. **Slovaška** namerava posodobiti program podiplomske prakse, katerega cilj je povečati zaposljivost prikrajšanih iskalcev zaposlitve (npr. mladih, ki niso zaposleni, se ne izobražujejo ali usposabljujejo, in mladih, ki zgodaj opustijo šolanje), in sicer s pridobivanjem in krepitevijo delovnih spretnosti s pridobivanjem praktičnih izkušenj v podjetju.

Nekatere države članice so v skladu z načeloma 3 in 4 stebra (enake možnosti oziroma aktivna podpora zaposlovanju) začele izvajati pobude za izboljšanje vključevanja starejših delavcev na trge dela in njihove zaposljivosti, kar bo pripomoglo tudi k reševanju izziva demografskih sprememb. **Luksemburg** je med pandemijo začasno omilil pravila, ki omejujejo plačano zaposlitev za osebe, ki so se predčasno upokojile, da bi se zadovoljila potreba po osebju v različnih sektorjih, zlasti v zdravstvenem.

Države članice v skladu z načeloma 2 in 9 stebra (enakost spolov oziroma usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja) vse pogosteje sprejemajo ukrepe za odobritev trajnega dopusta iz družinskih razlogov in posebnega dopusta za osebe s skrbstvenimi obveznostmi, da bi podprle večjo udeležbo žensk na trgu dela. V **Belgiji** se je s

1. septembrom 2021 najdaljše trajanje dopusta za neformalno oskrbo osebe s potrebami po oskrbi podaljšalo na tri mesece v primeru polnega delovnega časa oziroma šest mesecev v primeru 1/5 ali polovičnega skrajšanja polnega delovnega časa. Na **Danskem** so avgusta 2022 začeli veljati novi ukrepi, po katerih se bo nadomestilo po porodu enakomerno porazdelilo med staršema in bo ustrezalo 24-tedenskemu nadomestilu za materinski/očetovski dopust po porodu. Del dopusta se lahko prenese z enega starša na drugega. Vlada **Irske** je avgusta 2022 odobrila splošno shemo načrtovanega zakona o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja in različnih določbah, katerega cilj je uvesti pravico do petih dni letnega dopusta za zdravstveno oskrbo, povezano s hudo boleznijo, in podaljšanje sedanje pravice do odmorov za dojenje v skladu z zakoni o varstvu materinstva s šestih mesecev na dve leti. Poleg tega je bil oktobra 2021 posodobljen irski zakon o starševskem dopustu iz leta 2019, s čimer se je plačani starševski dopust podaljšal s petih na sedem tednov, uporablja pa se lahko prilagodljivo do otrokovega drugega leta. V **Italiji** je cilj reforme iz junija 2022 spodbujanje usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja delavcev s skrbstvenimi nalogami v vlogi staršev in/ali oskrbovalcev, da bi se dosegla enakopravnejša delitev skrbstvenih obveznosti med moškimi in ženskami ter spodbujala enakost spolov na delovnem mestu in v družini. Leta 2022 sta se s posodobitvijo zakonodaje uvedla obvezni in neobvezni očetovski dopust, ki trajata deset dni oziroma en dan (če je bil prenesen z matere). Poleg tega je namen zakona, sprejetega aprila 2022, podpirati družine z otroki ter spodbujati usklajevanje poklicnega in družinskega življenja z določitvijo mesečnega univerzalnega dodatka za vse vzdrževane otroke, reformo različnih vrst dopustov iz družinskih razlogov, uvedbo spodbud za ženske s skrbstvenimi obveznostmi, da vstopijo na trg dela, in razvojem politik, ki družinam pomagajo kriti stroške za izobraževanje in šolanje. **Ciper** je novembra 2021 uvedel reformo, s katero se je materinski dopust podaljšal z 18 na 22 tednov v primeru drugega otroka, posvojenega drugega otroka ali drugega otroka po nadomestni materi, v primeru tretjega otroka pa na 26 tednov. Očetovski dopust traja dva tedna in ga je treba izkoristiti v 16 tednih od rojstva ali posvojitve otroka. Ciper namerava do konca leta 2022 uvesti tudi pravico do plačanega starševskega dopusta, pravico do prilagodljivega koriščenja starševskega dopusta in pravico do oskrbovalskega dopusta. **Litva** je leta 2022 sprejela ukrepe za uvedbo dodatnih dni dopusta za starše, pri čemer se upoštevata število otrok in status invalidnosti otrok (glej oddelek 2.3.2). Na **Finskem** bo od 4. septembra 2022 v okviru reforme dopusta iz družinskih razlogov, katere cilj je povečati enakost med delovnim življenjem staršev, in ob upoštevanju različnih oblik družin za oba starša veljala kvota 160 dni plačanega starševskega dopusta. Od tega se lahko največ 63 dni plačanega starševskega dopusta prenese na drugega starša ali skrbnika, zakonca ali zakonca drugega starša. Preostanek nosečnosti je zavarovan s 40-dnevnim obdobjem izplačevanja dnevnega nadomestila za nosečnost. Dopust se lahko koristi v več obdobjih, dokler otrok ne dopolni dveh let. **Nizozemska** je 2. avgusta 2022 uvedla pravico do devettedenskega plačanega starševskega dopusta v višini 70 % dnevnega plačila. **Francija** je novembra 2021 povečala število dni dopusta (310 dni, ki jih je treba izkoristiti v treh letih, z možnostjo enkratnega podaljšanja) in finančno podporo, do katere so starši upravičeni v primeru hude bolezni otroka. Poleg tega so starši upravičeni do dveh dni dopusta, če je pri otroku ugotovljena kronična bolezen. Na **Malti** so bile leta 2022 storitve brezplačnega otroškega varstva razširjene na zaposlene, ki delajo zvečer, ob koncu tedna ali v izmenah. Poleg tega novi zakon iz julija 2022 uvaja in podaljšuje 10-dnevni plačani očetovski dopust ob rojstvu ali posvojitvi za očete in druge starše. Prav tako ima vsak starš otroka, mlajšega od osem let, pravico do štirimesečnega plačanega starševskega dopusta, pravico do petih delovnih dni neplačanega oskrbovalskega dopusta na leto ter pravico do prožnih ureditev dela za delavce z otroki, mlajšimi od osem let, in oskrbovalce. V **Bolgariji** ima od avgusta 2022 oče ali moški zakoniti skrbnik pravico do dvomesečnega plačanega oskrbovalskega dopusta (710 BGN, tj. približno 363 EUR) za otroke do osmega leta starosti, če ne uporablja podobnih shem.

Države članice uvajajo ukrepe za deljeno in prožno ureditev dela za družine in osebe s skrbstvenimi obveznostmi v skladu z načeloma 2 in 9 stebra (enakost spolov oziroma usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja). **Češka** je januarja 2021 uvedla spremembo zakona, ki zaposlenim s krajšim delovnim časom omogoča, da si delijo eno delovno mesto. Ta ukrep je namenjen razširitvi prožnih ureditev dela in se sofinancira iz ESS s finančnimi spodbudami, ki pokrivajo del plače, podporo koordinatorjem družinske politike v regijah ter metodološkimi priročniki, analizo politik in dobrimi praksami. Na **Irskem** je namen načrtovanega predloga zakona o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja ter različnih določbah uvesti pravico oskrbovalcev, da zahtevajo prožne ureditve dela, vključno z zgoščenim ali skrajšanim delovnim časom. **Ciper** namerava do konca leta 2022 zaposlenim staršem z otroki do osmega leta starosti in oskrbovalcem zagotoviti pravico do prožne ureditve dela. Leta 2022 so bili v **Litvi** sprejeti ukrepi za uvedbo možnosti dela, krajšega od polnega delovnega časa, ter za ureditev dela na daljavo in prožnega delovnega časa za nosečnice, doječe matere ali starše samohranilce z otroki do 14. leta starosti (ali do 18. leta v primeru otrok z invalidnostmi), ter za starše z otroki do osmih let starosti.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za spodbujanje aktivacije, podporo zaposlovanju žensk in odpravo plačilne vrzeli med spoloma v skladu z načeloma 2 in 4 stebra (enakost spolov oziroma aktivna podpora zaposlovanju). Na **Irskem** je bil julija 2021 posodobljen zakon o obveščanju o plačilnih vrzelih med spoloma, ki bo od organizacij zahteval, da poročajo o razlikah v plačilu med ženskami in moškimi zaposlenimi, vključno z bonusi. Zahteva bo sprva veljala za organizacije z 250 ali več zaposlenimi, sčasoma pa se bo razširila na organizacije s 50 ali več zaposlenimi. Zakon od delodajalcev zahteva tudi, da navedejo razloge za razlike in ukrepe za njihovo odpravo, ki jih je treba predlagati, vendar niso obvezni. V **Italiji** zakon o proračunu iz leta 2022 predvideva povečanje izdatkov za sklad, ki podpira plačilno enakost spolov, za 50 milijonov EUR na leto z začetkom leta 2023. Sredstva so namenjena ukrepom za podpiranje in priznavanje družbene vrednosti plačne enakosti spolov in enakih možnosti na delovnem mestu za gospodarski razvoj. Poleg tega je cilj sprejetega nacionalnega strateškega načrta opredeliti dobre prakse za boj proti spolnim stereotipom, odpraviti vrzel stopnje delovne aktivnosti med spoloma, doseči enako zastopanost v različnih gospodarskih sektorjih, odpraviti plačilno vrzel in razlike v pokojninah ter doseči uravnoteženo zastopanost spolov pri odločanju. Italijanski načrt za okrevanje in odpornost prav tako predvideva naložbe, ki bodo spodbujale žensko podjetništvo in podpirale izvajanje inovativnih poslovnih projektov za podjetja, ki jih ustanovijo in vodijo ženske ali pretežno ženske, ter naložbe v sistem certificiranja za podjetja, ki pri svojih praksah podpirajo enakost spolov. V **Franciji** so bili z zakonom iz decembra 2021 uvedeni številni ukrepi za spodbujanje ekonomske in poklicne enakosti med ženskami in moškimi. Od 1. marca 2022 morajo delodajalci z najmanj 1 000 zaposlenimi vsako leto objaviti vse razlike v zastopanosti žensk in moških med vodstvenimi delavci in člani vodstvenih organov. Te informacije bodo od 1. marca 2023 objavljene na spletnem mestu ministrstva za delo. Zakon vključuje tudi oblikovanje 30-odstotne kvote na vodstvenih položajih podjetij od 1. marca 2026 z dodatnimi povečanji v naslednjih letih (40 % od 1. marca 2029). **Grčija** je oktobra 2021 sprejela okvir za zagotavljanje storitev otroškega varstva za otroke, stare od dveh mesecev do dveh let in pol, ter za izvajanje projekta „Sosedsko varuštvo“, ki podpira dostop žensk do trga dela ter spodbuja usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja. Pred začetkom izvajanja na nacionalni ravni se bo v 33 občinah izvajala pilotna faza.

Države članice so uvedle nove pobude in reforme za izboljšanje zaposlovanja in zaposljivosti invalidov v skladu z načelom 17 stebra (vključevanje invalidov). V **Belgiji** se v okviru načrta za okrevanje in odpornost financira reforma valonske javne službe za zaposlovanje Talents–Impulsion–Mobilisation, katere cilj je zagotoviti bolj prilagojene storitve in individualne poti za ranljive iskalce zaposlitve, vključno z invalidi. **Bolgarija**

načrtuje uvedbo programa, ki podpira trajnostno zaposlovanje ranljivih skupin, vključno z invalidi, s proračunom v višini 51,1 milijona EUR, ki se bo financiral iz ESS+. Ukrep bo ciljno usmerjen v 3 600 članov ranljivih skupin, vključno z invalidi, in sicer s subvencioniranim zaposlovanjem, mentorstvom, prilagajanjem delovnega okolja in prevozom. **Češka** je oktobra 2022 okrepila spodbude za zaposlovanje invalidov. **Irska** je julija 2021 sprejela pristop zgodnjega vključevanja za okrepitev storitev zaposlovanja, ki jih javne službe za zaposlovanje ponujajo invalidom. V skladu s tem pristopom, ki naj bi se v celoti začel uporabljati do konca leta 2022, bodo irske javne službe za zaposlovanje čim prej aktivno ponujale in zagotavljale storitve zaposlovanja in podporo iskalcem zaposlitve z invalidnostmi. Sodelovanje bo prostovoljno in se bo osredotočalo na potrebe ljudi, pri čemer bo odpravljalo ovire, s katerimi se srečujejo invalidi. **Hrvaška** je februarja 2022 sprejela zakon o spremembah zakona o trgu dela, s katerim je izboljšala pogoje za dodelitev finančne pomoči brezposelnim invalidom in določila denarno pomoč v višini 10 % neto minimalne plače. **Latvija** je v okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost avgusta 2021 sprejela načrt za spodbujanje enakih možnosti za invalide. Načrt prilagaja pravila, ki določajo status invalidnosti, ter uvaja ukrepe za vključevanje na trg dela in dostopnost infrastrukture za grajeno okolje. V **Litvi** je bil sprejet predlog spremembe, ki razširja uporabo aktivnih politik trga dela na invalide. Namen nove pobude je olajšati vstop invalidov na odprti trg dela, na katerem se lahko prijavijo za delovno mesto po lastni izbiri, v nasprotju z zaposlitvijo v posebnih socialnih podjetjih, kjer je taka izbira omejena. **Portugalska** je leta 2022 uvedla program, ki podpira proces zaposlovanja in zaposljivosti invalidov s podpiranjem sklepanja pogodb, vključevanja, povezovanja in podjetništva, vključno s tistimi dejavnostmi, ki so povezane s poklicno rehabilitacijo. Cilj programa je prilagoditi, okrepiti in oživiti spodbude za zaposljivost, ki temeljijo na prispevkih, in programe politike zaposlovanja, da bi se spodbudila stabilizacija in vključevanje na trg dela. Na **Finskem** bo v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost leta 2022 začel delovati novi posredniški akter na trgu dela v državni lasti, ki bo spodbujal prilagajanje in posredovanje zaposlitve za osebe, pri katerih obstaja veliko tveganje, da bodo trajno izključene s trga dela, vključno z osebami z zmanjšano zmožnostjo za delo. Družba namerava po vzpostavitvi poslov zagotoviti zaposlitev za približno 1 000 oseb.

Države članice so sprejele ukrepe za podporo državljanom tretjih držav in olajšanje njihovega vključevanja na trg dela. **Estonija** je leta 2022 spremenila program „Settle in Estonia“, tj. program estonske vlade, sestavljen iz prilagoditvenega tečaja in učenja jezika za novo prispelle migrante, da bi bolje zadovoljila potrebe udeležencev, tako da je prej združen modul dela in podjetništva razdelila na dva ločena modula. Program poleg usposabljanja na stopnji A1 vključuje jezikovne tečaje na stopnji A2, metodologija poučevanja pa je bila prilagojena. Poleg tega je Estonija odobrila Unescovo Globalno konvencijo o priznavanju visokošolskih kvalifikacij (Globalna konvencija), ki določa pravice posameznikov do pregledne in nediskriminatorne ocene njihovih tujih kvalifikacij. Jezikovni tečaji imajo pomembno vlogo v državah članicah. Na **Finskem** so bila na primer dodeljena dodatna sredstva za poučevanje finščine/švedščine kot drugega jezika, opismenjevanje in usposabljanje za vključevanje v neformalnem izobraževanju. Natančneje, finska vlada za leto 2023 predlaga povečanje proračunskih sredstev za operativne stroške storitvenega centra za nenehno učenje in zaposlovanje za 5,5 milijona EUR, pri čemer bodo sredstva uporabljena za izobraževanje in usposabljanje Ukrajincev. V **Nemčiji** je ministrstvo za delo in socialne zadeve novembra 2021 prosilcem za azil iz Afganistana omogočilo zgodnji dostop do ukrepov za vključevanje na trg dela, kot so jezikovni tečaji za opravljanje poklicne dejavnosti. **Irska** je decembra 2021 objavila nove smernice in nabore orodij za pomoč učencem migrantom pri izboljševanju znanja angleškega jezika in napredku z nadaljnjim izobraževanjem v okviru strategije Adult Literacy for Life (ALL). **Francija** je marca 2022

uvedla celovit in posameznikom prilagojen program za podporo vključevanju beguncev (AGIR). Program med drugim ponuja prilagojeno shemo podpore, ki olajšuje priznavanje predhodnih izkušenj novo prispelih tujih državljanov, poenostavlja njihovo poklicno vključevanje in izboljšuje dostop do dela za tiste, ki so glede na svoje značilnosti najbolj oddaljeni od zaposlitve. V **Italiji** so italijanski organi in UNHCR podpisali memorandum o soglasju za spodbujanje vključevanja beguncev in prosilcev za azil na trg dela z vrsto skupnih dejavnosti. Cilj sporazuma je povečati vključenost zasebnega sektorja, podjetjem zagotoviti informacije in orodja za sprejem beguncev ter izboljšati spretnosti mreže služb za zaposlovanje in akterjev civilne družbe, ki podpirajo procese vključevanja. **Slovaška** je marca 2022 sprejela zakon za izboljšanje vključevanja delavcev migrantov, vključno s povratniki, visoko usposobljenimi zaposlenimi iz tretjih držav in njihovimi družinskimi člani ter tujimi univerzitetnimi študenti, ki študirajo na Slovaškem, ki se financira v okviru slovaškega načrta za okrevanje in odpornost. Njegov cilj je oblikovati pravni okvir za enotno kontaktno točko, ki bi zagotavljala celovito svetovanje in storitve.

Države članice so sprejele ukrepe za pospešitev priznavanja kvalifikacij razseljenih oseb iz Ukrajine. **Avstrija, Estonija, Francija in Slovenija** na primer prek mreže ENIC-NARIC sodelujejo pri svetovanju in zagotavljanju skupnih standardov za priznavanje diplom. Na **Portugalskem** in v **Avstriji** imajo prednost vloge za priznanje diplom razseljenih oseb iz Ukrajine. Nekatere države članice pa so poenostavile in skrajšale postopke priznavanja. **Nemčija, Litva, Portugalska in Latvija** na primer sprejemajo digitalne kopije dokumentov in opuščajo zahtevo po overjenem prevodu. V **Italiji** so organi visokošolskim ustanovam zagotovili podatkovno zbirko z obsežnim seznamom in pojasnili ukrajinskih kvalifikacij, razseljene osebe iz socialnega in zdravstvenega sektorja pa se lahko zaposlijo ob predložitvi evropskega potnega lista kvalifikacij za begunce. Podobno so na **Češkem** organi izdali priročnik za uskladitev in pospešitev priznavanja. Na **Finskem** so bili uradniki, odgovorni za priznavanje formalnih kvalifikacij, deležni posebnega usposabljanja za boljše razumevanje ukrajinskega izobraževalnega sistema. **Slovaška** olajšuje priznavanje predhodnih spretnosti z opustitvijo zahteve po žigu Apostille, s katerim se potrjujejo tuje javne listine.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za olajšanje vključevanja razseljenih oseb iz Ukrajine na trg dela z usposabljanjem in ukrepi za odpravo vstopnih ovir. Posebni jezikovni tečaji za razseljene osebe iz Ukrajine so prevladujoča vrsta programa, ki so ga na novo razvile države članice. V **Nemčiji** se je na primer več kot polovica vseh razseljenih oseb iz Ukrajine udeležila jezikovnih tečajev. **Slovaška** je razvila izobraževalni projekt, ki razseljenim osebam zagotavlja teoretično in praktično znanje skupaj s finančnim nadomestilom, ki ga prejmejo po zaključku tečaja ter krije šolnino in del s tečajem povezanih stroškov. Na **Češkem** razseljeni ukrajinski zdravstveni delavci prejmejo dovoljenje za začasno delovno prakso (za določeno obdobje 12 mesecev), ki jim omogoča, da izboljšajo jezikovno znanje in se seznanijo z nacionalnim zdravstvenim sistemom. Ta ureditev delovne prakse jim omogoča, da pridobijo potrebno znanje, da uspešno opravijo izpit za priznanje kvalifikacij. Na **Slovaškem** morajo razseljeni delavci opraviti dodatni izpit na univerzi ali srednji šoli in predložiti priznано potrdilo o izobrazbi, da se lahko zaposlijo v zdravstvenem sektorju. Na **Madžarskem** lahko razseljeni Ukrajinci z ukrajinsko državno priznано kvalifikacijo na področju zdravstvenega varstva začnejo opravljati svoj poklic vzporedno s postopkom priznavanja kvalifikacij.

2.3 Smernica 7: Izboljšanje delovanja trgov dela in učinkovitosti socialnega dialoga

Ta oddelek je osredotočen na izvajanje smernice za zaposlovanje št. 7, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj izboljšajo delovanje trga dela in učinkovitost socialnega dialoga. Med drugim zajema uravnoteženje prožnosti in varnosti v politikah trga dela, boj proti neprijavljenemu delu, preprečevanje segmentacije trga dela, spodbujanje prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas in zagotavljanje učinkovitosti aktivnih politik trga dela. Ti cilji so v skladu z načeli 4 (aktivna podpora zaposlovanju), 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev), 7 (informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve), 8 (socialni dialog in udeležba delavcev), 10 (zdravo, varno in primerno delovno okolje) in 13 (nadomestila za brezposelnost) evropskega stebra socialnih pravic. Na podlagi obstoječih nacionalnih praks sta obravnavana tudi spodbujanje socialnega dialoga in sodelovanje z organizacijami civilne družbe. V oddelku 2.3.2 so predstavljeni ukrepi držav članic na teh področjih.

2.3.1 Ključni kazalniki

Obravnavanje segmentacije trga dela je ključnega pomena za izboljšanje kakovosti delovnih mest in delovanja trgov dela ter prispeva k izvajanju načel 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev) in 7 (informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve) stebra. Segmentacija trga dela pomeni trajne razlike v delovnih pogojih posameznikov na trgu dela, ki jih ni mogoče pripisati razlikam v njihovih spretnostih, poklicu in izkušnjah¹³⁸. Močan pokazatelj segmentacije trga dela je kombinacija visokega deleža pogodb o zaposlitvi za določen čas za specifične skupine delavcev in nizkih stopenj prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. Z njo so lahko povezani tudi visoki deleži „navidezne“ samozaposlitve.

Delež začasnih zaposlitev glede na skupno zaposlenost se je leta 2021 v okviru ugodnejših gospodarskih razmer v večini držav članic le rahlo povečal. Delež delavcev z začasnimi pogodbami¹³⁹ med vsemi zaposlenimi (v starostni skupini 20–64 let) se je v EU v povprečju nekoliko povečal, in sicer z 10,9 % leta 2020 na 11,2 % leta 2021, kar je še vedno za 0,8 odstotne točke pod ravnjo pred pandemijo. Glede na četrletne podatke pa je delež začasnih delavcev (v starostni skupini 20–64 let; sezonsko prilagojeni podatki) v drugem četrletju leta 2022 znašal 13,1 %, kar je za 0,1 odstotne točke več kot v prvem četrletju leta 2021 in za 1,1 odstotne točke nad najnižjo ravnjo v drugem četrletju leta 2020. Razlike med državami članicami so precejšnje. Španija, Nizozemska, Portugalska in Italija beležijo več kot 15-odstotni delež, v Estoniji, Litvi, Romuniji, Latviji in Bolgariji pa je delež manjši od 4 % – glej sliko 2.3.1. Na splošno so države članice z največjim deležem začasnih pogodb pred pandemijo COVID-19 zabeležile največje zmanjšanje, v državah članicah z razmeroma nizkimi ravnmi pa se je delež od takrat rahlo povečal¹⁴⁰. Do znatnega zmanjšanja je med

¹³⁸ Glej Mednarodna organizacija dela (MOD) in Eurofound. V praksi to pomeni, da je trg dela razdeljen na podtrge ali segmente, ki se razlikujejo po različnih značilnostih in pravilih vedenja, kot so pogodbene ureditve (tj. pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas v primerjavi s pogodbami o zaposlitvi za določen čas), narava in raznolikost delovnopravne zakonodaje v državah članicah (tj. pravila, ki urejajo individualno in kolektivno zaposlovanje in odpuščanje delavcev s pogodbami o zaposlitvi za določen čas) ali vrste zadevnih delavcev (npr. delavci, ki so neprostoovoljno zaposleni za določen čas ali s krajšim delovnim časom).

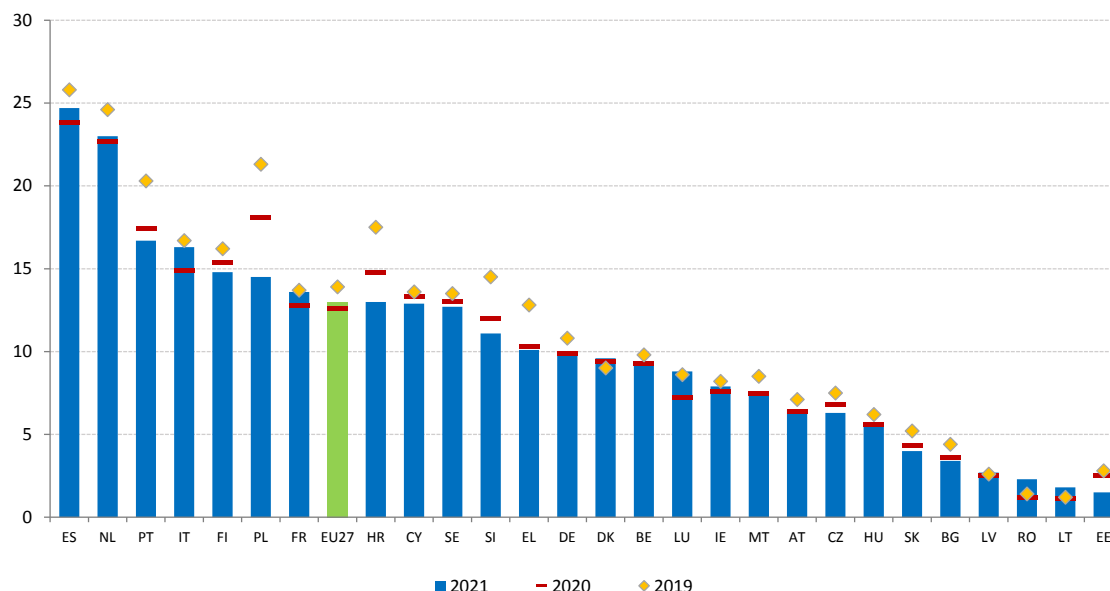
¹³⁹ Ta izraz se nanaša na nestandardne ureditve dela (kot so prožne pogodbe, pogodbe za določen čas, pogodbe na zahtevo in pogodbe o delu brez določenega obsega delovnih ur) ter pogodbe o začasnem agencijskem delu, pri čemer so izključeni delo s krajšim delovnim časom in samozaposleni brez zaposlenih. Vir: kazalnika Eurostata [lfsi_pt_a] in [lfsi_pt_q] za letne oziroma četrletne podatke.

¹⁴⁰ Evropska komisija, *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2022* (Razvoj trga dela in plač v Evropi, letni pregled 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

letoma 2019 in 2021 prišlo na Poljskem (6,8 odstotne točke), Hrvaškem (4,5 odstotne točke), Portugalskem (3,6 odstotne točke), v Sloveniji (3,4 odstotne točke) in Grčiji (2,7 odstotne točke), medtem ko je do povečanja prišlo v Romuniji (0,9 odstotne točke), Litvi in na Danskem (po 0,6 odstotne točke) ter v Luksemburgu (0,2 odstotne točke).

Slika 2.3.1: Delež začasnih zaposlitev je še vedno nekoliko nižji od ravni pred krizo, čeprav so med državami članicami velike razlike

Delež začasnih delavcev med vsemi zaposlenimi (v starostni skupini 20–64 let, v %, letni podatki)

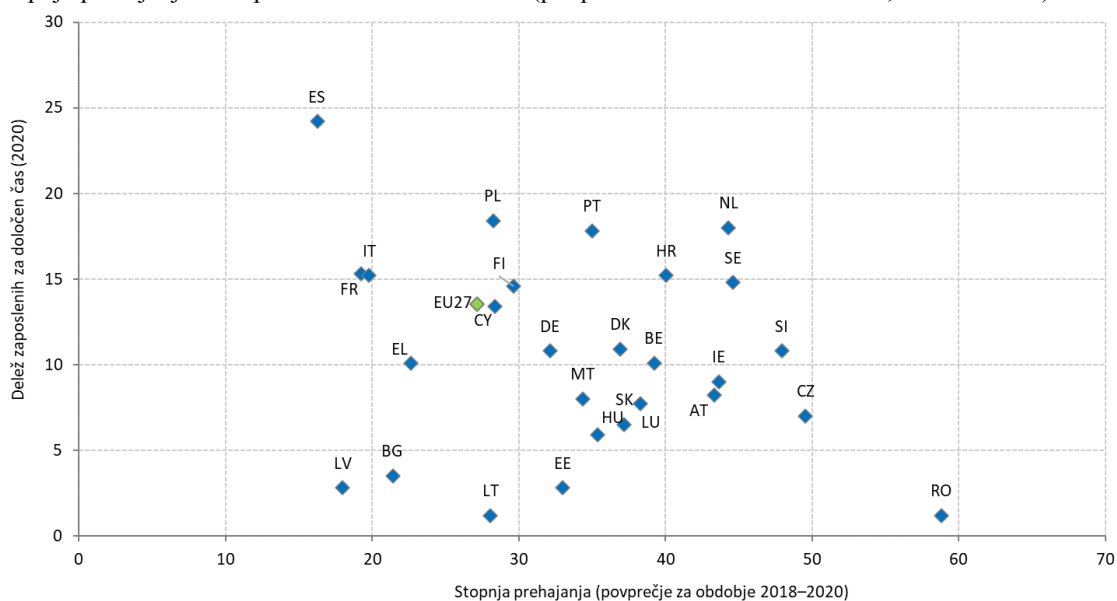

Opomba: opredelitev se za Španijo in Francijo v letu 2021 razlikuje (glej metapodatke).

Vir: Eurostat [[lfsi_pt_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Nekatere države članice imajo velik delež pogodb o zaposlitvi za določen čas in nizke stopnje prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas. Slika 2.3.2 prikazuje število zaposlenih za določen čas (v starostni skupini 20–64 let) kot odstotek vseh zaposlenih, pri čemer so upoštevane triletno povprečne stopnje prehajanja s pogodb o zaposlitvi za določen čas na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas (tj. med letoma 2018 in 2020). Leta 2020 so bile najbolj kritične razmere, za katere je bil značilen velik delež pogodb o zaposlitvi za določen čas (več kot 15 %) skupaj z razmeroma nizkimi stopnjami prehajanja (manj kot 30 %), ugotovljene v Španiji, na Poljskem, v Franciji in Italiji. V drugih državah članicah, kot so Nizozemska, Portugalska, Hrvaška in Švedska, je bil delež začasnih zaposlitev nad povprečjem EU (13,5 % leta 2020), vendar je bil povezan z visokimi stopnjami prehajanja (nad 30 %). Nasprotno pa imajo Litva, Latvija in Bolgarija zelo majhen delež pogodb o zaposlitvi za določen čas (manj kot 4 %), vendar je stopnja prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas nizka. V Romuniji, na Madžarskem, Slovaškem, Češkem, v Luksemburgu in Estoniji je delež pogodb o zaposlitvi za določen čas manjši od 8 %, stopnja prehajanja pa višja od 30 %.

Slika 2.3.2: Med državami članicami so ugotovljene velike razlike v deležu pogodb o zaposlitvi za določen čas in stopnji prehajanja na pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas
 Zaposleni za določen čas kot odstotek skupnega števila zaposlenih (v starostni skupini 20–64 let) v letu 2020 in stopnja prehajanja na zaposlitev za nedoločen čas (povprečna vrednost za leta 2018, 2019 in 2020).

Opomba: prekinitev časovne vrste leta 2020 za Nemčijo. Stopnja prehajanja na trgu dela za Latvijo se nanaša na leto 2017; vrednost za Slovaško predstavlja povprečje samo za leti 2019 in 2020.

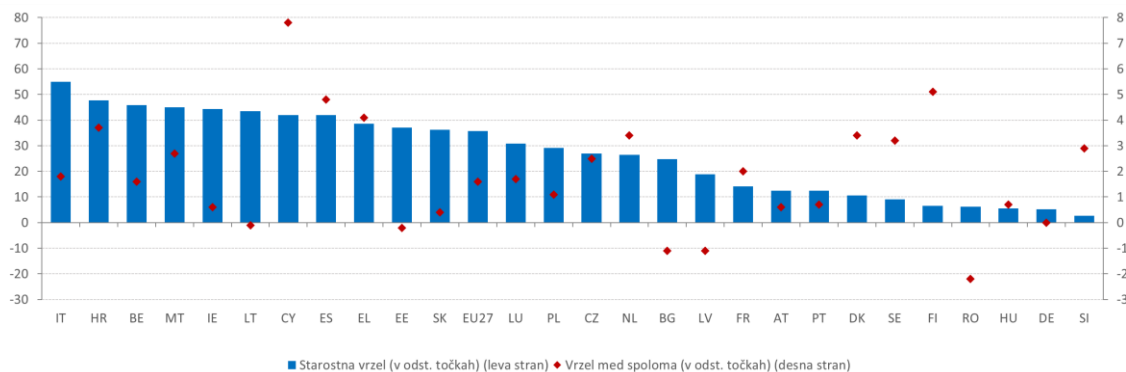
Vir: Eurostat, anketa o delovni sili EU [[lfsa_etpgan](#)] in EU-SILC [[ilc_lvhl32](#)].

Delež oseb z neprostoovoljno zaposlitvijo za določen čas se med državami članicami močno razlikuje, pri čemer se nekatere srečujejo s posebnimi izzivi. Delež zaposlenih (v starostni skupini 20–64 let) z neprostovoljnimi pogodbami o zaposlitvi za določen čas je leta 2021 v EU znašal 7,8 %. Kljub temu razlika med najvišjimi in najnižjimi vrednostmi v državah članicah ostaja precejšnja (15,4 odstotne točke v letu 2021) in se od leta 2020 ni spremenila. Države članice, kot so Španija (19,5 %), Italija (13,4 %), Portugalska (12,2 %) in Ciper (11,9 %), se v zvezi s tem srečujejo s posebnim izzivom, saj poročajo o največjih deležih neprostoovoljno zaposlenih za določen čas. Nasprotno pa je v Latviji, Romuniji, Litvi in Estoniji odstotek nižji od 2 %. Na splošno zaposlene ženske pogosteje sprejmejo neprostoovoljno zaposlitev za določen čas kot moški, čeprav so te razlike razmeroma majhne (manj kot 1,5 odstotne točke), razen na Cipru (7,5 odstotne točke), v Grčiji (5 odstotnih točk), na Hrvaškem (3,3 odstotne točke) in Finskem (3,2 odstotne točke).

Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so še vedno bolj razširjene med mladimi in ženskami. Pri mladih (starostna skupina 15–24 let) je delež zaposlenih za določen čas leta 2021 v EU znašal kar 48,9 %, kar je 37 odstotnih točk več kot pri osebah v starostni skupini 25–54 let in 42,7 odstotne točke več kot pri osebah v starostni skupini 55–64 let. Leta 2021 so bili največji deleži sporočeni za Španijo (69,1 %), Nizozemsko (68,2 %), Slovenijo (63,5 %) in Italijo (61,7 %), najmanjši pa za Estonijo (6,8 %), Litvo (6,7 %) in Latvijo (5,3 %). Delež zaposlenih žensk (v starostni skupini 20–64 let) s pogodbami o zaposlitvi za določen čas je leta 2021 v EU znašal 13,8 %, kar je 0,4 odstotne točke več kot leta 2020. Vrzel med spoloma pri zaposlitvi za določen čas se je rahlo povečala, in sicer s povprečno 1,4 odstotne točke v letu 2020 na 1,6 odstotne točke v letu 2021, pri čemer med državami članicami obstajajo precejšnje razlike (glej sliko 2.3.3). Leta 2021 so bile največje vrzeli med spoloma pri razširjenosti pogodb o zaposlitvi za določen čas ugotovljene na Cipru (7,8 odstotne točke) in Finskem (5,1 odstotne točke). V Romuniji, Bolgariji in Latviji je imelo več moških kot žensk pogodbo o zaposlitvi za določen čas, zaradi česar so se razlike med spoloma obrnile.

Slika 2.3.3: Pogodbe o zaposlitvi za določen čas so veliko pogostejše pri mladih (starostna skupina 15–24 let) in pri ženskah (z nekaterimi izjemami)

Razlika v deležu zaposlenih za določen čas glede na skupno število zaposlenih med starostno skupino 15–24 let in starostno skupino 25–54 let – „starostna vrzel“ (v odstotnih točkah, 2021, leva os). Razlika v deležu zaposlenih za določen čas glede na skupno število zaposlenih med ženskami in moškimi – „vrzel med spoloma“ (v odstotnih točkah, 2021, desna os).

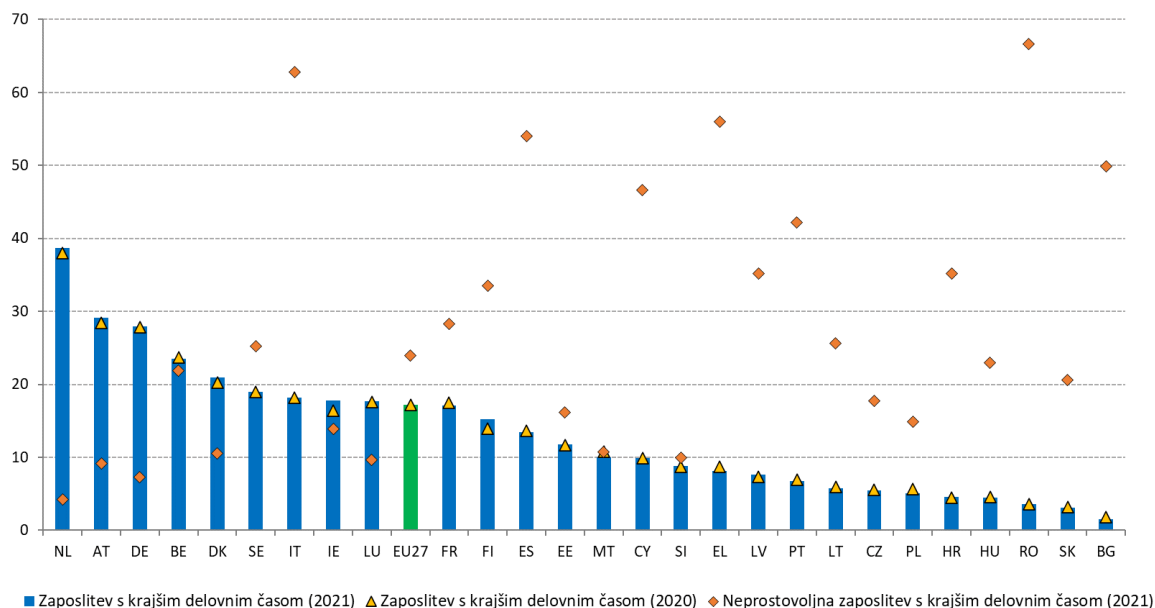
Vir: Eurostat, [[lfsi_pt_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom v EU je ostal na splošno stabilen; v več državah članicah je velik del takih zaposlitev neprostovoljnih. Delež zaposlenih (v starostni skupini 20–64 let) s krajšim delovnim časom je leta 2021 v EU znašal 17,2 %, v primerjavi z letom 2020 pa je ostal nespremenjen in je še vedno za 1,5 odstotne točke manjši kot leta 2019. V petih državah članicah (na Nizozemskem, v Avstriji, Nemčiji, Belgiji in na Danskem) je bil delež več kot 20-odstoten, v petih drugih (v Bolgariji, na Slovaškem, v Romuniji, na Madžarskem in Hrvaškem) pa je znašal manj kot 5 % – glej sliko 2.3.4. V nekaterih državah članicah se je delež zaposlenih s krajšim delovnim časom med letoma 2020 in 2021 nekoliko zmanjšal (za manj kot 1 odstotno točko, in sicer na Malti, Poljskem, v Grčiji, Franciji in Bolgariji). Nasprotno je bilo ugotovljeno povečanje na Irskem (1,4 odstotne točke), Finskem (1,3 odstotne točke) ter Nizozemskem, Danskem in v Avstriji (po 0,7 odstotne točke). Delež neprostovoljnega dela s krajšim delovnim časom glede na skupno zadevno zaposlenost je leta 2021 v EU znašal 23,9 %, pri čemer so med državami članicami ponovno obstajale velike razlike¹⁴¹. Romunija, Italija, Grčija, Španija in Bolgarija poročajo o približno 50-odstotnem ali večjem deležu, Nizozemska, Nemčija, Avstrija, Luksemburg in Slovenija pa o 10-odstotnem ali manjšem deležu.

¹⁴¹ Kazalnik Eurostata [[lfsa_eppgai](#)]. Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 zaradi začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko prišlo do prekinitev časovne vrste za vse države članice.

Slika 2.3.4: Delež dela s krajšim delovnim časom je v zadnjem letu na splošno stabilen, vendar je v številnih državah članicah prisoten močan element neprostopolnosti

Delež zaposlitev s krajšim delovnim časom glede na skupno zaposlenost (v starostni skupini 20–64 let) in neprostopolna zaposlitev s krajšim delovnim časom kot odstotek vseh zaposlitev s krajšim delovnim časom (v starostni skupini 20–64 let) (v %, letni podatki).

Opomba: opredelitev se za Španijo in Francijo v letu 2021 razlikuje (glej metapodatke).

Vir: Eurostat, [lfsi_pt_a] in [lfsa_eppgai], anketa o delovni sili EU.

Delež samozaposlenih oseb brez zaposlenih je običajno velik, vendar obstajajo precejšnje razlike med državami članicami. Samozaposlitev je običajno prostovoljna in pozitiven znak podjetniškega duha, vendar včasih prikriva odvisna delovna razmerja ali tako imenovano navidezno samozaposlitev. Leta 2021 so samozaposlene osebe brez zaposlenih, ki se lahko uporabijo kot približek za oceno tveganja navidezne samozaposlitve, predstavljale 9 % vseh zaposlenih v EU (starostna skupina 20–64 let)¹⁴². Največji delež (več kot 14 %) je bil zabeležen v Grčiji, na Poljskem in v Italiji, sledile pa so jim Češka, Nizozemska in Slovaška z deleži, večjimi od 10 %. Nasprotno pa so bili najmanjši deleži (manj kot 6 %) v Nemčiji, na Danskem, v Luksemburgu, na Švedskem in Hrvaškem.

Okvir 5 stebra: Digitalne platforme dela in delovna razmerja

Preprečevanje zlorab delovnih razmerij, ki vodijo v prekarne delovne pogoje, tudi v zvezi s platformnim delom, prispeva k izvajanju evropskega stebra socialnih pravic. Načelo 5 (varna in prilagodljiva zaposlitev) določa, da imajo delavci pravico do poštenega in enakega obravnavanja glede delovnih pogojev, dostopa do socialne zaščite in usposabljanja, ne glede na vrsto in trajanje delovnega razmerja. Inovativne oblike dela, tudi prek podjetništva in samozaposlovanja, lahko pomembno prispevajo k izboljšanju delovnih pogojev. Hkrati bi bilo treba opredeliti in obravnavati prekarne oblike dela, tudi v okviru nekaterih digitalnih platform dela, ter preprečiti zlorabo netipičnih pogodb za podpiranje kakovostne zaposlitve.

¹⁴² Vir: Eurostat, [lfsa_espais] in [lfsa_egaps], anketa o delovni sili EU. Opomba: odstotek samozaposlenih oseb brez zaposlenih glede na skupno število zaposlenih oseb. Primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko.

Digitalne platforme dela so postale pomemben del gospodarstev EU z raznolikim naborom oseb, ki delajo prek njih. Digitalne platforme dela so se razširile, prihodki v EU27 pa naj bi se po ocenah povečali s 3 milijard EUR leta 2016 na približno 14 milijard EUR leta 2020. Skupni dohodki oseb, ki delajo prek platform, ki poslujejo v EU27, so se z 2,6 milijarde EUR leta 2016 povečali na 6,3 milijarde EUR leta 2020¹⁴³. Danes prek platform v Uniji, vsaj v določenem obdobju poklicne poti, dela več kot 28 milijonov oseb.¹⁴⁴ Digitalne platforme dela obstajajo v različnih gospodarskih sektorjih, pri čemer nekatere ponujajo storitve „na kraju samem“, kot so naročanje prevoza, dobava blaga, storitve čiščenja ali oskrbe, druge pa delujejo izključno na spletu in zagotavljajo storitve, kot so kodiranje podatkov, prevajanje ali oblikovanje (glej sliko). Osebe, ki delajo prek platform, so najpogosteje mladi, moški in z višjo ravniyo kvalifikacij, čeprav na profil delavcev močno vpliva vrsta obravnavanega platformnega dela¹⁴⁵. Ženske so na primer pogosteje zastopane na področju osebnih in gospodinjstkih storitev ter v sektorju oskrbe.

Platformno delo lahko privede do napačnega označevanja dejanskih zaposlenih kot samozaposlenih in prikrivanja podrejenih delovnih razmerij, včasih v povezavi z uporabo algoritemskega upravljanja. Trenutno devet desetih platform, ki poslujejo v EU, opredeljuje osebe, ki delajo prek njih, kot samozaposlene. Večina takih oseb je dejansko samozaposlenih in lahko platforme uporabljajo za razvoj svojih podjetniških dejavnosti, s čimer pozitivno prispevajo k razvoju podjetij, inovacijam in digitalizaciji v EU. Vendar se ocenjuje, da je do 5,5 milijona oseb, ki delajo prek digitalnih platform dela, napačno označenih kot samozaposlene osebe, zaradi česar niso upravičene do pravic in zaščite delavcev, ki veljajo za druge. V teh primerih se pogosto srečujejo s slabimi delovnimi pogoji in/ali neustreznim dostopom do socialne zaščite.¹⁴³ Obstajajo tudi osebe, ki so podrejene digitalnim platformam dela, prek katerih delajo, oziroma te nad njimi izvajajo določeno stopnjo nadzora, na primer z dodeljevanjem dela, plačilom ali delovnimi pogoji. To je lahko povezano tudi z delovanjem algoritemskega upravljanja, ki ga platforme uporabljajo za usklajevanje ponudbe dela in povpraševanja po njem, pa tudi za dodeljevanje nalog, spremljanje, ocenjevanje in sprejemanje odločitev za osebe, ki delajo prek njih¹⁴⁶.

¹⁴³ De Groen, W., Kilhoffer, Z., in drugi, *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models* (Digitalne platforme dela v EU: evidentiranje in poslovni modeli). Končno poročilo. Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

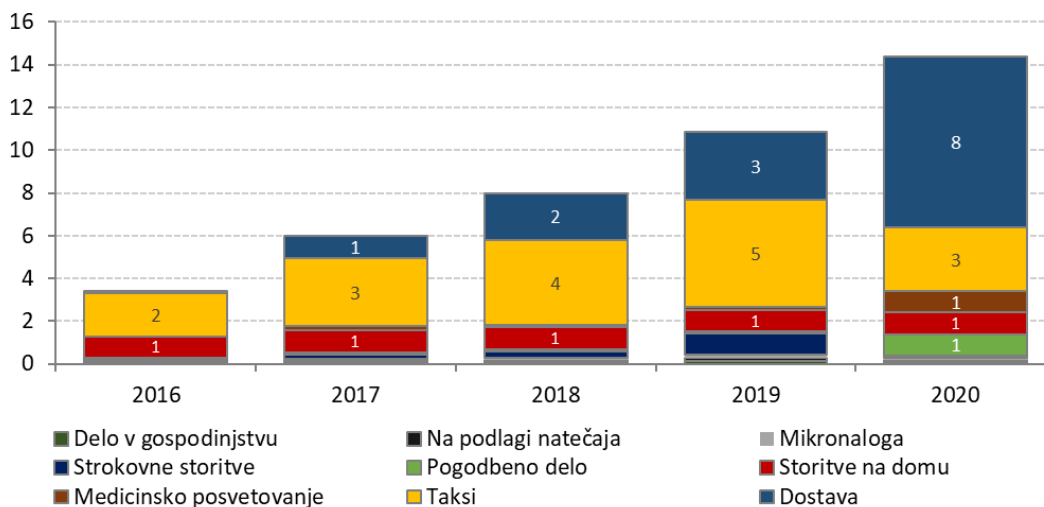
¹⁴⁴ Evropska komisija, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., in drugi, *Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work* (Študija v podporo oceni učinka pobude EU za izboljšanje delovnih pogojev pri platformnem delu). Končno poročilo. Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

¹⁴⁵ Evropska komisija, *European Centre for Expertise (ECE) in the field of labour law, employment and labour market policy: thematic review 2021 on platform work* (Evropski strokovni center (ECE) na področju delovnega prava, zaposlovanja in politike trga dela: tematski pregled o platformnem delu za leto 2021), Urad za publikacije, 2021.

¹⁴⁶ V literaturi je algoritmsko upravljanje opredeljeno kot sklop praks nadzora, upravljanja in kontrole, ki temeljijo na algoritmih. Te prakse se izvajajo tudi s tehnološkimi orodji in tehnikami, ki strukturirajo delovne pogoje in upravljanje delavcev na daljavo. Za več informacij glej Mateescu, A. in Nguyen, A. (2019), *Algorithmic Management in the workplace* (Algoritmsko upravljanje na delovne mestu), Data & Society Research Institute.

Število digitalnih platform dela se je v zadnjih letih znatno povečalo in zajema najrazličnejše dejavnosti

Velikost digitalnih platform dela v EU27 po gospodarskih dejavnostih (v milijardah EUR)

Vir: Evropska komisija, Barcevičius, E., Gineikytė-Kanclerė, V., Klimavičiūtė, L., in drugi, [Study to support the impact assessment of an EU initiative on improving working conditions in platform work \(Študija za podporo oceni učinka pobude EU za izboljšanje delovnih pogojev pri platformnem delu\)](#). Urad za publikacije Evropske unije, 2021.

Določitev pravil v skladu s pravnim okvirom EU lahko prispeva k zmanjšanju tveganj nepoštenih delovnih pogojev. Na ravni EU direktiva o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih prispeva k zagotavljanju preglednih informacij in predvidljivosti urnikov dela za vse delavce. Poleg tega izvajanje priporočila Sveta o dostopu do socialne zaščite iz leta 2019 podpira formalno in učinkovito kritje za delavce z nestandardnimi oblikami zaposlitve in samozaposlene ter preglednost in poenostavitev pravil. Namen novega svežnja EU, predstavljenega decembra 2021, je izboljšati delovne pogoje pri platformnem delu in podpreti trajnostno rast digitalnih platform dela v EU¹⁴⁷. Predlog direktive vključuje ukrepe za algoritemsko upravljanje, napačno razvrstitev zaposlitvenega statusa in čezmejno preglednost. Sklop pobud vključuje tudi osnutek smernic o uporabi konkurenčnega prava EU za kolektivne pogodbe o delovnih pogojih samozaposlenih oseb brez zaposlenih (vključno s tistimi, ki delajo na platformah) in sporočilo, priloženo zakonodajnemu predlogu.

Glede na veliko povečanje platformnega dela je več držav članic predlagalo ukrepe za izboljšanje delovnih pogojev pri tovrstnem delu. Nekatere države članice (**Belgija, Grčija, Španija, Francija in Italija**) so sprejele nacionalno zakonodajo, namenjeno izboljšanju delovnih pogojev in/ali dostopa do socialne zaščite pri platformnem delu, pri čemer so se v večini primerov odločile za sektorsko zakonodajo, ki se na splošno osredotoča na platforme za prevoz in dostavo. V **Belgiji** se je vlada junija 2022 dogovorila, da bo opredelila socialni status platformnih delavcev, pri čemer je določila osem meril za določitev, ali se lahko delavec šteje za samozaposlenega ali zaposlenega, ki jih bodo uporabljala delovna sodišča. **Grčija** je junija 2021 sprejela nov zakon o delovnih razmerjih, s katerim bodo uvedeni ukrepi za osebe, ki delajo prek platform, pri čemer bodo priznane pogodbe o odvisni zaposlitvi ali pogodbe o opravljanju neodvisnih storitev/delu. V **Španiji** je bila leta 2021 z novim zakonom uvedena pravna domneva, da so tisti, ki se ukvarjajo z dejavnostmi distribucije tretjim

¹⁴⁷ Glej: Predlog Komisije za direktivo o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu (COM(2021) 762 final) in sporočilo Komisije COM(2021) 323 o izkoriščanju vseh prednosti digitalizacije za prihodnost dela.

osebam z uporabo tehnoloških sredstev, v delovnem razmerju s podjetjem, pri čemer so bili upravljavci platform pozvani, naj dokažejo neobstoj takega razmerja. Uvedena je bila tudi pravica predstavnikov delavcev, da so obveščeni o parametrih algoritmov, ki vplivajo na delovne pogoje. **Francija** je leta 2021 sprejela odredbo, ki samostojnim delavcem na platformah za naročanje prevoza in dostavo omogoča, da v letu 2022 imenujejo svoje predstavnike. Z odredbo je bil ustanovljen organ za socialni dialog v platformnem delu (ARPE) kot nov javni regulativni organ na področju socialnega dialoga med platformami in samozaposlenimi osebami. **Italija** je leta 2019 sprejela nacionalno zakonodajo za izboljšanje varstva delovnih pogojev samozaposlenih dostavljavcev hrane. Regionalna zakonodaja v Piemontu in Laciju neposredno obravnava delovne pogoje in socialno zaščito vseh oseb, ki delajo prek platform. Na **Danskem** sta združena federacija delavcev „3F“ in organizacija delodajalcev „Dansk Erhverv“ leta 2021 sklenili nacionalni sektorski sporazum za dostavljavce. Podobno so v **Avstriji** socialni partnerji sklenili sektorsko kolektivno pogodbo za zaposlene kurirje na kolesih, ki so lahko od januarja 2020 upravičeni do minimalne plače in plačanega dopusta. Na **Švedskem** sta dostavna platforma „Foodora“ in švedski sindikat delavcev v prometu leta 2021 sklenila kolektivno pogodbo za dostavljavce. Na **Portugalskem** naj bi se v okviru načrta za okrepanje in odpornost do konca marca 2023 začela izvajati nova delovna zakonodaja za digitalne kurirske platforme.

Inšpektorati za delo imajo ključno vlogo pri odkrivanju in preprečevanju slabih delovnih pogojev ter boju proti neprijavljenemu delu. Povečana uporaba informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) ter razvoj platformnega gospodarstva (glej okvir 5 stebra) prinašata inšpektoratom za delo nove izzive pri opravljanju nalog. Kot kažejo pretekle izkušnje, lahko visoko in dolgotrajno zvišanje cen energije ter močni inflacijski pritiski povzročijo nadaljnje povečanje neprijavljenega dela, saj vplivajo na zmožnost nekaterih podjetij in delavcev, vključno s samozaposlenimi, da plačujejo prispevke za socialno varnost in davke (glej tudi oddelek 2.1 in okvir 7 stebra). Zagotavljanje ustreznih virov za inšpektorate za delo in vzpostavitev celovitih strategij za podporo formalnemu delu v teh specifičnih kriznih razmerah bosta zlasti pomembna za podpiranje vključujočih in pravičnih trgov dela ter ustrezne socialne zaščite za vse. Evropska platforma za ukrepanje proti neprijavljenemu delu pripravlja poročilo o napredku držav članic pri oblikovanju celovitih pristopov k ukrepanju proti neprijavljenemu delu. Marca 2022 je bila ustanovljena tudi fokusna skupina za spodbujanje vključevanja neprijavljenih državljanov tretjih držav v redno zaposlitev¹⁴⁸.

Po pandemiji je delo na daljavo v Uniji postalo uveljavljena oblika dela, ki včasih zahteva prilagoditev predpisov, politik in delovne kulture. Nedavna študija Eurofounda preučuje delo na daljavo v zakonodaji in kolektivnih pogajanjih v 27 državah članicah in na Norveškem, vključno s spremembami nacionalnih okvirov. Leta 2022 je 23 držav uvedlo zakonske opredelitve pojmov in posebno zakonodajo o delu na daljavo¹⁴⁹. V večini od njih je zakonodaja dopolnjena z medsektorskimi kolektivnimi pogodbami ali kolektivnimi pogodbami na ravni podjetij, čeprav z različnimi ravnmi intenzivnosti. Samo na Hrvaškem, v Latviji in na Poljskem je zakonodaja edini vir ureditve (razvita je bila predvsem na podlagi

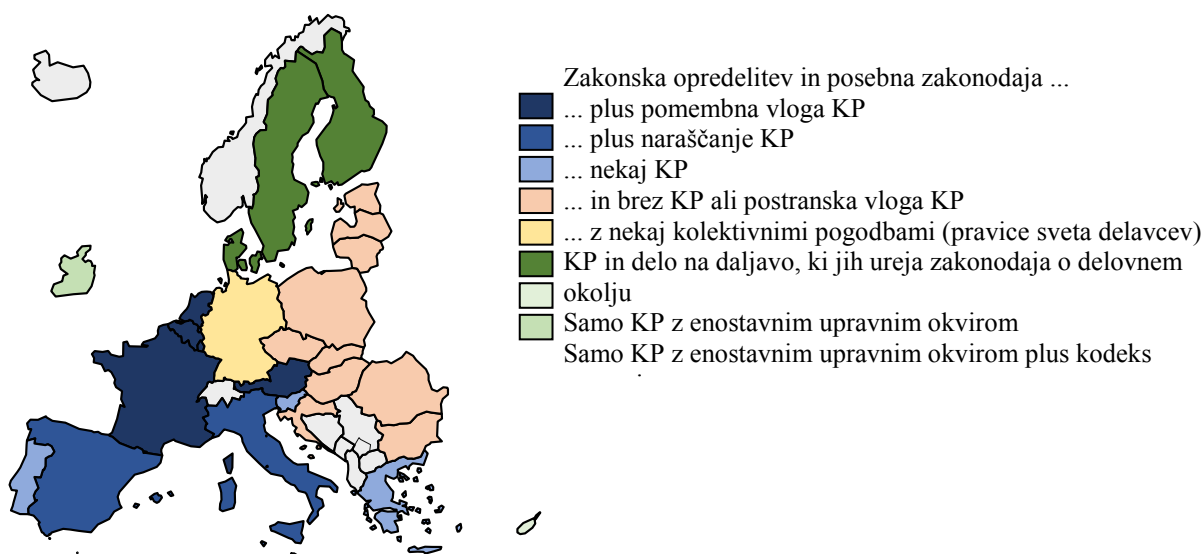
¹⁴⁸ Za podrobnosti glej spletno mesto Evropskega organa za delo: www.ela.europa.eu.

¹⁴⁹ Vir: Eurofound, Vargas Llave, O., Rodriguez Contreras, R., Sanz de Miguel, P., in drugi *Telework in the EU: regulatory frameworks and recent updates* (Delo na daljavo v EU: regulativni okviri in nedavne posodobitve), Urad za publikacije Evropske unije, 2022. Opomba: države članice, ki spadajo v prvo skupino, so: AT, BE, BG, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI in SK, medtem ko CY, DK, FI, IE in SE spadajo v drugo kategorijo.

individualnih sporazumov med delodajalci in zaposlenimi). Le manjšina držav članic nima zakonsko določenih opredelitev ali posebne zakonodaje, ki bi urejala delo na daljavo. Vendar so v tej skupini ureditve dela na daljavo zajete v različnih zakonih, na primer v zvezi z varnostjo in zdravjem, delovnim časom ali splošnim delovnim pravom. Delo na daljavo se zato pogosto ureja s sektorskimi kolektivnimi pogajanjimi (npr. na Finskem) ali s sektorskimi kolektivnimi pogodbami in kolektivnimi pogodbami na ravni podjetij (npr. na Danskem in Švedskem). Glede na vlogo kolektivnih pogajanj je mogoče skupine držav članic opredeliti, kot je prikazano na sliki 2.3.5.

Slika 2.3.5: Med državami članicami obstajajo precejšnje razlike glede ureditve dela na daljavo

Ureditve dela na daljavo v EU27 in na Norveškem (KP pomeni kolektivna pogajanja).

Opomba: nacionalni prispevki mreže korespondentov Eurofounda.

Vir: Eurofound, *Telework in the EU: Regulatory frameworks and recent updates* (Delo na daljavo v EU: regulativni okviri in nedavne posodobitve), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

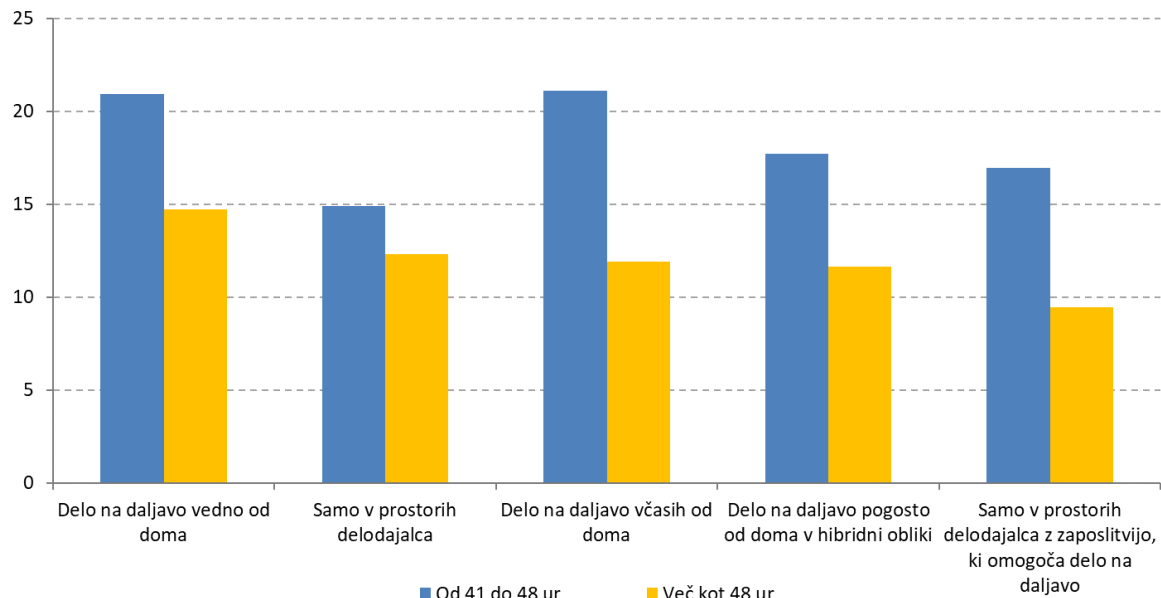
Zdi se, da delo na daljavo vodi k nekaterim izboljšavam pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, vendar vključuje tudi tveganja, ki jih je treba spremljati; kaže, da hibridne delovne metode, ki so se uveljavile, zmanjšujejo nekatera od teh tveganj. V skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 je bila na podlagi Eurofoundove raziskave predstavljena obsežna analiza tveganj, povezanih z delom na daljavo (kot so delo zunaj delovnega časa, delovna izoliranost ali psihosocialna tveganja). Novejša analiza (ki jo je prav tako izvedel Eurofound) potrjuje, da je bil med pandemijo COVID-19 dolg delovni čas pogosto težava za tiste, ki so delali za polni delovni čas samo na daljavo, v primerjavi s tistimi, ki so delali v prostorih delodajalca¹⁵⁰. Na podlagi najnovejših ugotovitev je manj verjetno, da bodo osebe, ki delajo na daljavo po hibridnem delovnem vzorcu (tj. združevanje dela od doma z delom v prostorih delodajalca), poročale o dolgem delovnem času v primerjavi z drugimi ureditvami dela na daljavo – glej sliko 2.3.6. Vsaj dve tretjini zaposlenih, ki so delali na daljavo, sta poročali, da sta delali več kot 40 ur na teden. V EU je manj verjetno, da bodo zaposleni, ki delajo na daljavo, poročali o slabem usklajevanju

¹⁵⁰ Eurofound (2022), *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations* (Delo na daljavo med pandemijo: razširjenost, delovni pogoji in predpisi). Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg (v pripravi). Opomba: majhne razlike zaradi metode zbiranja podatkov in velikosti vzorca morda niso statistično pomembne.

poklicnega in zasebnega življenja (13 %) v primerjavi s tistimi, ki delajo samo v prostorih delodajalca (18 %). Podatki na ravni držav kažejo tudi na manjši delež zaposlenih, ki delajo na daljavo in poročajo o slabem usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, v primerjavi z nacionalnimi povprečji (na primer na Finskem, v Estoniji in Bolgariji). Vendar so v Romuniji, Luksemburgu in na Nizozemskem te razlike majhne, medtem ko so na Portugalskem in v Grčiji zaposleni, ki delajo na daljavo, v enakem položaju kot drugi zaposleni – glej sliko 2.3.7.

Slika 2.3.6: Pri zaposlenih, ki delajo samo na daljavo, obstaja velika možnost, da bodo delali dlje ali zunaj delovnega časa v primerjavi z zaposlenimi, ki opravljajo hibridno delo (2021)

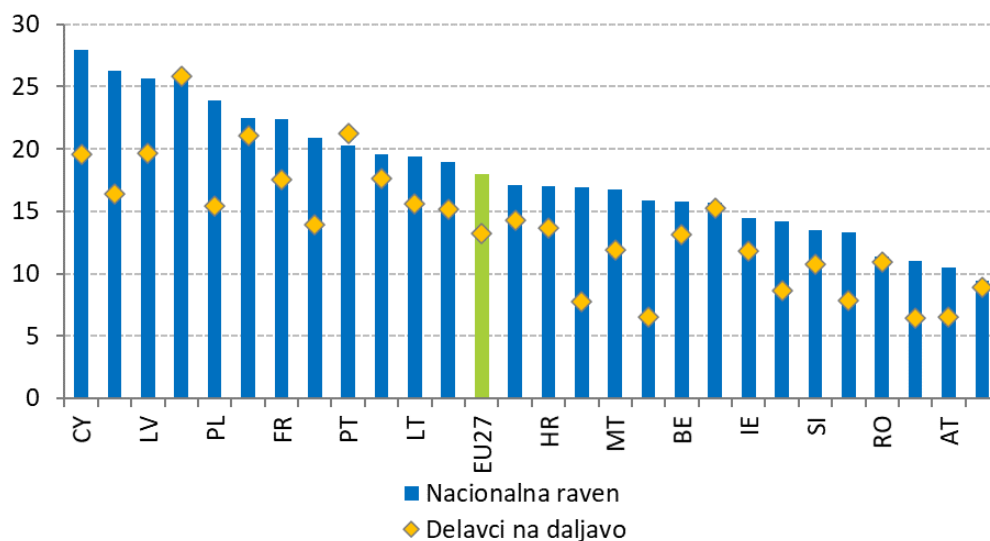
Odstotek zaposlenih, ki so med pandemijo COVID-19 delali več kot 40 ur na teden.

Vir: Eurofound, [Evropska telefonska raziskava o delovnih razmerah \(EWCTS\) 2021](#).

Slika 2.3.7: Na splošno so zaposleni, ki so delali na daljavo, v večini držav članic poročali o boljšem usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja

Slabo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, sporočeno za vse zaposlene in zaposlene, ki delajo na daljavo, v državah članicah (v %, 2021)

Opomba: slabo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja vključuje zaposlene, ki so na vprašanje o tem, kako je delovni čas prilagojen družinskim ali družbenim obveznostim zunaj dela, odgovorili „ne prav dobro“ in „slabo“.

Vir: Eurofound, [Evropska telefonska raziskava o delovnih razmerah \(EWCTS\) 2021](#).

Posvetovanje in sodelovanje s socialnimi partnerji sta ključnega pomena za zagotovitev, da predpisi o delu na daljavo in delovnih pogojih prinašajo pozitivne rezultate tako za delodajalce kot za delavce. Glede na nedavno študijo Eurofounda¹⁵¹ je manj kot polovica držav članic med letoma 2020 in 2021 uvedla trajne regulativne spremembe v zvezi z delom na daljavo (Avstrija, Grčija, Latvija, Portugalska, Romunija, Slovaška in Španija so sprejele zakonodajo, medtem ko so Belgija, Francija in Luksemburg oblikovali nacionalne kolektivne pogodbe). V štirih državah se razpravlja o novih zakonodajnih predlogih (tj. v Nemčiji, na Irskem, v Luksemburgu in na Nizozemskem). Nekatere od teh sprememb so bili celoviti predpisi o delu na daljavo, ki obravnavajo vse ali večino vidikov dela na daljavo, druge pa so bile bolj ozko usmerjene. V državah članicah, v katerih so bile med pandemijo COVID-19 uvedene kolektivne pogodbe o delu na daljavo, se je večina teh pogodb izvajala na sektorski ravni in ravni podjetij, zlasti v sektorjih, kot so finance, proizvodnja ter informacijske in komunikacijske tehnologije. Nedavno so bili sklenjeni tudi sporazumi na področjih javne uprave, izobraževanja, zdravstva in socialnega dela. Prizadevanja držav članic in Evropske komisije na področjih delovnega časa ter varnosti in zdravja pri delu (glej okvir 6 stebra) so v tesnem sodelovanju s socialnimi partnerji ključna za upoštevanje nedavnega tehnološkega razvoja in novih vzorcev dela na daljavo pri organizaciji dela v korist podjetij in delavcev.

Okvir 6 stebra: Zdrava, varna in primerna delovna okolja

¹⁵¹ Eurofound, *Telework during the pandemic: Prevalence, Working Conditions and Regulations* (Delo na daljavo med pandemijo: razširjenost, delovni pogoji in predpisi), Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

Zdravi in varni delovni pogoji so osnovni pogoj za produktivno delovno silo, ki prispeva k razvoju evropske zdravstvene unije in izvajanju evropskega stebra socialnih pravic (načelo 10). Leta 2018 je bilo v EU27 zabeleženih več kot 3 300 nezgod s smrtnim izidom in 3,1 milijona nezgod brez smrtnega izida. Med letoma 2017 in 2019 je zaradi bolezni, povezanih z delom, letno umrlo približno 200 000 delavcev. Glede na navedeno okvir EU za varnost in zdravje pri delu za obdobje 2021–2027 določa ključne prednostne naloge in ukrepe za izboljšanje varnosti in zdravja delavcev na delovnem mestu, vključno s prilagajanjem specifičnim potrebam starajoče se delovne sile ter zelenemu in digitalnemu prehodu¹⁵².

Okvir EU za varnost in zdravje pri delu uvaja pristop „vizija nič“ za smrti, povezane z delom, v EU z izmenjavo izkušenj in dobrih praks, predvidenih v tristranski delovni skupini v okviru Svetovalnega odbora za varnost in zdravje pri delu¹⁵³. Ta pobuda bo povezana z večjo ozaveščenostjo o tveganjih, povezanih z nezgodami pri delu, prek ciljno usmerjenih informacijskih kampanj. Drugi ukrepi za spodbujanje varnosti in zdravja pri delu na ravni EU vključujejo spremembe direktive o rakotvornih, mutagenih in reprotoksičnih (od leta 2022) snoveh, ki jo je Svet sprejel marca 2022, posodobitev direktive o bioloških dejavnikih, predlog za znatno zmanjšanje mejne vrednosti za poklicno izpostavljenost azbestu in spodbujanje priznanja COVID-19 kot poklicne bolezni do konca leta 2022.

Strateški okvir EU za varnost in zdravje pri delu namenja posebno pozornost preprečevanju psihosocialnih tveganj ter zagotavljanju telesnega in duševnega zdravja pri delu. Leta 2021 je izpostavljenost fizičnim tveganjem še naprej vplivala na velik del delavcev v EU. Ženske so bile bolj izpostavljene kužnim materialom kot moški (21 % v primerjavi s 15 %), medtem ko so bili moški bolj izpostavljeni zahtevam po prenašanju težkih bremen kot ženske (40 % v primerjavi z 29 %)¹⁵⁴. Kar zadeva duševno zdravje, rezultati nedavne raziskave Eurofounda kažejo, da je duševna dobrobit v EU kljub postopnemu odpravljanju omejitev še vedno pod ravno, zabeleženo na začetku pandemije¹⁵⁵. Zlasti osebe, stare od 18 do 29 let, poročajo o najnižjih ravneh duševne dobrobiti od leta 2020, osebe, starejše od 60 let, pa poročajo o poslabšanju. Na splošno 18 % anketirancev poroča o neizpoljenih potrebah po oskrbi na področju duševnega zdravja, pri čemer je delež večji pri ženskah (24 %). Nedavna študija¹⁵⁶ je pokazala, da je treba še naprej podpirati ukrepe za obvladovanje in preprečevanje psihosocialnih tveganj, povezanih z uporabo digitalnih tehnologij, ki omogočajo upravljanje delavcev na delovnem mestu. Akcijski načrt za preprečevanje stresa, povezanega z delom, ali pobude za ozaveščanje lahko na primer omejijo razširjenost psihosocialnih tveganj in znatno izboljšajo zdravje delavcev na delovnem mestu.

¹⁵² Sporočilo Komisije COM(2021) 323. Glej tudi: Predlog Komisije za Direktivo 2004/37/ES o reprotoksičnih snoveh in posodobitvi Direktive 2000/54/ES o bioloških dejavnikih.

¹⁵³ Sklep Sveta z dne 22. julija 2003 o ustanovitvi Svetovalnega odbora za varnost in zdravje pri delu (2003/C 218/01).

¹⁵⁴ Glej Eurofound, *Working conditions in the time of COVID-19: Implications for the future* (Delovni pogoji v času COVID-19: posledice za prihodnost). Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (v pripravi).

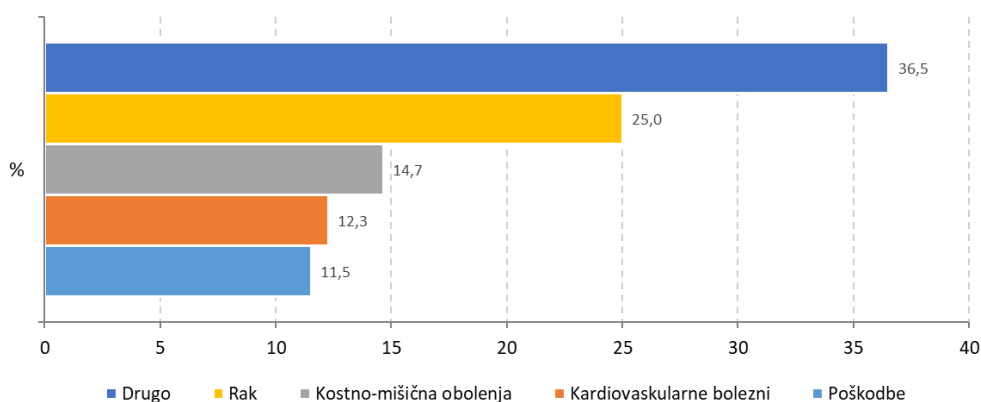
¹⁵⁵ Eurofound, *Peti krog e-raziskave o življenju, delu in covidu-19: Življenje v novem obdobju negotovosti*, Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

¹⁵⁶ Opomba: empirična analiza evropske raziskave podjetij o novih in nastajajočih tveganjih (ESENER), ki jo je leta 2019 izvedla Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu. Obravnavana psihosocialna tveganja so bila časovni pritisk, slaba komunikacija ali sodelovanje, strah pred izgubo zaposlitve, delo s težavnimi strankami, pacienti in učenci ter delo z dolgim ali nerednim delovnim časom. Vir: Urzì Brancati, C. in Curtarelli, M., *Digital tools for worker management and psychosocial risks in the workplace: evidence from the ESENER survey* (Digitalna orodja za upravljanje delavcev in psihosocialna tveganja na delovnem mestu: dokazi iz raziskave ESENER), Sevilla: Evropska komisija, 2021, JRC125714.

V skladu z zakonodajo EU lahko okrepitev preventivnih ukrepov in bolj praktične smernice prispevajo k zmanjšanju tveganj zaradi rakotvornih snovi na delovnem mestu. Poklicni rak je glavni vzrok za večino izgubljenih let življenja (DALY) v EU (tj. ocene izgubljenih let življenja zaradi bolezni, invalidnosti ali prezgodnje smrti ali DALY) – glej sliko spodaj. Rakotvorne snovi so v obdobju 2015–2017 vsako leto prispevale k približno 100 000 primerom smrti ali obolevnosti, povezanih z delom, kot je bilo ocenjeno z DALY¹⁵⁷. Poleg tega stroški zdravljenja poklicnega raka znašajo 119,5 milijarde EUR. Ukrepi za zmanjšanje prisotnosti nevarnih snovi na delovnem mestu in izpostavljenosti tem snovem so ključni elementi evropskega načrta za boj proti raku, vključno s preventivnimi ukrepi¹⁵⁸. Do zdaj so bila tveganja, povezana z 29 snovmi, preprečena s štirimi revizijami direktive o rakotvornih, mutagenih in reprotoksičnih snoveh, kar pomeni več kot 100 000 življenj, ki bodo rešena v 50 letih.

Rak je v EU glavni vzrok smrti, povezanih z delom

Glavni vzroki umrljivosti in obolevnosti, povezanih z delom, v izgubljenih letih življenja v EU (v %, 2017).

Opomba: kategorija „kardiovaskularne bolezni“ vključuje kostno-mišične bolezni in bolezni krvnega sistema. Kategorija „drugo“ združuje preostale bolezni, kot so duševne bolezni ali nalezljive bolezni. Podatki iz leta 2017 vključujejo EU27 in Združeno kraljestvo.

Vir: Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu (2017).

Po sprejetju okvira EU za varnost in zdravje pri delu so številne države članice sprejele nacionalne strategije za varnost in zdravje pri delu ali podobne dokumente, ki zajemajo večino njegovih ciljev. Belgijski akcijski načrt za obdobje 2022–2027 na primer določa pristop vizija nič za nezgode pri delu in vključuje ukrepe za zmanjšanje izpostavljenosti nevarnim kemičnim snovem. V francoskem načrtu za zdravje pri delu za obdobje 2021–2025 je posebna pozornost namenjena preprečevanju hudih nezgod pri delu in nezgod pri delu s smrtnim izidom. Prednostno so obravnavana tudi psihosocialna tveganja in izpostavljenost rakotvornim snovem. V malteškem strateškem načrtu za obdobje 2022–2027 je opredeljenih pet področij politike zdravja pri delu za uresničevanje strateškega okvira EU. Cilj hrvaškega nacionalnega načrta za obdobje 2021–2027 je ozaveščanje o pomenu preprečevanja poškodb pri delu in poklicnih bolezni ter zmanjšanja števila smrtnih primerov

¹⁵⁷ Opomba: rakotvorna snov je snov ali zmes, ki povzroča nastanek raka in izpolnjuje merila iz Priloge I k Uredbi (ES) št. 1272/2008. Metoda temelji na ocenah izgubljenih let življenja zaradi bolezni, invalidnosti ali prezgodnje smrti (DALY), ki so lahko posledica bolezni in poškodb. To se primerja z idealnim scenarijem, v katerem v državi ne bi bilo izgubljeno nobeno leto življenja zaradi bolezni, invalidnosti ali prezgodnje smrti, niti prek odsotnosti z dela niti prek nesreč ali bolezni s smrtnim izidom. Pridobljeni podatki temeljijo na mednarodno dostopnih podatkih Mednarodne organizacije dela, Svetovne zdravstvene organizacije in Eurostata. Vir: Evropska agencija za varnost in zdravje pri delu, *Mednarodna primerjava stroškov nezgod in bolezni, povezanih z delom*. Urad za publikacije Evropske unije, 2017.

¹⁵⁸ COM(2021) 44 final.

in stresa na delovnem mestu. Cilj skupne **nemške** strategije za varnost in zdravje pri delu je posodobiti sistem varnosti in zdravja pri delu ter ustvariti spodbude za podjetja za krepitev zdravja in varnosti na delovnem mestu. Nadaljnji primeri tekočega dela so **finski** izvedbeni načrt za obdobje 2022–2023, strateška izjava **irskega** organa za zdravje in varnost za obdobje 2022–2024, **latvijske** smernice za socialno zaščito in politiko trga dela za obdobje 2021–2027 ter **litovski** akcijski načrt za varnost in zdravje za obdobje 2022–2027.

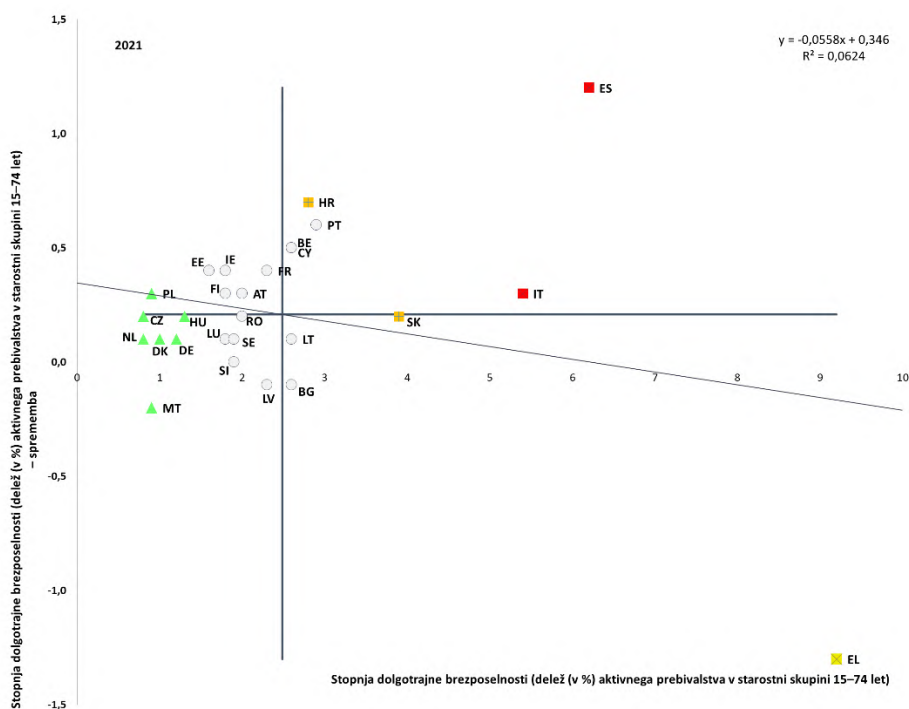
Dolgotrajna brezposelnost¹⁵⁹ se je nekoliko povečala, kar je odraz vpliva COVID-19, vendar je hiter odziv politike preprečil nastanek negativnih vzorcev na trgu dela. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti je leta 2021 znašala 2,8 %, kar je nekoliko več kot leta 2020 (za 0,3 odstotne točke), potem ko se je skoraj desetletje zniževala. Kot je prikazano na sliki 2.3.8, je bila stopnja dolgotrajne brezposelnosti leta 2021 višja kot leta 2020 v skoraj vseh državah članicah razen v Grčiji (–1,3 odstotne točke), na Malti (–0,2 odstotne točke), v Latviji in Bolgariji (v obeh za –0,1 odstotne točke). Po drugi strani se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v istem obdobju zvišala v Španiji (1,2 odstotne točke), na Hrvaškem (0,7 odstotne točke), Portugalskem (0,6 odstotne točke), v Belgiji in na Cipru (v obeh za 0,5 odstotne točke). Glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov kaže, da sta bili „državi s kritičnimi razmerami“ Španija in Italija, katerih skupne ravni so bile višje od povprečja (6,2 % oziroma 5,4 % leta 2021) in so se v zadnjem letu še zvišale (za 1,2 oziroma 0,3 odstotne točke). Grčija je zaradi pozitivnega trenda (–1,3 odstotne točke leta 2021 v primerjavi z letom 2020) označena kot „država s šibkim položajem, ki pa se izboljšuje“, čeprav ostaja država z najvišjo stopnjo v EU (9,2 % leta 2021). Slovaška in Hrvaška sta državi, ki ju je „treba spremljati“, zaradi poslabšanja stanja v primerjavi s predhodnim letom. Nasprotno pa so Češka, Nemčija, Danska, Madžarska, Malta, Nizozemska in Poljska označene kot „nadpovprečne države“ z nizkimi in na splošno stabilnimi stopnjami dolgotrajne brezposelnosti v letu 2021. Pri stopnjah dolgotrajne brezposelnosti so opazne tudi velike regionalne razlike (glej Prilogo 3). Stalno spremljanje in ocenjevanje napredka pri izvajanju priporočila Sveta iz leta 2016 o vključevanju dolgotrajno brezposelnih lahko prispeva k izboljšanju mehanizmov in storitev, ki se zagotavljajo, ter posledično podpira ustvarjanje človeškega kapitala in potencialno rast v EU¹⁶⁰.

¹⁵⁹ Opredeljena kot število oseb, ki so prijavljene pri javnih službah za zaposlovanje in ki več kot eno leto aktivno iščejo zaposlitev, kot delež aktivnega prebivalstva.

¹⁶⁰ SWD(2019) 154 final, o oceni Priporočila Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela.

Slika 2.3.8: Leta 2021 se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti rahlo zvišala v večini držav članic, njeno gibanje pa zahteva pozorno spremljanje v prihodnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi.

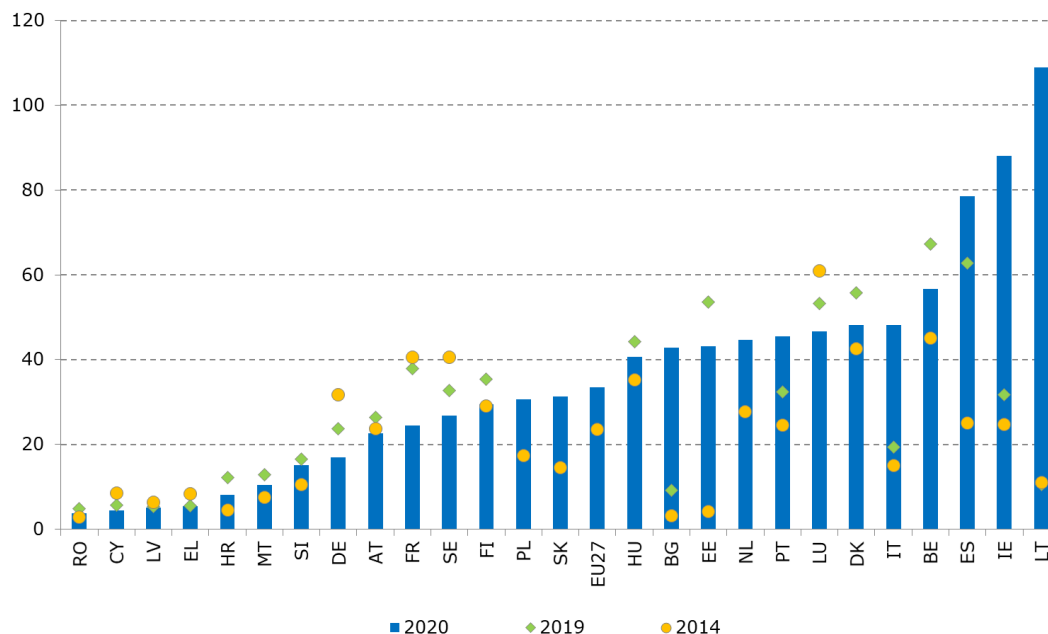
Vir: Eurostat [tesem130], anketa o delovni sili EU.

Med državami članicami obstajajo precejšnje razlike glede udeležbe v aktivnih politikah trga dela, kar v nekaterih primerih zahteva natančno spremljanje. Leta 2020 je bil delež brezposelnih oseb, ki so želele delati in so sodelovale v aktivnih programih trga dela, manjši od 10 % v petih državah članicah (v Romuniji, na Cipru, v Latviji, Grčiji in na Hrvaškem), v štirih drugih državah članicah (v Litvi, na Irskem, v Španiji in Belgiji) pa je bil večji od 50 % – glej sliko 2.3.9¹⁶¹. Med letoma 2019 in 2020 je šest držav članic poročalo o povečanju udeležbe, medtem ko je bilo zmanjšanje opaženo v 16 drugih državah članicah. Čeprav ti statistični podatki seveda odražajo prizadevanja držav članic za podporo udeležbe v ukrepih aktivnih politik trga dela, na udeležbo vplivajo tudi drugi institucionalni dejavniki, kot je delovanje sistema socialne zaščite. Učinkovite aktivne politike trga dela, prilagojene potrebam iskalcev zaposlitve, poleg njihove pokritosti pomagajo olajšati prehajanje na trgu dela in podpirajo velike spremembe v svetu dela, pri katerih nihče ne sme biti prezrt.

¹⁶¹ Eurostat [lmp_ind_actsup], vir: GD EMPL. Ukrepi politike trga dela (kategorije 2–7) med drugim vključujejo zagotavljanje usposabljanja (2), spodbude za zaposlovanje (4), podporno zaposlovanje in rehabilitacijo (5), neposredno ustvarjanje delovnih mest (6) in spodbude za ustanavljanje podjetij (7). Ta kazalnik bi bilo treba kljub temu razlagati previdno, saj meri le udeležbo v politikah trga dela (in ne njihove učinkovitosti). Ocenjene vrednosti za Dansko, Grčijo, Hrvaško in Švedsko. Nizka statistična zanesljivost v Franciji in Litvi v zvezi s postopkom zbiranja podatkov. Podatki za leto 2020 niso na voljo za Češko, Grčijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško.

Slika 2.3.9: Udeležba v aktivnih ukrepih trga dela se med državami članicami zelo razlikuje

Udeleženci rednih ukrepov politike trga dela (kategorije 2–7) na 100 brezposelnih oseb, ki želijo delati

Opomba: časovne vrste niso na voljo za Češko. Podatki za leto 2020 niso na voljo za Grčijo, Nizozemsko, Poljsko in Slovaško. Oznake: nizka zanesljivost za Francijo in Litvo. Podatki nad 100 % kažejo, da se osebe v naboru podatkov o aktivni politiki trga dela v okviru svojega sodelovanja v različnih kategorijah ukrepov registrirajo več kot enkrat.

Vir: Eurostat [[lmp_ind_actsup](#)], podatkovna zbirka o politikah trga dela.

Učinkovite in uspešne aktivne politike trga dela so ključne za izboljšanje učinkovitosti trga dela ter rezultatov in prehajanja na trgu dela, tudi glede na povečano pomanjkanje delovne sile in spretnosti v EU. Leta 2021 so imele države članice, kot so Španija, Slovaška in Litva, razmeroma visoko porabo za ukrepe aktivne politike trga dela (kategorije 2–7) kot odstotek BDP, čeprav imajo razmeroma visoke stopnje dolgotrajne brezposelnosti – glej sliko 2.3.10. V drugih državah, kot so Nizozemska, Irska in Danska, je poraba za ukrepe trga dela v letu 2020 znašala več kot 1,3 % BDP, kar so spremljali razmeroma dobri rezultati v smislu manjših deležev dolgotrajno brezposelnih. Nasprotno pa je v državah, kot so Grčija, Italija, Portugalska in Hrvaška, poraba za podporo iskalcem zaposlitve prek ukrepov trga dela razmeroma nizka (tj. približno 0,3 % BDP ali manj), izzivi v zvezi z dolgotrajno brezposelnostjo pa so nad povprečjem EU. V državah članicah, ki se soočajo z večjimi izzivi vključevanja na trg dela, lahko krepitev zagotavljanja dobro zasnovanih aktivnih politik trga dela prispeva k zmanjšanju ovir za zaposlovanje, zlasti za osebe v ranljivem položaju¹⁶². Poleg podpore iz sredstev kohezijske politike (vključno z Evropskim socialnim skladom)¹⁶³

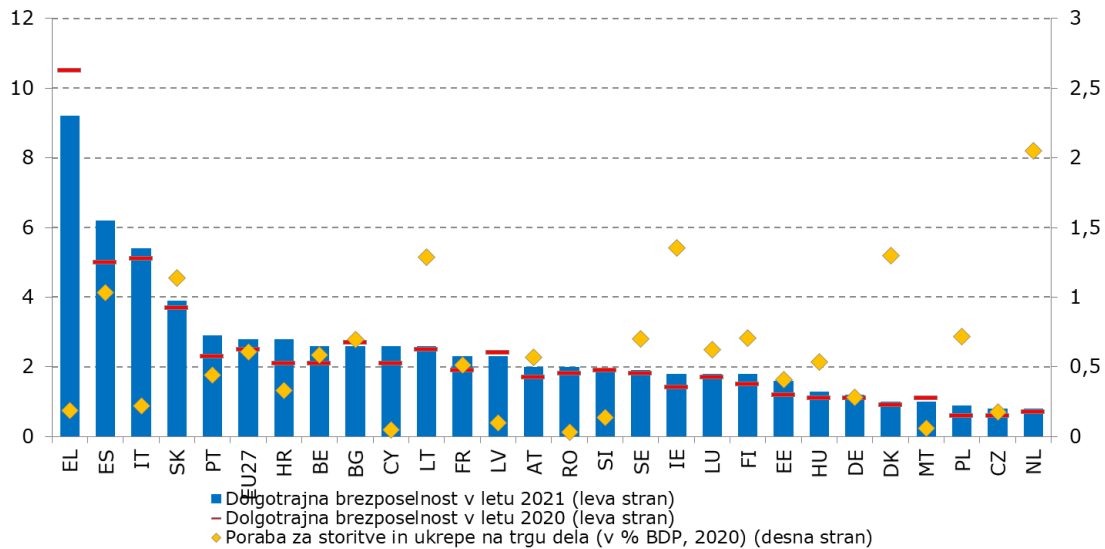
¹⁶² OECD (2021), *Building inclusive labour markets: Active labour market policies for the most vulnerable groups, OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)* (Oblikovanje vključujočih trgov dela: aktivne politike trga dela za najbolj ranljive skupine, odziv politike OECD na koronavirus (COVID-19), OECD Publishing.

¹⁶³ Metaanaliza razpoložljivih ocen učinka ESS in pobude za zaposlovanje mladih za programski obdobji 2007–2013 in 2014–2020 je bila izvedena v vseh državah članicah EU. Rezultati so pokazali pozitiven učinek ukrepov ESS, saj je bila verjetnost zaposlitve posameznikov, ki so sodelovali v ukrepih, za 7,3 odstotne točke večja. V analizi so bile kot najuspešnejše kategorije ukrepov ESS opredeljene subvencije za zaposlovanje in pripravništva. Vir: Evropska komisija, *Meta-analysis of the ESF counterfactual impact evaluations* (Metaanaliza protidejstvenih ocen učinka ESS) (VT/2020/052), končno poročilo, Urad za publikacije Evropske unije, 2022 (kataloška št. KE-03–22–139-EN-N).

izvajanje nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost v številnih državah članicah prispeva h krepitvi njihovih prizadevanj za vključevanje na trg dela. Ta prizadevanja upoštevajo digitalni in zeleni prehod ter se razvijajo v skladu s priporočilom Komisije o učinkoviti aktivni podpori zaposlovanju.

Slika 2.3.10: Poraba za ukrepe aktivne politike trga dela se med državami članicami razlikuje

Poraba za aktivne ukrepe trga dela (kategorije 2–7, v odstotkih BDP, 2020) in dolgotrajna brezposelnost kot odstotek prebivalstva (v starostni skupini 15–74 let) v delovni sili (v %, 2021)

Vir: Eurostat [[lmp_expsuum](#)], podatkovna zbirka o politikah trga dela in [[lune_ltu_a](#)], anketa o delovni sili EU.

Javne službe za zaposlovanje imajo ključno vlogo pri spremljanju delavcev, ko se ti soočajo s spremembami na trgu dela, tudi v zvezi z zelenim in digitalnim prehodom.

Javne službe za zaposlovanje imajo ključno vlogo pri vključevanju oseb na trg dela, zagotavljanju informacij tistim, ki želijo delati, ter posredovanju med iskalci zaposlitve in delodajalci. Preoblikujejo svoje notranje poslovne procese in napredujejo na poti k digitalizaciji, da bi povečale svoje zmogljivosti, tudi v smislu strokovnega znanja svojega osebja, ter zagotovile uspešnejše in učinkovitejše storitve¹⁶⁴. Vse večje zagotavljanje digitalnih storitev mora seveda spremljati vsesplošno pridobivanje digitalnih spretnosti med prebivalstvom. Leta 2021 je 18 nacionalnih javnih zavodov za zaposlovanje poročalo, da je krepitev digitalnih spretnosti med iskalci zaposlitve eden od ciljev za pripravo na obdobje po pandemiji¹⁶⁵. Hkrati javne službe za zaposlovanje vzpostavljajo partnerstva in izvajajo sektorske ukrepe, namenjene izboljšanju napovedovanja za trg dela, zbiranju podatkov o spretnostih, ugotavljanju in odpravljanju pomanjkanja delovne sile in spretnosti, zlasti v zvezi z zelenim in digitalnim prehodom. Programi preusposabljanja in izpopolnjevanja za skupine zaposlenih, ki jim grozi izguba zaposlitve, se pojavljajo kot nova odgovornost, pri čemer so nekatere nacionalne javne službe za zaposlovanje že prilagodile zagotavljanje storitev ter razvile celovite programe in strategije usposabljanja za obravnavanje prihodnjih potreb po

¹⁶⁴ Viri: Evropska komisija (2021). *European Network of Public Employment Services, Work programme 2022 (European Network of Public Employment Services, Work programme 2022)* (Evropska mreža javnih zavodov za zaposlovanje, delovni program za leto 2022). Objavljeno januarja 2022. OECD (2022), *Harnessing digitalisation in Public Employment Services to link people with jobs* (Uporaba digitalizacije v javnih službah za zaposlovanje za povezovanje oseb z delovnimi mesti), poročilo OECD o aktivnih politikah trga dela, OECD Publishing.

¹⁶⁵ Evropska komisija, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2021* (Ocenjevalno poročilo o zmogljivosti javnih služb za zaposlovanje: 2021), Urad za publikacije Evropske unije, 2022, (str. 39).

spretnostih. Formalizacija obstoječega sodelovanja med javnimi službami za zaposlovanje ter izvajalci poklicnega in visokošolskega izobraževanja, skupaj s socialnimi službami, lahko pomaga zagotoviti ustrezne pogoje za učinkovito zagotavljanje spretnosti (glej oddelek 2.2).

Prizadevanja za podporo vključevanju razseljenih oseb iz Ukrajine na trg dela so postala pomembna naloga v programu javnih služb za zaposlovanje¹⁶⁶. V več državah članicah (v Bolgariji, na Danskem, Finskem, Madžarskem, v Italiji, Litvi in Latviji) lahko razseljene osebe iz Ukrajine začnejo delati takoj, ko vložijo vlogo za začasno zaščito, ne da bi morale čakati na obravnavo te vloge¹⁶⁷. Vendar je bilo število prijav pri javnih službah za zaposlovanje razmeroma majhno. Po poročanju mreže javnih služb za zaposlovanje je bilo maja 2022 v 26 članicah mreže skupno registriranih le 150 000 razseljenih oseb iz Ukrajine. O približno polovici teh prijav sta poročali Nemčija in Poljska¹⁶⁸. Čeprav pristojnosti javnih služb za zaposlovanje v večini držav članic ne presegajo odgovornosti, ki jih običajno prevzamejo za druge iskalce zaposlitve, so nekatere javne službe za zaposlovanje razvile ukrepe, namenjene beguncem, do katerih so upravičene razseljene osebe iz Ukrajine (glej tudi oddelek 2.3.2). Več držav članic je ustanovilo tudi koordinacijske skupine, ki vključujejo javne službe za zaposlovanje, nacionalna ministrstva in migracijske organe, za izmenjavo informacij o tekočih ukrepih in načrtovanje skupnih dejavnosti, tudi v sodelovanju z delodajalci ter lokalnimi in regionalnimi organi¹⁶⁹. Zakonodajne spremembe uredbe o skupnih določbah za kohezijski ukrep za begunce v Evropi (CARE) zagotavljajo dostop do neporabljenih zneskov v večletnem finančnem okviru 2014–2020 za financiranje hitrih in prožnih rešitev za države EU, kadar je to potrebno. Prilagojena podpora prek Instrumenta za tehnično podporo je namenjena tudi pomoči državam EU pri krepitvi zmogljivosti za sprejem beguncev in reševanje izzivov pri njihovem vključevanju¹⁷⁰.

V povprečju so štirje od desetih kratkotrajno brezposelnih¹⁷¹ v EU upravičeni do nadomestil za brezposelnost (42,2 % leta 2021), pri čemer med državami članicami obstajajo velike razlike – glej sliko 2.3.11. Leta 2021 so bile najvišje stopnje pokritosti (več kot 50 %) ugotovljene v Nemčiji (89,7 %), Avstriji (54,1 %), na Finskem (53,6 %) in v Litvi (51,5 %), sledile pa so Francija, Estonija, Belgija in Danska s stopnjami, višjimi od 40 %. Na drugi strani pa je bila najmanjša pokritost zabeležena v Romuniji (10,6 %), na Hrvaškem (13,9 %), Poljskem (15,5 %) in Cipru (19,2 %). Razlike med državami je mogoče pojasniti z razlikami v zasnovi sistemov nadomestil za brezposelnost, zlasti v zvezi z njihovim najdaljšim trajanjem, pogoji za upravičenost, strogostjo zahtev glede iskanja zaposlitve ali sinergijami z drugimi sistemi socialne zaščite. Leta 2021 je v EU le 37,8 % brezposelnih, prijavljenih manj kot eno leto, prejelo nadomestila ali pomoč. V okviru primerjalne analize za nadomestila za brezposelnost so vsi ti elementi opredeljeni kot ključni vzvodi politike za podporo iskalcem zaposlitve pri njihovem prehajanju na trgu dela.

¹⁶⁶ COM(2022) 4050 o smernicah za dostop ljudi, ki bežijo pred rusko vojno agresijo proti Ukrajini, do trga dela, poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter učenja odraslih.

¹⁶⁷ Opomba: med februarjem in junijem 2022 je bilo v EU približno 312 000 prosilcev za azil. Vir: Eurostat [[migr_asyappctzm](#)] in podatki Evropskega organa za delo (ELA) po državah, junij 2022.

¹⁶⁸ Raziskava mreže javnih zavodov za zaposlovanje, maj 2022.

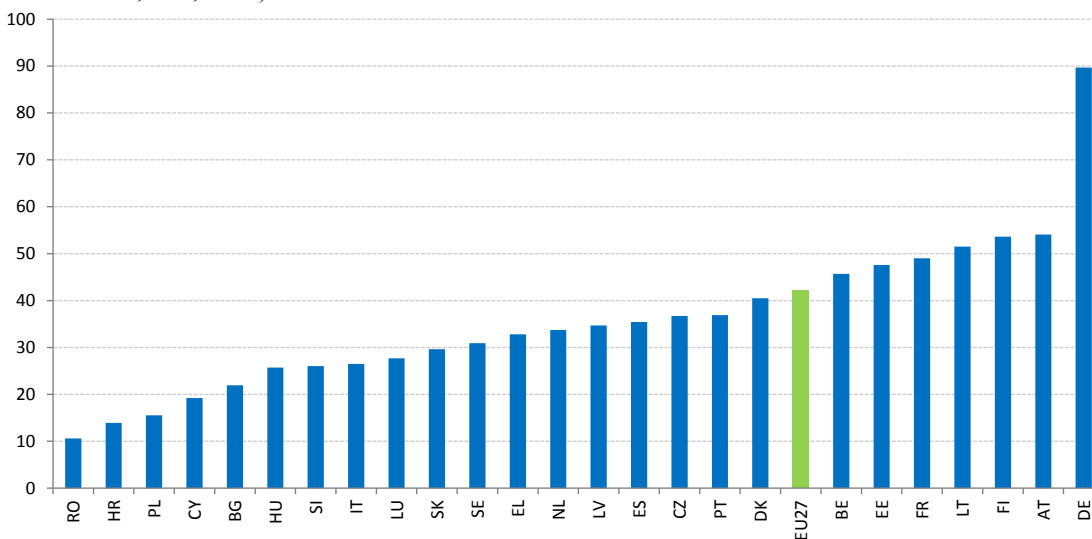
¹⁶⁹ Na primer AT, BE (na regionalni ravni), BG, EE, FI, HR, LT, NO, PL, RO in SK.

¹⁷⁰ Za več podrobnosti glej Uredbo o spremembi uredb (EU) št. 1303/2013 in (EU) št. 223/2014 v zvezi s kohezijskim ukrepom za begunce v Evropi (CARE). Glej tudi C(2022) 1379 o *sklepih o financiranju in letnih delovnih programih Instrumenta za tehnično podporo*.

¹⁷¹ Osebe, ki so brezposelne manj kot 12 mesecev. Analiza za starostno skupino 15–64 let.

Slika 2.3.11: Med državami članicami obstajajo velike razlike glede deleža kratkotrajno brezposelnih, ki prejemajo nadomestila za brezposelnost

Kratkotrajno brezposelni (tj. manj kot 12 mesecev), ki prejemajo nadomestila za brezposelnost (starostna skupina 15–64 let, v %, 2021)

Opomba: primerjava z vrednostmi tega kazalnika pred letom 2021 ni izvedena, saj je leta 2021 prišlo do prekinitve časovne vrste za vse države članice zaradi [začetka veljavnosti novega regulativnega okvira za evropsko socialno statistiko](#). Podatki za leto 2021 niso na voljo za Irsko in Malto.

Vir: Eurostat, [\[lfsa_ugadra\]](#), anketa o delovni sili EU.

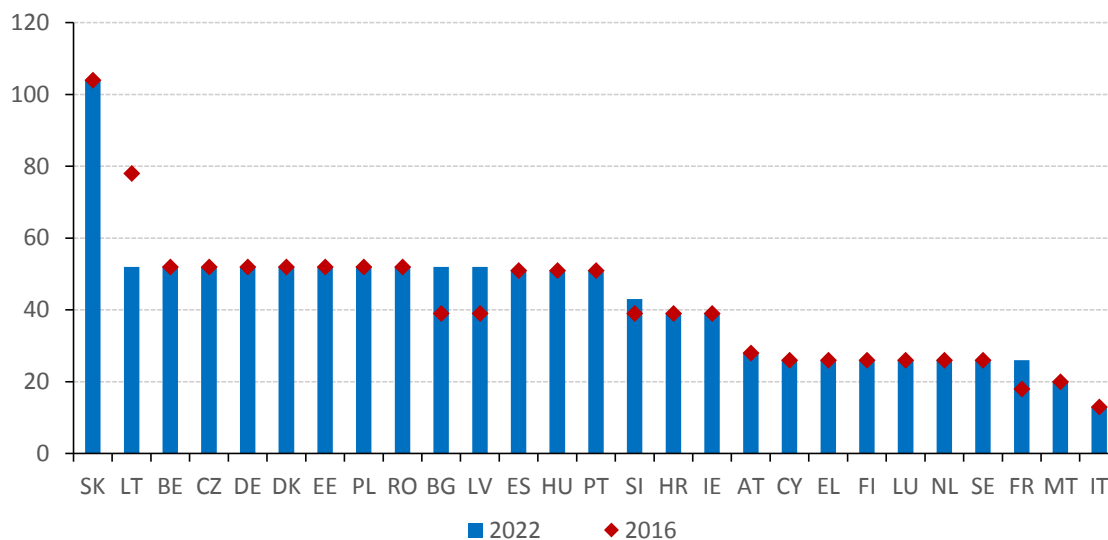
Trajanje obdobja plačevanja prispevkov za upravičenost do nadomestila za brezposelnost in obdobje uveljavljanja sta leta 2022 ostala na splošno stabilna¹⁷².

Upoštevno obdobje je ostalo stabilno v vseh državah članicah in se je gibalo od 13 tednov plačanih prispevkov za zavarovanje v Italiji do 104 tednov na Slovaškem – glej sliko 2.3.12. Najdaljše trajanje prejemanja nadomestil (za delavca z enoletno delovno pogodovino) se med državami članicami razlikuje – glej sliko 2.3.13. V Latviji se je trajanje leta 2020 skrajšalo z 39 na 35 tednov, tj. na raven iz leta 2015. V vseh drugih državah članicah je obdobje v zadnjih petih letih ostalo nespremenjeno. V 16 državah članicah se lahko nadomestila za brezposelne z enoletno delovno pogodovino uveljavljajo za največ 6 mesecev (24 tednov). Na Danskem in v Belgiji pa se ta pravica lahko uveljavlja do dve leti ali več. V Luksemburgu in Grčiji se lahko uveljavlja eno leto, v Litvi, Latviji in na Irskem pa približno osem mesecev.

¹⁷² Analiza se nanaša na nadomestila za brezposelnost, ki se načeloma dodelijo posameznikom, ki se prijavijo kot brezposelni brez lastne krivde, brez vključitve začasnih shem, ki so bile morda sprejete kot odziv na epidemiološke razmere, povezane s COVID-19.

Slika 2.3.12: Obdobje plačevanja prispevkov za upravičenost do nadomestil za brezposelnost je ostalo nespremenjeno v primerjavi z letom 2021, pri čemer med državami članicami obstajajo velike razlike

Trajanje zahtevanega upoštevnega obdobja (v tednih, 2016 in 2022)

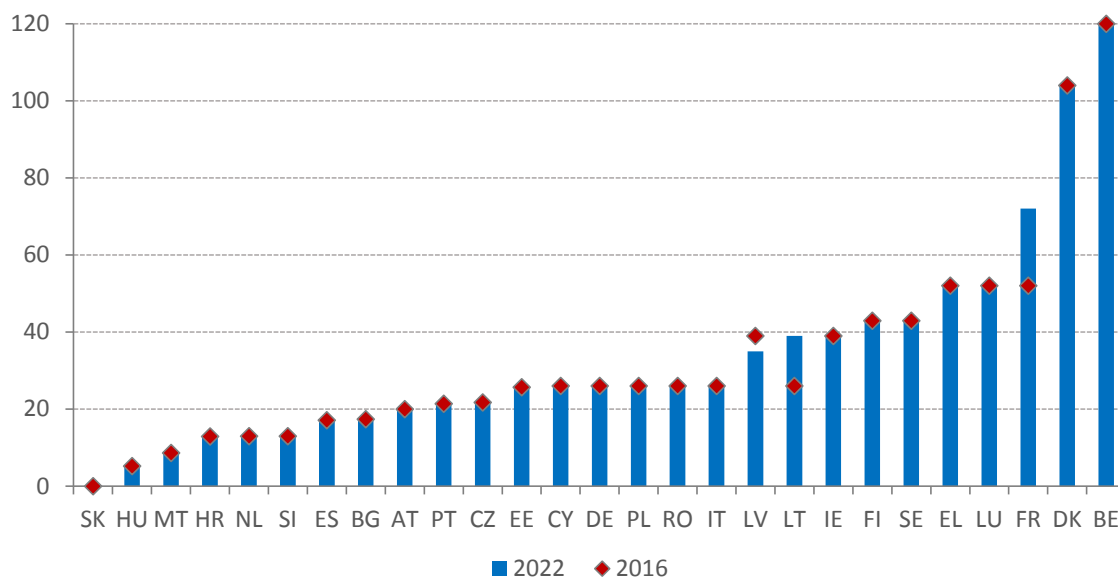

Opomba: na Malti (2016 in 2022) mora biti od prve zaposlitve osebe plačanih vsaj 50 tedenskih prispevkov; na Irskem (2016 in 2022) morajo biti od prve zaposlitve plačani vsaj 104 tedenski prispevki; v Avstriji (2022) pa mora biti za prvo prijavo plačanih vsaj 52 tedenskih prispevkov, za naslednje prijave pa vsaj 28.

Vir: [podatkovna zbirka MISSOC](#) (januar 2016 in januar 2022).

Slika 2.3.13: V večini držav članic enoletna delovna zgodovina omogoča dostop do nadomestila za brezposelnost za največ 6 mesecev

Najdaljše trajanje prejemanja nadomestil v številu tednov pri upravičencih z enim letom delovne zgodovine, 2022 in 2016

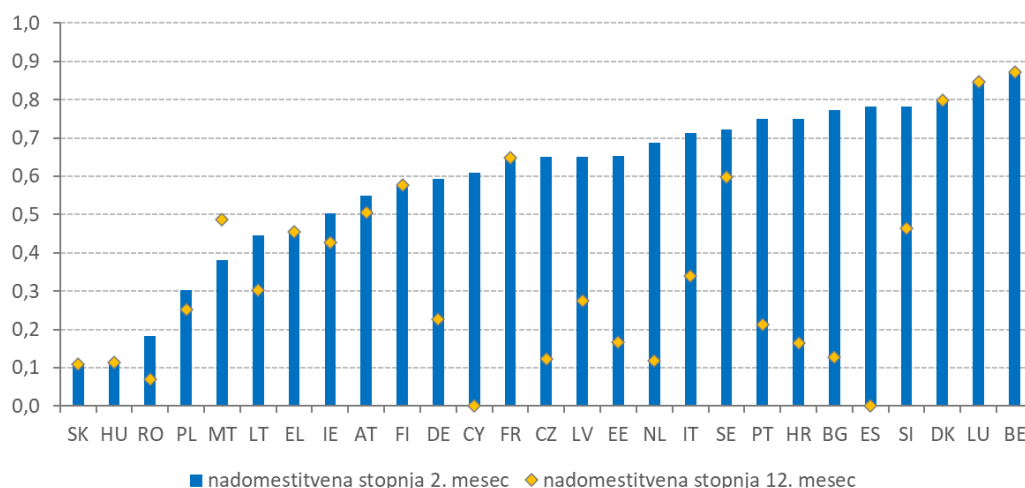
Opomba: v Belgiji trajanje prejemanja nadomestil ni omejeno. Na Cipru se tedni izračunajo na podlagi šestih delovnih dni na teden. Na Irskem se nadomestilo za 39 tednov (234 dni) izplača le tistim z 260 ali več plačanimi tedenskimi prispevki socialnega zavarovanja v zvezi s plačo. Na Slovaškem oseba z enoletno delovno zgodovino ne more prejemati nadomestila za brezposelnost (zahtevata se vsaj dve leti plačanih prispevkov za zavarovanje za primer brezposelnosti v zadnjih štirih letih). Na Poljskem je trajanje prejemanja odvisno od stopnje brezposelnosti v regiji glede na nacionalno povprečje.

Vir: [podatkovna zbirka MISSOC](#) (januar 2016 in januar 2022) in nacionalna zakonodaja.

Nadomestitev dohodka za brezposelne je odvisna od trajanja obdobja brezposelnosti. Na sliki 2.3.14 so primerjane neto nadomestitvene stopnje za zaposlene z nizkimi dohodki (67 % povprečnega nacionalnega dohodka) s kratko delovno zgodovino (12 mesecev prispevkov za socialno varnost) po vsej EU v drugem in dvanajstem mesecu obdobja brezposelnosti. Neto nadomestitvene stopnje v drugem mesecu brezposelnosti se gibljejo od 10,8 % predhodnega (neto) dohodka na Slovaškem do več kot 90 % v Luksemburgu ali Belgiji. V Avstriji ali Belgiji na primer nadomestitvena stopnja ostaja enaka v dvanajstem mesecu obdobja brezposelnosti. Vendar se zaradi izteka ali znižanja nadomestil nadomestitvene stopnje v večini drugih držav članic postopoma nižajo. V nekaterih državah lahko brezposelni, ki so izčrpali nadomestila za brezposelnost, izkoristijo alternativne sheme, kot je socialna pomoč, ki na splošno zagotavlja nižje ravni nadomestil – za podrobnosti o aktivnem vključevanju glej oddelek 2.4.1, vključno s predlogom Komisije za priporočilo Sveta o zadostnem minimalnem dohodku s pristopom aktivnega vključevanja.

Slika 2.3.14: Nadomestitvene stopnje nadomestil za brezposelnost se po EU razlikujejo

Neto nadomestitvena stopnja nadomestil za brezposelnost pri 67 % povprečne plače v drugem in dvanajstem mesecu brezposelnosti (2021)

Opomba: kazalnik je izračunan za 20-letno samsko osebo brez otrok in s kratko delovno zgodovino (eno leto). Vključeni so različni elementi dohodka, nadomestila za brezposelnost in drugi prejemki (kot sta socialna pomoč in stanovanjski dodatek).

Vir: izračuni Evropske komisije na podlagi modela davkov in socialnih prejemkov OECD.

Visokokakovosten in učinkovit socialni dialog je v zadnjih letih ključnega pomena za dobro upravljanje kompleksnih socialno-ekonomskih razmer. Smernica za zaposlovanje 7 in načelo 8 (socialni dialog in vključevanje socialnih partnerjev) evropskega stebra socialnih pravic pozivata države članice, naj zagotovijo pravočasno in tehtno vključevanje socialnih partnerjev v oblikovanje in izvajanje zaposlitvenih, socialnih in, kjer je primerno, gospodarskih reform in naložb, tudi s podpiranjem njihove večje zmogljivosti. Med krizo zaradi COVID-19 so bile sektorske organizacije socialnih partnerjev na ravni EU zelo proaktivne in so hitro predstavile svoja stališča o možnih strategijah za okrevanje. Na nacionalni ravni je več držav članic v skladu s svojimi nacionalnimi praksami in institucionalnimi okviri pozvalo socialne partnerje, naj razpravljajo o ukrepih v podporo delovnim pogojem, delovanju trga dela, enakim možnostim, varnosti in zdravju na delovnem mestu, delu na daljavo in pravici do odklopa, se o njih pogajajo in/ali jih izvajajo. Nedavno so evropski socialni partnerji v številnih primerih znatno prispevali k pobudam na evropski in nacionalni ravni za nadaljnje privabljanje novih delavcev v sektorje, ki se srečujejo s pomanjkanjem delovne sile, vključno s tistimi, ki podpirajo zeleni in digitalni prehod, in sicer

z delom na področju partnerstev za privabljanje talentov in izvajanjem evropskega partnerstva za vključevanje z več deležniki¹⁷³.

Predvidljivo, tehtno in pravočasno vključevanje socialnih partnerjev ima pomembno vlogo pri zagotavljanju učinkovitega oblikovanja in izvajanja reform. Nacionalna odgovornost je v središču evropskega semestra in izvajanja mehanizma za okrevanje in odpornost. Ustanovitev novih tristranskih organov (med drugim na Poljskem, v Romuniji in na Slovaškem) za spremljanje izvajanja načrtov za okrevanje in odpornost je pozitiven razvoj, ki ima, če se upravlja na vključujoč način, potencial za okrepitev udejstvovanja socialnih partnerjev in javne odgovornosti¹⁷⁴. Tesno sodelovanje s socialnimi partnerji, tudi v celotnem ciklu evropskega semestra, je bistveno za zagotovitev, da se njihova stališča upoštevajo in prispevajo k postopku odločanja, tudi pri razpravljanju o ustreznih podpornih politikah za vključevanje ukrajinskih državljanov in drugih razseljenih oseb na evropske trge dela. Odbor za zaposlovanje (EMCO) od leta 2016 vsako leto izvede večstranske preglede sodelovanja nacionalnih socialnih partnerjev v okviru evropskega semestra, da bi ocenil te in druge izzive ter dobre prakse. V državah članicah še vedno obstajajo razlike v stopnji kakovosti in tehtnem vključevanju socialnih partnerjev.

Socialni dialog je ključnega pomena za močan zdravstveni sektor pri soočanju s pandemijo COVID-19 in prispevanju k večji pripravljenosti EU na morebitne prihodnje zdravstvene krize. Vse države se srečujejo s potrebo po povečanju zmogljivosti zdravstvenih sistemov, zlasti v bolnišnicah, za zadovoljitev vse večjega povpraševanja po zdravstvenih storitvah v zelo kratkem času zaradi pandemije COVID-19. Pritisk na zdravstvene sisteme je posledica drugih dolgotrajnih izzivov, kot je pomanjkanje zdravstvenih delavcev. Socialni dialog je imel pomembno vlogo pri reševanju nekaterih od teh izzivov v državah članicah z uveljavljenimi institucijami in dolgoletno tradicijo sodelovanja med socialnimi partnerji (npr. na Danskem, v Nemčiji, na Finskem in Švedskem) ter v državah članicah z močnimi grozdi socialnega partnerstva (npr. v Avstriji, Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem). Hkrati se je v državah, v katerih so socialni dialog in kolektivna pogajanja manj pomembni v zdravstvenem sektorju (npr. v Bolgariji, na Češkem, Malti in v Estoniji), socialni dialog okrepil kot odziv na krizo zaradi COVID-19¹⁷⁵.

Sodelovanje organizacij civilne družbe v vseh fazah evropskega semestra je ključnega pomena za izvajanje kakovostnih reform in politik v državah članicah. Evropska komisija je v prejšnjih skupnih poročilih o zaposlovanju poudarila pomen pravočasnih in tehtnih posvetovanj z organizacijami civilne družbe. Na podlagi obstoječih nacionalnih praks je poudarila tudi pomen vključevanja organizacij civilne družbe v redna srečanja in izmenjave mnenj z državami članicami. Opredelitev obstoječih izzivov – nekateri so bili poudarjeni v nedavni resoluciji Evropskega ekonomsko-socialnega odbora¹⁷⁶ – je priložnost

¹⁷³ Glej obnovitev evropskega partnerstva za vključevanje po krizi zaradi COVID-19. Vir: [Evropsko spletno mesto o integraciji \(europa.eu\)](https://europa.eu/europa/).

¹⁷⁴ Vir: Eurofound (2022), Rodríguez Contreras, R., Sanz, P., *Involvement of social partners in the national recovery and resilience plans* (Vključevanje socialnih partnerjev v nacionalne načrte za okrevanje in odpornost), Urad za publikacije Evropske unije. Opomba: za podrobnosti o kolektivnih pogajanjih glej oddelek 2.1 tega poročila in Evropska komisija, *Employment and Social Developments in Europe 2022* (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi leta 2022), Urad za publikacije Evropske unije, 2022.

¹⁷⁵ Glej Eurofound (2022), *Social dialogue and collective negotiations in the hospital sector in the COVID-19 pandemic* (Socialni dialog in kolektivna pogajanja v bolnišničnem sektorju med pandemijo covid-19). Urad za publikacije Evropske unije (v pripravi).

¹⁷⁶ Evropski ekonomsko-socialni odbor (2022), *Involvement of Organised Civil Society in the National Recovery and Resilience Plans – How can we improve it?* (Vključevanje organizirane civilne družbe v nacionalne načrte za okrevanje in odpornost – kako bi ga lahko izboljšali?), resolucija [ECO/592], maj 2022.

za nadaljnje izboljšanje kakovosti, preglednosti, pravilnosti in predvidljivosti izmenjav mnenj. V prihodnje bo sodelovanje organizacij civilne družbe na področju zaposlovanja in socialnih zadev prispevalo h krepitvi granularnosti in učinkovitosti reform in naložb, potrebnih za premagovanje obstoječih socialno-ekonomskih izzivov ter napredek pri zelenem in digitalnem prehodu.

2.3.2 Ukrepi držav članic

V nekaterih državah članicah se nadaljujejo prizadevanja za odpravo vzrokov segmentacije trga dela v skladu z načelom 5 stebra (varna in prilagodljiva zaposlitev). **Španija** je julija 2021 (v okviru načrta za okrevanje in odpornost) spremenila statut javnih uslužbencev, da bi zmanjšala zaposlovanje za določen čas v javnem sektorju ter preprečila in kaznovala zlorabe, vključno z obveznostjo objave vseh razpisov za postopke stabilizacije za začasne uslužbence do 31. decembra 2022. Sprejete so bile tudi spremembe veljavnih pravil za javne uslužbence, zaposlene v zdravstvenem in izobraževalnem sektorju. **Španija** je decembra 2021 (prav tako v okviru načrta za okrevanje in odpornost) sprejela tudi sveženj reform trga dela, da bi zmanjšala velik delež pogodb o zaposlitvi za določen čas v zasebnem sektorju, izboljšala delovne pogoje nekaterih zaposlenih in spodbudila prehod na zaposlitev za nedoločen čas. Z reformo so bile na novo opredeljene oblike pogodb o zaposlitvi s poudarjanjem osrednje vloge pogodb o zaposlitvi za nedoločen čas in dodatno omejitvijo uporabe pogodb o zaposlitvi za določen čas (npr. skrajšanje najdaljšega trajanja pogodb o zaposlitvi za določen čas in hkrati zaostritev sankcij za njihovo goljufivo uporabo). **Portugalska** v okviru širše reforme, ki je del agende za dostojno delo, načrtuje zmanjšanje največjega števila podaljšanj pogodb o zaposlitvi za določen čas s 6 na 4; zvišanje nadomestila za odpuščene delavce, ki so bili zaposleni za določen čas, in inkriminacijo neprijavljenega dela z zaporom do treh let. Pričakuje se, da se bo s temi ukrepi, ko bodo sprejeti, zmanjšal delež pogodb o zaposlitvi za določen čas ter spodbudil prehod na zaposlitev za nedoločen čas in formalno delo. Načrt za okrevanje in odpornost za **Nizozemsko** vsebuje več reform trga dela, namenjenih obravnavanju izzivov, povezanih s segmentacijo trga dela. Te vključujejo postopno zmanjšanje davčne olajšave za samozaposlene, uvedbo obveznega invalidskega zavarovanja za samozaposlene in ukrepe za boj proti navidezno samozaposlenim, vključno s spremembo opredelitve delovnega razmerja in povečanjem javnega izvrševanja, ter naj bi se vse izvedle do leta 2026. Poleg tega je **Nizozemska** julija 2022 napovedala tudi načrte za zmanjšanje spodbud za uporabo prožnih pogodb ali pogodb o zaposlitvi za določen čas in uvedbo sistema certificiranja za agencije za začasno delo.

Različne države članice predlagajo nove ali spremenjene predpise o zakonodaji na področju varstva zaposlitve, da bi se odzvale na ugotovljene izzive na trgu dela v skladu z načelom 7 stebra (informacije o pogojih za zaposlitev in zaščiti v primeru odpustitve). **Estonija** je novembra 2021 uvedla možnost, da delodajalci in zaposleni v maloprodajnem sektorju pod posebnimi pogoji sklepajo prožnejše pogodbe o zaposlitvi. Ti sporazumi lahko prispevajo k zaposlovanju dodatnih delavcev in s tem povečajo zaposlitvene možnosti, hkrati pa zagotovijo višjo raven zaščite. Ta ukrep je bil dopolnjen s sprejetjem novih sprememb zakona o cestnem prometu decembra 2021. **Estonija** pričakuje, da bo s tem ukrepom podprla dostojne delovne pogoje za voznike v sektorju cestnega prometa. **Francija** je februarja 2022 sprejela nov zakon, s katerim je uvedla edinstven status za samozaposlene in zaščitila njihovo osebno premoženje (do zdaj je bilo zaščiteno le glavno prebivališče). Poleg tega zakon razširja pogoje za olajšanje preoblikovanja samozaposlenih oseb. Vlada želi z nadomestilom v višini 800 EUR mesečno podpreti tiste, ki so trajno prenehali opravljati dejavnost, ki ni bila več vzdržna. **Italija** je junija 2022 sprejela nove določbe za zagotovitev, da bodo imeli vsi

delavci, vključno s tistimi z nestandardnimi pogodbami, koristi od večje preglednosti delovnega razmerja, zlasti kar zadeva minimalne zahteve za delodajalce glede informacij o poskusni dobi in usposabljanju (če je to primerno). **Švedska** namerava v okviru obsežne reforme v drugi polovici leta 2022 sprejeti ukrepe v zvezi s pravili o odpuščanju iz objektivnih razlogov, povečati predvidljivost delovnih pogojev in preprečiti delovne spore.

Poleg analize iz okvira 5 stebra je več držav članic uvedlo ukrepe za krepitev varnosti in zdravja pri delu v skladu z načelom 10 stebra (zdravo, varno in primerno delovno okolje). **Francija** je julija 2021 (v okviru načrta za okrevanje in odpornost) kot del širše reforme sprejela sklop ukrepov za krepitev varnosti in zdravja pri delu. Med najpomembnejšimi ukrepi v smislu pričakovanega učinka sta možnost, da podjetja razširijo zdravstvene storitve na delovnem mestu, in uvedba potnega lista preventive. Poleg tega je **Francija** razširila opredelitev spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, novembra 2021 pa je ratificirala Konvencijo MOD o nasilju in nadlegovanju. **Hrvaška** je decembra 2021 sprejela nacionalni načrt za delo, varnost pri delu in zaposlovanje za obdobje 2021–2027. Ta načrt je v skladu z nacionalno razvojno strategijo do leta 2030 ter predstavlja kontinuiteto in izboljšanje politik trga dela, ki bodo podpirale zagotavljanje dostojnega dela za vse ob upoštevanju specifičnih potreb ranljivih oseb. **Bolgarija** je julija 2022 sprejela operacijo ESS+ za podporo dobrobiti delavcev in varnosti na delovnem mestu s skupnim proračunom v višini 51,1 milijona EUR. Nekateri najpomembnejši ukrepi vključujejo finančno podporo podjetjem za preprečevanje izgorelosti, ohranjanje duševnega zdravja, nakup oblačil in opreme za varnost pri delu, opremljanje poslovnih stavb s prostori za šport in sprostitev ter uvedbo zelenih pristopov k organizacijskemu vedenju. Ukrepi bo trajal do konca leta 2024 in naj bi koristil do 91 000 zaposlenim. **Italija** namerava v letih 2022 in 2023 sprejeti tudi ciljno usmerjene ukrepe politike za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu.

Nekatere države članice uvajajo ali spreminjajo predpise za boljše opredelitev pogojev prožnega dela in organizacije delovnega časa v skladu z načelom 9 stebra (usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja). **Španija** je julija 2021 odobrila pravne določbe za ureditev dela na daljavo v zasebnem in javnem sektorju. Zakonodajne spremembe zagotavljajo enake delovne pogoje za tiste, ki delajo na daljavo in na kraju samem, ter prostovoljno naravo dela na daljavo za delavce in delodajalce. Ta novi okvir lahko daje prednost hibridnemu delu, ki združuje delo na daljavo in delo na kraju samem. **Belgija** je junija 2022 sprejela nove ukrepe za izboljšanje prožnosti delovnega časa in podporo boljšemu usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja v zasebnem sektorju. Glavni ukrepi vključujejo pravico do štiridnevnega delovnega tedna (s povečanjem števila delovnih ur na dan) ali spremembo ureditve dela (tj. izravnava delovnih ur med tedni). Hkrati je **Belgija** sprejela „pravico do odklopa“ za podjetja z več kot 20 zaposlenimi, ki zdaj ne morejo pričakovati, da se bodo njihovi zaposleni odzivali na službene potrebe po izteku rednega delovnega časa. Oba ukrepa sta del zveznega sporazuma o reformah trga dela, ki vključuje tudi večjo prožnost v zvezi s pravili o večernem in nočnem delu pri e-trgovanju. Poleg tega so predvideni pilotni projekti, ki bodo omogočili prostovoljno večerno in nočno delo brez predhodnega soglasja sindikata. **Poljska** namerava v okviru širše reforme (v okviru načrta za okrevanje in odpornost) uvesti določbe delovnega prava, da bi spodbudila boljše usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter predvidljivejše delovne pogoje. Zlasti bo zagotovila pravila za prožne ureditve dela, vključno z odmori in/ali usposabljanjem med delovnim časom, privolitvijo zaposlenega v nadurno ali nočno delo ali opravljanje priložnostnega dela. Načrtuje se tudi sprememba določb o varstvu delovnega razmerja zaposlenih med nosečnostjo, porodniškim ali starševskim dopustom. **Estonija** je aprila 2022 posodobila obstoječi pravni okvir, da bi delavcem ali javnim uslužbencem s skrbstvenimi obveznostmi zagotovila prožnejše delovne pogoje (npr. krajši delovni čas, delo na daljavo ali gibljivi delovni čas), hkrati pa spodbujala učinkovito zaščito mladoletnikov (tj. mlajših od 14 let).

Luksemburg namerava sprejeti določbe za ureditev trpinčenja na delovnem mestu. Ukrep naj bi se uporabljal za zaposlene, pa tudi za vajence, pripravnike in posebne pogodbe o delu za določen čas, ki se lahko sklenejo s študenti.

Številne države članice so prav tako spremenile svojo zakonodajo ali to načrtujejo, da bi delavcem zagotovile prožnejše ureditve dela v skladu z načelom 9 stebra (uskklajevanje poklicnega in zasebnega življenja). **Španija** je do junija 2022 podaljšala načrt o spremembah delovnega časa („Plan Mecuida“), sprejet marca 2020, da bi okrepila prožnost za zaposlene pri upoštevanju družinskih obveznosti, ki so neposredno povezane s krizo zaradi COVID-19. V skladu s temi določbami bi lahko delodajalec in zaposleni dosegla druge razumne in sorazmerne spremembe delovnih pogojev zaposlenega (npr. delo na daljavo, spremembe izmen, sprememba delovnega mesta ali dodelitev drugačnih funkcij). **Španija** je januarja 2022 posodobila svoj pravni okvir o delovnem času, da bi razširila skrbstvene možnosti za starše otrok z rakom ali hudo boleznijo. Starostna omejitev ciljnega potomca, ki potrebuje oskrbo, se je zvišala z 18 na 23 let. **Ciper** namerava v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost izvesti študijo o prožnih ureditvah dela v javnem sektorju. Študija naj bi do leta 2023 zagotovila priporočila za izboljšanje učinkovitosti javnih storitev. Ko bodo priporočila študije na voljo, bo sprejeta odločitev o njihovem izvajanju. **Ciper** namerava s podporo iz mehanizma za okrevanje in odpornost do leta 2023 sprejeti nov zakon, ki bo urejal prožne ureditve dela, zlasti delo na daljavo. **Litva** je avgusta 2022 spremenila svoj pravni okvir, da bi nekaterim družinam zagotovila več prožnosti v zvezi z njihovimi ureditvami dela. Te spremembe med drugim zajemajo dodatne dneve dopusta za starše za vzgojo otrok ter možnost, da delajo manj kot cel dan ter združujejo delo na daljavo in gibljivi delovni čas za nosečnice ali doječe matere, starše z otroki do 8. leta starosti ali starše samohranilce z otroki do 14. leta starosti (ali do 18. leta v primeru otrok z invalidnostmi) (glej oddelek 2.2.2).

Več držav članic je svoja prizadevanja za boj proti neprijavljenemu delu okrepilo z dodatnimi viri, vključno s povečanjem zmogljivosti inšpektoratov za delo. **Italija** naj bi v okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost (v načrtu za okrevanje in odpornost) do konca leta 2022 sprejela nacionalni načrt in kašipot za boj proti neprijavljenemu delu v vseh gospodarskih sektorjih, da bi do leta 2025 trajno povečala število delovnih inšpekcij in do leta 2026 zmanjšala število primerov neprijavljenega dela. V ta namen je bila februarja 2022 ustanovljena medinstitucionalna delovna skupina. **Romunija** je oktobra 2021 odobrila nove upravne sankcije za omejitev neprijavljenega in neustrezno prijavljenega dela ter prakse plačevanja „na roko“. Ukrep vključuje zakonsko ureditev pojma „neustrezno prijavljeno delo“. **Romunija** je konec aprila 2022 uvedla tudi sistem bonov za storitve (ki naj bi začel učinkovati 1. januarja 2024), da bi delavce v gospodinjstvu vključila v formalno gospodarstvo. Delavec v gospodinjstvu bo po zamenjavi 85 bonov vključen v sistem socialne varnosti in zdravstvenega zavarovanja. **Švedska** je februarja 2022 v okviru širše reforme začela postopek za vzpostavitev regionalnih centrov za boj proti kriminalu, povezanemu z delom, pri čemer se centri ukvarjajo tudi z neprijavljenim delom. Ti centri bodo delovali kot središče za delo organov v zvezi z načrtovanjem, izvajanjem in spremljanjem skupnega vladnega nadzora v posvetovanju s socialnimi partnerji ter nacionalnimi in regionalnimi organi. **Belgija** (regija Bruselj – glavno mesto) je marca 2022 sprejela ciljni ukrep za povečanje števila inšpekcijskih pregledov, opravljenih v podjetjih v določenem sektorju, na podlagi utemeljenega suma diskriminacije. Poleg tega lahko inšpektorji za delo pod lažnim imenom obišejo podjetje, da bi odkrili razlike v obravnavi. **Španija** je maja 2022 odobrila nov razpis za 90 novih javnih inšpektorjev za delo in socialno varnost, s čimer se je podvojilo število inšpektorjev, odobreno leta 2021. **Hrvaška** je aprila 2022 uvedla nov zakon o žvižgačih, ki spreminja prejšnje določbe iz leta 2019. Namen tega zakona je izboljšati zaščito delavcev, ki prijavijo podjetja zaradi zakonskih kršitev, vključno s sankcijami za delodajalce, ki sprožijo postopke proti žvižgačem. **Hrvaška** namerava v okviru širše reforme v skladu z

načrtom za okrevanje in odpornost decembra 2022 sprejeti tudi nov zakon o ukrepanju proti neprijavljenemu delu, ki bi opredelil neprijavljeno delo, okreпил inšpektorate za delo in dodatno uredil prehajanje delavcev z neprijavljenega na prijavljeno delo.

Več držav članic je sprejelo ciljno usmerjene ukrepe za izboljšanje položaja dolgotrajno brezposelnih na trgu dela v skladu z načelom 4 stebra. **Grčija** je oktobra 2021 sprejela nov zakon o reformi organizacije in delovanja javne službe za zaposlovanje (OAED). Nove določbe vključujejo zaposlovanje novih zaposlitvenih svetovalcev (540 za obdobje dveh let) in večji poudarek na posredovanju med ponudbo delovne sile in povpraševanjem po njej. **Grčija** je leta 2021 uvedla tudi dodatek za delo za osebe, ki prejemajo subvencije za brezposelnost in najdejo zaposlitev, ter dodatek v višini 300 EUR za dolgotrajno brezposelne osebe (pri čemer je dolgotrajna brezposelnost opredeljena kot brezposelnost, ki traja več kot pet let), ki pripravijo individualni načrt ukrepov. Uvedena so bila dohodkovna merila za boj proti zlorabi nadomestil, tri zavrnitve primernih delovnih mest ali udeležbe v usposabljanju pa privedejo do izbrisa iz registra brezposelnih. V okviru obsežne reforme na **Irskem** je januarja 2022 začela delovati lokalna služba za zaposlovanje (LAES). Cilj službe je zagotoviti visokokakovostne in merljive storitve zaposlovanja za dolgotrajno brezposelne in druge ranljive skupine. Ta nova služba uporablja plačilni sistem, povezan z uspešnostjo, pri čemer vsaka stranka prejme individualne pravice na podlagi prizadevanj in priprave osebnega načrta napredovanja. **Švedska** je februarja 2022 javni službi za zaposlovanje naročila, naj okrepi podporo za dolgotrajno brezposelne, zlasti na območjih z velikimi socialno-ekonomskimi izzivi. Predvideni so tudi ukrepi za okrepitev strateškega in operativnega sodelovanja med javnimi službami za zaposlovanje in lokalnimi organi v zvezi z ranljivimi iskalci zaposlitve.

Več držav članic je spremenilo svoje obstoječe okvire aktivnih politik trga dela, da bi v skladu z načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju) povečale njihovo učinkovitost pri okrevanju po pandemiji COVID-19. **Češka** je leta 2021 sprejela strateški okvir za zaposlovanje do leta 2030 in naprej. Strategija prispeva k izpolnjevanju omogočitvenih pogojev v okviru kohezijske politike in opredeljuje prednostna področja za naslednjih 10 let. Konkretni ukrepi so določeni v akcijskih načrtih, ki podrobno opisujejo ta okvir. **Grčija** je v okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost v letih 2021 in 2022 sprejela ukrepe za razvoj novih digitalnih orodij za javne službe za zaposlovanje, vključno z digitalno kartico, možnostjo registracije individualnega načrta ukrepov in strukturo za zagotavljanje individualnih učnih računov. **Hrvaška** je v okviru širše reforme v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost predlagala ukrepe za izboljšanje kakovosti podpore, ki se zagotavlja ranljivim skupinam, zlasti postopke, povezane s profiliranjem, segmentacijo, vključevanjem in aktivacijo ranljivih skupin v javnih službah za zaposlovanje. Poleg tega se nadaljujejo prizadevanja za razvoj orodij za povezovanje brezposelnih oseb s prostimi delovnimi mesti ter za boljše izvajanje sistema spremljanja in ocenjevanja aktivnih politik trga dela. Ti ukrepi naj bi skupaj z načrtovanimi dejavnostmi ozaveščanja povezali 5 000 novih uporabnikov z javnimi službami za zaposlovanje. Aprila 2022 je bil vzpostavljen sistem bonov za izpopolnjevanje in preusposabljanje odraslih kot podlaga za morebitno uvedbo individualnih učnih računov v okviru ESS+. **Italija** je decembra 2021 odobrila nove strukturne naložbe za spodbujanje razvoja regionalnih opazovalnic trga dela in podporo za krepitev interoperabilnosti regionalnih in nacionalnih informacijskih sistemov, s čimer se bo izboljšala zmogljivost javnih služb za zaposlovanje za podporo usklajevanju ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Ta ukrep dopolnjuje dodelitev dodatnih 4,4 milijarde EUR za izvajanje nacionalnega programa jamstva za zaposlene (GOL) v obdobju 2021–2023. **Litva** je avgusta 2022 v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela nov sistem karijerne orientacije, ki določa okvir, osnovne zahteve glede kompetenc, upravljanje in zagotavljanje kakovosti karijerne orientacije skozi celotno poklicno pot od prvega razreda šole naprej (glej

tudi oddelek 2.2.2). V sodelovanju s socialnimi partnerji bo določila tudi postopek upravljanja za vključene ustanove. **Luksemburg** je aprila 2022 sprejel nov ciljno usmerjen in začasen ukrep za zagotavljanje začasnega dela za šestmesečno obdobje za brezposelne osebe, mlajše od 50 let. Zakon se uporablja retroaktivno od oktobra 2021, 30. junija 2022 pa je prenehal veljati. **Poljska** naj bi do konca leta 2022 (v okviru načrta za okrepanje in odpornost) sprejela dva ključna pravna akta za spodbujanje udeležbe na trgu dela. Pričakuje se, da bo zakon o zaposlovanju državljanov tretjih držav zmanjšal upravne ovire za zaposlovanje državljanov tretjih držav in poenostavil postopek sklepanja nekaterih pogodb o zaposlitvi. Z novim zakonom o delovni aktivnosti bodo med drugim sprejeti ukrepi, ki bodo staršem olajšali vrnitev na trg dela po daljšem dopustu.

Poleg tega obstajajo primeri ciljno usmerjenih ukrepov, ki so jih uvedle države članice, da bi olajšale prehajanje na trgu dela in okrepile njihovo aktivacijsko komponento v skladu z načelom 4 stebra (aktivna podpora zaposlovanju). **Belgija** je junija 2022 uvedla postopek, imenovan „poti prehoda“, da bi se zaposlenim, ki so prejeli obvestilo o odpovedi, omogočilo, da delajo za drugega delodajalca, s čimer bi se olajšal njihov prehod. Ta postopek usklajuje regionalna služba za zaposlovanje, temelji pa na sporazumu med dvema podjetjema kot njenima uporabnikoma. Med prehodom se stroški dela (v celoti ali delno) prenesejo na novega delodajalca, ob koncu postopka pa je treba z zaposlenim skleniti pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas. **Belgija** je sprejela tudi ukrep za podporo delavcem, ki so bili odpuščeni z odpovednim rokom najmanj 30 tednov. Odpuščeni delavci, ki izpolnjujejo merila, imajo pravico, da tretjino odpovednega roka (tj. 10 tednov) namenijo dejavnostim, ki povečujejo njihovo zaposljivost. Ta ukrep se doda odpravnini, do katere so zaposleni upravičeni.

Obstoječi ali novo razviti sistemi aktivnih politik trga dela prispevajo tudi k podpiranju vključevanja razseljenih oseb iz Ukrajine na trg dela. Večina držav članic se za podporo osebam, ki bežijo pred vojno v Ukrajini, zanaša na obstoječe aktivne politike trga dela, ki so na voljo državljanom, ali na programe, razvite po migracijski in begunski krizi (2015–2016). Velika večina držav EU v okviru obstoječih sistemov aktivnih politik trga dela ponuja svetovanje in karierno orientacijo, druge pa so te ukrepe povezale s finančnimi spodbudami za delodajalce, da zaposlijo razseljene osebe, zagotovijo usposabljanje na delu ali začnejo izvajati projekte za spodbujanje podjetništva (glej tudi oddelek 2.1.2)¹⁷⁷. Vendar je bilo število razseljenih oseb iz Ukrajine, ki so se udeležile usposabljanja (razen jezikovnih usposabljanj), majhno. To je mogoče pojasniti z majhnim številom prijav pri javnih službah za zaposlovanje. Na primer, v **Avstriji** in **Franciji** se je usposabljanja udeležilo le 1 216 oziroma 1 700 od 6 300 oziroma 3 200 Ukrajincev, prijavljenih pri nacionalnih javnih službah za zaposlovanje (glej tudi oddelek 2.3.1). Drugi primeri ciljno usmerjenih aktivnih politik trga dela za razseljene osebe iz Ukrajine so bili v **Estoniji**, ki je ustanovila posebne službe za svetovanje pri zaposlovanju za razseljene osebe iz Ukrajine, in na **Poljskem**, ki je uvedla posebno podporo v obliki prejemkov v naravi in denarju za ukrajinske umetnike in pisatelje, ki opravljajo svoje dejavnosti na **Poljskem** (glej oddelek 2.2.2)¹⁷⁸.

Države članice so posodobile regulativni okvir javnih služb za zaposlovanje, da bi zagotovile njihovo zmogljivost in učinkovitost, tudi pri njihovem sodelovanju s socialnimi službami in deležniki. **Belgija** (regija Flandrija) je julija 2021 začela izvajati

¹⁷⁷ Evropski organ za delo (2022), *Overview of national measures adopted to respond to the Ukrainian crisis with regard to employment and social security having a potential impact on the EU labour mobility* (Pregled nacionalnih ukrepov, sprejetih v odziv na ukrajinsko krizo v zvezi z zaposlovanjem in socialno varnostjo, ki bi lahko vplivali na mobilnost delovne sile v EU), podatki po državah. ELA/2022/RS/047/ELA.323/June 2022.

¹⁷⁸ Eurofound (2022): *In-kind support and financial support for Ukrainian artists, measure PL-2022-9/2327 (measures in Poland)* (Podpora v naravi in finančna podpora ukrajinskim umetnikom, ukrep PL-2022-9/2327 (ukrepi na Poljskem)), EU PolicyWatch, Dublin.

akcijski načrt za izboljšanje sodelovanja med regionalnimi javnimi službami za zaposlovanje in zasebnimi partnerji. Cilj načrta je povečati preglednost v zvezi z zunanjim izvajanjem, izboljšati načrtovanje in bolje spremljati kakovost storitev, ki se zagotavljajo, z izboljšanim ocenjevanjem in praksami upravljanja podatkov. **Irska** je julija 2021 posodobila svojo strategijo o novih poteh do dela za obdobje 2021–2025. Namen novega okvira je okrepiti irske javne službe za zaposlovanje (Intreo) z razvojem proračuna, zmogljivosti in pristopa, osredotočenega na stranke. S podporo mehanizma za okrevanje in odpornost vključuje program posredovanja zaposlitve, ESS pa podpira nadomestila v okviru sheme Jobsplus in nadomestila za vrnitev na delo. **Belgija** (regija Valonija) je novembra 2021 sprejela novo reformo javnih služb za zaposlovanje (TIM), da bi zagotovila bolj prilagojeno in celostno podporo ranljivim iskalcem zaposlitve ter razvila posebne poti do zaposlitve za invalide ali osebe v ranljivem položaju (v okviru načrta za okrevanje in odpornost). Nova reforma postavlja tudi temelje za optimizacijo sodelovanja med valonsko javno službo za zaposlovanje (Forem) in podpornimi partnerji. **Španija** je decembra 2021 (v okviru načrta za okrevanje in odpornost) sprejela strategijo aktivacije za obdobje 2021–2024. Cilj tega novega okvira je posodobiti izvajanje aktivnih politik trga dela s strani javnih služb za zaposlovanje, vključno z razvojem individualnih poti, vzpostavitev enotne kontaktne točke za mlade ter boljšim usklajevanjem med službami za zaposlovanje, socialnimi službami, regionalnimi upravami in zasebnim sektorjem. Hkrati namerava **Španija** v okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost pred koncem leta 2022 reformirati delovno pravo, da bi posodobila aktivne politike trga dela, vključno s strukturo upravljanja in mehanizmi usklajevanja na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. **Švedska** je decembra 2021 sprejela nov ukrep za okrepitev zagotavljanja aktivacijskih politik javnih služb za zaposlovanje na področju spretnosti (glej tudi oddelek 2.2.2) ter opredelitev potreb po kompetencah v zvezi z zasebnim sektorjem. **Belgija** (regija Flandrija) je aprila 2022 sprejela nov ukrep za okrepitev usklajevalne vloge lokalnih organov pri aktiviranju iskalcev zaposlitve in neaktivnih oseb, tudi v socialnem gospodarstvu (glej oddelek 2.1.2). **Grčija** je aprila 2022 sprejela nov zakon za prestrukturiranje javne službe za zaposlovanje (iz OAED v DYPA), vključno z ustanovitvijo sveta socialnih partnerjev in računom za poklicno usposabljanje, ki so ga vzpostavili socialni partnerji in ga upravlja pravni subjekt. Pričakuje se, da bodo nove ureditve omogočile hitrejše in prožnejše zagotavljanje aktivacijske podpore. **Litva** je maja 2022 v okviru svoje zaveze iz načrta za okrevanje in odpornost sprejela nove ukrepe za boljšo operacionalizacijo obstoječih služb za zaposlovanje z digitalnimi orodji in zagotovitev bolj sistematične orientacije za stranke. Ta ukrep vključuje revizijo delovnih metod in avtomatizacijo ključnih procesov za podpiranje bolj individualiziranih in integriranih storitev za iskalce zaposlitve. Na **Finskem** je maja 2022 začel veljati zakon o javnih zaposlitvenih in poslovnih storitvah, ki ureja nordijski model služb za zaposlovanje za iskalce zaposlitve. Cilj je izboljšati zagotavljanje bolj prilagojenih in integriranih storitev za iskalce zaposlitve. Reforma naj bi pomagala približno 10 000 osebam do zaposlitve. Pričakuje se, da se bodo učinki na zaposlovanje v celoti pokazali po letu 2025.

Številne države članice so zvišale nadomestila za brezposelnost, tudi kot odziv na trenutne inflacijske pritiske. Da bi omejila vpliv naraščanja cen, si **Avstrija** prizadeva vsako leto prilagoditi nadomestila za brezposelnost. V **Estoniji** so se nadomestila iz zavarovanja za primer brezposelnosti in nadomestilo za brezposelnost v letu 2022 zvišala. Podobno je **Italija** podaljšala velikodušnost in časovni okvir sistema nadomestil za brezposelnost. V **Španiji** naj bi se v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost do konca leta 2022 izvedla reforma za odpravo vrzeli v pokritosti na področju varstva za primer brezposelnosti in razdrobljenosti varstva za primer brezposelnosti. Poleg tega je bil olajšan prehod na socialno zaščito za upravičence, ki se ne vrnejo na delo in so v ranljivem položaju. Na **Danskem** so se zvišala nadomestila in zaostrele zahteve za upravičenost, zato so

nadomestila za brezposelnost v prvih treh mesecih brezposelnosti višja. Hkrati so se zaostriale zahteve za prejetje nadomestil za nove diplomante. V tem primeru se bo najdaljše obdobje prejemanja nadomestil za diplomante skrajšalo z dveh na eno leto in če v treh mesecih po diplomi ne bodo našli zaposlitve, se bodo njihova nadomestila zmanjšala. **Francija** je julija 2021 sprejela začasni ukrep za podaljšanje pravice do nadomestila za brezposelnost za zaposlene za določen čas na področju kulture (tj. tiste s pravnim statusom „*intermittents du spectacle*“), ki jih je kriza zaradi COVID-19 še posebej prizadela. Ukrep je veljal do decembra 2021. **Malteški** načrt za okrevanje in odpornost vključuje študijo, ki ocenjuje ustreznost nadomestil za brezposelnost in pokritost z njimi, ter priporoča možnosti politike za doseganje večje ustreznosti nadomestil in pokritosti z njimi, tako v smislu trajanja kot učinkovitega dostopa, hkrati pa krepi spodbude za delo. **Grčija** je aprila 2022 uvedla nove zahteve za iskanje zaposlitve, ki brezposelne spodbujajo k aktivnemu iskanju zaposlitve in sprejemanju ponudb za zaposlitev, če so jim predložene.

Več držav članic je sprejelo ukrepe za okrepitev socialnega dialoga in podporo vključevanju socialnih partnerjev v oblikovanje politik v skladu z načelom 8 stebra. Julija 2021 so na primer socialni partnerji in **portugalska** vlada podpisali tristranski sporazum za izboljšanje sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja, vključno z uredbo o upravljanju (glej tudi oddelek 2.2.2). V **Španiji** so bili socialni partnerji vključeni v oblikovanje večjih reform trga dela, izvedenih od leta 2020. V **Estoniji** so socialni partnerji in vlada maja 2022 podpisali sporazum o pripravljenosti za reformo preferencialnih pokojnin. Na tej podlagi se pripravlja nova uredba o starostnih pokojninah. **Romunija** namerava v okviru izvajanja načrta za okrevanje in odpornost do konca leta 2022 sprejeti nov zakon o socialnem dialogu, o katerem se je razpravljalo in se o njem dogovorilo s socialnimi partnerji.

2.4 Smernica 8: Spodbujanje enakih možnosti za vse, krepitev socialne vključenosti in boj proti revščini

V tem oddelku je obravnavano izvajanje smernice za zaposlovanje št. 8, v skladu s katero se državam članicam priporoča, naj spodbujajo enake možnosti za vse, krepijo socialno vključenost in se borijo proti revščini v skladu z načeli 2 (enakost spolov), 3 (enake možnosti), 11 (otroško varstvo in podpora za otroke), 12 (socialna zaščita), 14 (minimalni dohodek), 15 (dohodki in pokojnine za starejše), 16 (zdravstveno varstvo), 17 (vključevanje invalidov), 18 (dolgotrajna oskrba), 19 (stanovanja in pomoč za brezdomce) in 20 stebra (dostop do osnovnih storitev). Oddelek 2.4.1 vsebuje analizo ključnih kazalnikov, oddelek 2.4.2 pa poroča o ukrepih politike držav članic.

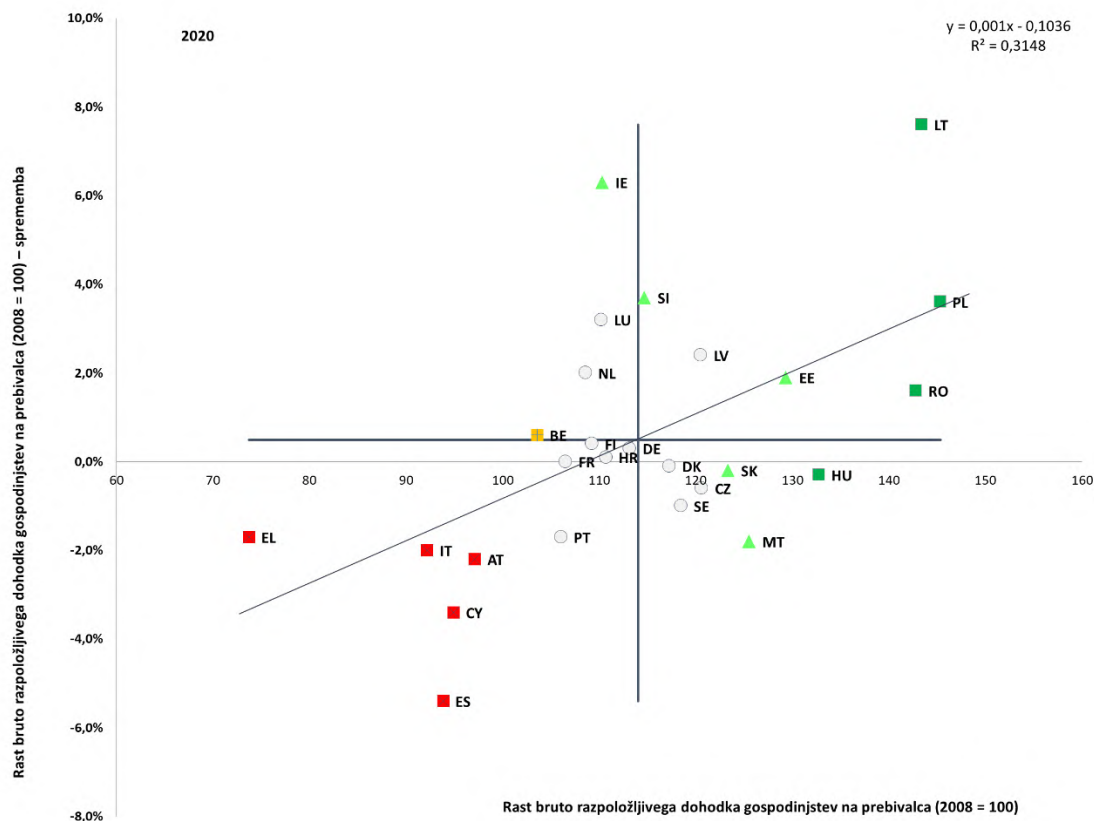
2.4.1 Ključni kazalniki

Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjestev na prebivalca se je leta 2021 zaradi okrevanja po pandemiji COVID-19 na splošno na ravni EU in v večini držav članic povečal. Največje povečanje je bilo zabeleženo v Latviji in na Madžarskem, manjše pa na Malti, Češkem, v Estoniji in Sloveniji. Do največjega zmanjšanja je prišlo na Danskem, sledili pa sta ji Nemčija in Litva. Kot je navedeno v oddelkih 1.2 in 2.1.1, te spremembe odražajo skupni učinek rasti plač in druge elemente bruto razpoložljivega dohodka gospodinjestev, kot je postopna odprava začasnih ukrepov dohodkovne podpore po pandemiji in med okrevanjem. Na podlagi uspešnosti v letih 2020 in 2019 so kot „države s kritičnimi

razmerami“ označene Grčija, Italija, Španija, Avstrija in Ciper¹⁷⁹. V Belgiji je bilo povečanje zanemarljivo, pri čemer je vrednost kazalnika ostala blizu ravni iz leta 2008, država pa je označena kot „država, ki jo je treba spremljati“.

Slika 2.4.1: Bruto razpoložljivi dohodek gospodinjstev na prebivalca je v letu 2021 v državah članicah ostal na splošno stabilen [dopolniti po prejemu vseh novih podatkov]

Rast realnega bruto razpoložljivega dohodka gospodinjstev na prebivalca (2008 = 100), ravni v letu 2020 in sprememba glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Na presečni datum ni bilo podatkov za 14 držav članic, zato graf prikazuje ravni iz leta 2020 in spremembe od leta 2019 do leta 2020.

Vir: Eurostat [[tepsr_wc310](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table)].

Delež oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je leta 2021 v večini držav članic ostal na splošno stabilen ali se je zmanjšal, čeprav so bile med državami velike razlike. Leta 2021 so bile najvišje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti v Romuniji, Bolgariji, Grčiji, Španiji in Latviji (34,4 %, 31,7 %, 28,3 %, 27,8 % oziroma 26,1 %). Razmere so označene kot „kritične“ za Grčijo, Španijo in Latvijo, katerih razmeroma visoke vrednosti spremlja povečanje do leta 2021, ki je bilo večje od povprečja EU (za 0,9, 0,8 oziroma 1 odstotno točko) – glej sliko 2.4.2. Med državami članicami z višjimi ravnimi sta Romunija in Bolgarija zabeležili upad (1,2 oziroma 1,9 odstotne točke). Portugalska, Luksemburg in Italija so označeni kot „države, ki jih je treba spremljati“, zaradi razmeroma velikega poslabšanja kazalnika (za 2,4, 1,8 oziroma 1,2 odstotne točke), čeprav so ravni približno enake povprečju EU ali blizu njega¹⁸⁰. Med državami članicami z najnižjimi stopnjami tveganja revščine ali socialne izključenosti ima Slovaška razmeroma nizko raven,

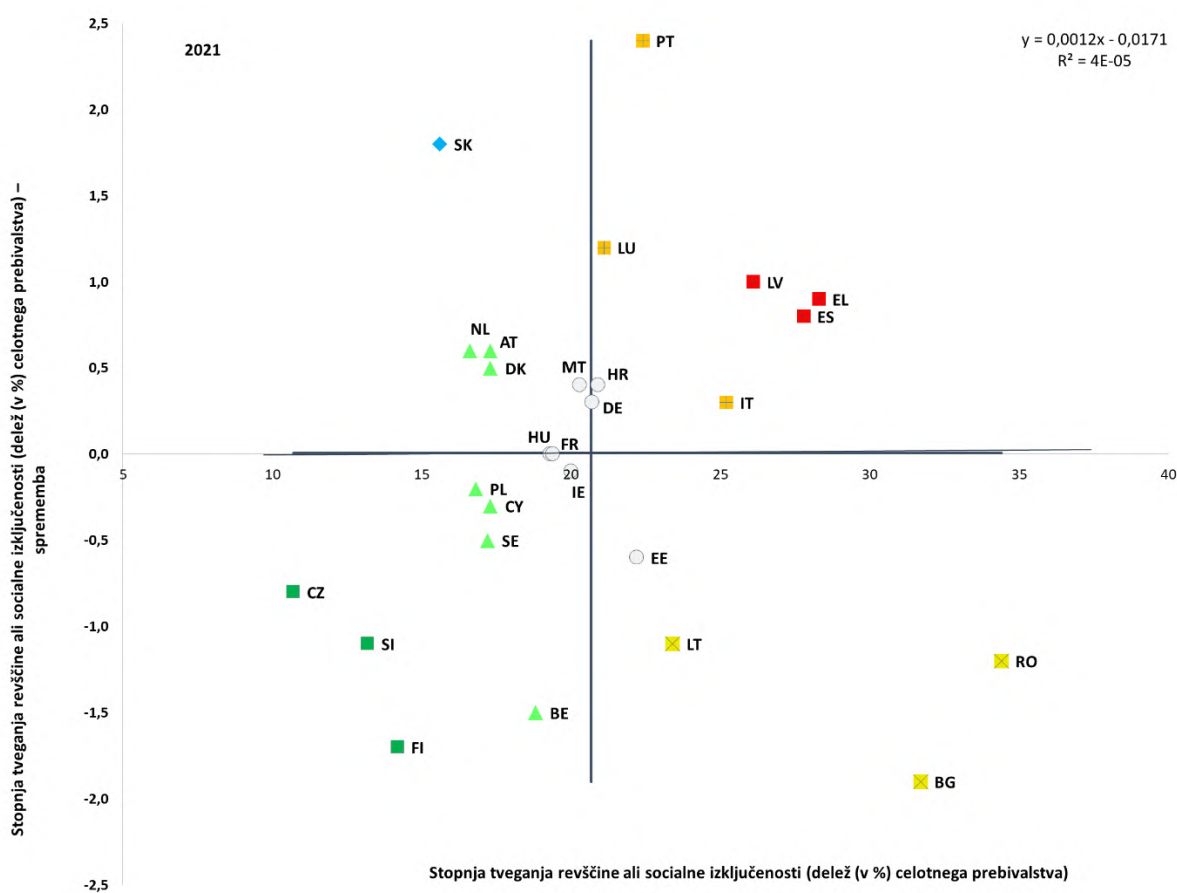
¹⁷⁹ Na presečni datum so bili podatki na voljo le za 13 držav članic, za katere bi bila uporaba metodologije skupnega poročila o zaposlovanju zavajajoča. Do nadaljnje posodobitve podatkov se uporablja metodologija iz prejšnjega leta.

¹⁸⁰ Leta 2021 je prišlo do prekinitve časovne vrste za ta kazalnik za Luksemburg.

ki pa se je leta 2021 relativno precej zvišala, tako da je država označena kot „država z dobrim položajem, ki pa ga je treba spremljati“. Češka, Slovenija in Finska so še naprej beležile izboljšave in najnižje ravni, zaradi česar so opredeljene kot „najuspešnejše države“. Razlike v stopnjah tveganja revščine ali socialne izključenosti so med evropskimi regijami velike, pri čemer je vrzel večja kot med državami članicami. Take razlike se lahko pojavijo v eni sami državi članici, kot je Italija, Madžarska ali Poljska – glej sliko 8 v Prilogi 3. Na splošno se zdi, da te spremembe stopenj tveganja revščine ali socialne izključenosti ne kažejo niti vzorcev konvergence niti vzorcev divergence. Nadaljnja ocena porazdelitvenega učinka reform politike v prihodnje bo ključnega pomena za zagotovitev, da bodo novi ukrepi in reforme prispevali k nadaljnjemu zmanjšanju revščine in s tem k doseganju krovnega cilja EU, da se do leta 2030 iz revščine reši vsaj 15 milijonov ljudi¹⁸¹.

Slika 2.4.2: Delež oseb s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je leta 2021 ostal na splošno stabilen in se je v večini držav članic celo zmanjšal, vendar so razlike še vedno velike

Delež prebivalstva s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (v %), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [[ilc_peps01n](#)], EU-SILC.

Kljub pritisku, ki ga je kriza zaradi COVID-19 povzročila mnogim po vsej EU, je učinkovito ukrepanje na ravni držav članic in EU, podprto tudi z orodji financiranja EU, omogočilo preprečitev splošnega povečanja revščine, resne materialne in socialne

¹⁸¹ V ta namen je Komisija izdala [sporočilo o boljšem ocenjevanju porazdelitvenega učinka politik držav članic](#) (COM(2022) 494 final).

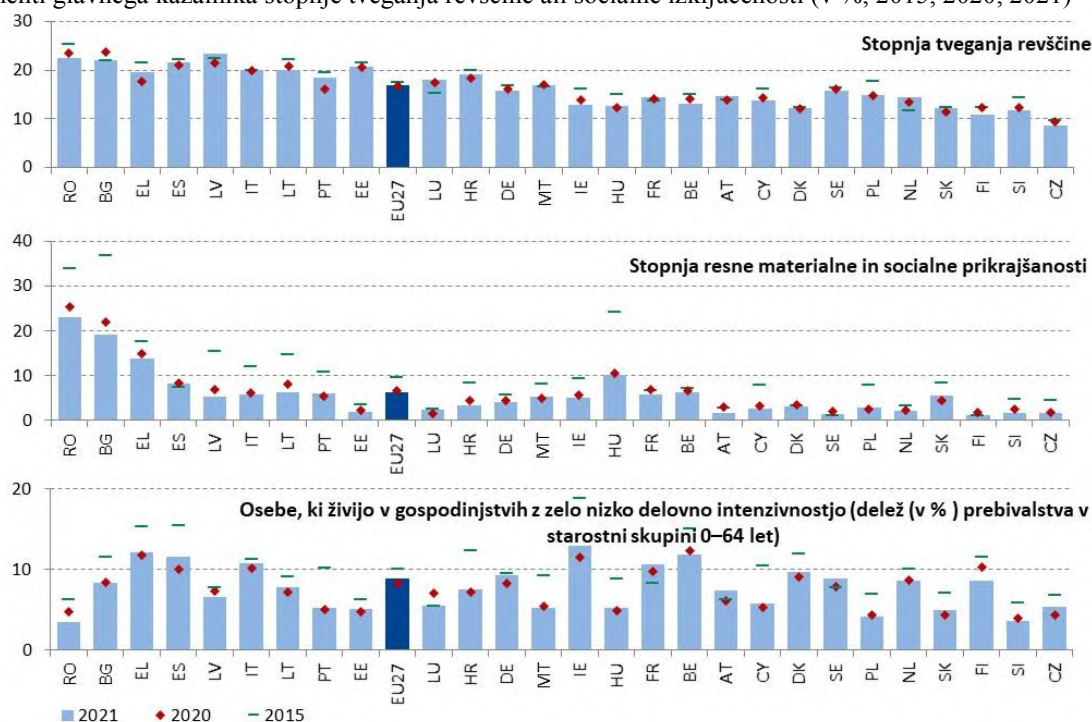
prikrajšanosti ter deleža oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov. Delež oseb s tveganjem revščine je leta 2021 v večini držav članic ostal stabilen ali se je zmanjšal (glede na dohodke za leto 2020). Najnižja stopnja je bila na Češkem, sledili sta ji Finska in Slovenija, pri čemer je bilo pri vseh zabeleženo zmanjšanje kazalnika (za 0,9 odstotne točke, 1,4 odstotne točke oziroma 0,7 odstotne točke na 8,6 %, 10,8 % oziroma 11,7 % leta 2021) – glej zgornjo preglednico na sliki 2.4.3. Najvišje stopnje so bile zabeležene v Latviji, Romuniji in Bolgariji (23,4 %, 22,6 % oziroma 22,1 % leta 2021). Po hitrih ocenah Eurostata, ki se nanašajo na dohodke za leto 2021, je stopnja tveganja revščine v večini držav članic v primerjavi z letom 2020 ostala stabilna. Povečanje v primerjavi z dohodkovnim letom 2020 je bilo navedeno za Češko, Slovenijo in Hrvaško, medtem ko je bilo ocenjeno, da se je kazalnik zmanjšal v Španiji, na Švedskem in v Avstriji ter v večji meri v Grčiji in Bolgariji¹⁸². Delež prebivalstva, ki trpi resno materialno in socialno prikrajšanost, se je leta 2021 po EU precej razlikoval, in sicer je znašal od 1,1 % na Finskem do 23,1 % v Romuniji. Vrednosti kazalnika so se v primerjavi s prejšnjim letom znižale v vseh državah članicah razen petih (na Slovaškem, v Luksemburgu, na Portugalskem, Malti in Poljskem, kjer je prišlo do zvišanja za 1,2 odstotne točke, 0,7 odstotne točke, 0,6 odstotne točke in 0,3 odstotne točke v zadnjih dveh). Kljub velikemu znižanju so visoke vrednosti zabeležene za Romunijo, Bolgarijo, Grčijo in Madžarsko (23,1 %, 19,1 %, 13,9 % oziroma 10,2 %) – glej srednjo preglednico na sliki 2.4.3. Delež oseb, ki so leta 2021 živele v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov (glede na stanje v predhodnem koledarskem letu), je delno odražal negativni učinek krize zaradi COVID-19 na zaposlovanje, saj se je v sedmih državah članicah (v Španiji, na Irskem, v Avstriji, na Češkem, v Nemčiji, Franciji in na Švedskem) povečal za vsaj 1 odstotno točko ali več – glej spodnjo preglednico na sliki 2.4.3. Med državami članicami z velikimi izzivi (stopnje nad 10 %) so bile države, kot so Irska, Grčija, Belgija, Španija, Italija in Francija. Kljub temu so vrednosti večine držav članic ostale stabilne ali so se celo nekoliko znižale, kar odraža prizadevanja politike za preprečevanje izgube delovnih mest v času pandemije. Opazen pozitiven razvoj je bil ugotovljen zlasti na Finskem, v Luksemburgu¹⁸³ in Romuniji (z znižanjem za 1,7 odstotne točke, 1,6 odstotne točke oziroma 1,2 odstotne točke), pri čemer so bile ravni pod povprečjem EU ali so se gibale okoli njega.

¹⁸² Hitre ocene so bile objavljene avgusta 2022, na voljo na [spletišču Eurostata](#). Obiskano 29. avgusta 2022. Obravnavane so samo statistično pomembne spremembe. Ocene za Belgijo, Francijo, Irsko in Portugalsko niso na voljo, razčlenitve po starostnih skupinah pa manjkajo za večji sklop držav.

¹⁸³ V podatkih za Luksemburg za leto 2021 je časovna vrsta prekinjena.

Slika 2.4.3: Izboljšave elementov stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti od leta 2015 so se v skoraj vseh državah članicah ohranile tudi med krizo zaradi COVID-19

Elementi glavnega kazalnika stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti (v %, 2015, 2020, 2021)

Opomba: kazalniki so v letu 2021 razvrščeni po stopnjah tveganja revščine ali socialne izključenosti. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [[tessi010](#)], [[tepsr_lm420](#)], [[tepsr_lm430](#)], EU-SILC.

Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih je leta 2021 ostala na splošno stabilna, pri čemer med državami članicami še vedno obstajajo velike razlike in znaki divergence. Do leta 2021 se je povprečje EU le rahlo povečalo (za 0,4 odstotne točke na 24,4 %). Najnižje stopnje so imele Slovenija, Finska, Češka, Danska in Nizozemska, potem ko so se v primerjavi z letom 2020 znižale ali nekoliko zvišale. Na drugi strani so imeli Romunija, Španija, Bolgarija, Grčija, Italija in Luksemburg leta 2021 najvišje stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri otrocih, zaradi česar so bile vse (razen Bolgarije zaradi zabeleženega velikega izboljšanja) označene kot „države s kritičnimi razmerami“, pri čemer so se vrednosti poslabšale¹⁸⁴. Razmeroma veliko zvišanje je bilo kljub relativno nižjim ravnem leta 2020 zabeleženo na Madžarskem, Slovaškem, v Nemčiji in na Portugalskem (za 1,5 odstotne točke, 1,3 odstotne točke, 1,2 odstotne točke oziroma 1 odstotno točko). Največje znižanje stopnje tveganja revščine pri otrocih med letoma 2020 in 2021 (glede na dohodke za leti 2019 in 2020) je bilo zabeleženo v Bolgariji, Litvi in na Finskem (4,1 odstotne točke, 2,8 odstotne točke oziroma 2,5 odstotne točke), na drugi strani spektra pa je Luksemburg¹⁸⁵ zabeležil zvišanje za 4,7 odstotne točke, sledili pa sta mu Grčija (2,8 odstotne točke) in Madžarska (2,4 odstotne točke)¹⁸⁶. Hitre ocene Eurostata (glede na dohodke za leto 2021) kažejo splošno stabilnost kazalnika v primerjavi z letom 2020 za

¹⁸⁴ V podatkih za Luksemburg za leto 2021 je časovna vrsta prekinjena.

¹⁸⁵ V podatkih za Luksemburg za leto 2021 je časovna vrsta prekinjena.

¹⁸⁶ Glej preglednico Eurostata [[ilc_li02](#)].

večino držav ter znižanje za Grčijo, Španijo in Italijo, v večjem obsegu pa za Latvijo in Švedsko¹⁸⁷. Delež otrok v resni materialni in socialni prikrajšanosti se je zmanjšal v 19 državah članicah, občutneje pa v šestih, zlasti v Bolgariji (za 4,8 odstotne točke), ki pa skupaj z Romunijo ostaja med državami z najvišjimi stopnjami (20 % oziroma 28,2 %)¹⁸⁸. Delež otrok, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, se je na Češkem povečal za več kot polovico (za 2,3 odstotne točke s 4,1 %), v Romuniji pa se je skoraj prepolovil (za 2,5 odstotne točke s 5,7 %), pri čemer sta obe državi ostali pod povprečjem EU¹⁸⁹. Najvišje stopnje (nad 10 %) so imele Irska, Francija, Nemčija in Bolgarija, pri čemer je v vseh (razen v Bolgariji) prišlo do rahlega zvišanja.

Za otroke, ki odraščajo v revščini ali socialni izključenosti, je manj verjetno, da bodo uspešni v šoli, dobrega zdravja in da bodo pozneje v življenju v celoti uresničili svoj potencial, vključno z udeležbo na trgih dela in v družbi. Okvir primerjalne analize za otroško varstvo in podporo za otroke temelji na več kazalnikih za oceno položaja otrok v državah članicah¹⁹⁰. Leta 2021 je stopnja dolgotrajne revščine ostala na splošno stabilna in višja pri otrocih kot pri preostalem prebivalstvu (11,9 % v primerjavi z 10,7 %)¹⁹¹. Glede na podatke za leto 2021 (ki se nanašajo na ravni dohodka leta 2020) je vpliv socialnih transferjev na revščino otrok v prvem letu pandemije v nekaterih državah članicah, kot so Grčija, Portugalska, Španija, Malta, Bolgarija, Romunija in Madžarska, ostal precej manjši od povprečja EU¹⁹².

¹⁸⁷ Glej izračune Eurostata, ki so na voljo [na spletu](#).

¹⁸⁸ Glej preglednico Eurostata [[ilc_md11](#)].

¹⁸⁹ Glej preglednico Eurostata [[ilc_lv11n](#)].

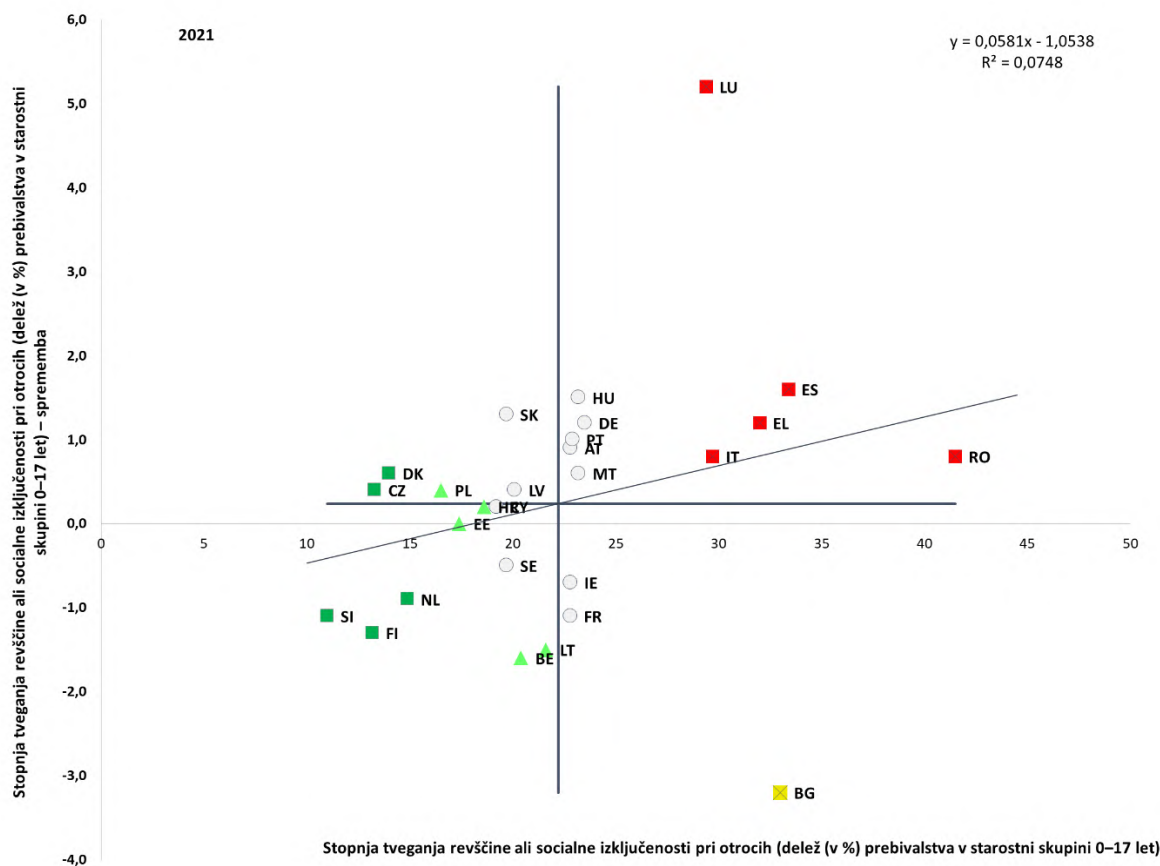
¹⁹⁰ S tem povezano informativno gradivo za podskupino za kazalnike Odbora za socialno zaščito je na voljo na [tej povezavi](#).

¹⁹¹ Eurostat [[ilc_li21](#)], EU-SILC.

¹⁹² Ni na voljo kot uradni kazalnik Eurostata, vendar ga je mogoče izračunati iz stopnje tveganja revščine pri otrocih [po transferjih](#) in [pred](#) njimi. Socialni transferji v naravi, ki med drugim vključujejo brezplačno vzgojo in varstvo predšolskih otrok, izobraževanje in zdravstveno varstvo, v tej analizi niso upoštevani.

Slika 2.4.4: Delež otrok s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je bil kljub krizi zaradi COVID-19 na splošno stabilen, z nekaj divergencije med državami članicami

Delež otrok (oseb, starih 17 let ali manj) s tveganjem revščine ali socialne izključenosti (v %), ravni leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [tepsr_lm412], EU-SILC.

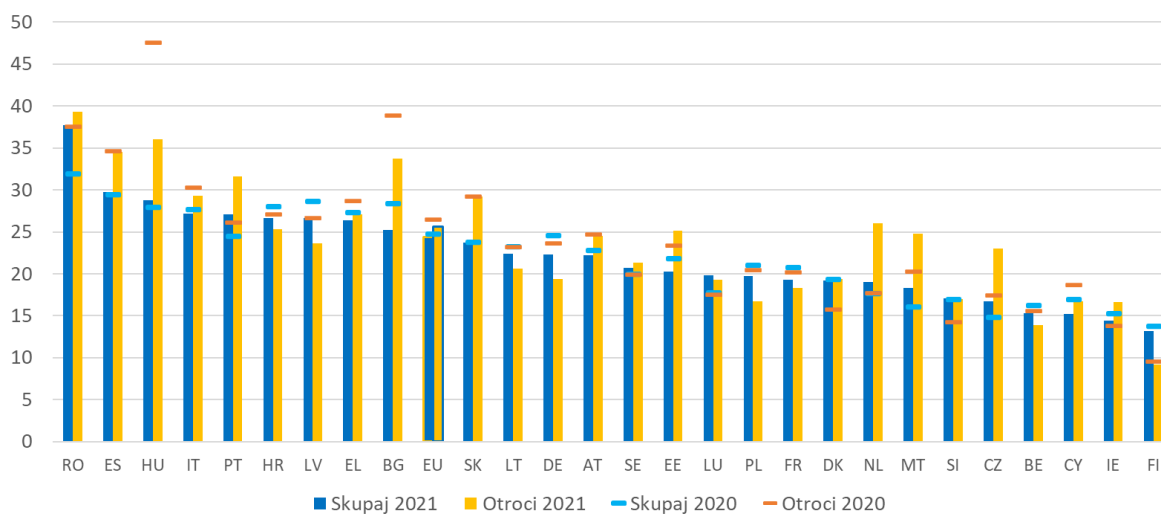
Globina revščine¹⁹³ je v letu 2021 v veliki večini držav članic pri celotnem prebivalstvu in otrocih ostala na splošno stabilna ali se je znižala. Relativna vrzel tveganja revščine v letu 2021 (glede na dohodke za leto 2020) je v EU v povprečju znašala 24,4 %. Vrzel je bila večja v Španiji, na Madžarskem, v Italiji, Latviji, na Hrvaškem in v Grčiji (tj. v državah članicah, kjer je ostala na splošno stabilna ali se je nekoliko zmanjšala), na Portugalskem (kjer se je nekoliko povečala) in v Bolgariji (ki je država članica z največjim upadom – 3,1 odstotne točke) – glej sliko 2.4.5. Vrzel je bila največja v Romuniji (37,7 %), ki je tudi edina država članica, ki je med izbruhom COVID-19 zabeležila veliko povečanje (za 5,8 odstotne točke). Stanje v državah članicah je na splošno podobno, če se upoštevajo le otroci, čeprav z nekaj razlikami in na splošno večjimi razpršenostjo med državami članicami med letoma 2020 in 2021. Na primer, vrzel revščine pri otrocih je v Romuniji ostala na splošno stabilna, čeprav je z 39,3 % še vedno največja v EU, medtem ko se je znatno povečala na Nizozemskem (8,3 odstotne točke) in znatno zmanjšala na Madžarskem (11,6 odstotne točke). Revščina je večja med ljudmi, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko

¹⁹³ Ta kazalnik, znan tudi kot relativna vrzel tveganja revščine, se izračuna kot razlika med mediano ekvivalentnega razpoložljivega dohodka oseb, ki živijo pod pragom tveganja revščine, in pragom tveganja revščine, pri čemer je ta razlika izražena kot odstotek praga tveganja revščine (razmejitvena točka: 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka). Vir: [Glosar: Relativna vrzel tveganja revščine](#).

delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov¹⁹⁴, in sicer približno 36 % v EU po podatkih za leto 2021 (glede na dohodke za leto 2020) za prebivalstvo, staro 18–64 let, čeprav se je nekoliko zmanjšala (približno 1 odstotna točka) v primerjavi s predhodnim letom (podatki za leto 2020 glede na dohodke za leto 2019). Za to skupino so vrzeli revščine največje v Romuniji, Italiji in Latviji, čeprav se zmanjšujejo (vse nad 50 %), sledita pa jim Litva in Bolgarija, ki pa sta zabeležili veliko zmanjšanje (približno 12 odstotnih točk). Vrzel revščine v tej skupini se je najbolj povečala na Malti (7,5 odstotne točke), čeprav je ostala blizu povprečja EU. Visoke stopnje kažejo na izzive v zvezi z zadostnostjo nadomestil in pokritostjo z njimi. Vrednost kazalnika je nižja od 20 % na Finskem, Nizozemskem in v Belgiji.

Slika 2.4.5: Globina revščine je v državah članicah na splošno ostala stabilna ali se je zmanjšala, vendar z večjimi razlikami pri otrocih

Relativna vrzel tveganja revščine za celotno prebivalstvo in otroke (v %, 2020, 2021)

Opomba: kazalniki so za leto 2021 razvrščeni po stopnjah. Podatki so začasni za Italijo in Poljsko ter niso na voljo za Slovaško za leto 2021 (stopnja iz leta 2020 je sporočena za leti 2020 in 2021). Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [[ilc_li11](#)], EU-SILC.

Kljub izboljšavam je bilo tveganje revščine ali socialne izključenosti v letu 2021 v vseh državah članicah še vedno veliko večje pri invalidih, zlasti ženskah in delovno sposobnih osebah, kot pri preostalem prebivalstvu¹⁹⁵. V večini držav članic se je delež invalidov s tveganjem revščine ali socialne izključenosti v primerjavi z letom 2020 zmanjšal. Največje izboljšanje je bilo ugotovljeno v Bolgariji, kjer je stopnja kljub temu ostala najvišja v EU (44,1 %, potem ko se je od leta 2020 znižala za 8,2 odstotne točke). Sledile so Latvija, Litva in Irska s stopnjami 40,8 %, 39,6 % oziroma 38,9 %, ki so se celo nekoliko zvišale (do 4,9 odstotne točke na Irskem). Najnižje stopnje v letu 2021 so bile zabeležene na Češkem (18,3 % po znižanju za 5,1 odstotne točke), Finskem (20,7 %) in Danskem (21,9 %). Med invalidi je bilo v skoraj vseh državah članicah tveganje običajno večje pri ženskah kot pri

¹⁹⁴ Kazalnik izračuna Eurostat (neobjavljeno) kot razliko med mediano ekvivalentnega skupnega neto dohodka oseb, katerih ekvivalentni razpoložljivi dohodek je pod pragom tveganja revščine in ki živijo v gospodinjstvu z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, ter samim pragom tveganja revščine, pri čemer je ta razlika izražena kot odstotek praga tveganja revščine. Ta prag je določen pri 60 % nacionalne mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh ljudi v državi in ne za EU kot celoto.

¹⁹⁵ Eurostat [[hlth_dpe010](#)], EU-SILC, ki zajema osebe, stare 16 let in več. Na podlagi koncepta globalnega indeksa omejitve dejavnosti se šteje, da so ljudje invalidi, če imajo nekatere ali resne omejitve dejavnosti. Podatki za Slovaško niso na voljo.

moških (povprečje EU je znašalo 29,6 % oziroma 28,1 %) in pri osebah, starih 16–64 let (povprečje EU je znašalo 34,6 % v primerjavi z 28,9 % pri celotnem prebivalstvu, starejšem od 16 let). Že pred krizo zaradi COVID-19 so bili številni invalidi v ranljivem ekonomskem položaju. V nekaterih državah, kot sta Hrvaška in Romunija, so zaradi pandemije še bolj izpostavljeni tveganju revščine. Obstajajo tudi pomisleki, da so gospodarske posledice pandemije utrdile in poglobile z invalidnostjo povezano revščino in neenakost, na primer na Portugalskem in Hrvaškem¹⁹⁶.

Delež oseb z migrantskim ozadjem in Romov s tveganjem revščine ali socialne izključenosti je leta 2021 ostal večji kot pri državljanih države članice. V nekaterih državah članicah so stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, rojenih zunaj EU, ostale precej višje (v večini primerov več kot dvakrat višje) kot pri osebah, rojenih v državi članici (56,4 % v primerjavi z 22,2 % v Španiji, 51,1 % v primerjavi z 31,3 % v Bolgariji, 51 % v primerjavi s 25,9 % v Grčiji, 44,7 % v primerjavi z 21,9 % v Italiji, 39,7 % v primerjavi z 11,3 % na Švedskem in 39,1 % v primerjavi s 15,4 % v Belgiji)¹⁹⁷. Med temi državami z najvišjimi stopnjami se je stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti za osebe, rojene zunaj EU, v primerjavi z letom 2020 znižala le v Belgiji (za 7,4 odstotne točke). Največje povečanje (za 11,2 odstotne točke) je bilo zabeleženo v Bolgariji. Najnižje stopnje v letu 2021 so bile ugotovljene na Češkem (11,2 %) in Madžarskem (13,2 %), kjer je tudi razlika v primerjavi s stopnjami za osebe, rojene v državi članici, veliko manjša (tj. manj kot 10 odstotnih točk). Tveganje dohodkovne revščine pri Romih se leta 2021 ni spremenilo, saj so kar štiri petine Romov (80 %) v EU kot celoti izpostavljene tveganju revščine¹⁹⁸. Manjši, vendar še vedno zelo velik delež Romov se je leta 2021 soočal z resno materialno prikrajšanostjo (48 %). Položaj je bil še slabši pri romskih otrocih, saj jih je bilo približno 83 % izpostavljenih tveganju revščine, 54 % pa se jih je soočalo z resno materialno prikrajšanostjo. Že obstoječi izzivi, zlasti v zvezi z dostopom do zdravstvenega varstva, izobraževanja, socialne zaščite in osnovnih storitev, so povečali ranljivost marginaliziranih Romov med izbruhom COVID-19 in posledično gospodarsko krizo¹⁹⁹.

Okvir 7 stebra: Učinek zvišanj cen energije in tveganja energetske revščine

Zaradi visokih in naraščajočih cen energije, ki jih je mogoče opaziti od leta 2021 med okrevaljem po krizi zaradi COVID-19 in še bolj po ruski vojni agresiji proti Ukrajini, obstaja tveganje večje energetske revščine in negativnega vpliva na kupno moč, zlasti za ranljiva gospodinjstva. Višji skupni stroški energije za gospodinjstva, ki so večinoma povezani z ogrevanjem in hlajenjem, ter stroški prevoza pomenijo večje tveganje za gospodinjstva, da bi se znašla v energetske revščini ali da bi se njihova energetska revščina še povečala. Z večanjem cenovnih pritiskov, ki presegajo zgolj energijo, postaja vse bolj pomembno, da so začasni podporni ukrepi dobro usmerjeni v ranljiva gospodinjstva. Države članice so sprejele ukrepe za podporo gospodinjstvom z nizkimi dohodki pri dostopu do energije, da bi preprečile in ublažile ta tveganja ter spodbudile dostop do cenovno dostopnih

¹⁹⁶ Zaradi zamude pri zagotavljanju podrobnih podatkov navedene podrobnosti še niso v celoti preverjene. Glej: [COVID-19 and people with disabilities in Europe Assessing the impact of the crisis and information disability-Inclusive next steps](#) (COVID-19 in invalidi v Evropi: ocena vpliva krize in obveščanje o naslednjih korakih, ki vključujejo invalide), Evropska strokovna mreža za invalidnost, september 2021.

¹⁹⁷ Kot kaže kazalnik Eurostata [[ilc_peps06n](#)] pri primerjavi oseb, rojenih v državah, ki niso članice EU27, in oseb, rojenih v državi poročevalki; osebe, stare 18 let ali več. Podatki za leto 2021 niso na voljo za Francijo, Litvo, Poljsko, Romunijo in Slovaško. Prekinitev serije podatkov za leto 2021 za Luksemburg in Portugalsko.

¹⁹⁸ Podatki o Romih so vzeti iz [raziskave Agencije za temeljne pravice o Romih iz leta 2021](#).

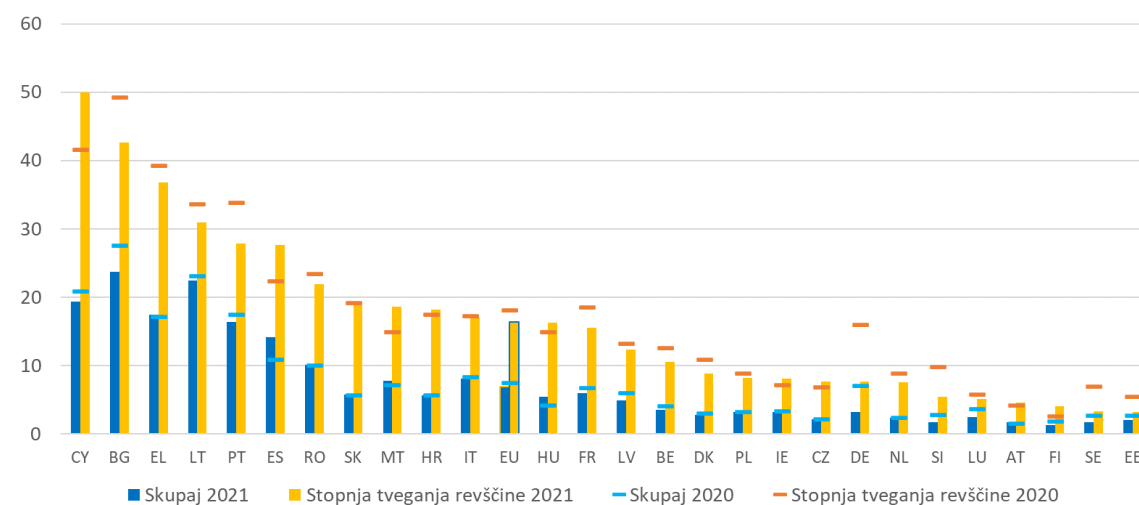
¹⁹⁹ Glej [pregled](#) Komisije in [bilten Agencije za temeljne pravice o vplivu COVID-19 na Rome](#).

energetskih storitev, kot je podrobneje opisano v tem okviru (s čimer prispevajo k podpiranju izvajanja načela 20 evropskega stebra socialnih pravic o dostopu do osnovnih storitev).

Energetska revščina še posebej hudo prizadene osebe, izpostavljene tveganju revščine, čeprav se je v letu 2021 še naprej zmanjševala. Delež oseb, ki ne morejo ustrezno ogrevati doma, se je v EU zmanjšal za 0,6 odstotne točke in leta 2021 dosegel 6,9 %²⁰⁰. Leta 2021 se je znatno povečal v Španiji in na Madžarskem (za 3,3 oziroma 1,2 odstotne točke), medtem ko se je v Nemčiji in Bolgariji znatno zmanjšal (za 3,8 odstotne točke), pri čemer je Bolgarija ostala država članica z največjim deležem (23,7 %) – glej sliko spodaj. Največji deleži glede na celotno prebivalstvo (približno petina) so bili evidentirani v Bolgariji, Litvi, na Cipru in v Grčiji (23,7 %, 22,5 %, 19,4 % oziroma 17,5 %), medtem ko so bile vrednosti, nižje od desetine, zabeležene na Finskem, Švedskem, v Sloveniji in Avstriji (1,3 % za Finsko in 1,7 % za ostale tri države). Čeprav je bilo zmanjšanje tudi večje, je bil ta delež več kot dvakrat večji pri osebah, izpostavljenih tveganju revščine (stopnja tveganja revščine, pod 60 % mediane dohodka), kot pri celotnem prebivalstvu, pri katerem je leta 2021 znašal 16,4 %²⁰¹. Pri osebah, izpostavljenih tveganju revščine, sta bila največja deleža sporočena za Ciper in Bolgarijo (50 % oziroma 42,6 %), sledili pa sta jima Grčija in Litva (36,8 % oziroma 30,9 %). Estonija, Švedska, Finska in Avstrija imajo najmanjše deleže prebivalstva, izpostavljene tveganju revščine (3,2 %, 3,3 %, 4,1 % oziroma 4,6 %).

Energetska revščina je bila pred energetsko krizo na splošno stabilna ali se je zmanjšala, vendar je bila večja pri osebah, izpostavljenih tveganju revščine.

Nezmožnost ustreznega ogrevanja doma pri celotnem prebivalstvu in prebivalstvu, izpostavljenem tveganju revščine (v %, 2020, 2021)

²⁰⁰ V EU ni enotnega uradnega kazalnika energetske revščine. Ta kazalnik temelji na stanju vsiljene nezmožnosti in zbranih podatkih o materialni prikrajšanosti kot posebni ekonomski obremenitvi. Povezano vprašanje v raziskavi EU SILC se nanaša na eno od vključenih postavk za oblikovanje kazalnika resne materialne in socialne prikrajšanosti, o katerem se je že razpravljalo med elementi stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti. Več podrobnosti o tem kazalniku je na voljo na [povezanem spletnem mestu z glosarjem Eurostata](#). Za več podrobnosti glej tudi opombo [podskupine za kazalnike: Fiche on available energy poverty indicators at EU level](#) (Dokument o razpoložljivih kazalnikih energetske revščine na ravni EU).

²⁰¹ Eurostat, kazalnik [\[ilc_mdcs01\]](#). Trenutno ni enotnega uradnega kazalnika EU za energijsko revščino. Dodatni kazalnik, ki temelji na EU-SILC, je delež prebivalstva, ki zaostaja s plačili računov za komunalne storitve, kazalnik Eurostata [\[ilc_mdcs07\]](#). Opozoriti je treba, da ti kazalniki za leto 2021 dajejo kvalitativno podobne sklepe na visoki ravni, zato se razpravlja le o enem. Poleg tega evropska opazovalna skupina za energijsko revščino v svojem [priporočenem sklopu](#) predlaga dva dodatna primarna kazalnika, ki temeljita na odhodkih.

Opomba: kazalniki so za prebivalstvo, izpostavljeno tveganju revščine, v letu 2021 razvrščeni po stopnjah. Podatki so začasni za Italijo in Poljsko. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg in Portugalsko.
Vir: Eurostat [[ilc_mdes01](#)], EU-SILC.

Hkrati izpostavljenost gospodinjestev nedavnemu zvišanju cen, ki je večinoma posledica zvišanja cen energije, zmanjšuje njihovo kupno moč, pri čemer vpliv občutijo zlasti gospodinjestva z nizkimi dohodki in tudi nekatera gospodinjestva s srednjimi dohodki. Skoraj polovica znatnega zvišanja življenjskih stroškov, zabeleženega na ravni EU med majem 2021 in septembrom 2022 (11,7 %), je bila posledica zvišanj cen energije (4,9 %) ²⁰². To velja tudi za posamezne države članice, vendar s precejšnjimi razlikami – glej sliko spodaj. Prispevek zvišanj cen energije znaša približno dve tretjini za Nizozemsko in Belgijo, približno polovico za Dansko, Italijo, Grčijo, Irsko, Latvijo in Estonijo ter približno tretjino ali manj za Finsko, Romunijo, Bolgarijo, Francijo, Španijo in Madžarsko ²⁰³. V istem obdobju so zvišanja cen energije, povezana s stanovanji, prispevala k skoraj trikrat večjemu zvišanju življenjskih stroškov kot zvišanje cen, povezanih s prevozom (3,6 oziroma 1,3 odstotne točke). Prispevek zvišanj cen energije, povezanih s stanovanji, je bil večji v vseh državah članicah, razen v Nemčiji, pri čemer je na Nizozemskem, Madžarskem, v Litvi in Estoniji znašal 90 % ali več. Gospodinjestva z nizkimi in srednjimi dohodki (prva in tretja petina prebivalstva glede na dohodek) so bila v povprečju v podobnem položaju na ravni EU in se soočajo s približno 12-odstotnim zvišanjem življenjskih stroškov ²⁰⁴. Razlika med zvišanji življenjskih stroškov, s katerimi se soočajo gospodinjestva z nizkimi in srednjimi dohodki v državah članicah, se giblje od 2,5 oziroma 1,6 odstotne točke v Estoniji in Latviji, kjer so gospodinjestva z nizkimi dohodki v slabšem položaju, do –1,5 oziroma –0,9 odstotne točke na Švedskem in Nizozemskem, kjer so gospodinjestva s srednjimi dohodki v slabšem položaju kot gospodinjestva z nizkimi dohodki.

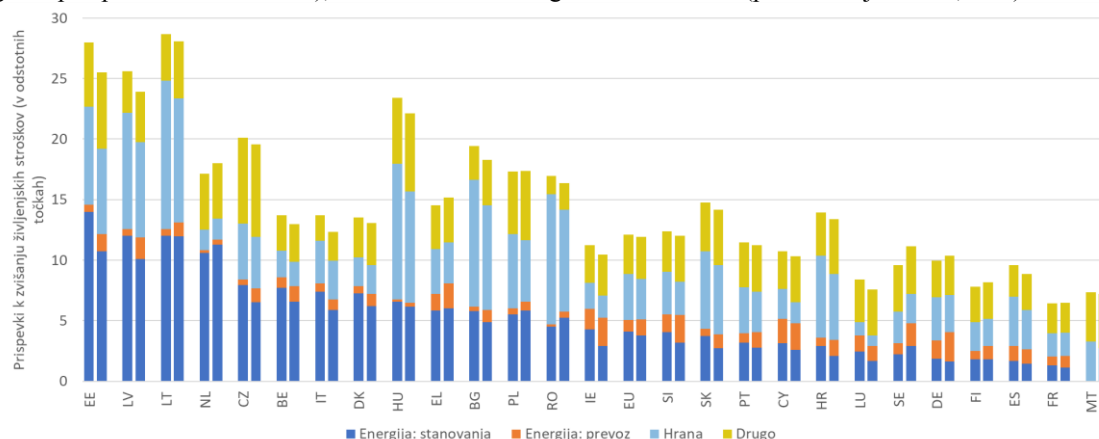
²⁰² Izračuni temeljijo na podatkih Eurostata [[prc_hicp_manr](#)] in podatkih o izdatkih na ravni gospodinjestev. Za podrobnosti in metode glej Menyhért, Bálint, *The effect of rising energy and consumer prices on household finances, poverty and social exclusion in the EU - A preliminary empirical analysis* (Učinek naraščajočih cen energije in potrošniških cen na finančna sredstva, revščino in socialno izključenost gospodinjestev v EU – predhodna empirična analiza), poročilo Skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko, 2022. Opozoriti je treba, da analiza temelji na strukturah potrošnje, prilagojenih samo z zvišanji cen, da izključuje popolno prilagoditev gospodinjestev tem strukturam in da cene vključujejo učinek politik cenovnih kapić. Poleg tega je treba opozoriti, da je razčlenitev energije na elemente, povezane s stanovanji in prevozom, sorazmerna z relativnim prispevkom teh podelementov k prilagoditvi življenjskim stroškom, kadar se izračuna ločeno z uporabo ustreznih deležev izdatkov, ki temeljijo na anketi o porabi v gospodinjestvih, in razčlenjenih podatkov Eurostata o HICP. Zato so predstavljeni rezultati ocene.

²⁰³ Na presečni datum se cene energije na Malti v primerjavi z majem 2022 še niso spremenile. Pomemben razlog za obravnavani vpliv sprememb cen so veliki in različni deleži energije v izdatkih gospodinjestev. Evropska gospodinjestva za energijo v povprečju namenijo 13 % svoje skupne porabe.

²⁰⁴ Glej zlasti razpravo na strani 196 v publikaciji Evropske komisije, [Employment and social developments in Europe 2019](#) (Razvoj na področju zaposlovanja in socialnih zadev v Evropi v letu 2019), Urad za publikacije Evropske unije, 2019.

Zvišanje cen energije, zlasti v povezavi s stanovanji, ima v polovici držav članic pomembno vlogo pri spremembah skupnih življenjskih stroškov gospodinjstev z nizkimi in srednjimi dohodki

Prispevek vrst izdatkov k zvišanju življenjskih stroškov za prvo in tretjo petino prebivalstva (prvi oziroma drugi stolpec po državah članicah), kadar so razvrščeni glede na dohodek (prvi in tretji kvintil, v %)

Opomba: zvišanja življenjskih stroškov se izračunajo za deleže izdatkov v povprečju v prvem in tretjem kvintilu porazdelitve ekvivalentnega razpoložljivega dohodka gospodinjstev. Države članice so razvrščene po prispevku sprememb cen energije, povezanih s stanovanji, za prvi kvintil.

Vir: izračuni JRC na podlagi podatkov Eurostata o inflaciji po HICP [[prc_hicp_manr](#)] iz maja 2022 in mikropodatkov iz ankete EU o porabi v gospodinjstvih za leto 2015. Manjkajo podatki za Avstrijo.

Če se zvišanja cen energije, povezane s stanovanji in prevozom, ne bodo ustrezno ublažila, bi lahko močno negativno vplivala na trg dela in družbene rezultate, zlasti za ranljiva gospodinjstva, saj se širijo po gospodarstvu. Simulacije kažejo, da so lahko učinki zvišanja cen med junijem 2021 in junijem 2022 ob neobstoju zaščite gospodinjstev in prilagoditev vedenja precejšnji²⁰⁵.²⁰⁶ Pri posameznikih, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek je največ tako visok kot mediana dohodka v njihovi državi, bi se lahko zaradi cenovnih gibanj proračunski delež gospodinjstev za energijo, ki znaša vsaj 10 % skupnih izdatkov gospodinjstev, povečal za približno 21 odstotnih točk (če vse druge okoliščine ostanejo enake). To pomeni, da se bo število prizadetih oseb povečalo s približno 83,1 milijona na približno 126,6 milijona²⁰⁷.²⁰⁸ Pri osebah, katerih dohodek znaša največ

²⁰⁵ Čeprav se ciljno usmerjeni podporni ukrepi ne upoštevajo, se v teh izračunih upoštevajo splošne intervencije na trgu, ki vplivajo na končnega uporabnika (kot so cenovne kapice in znižanja DDV).

²⁰⁶ Učinki na blaginjo se merijo z uporabo opazovanih sprememb cen v vzorcu potrošnje gospodinjstev iz ankete o porabi gospodinjstev, kar omogoča izračun teoretičnih sprememb izdatkov za dobrine in proračunskih deležev. Izračuni na podlagi projekta GD-AMEDI, ki ga skupaj upravljata GD EMPL in JRC. Opozoriti je treba, da se rezultati nanašajo na 23 držav EU, pri čemer ni podatkov za Avstrijo, Malto, Portugalsko in Slovenijo.

²⁰⁷ Pri uporabi sprememb cen, ugotovljenih na podlagi podatkov o vzorcih izdatkov iz ankete o porabi v gospodinjstvih iz leta 2015. Formalno merilo je povečanje deleža tistih, katerih proračunski delež gospodinjstev za energijo znaša več kot 10 %. Proračunski delež gospodinjstev za energijo vključuje izdatke za ogrevanje in hlajenje v skladu s klasifikacijo ECOICOP za električno energijo (CP0451), plin (CP0452) in tekoča goriva/(ogrevalno) olje (CP0453). Ta približek za energetske revščine je bil izbran za namene temeljne študije. Ne odraža opredelitve, ki jo je predlagala Komisija v okviru prenovljene direktive o energetske učinkovitosti, in ne bi smel posegati v tekoča pogajanja o taki opredelitvi, zlasti v okviru prenovitve direktive o energetske učinkovitosti.

²⁰⁸ Alternativen pristop, ki temelji na kazalniku nezmožnosti ustreznega ogrevanja doma in je uporabljen v [četrtnem pregledu razvoja na področju zaposlovanja in socialnih zadev iz oktobra 2022](#), kaže učinke, ki kažejo v isto smer, vendar so manjši. Kazalnik se je v EU med januarjem 2022 in avgustom 2022 po ocenah povečal za 1,8 odstotne točke. Ocenjeni učinek se med državami razlikuje in je znatno večji za gospodinjstva, izpostavljena tveganju revščine (6,9 odstotne točke), najemnike (3,7 odstotne točke), enostarševska

60 % mediane dohodka (tj. osebah, izpostavljenih tveganju revščine), naj bi v EU po ocenah prišlo do povečanja za približno 19 odstotnih točk. To pomeni več kot 10 milijonov oseb, s čimer bi se število prizadetih oseb povečalo s približno 31,7 milijona pred spremembo cen na približno 43,4 milijona po njej. Neposredni in posredni učinki zvišanj cen energije na posameznike, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek je nižji od mediane dohodka in katerih proračunski delež za gorivo za osebna prevozna sredstva presega 6 %, so ocenjeni na 7,4 odstotne točke. Njihovo število bi se povečalo s približno 79,8 milijona pred spremembo cen na približno 95,2 milijona po njej. Nazadnje, pri posameznikih, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek znaša največ 60 % mediane dohodka, bi se delež tistih, katerih proračunski delež za gorivo za osebna prevozna sredstva znaša vsaj 6 %, v EU povečal za več kot 4 odstotne točke. Njihovo število bi se povečalo s približno 20,7 milijona pred spremembo cen na približno 23,3 milijona po njej. Poleg tukaj obravnavanih simulacij lahko zvišanja cen plina in električne energije vplivajo na zmožnost delodajalcev, da zaposlujejo, ohranjajo delovna mesta ter zvišajo ali ohranijo ravni plač, kar presega neposredni vpliv na kupno moč gospodinjstev.

Gibanje cen energije in njihove distribucijske učinke je treba pozorno spremljati. V sedanjih razmerah je zlasti pomembna začasna in ciljno usmerjena podpora ranljivim gospodinjstvom, da se jim pomaga pri obvladovanju učinka naraščajočih cen energije. Ciljno usmerjanje prispeva k preprečevanju povečanja energetske revščine ter pomaga ohranjati spodbude za zmanjšanje porabe energije in spodbujati energijsko učinkovitost. Komisija je oktobra 2021 predstavila sporočilo o cenah energije, vključno z naborom orodij, v katerem je opisano, kaj lahko države članice storijo v skladu z obstoječimi pravili EU, da bi ranljivim odjemalcem in podjetjem pomagale pri spoprijemanju z visokimi cenami²⁰⁹. Pomembno je, da je bil nabor orodij razširjen z Uredbo Sveta z dne 6. oktobra 2022 o nujnem posredovanju za obravnavo visokih cen energije, pričakuje pa se tudi, da bo ustvaril dodatne javne prihodke zaradi nepričakovanih dobičkov od podmejnih tehnologij. Pričakuje se, da bodo ti prihodki iz solidarnostnih prispevkov podjetij v sektorju fosilnih goriv, namenjeni gospodinjstvom in podjetjem, pri katerih se povečuje tveganje, da ne bodo mogli plačevati računov za energijo, pomagali preprečiti naraščanje tveganja revščine, vključno z energetsko revščino in neenakostmi²¹⁰. Dogovor o **skupnem pristopu za nadomestitev široko zasnovanih cenovnih ukrepov z ustrezno umerjenim in ciljno usmerjenim dvostopenjskim sistemom oblikovanja cen energije** z nižjo ceno, ki se uporablja za vnaprej določeno porabo, bi izboljšal zaščito ranljivih gospodinjstev in podjetij, ohranil spodbude za zmanjšanje porabe energije in bil bolj fiskalno vzdržen. Ciljno usmerjena dohodkovna podpora in podpora za izvajanje ukrepov za energijsko učinkovitost in povečanje obnovljivih virov energije lahko še vedno dopolnjujeta tak sistem določanja cen energije.

Države članice so sprejele začasne ukrepe javne podpore za reševanje sedanje energetske krize, čeprav večina takih nujnih ukrepov ni namenjena osebam z nizkimi dohodki, temveč znižanju stroškov za vse končne uporabnike v gospodarstvu. V okviru teh ukrepov so bili v **Belgiji**, na **Cipru**, v **Sloveniji**, na **Poljskem** in v **Litvi** sprejeti ukrepi za znižanje DDV za električno energijo ali goriva za ogrevanje gospodinjstev. **Avstrija**, **Ciper**, **Nemčija**, **Italija**, **Nizozemska**, **Poljska**, **Slovenija** in **Španija** so poročali tudi o drugih znižanjih davkov (trošarine, prispevki za zeleni prehod in drugi posebni

gospodinjstva (4,0 odstotne točke) in enočlanska gospodinjstva (3,8 odstotne točke). Zato so ocene močno odvisne od kazalnika, ki se uporablja za merjenje energetske revščine.

²⁰⁹ Glej [na spletu](#).

²¹⁰ Glej sporočilo za javnost [Svet formalno sprejel nujne ukrepe za znižanje cen energije – Consilium \(europa.eu\)](#). Opozoriti je treba, da podmejne tehnologije med drugim vključujejo večino obnovljivih virov energije.

davki/prispevki/dajatve). V **Belgiji, Bolgariji, Luksemburgu, na Poljskem, v Franciji, na Danskem, Švedskem, v Latviji, na Irskem, v Romuniji, Nemčiji, Sloveniji, Avstriji in Estoniji** so bile vzpostavljene nove sheme začasne dohodkovne podpore, v **Litvi, Grčiji, na Češkem, Nizozemskem** in v **Italiji** pa se je povečala pokritost z obstoječimi shemami in/ali višina zneska. V **Romuniji, Nemčiji, Grčiji** in na **Hrvaškem** so okrepili informacije in nasvete, ki so na voljo potrošnikom. V **Bolgariji, Grčiji, na Češkem in v Sloveniji** so bile uvedene cenovne kapice, na **Nizozemskem** pa bo s 1. januarjem 2023 uvedena začasna kapica²¹¹. Stroški omrežja in distribucije so se znižali v **Luksemburgu, na Poljskem, v Estoniji, Sloveniji in Latviji**. V **Romuniji** in na **Portugalskem** so bili sprejeti ukrepi za zagotovitev osnovne neprekinjene oskrbe. Leta 2022 so nekatere države članice uvedle znižanja cen uporabe javnega prevoza, ki so bila ponekod izrecno namenjena znižanju stroškov prevoza na delo (npr. v Španiji), drugod pa so bila splošnejša (npr. na Irskem)²¹².

Države članice so sprejele ukrepe za znižanje izdatkov gospodinjstev za energijo, vključno z mobilizacijo naložb v energijsko učinkovitost in obnovljive vire energije, kar prispeva tudi k zaščiti kupne moči gospodinjstev glede na naraščajoče cene energije. Države članice so poleg svetovanja odjemalcem energije začele informacijske kampanje za spodbujanje prostovoljnih prihrankov energije, nekatere od njih pa so uvedle zahteve glede prihrankov energije za posebne dejavnosti. Za olajšanje zelenega prehoda so bili na **Irskem, v Franciji, Avstriji, na Portugalskem, Cipru, v Estoniji in Litvi** uvedeni tudi programi za izboljšanje energijske učinkovitosti obstoječih hiš. Poleg tega so **Slovaška, Portugalska, Hrvaška, Litva, Ciper, Romunija in Nizozemska** uvedli ukrepe za izboljšanje energijske učinkovitosti, na **Švedskem in Danskem** pa so bile uvedene različne druge oblike spodbud in podpore, vključno z znižanjem davkov. Države članice (za 26 nacionalnih načrtov, sprejetih novembra 2022) s financiranjem iz mehanizma za okrevanje in odpornost skupaj vlagajo približno 72 milijard EUR v izboljšanje energijske učinkovitosti²¹³, na primer z naložbami v energijsko učinkovitost zasebnih in javnih stavb v **Belgiji** ter prenovo in sanacijo zasebnih in socialnih stanovanj v **Grčiji in Franciji**²¹⁴. Dolgoročno so take naložbe najboljša rešitev za obravnavanje zvišanja cen energije z zmanjšanjem porabe energije v korist gospodinjstev in okolja.

Dohodkovna neenakost je po krizi zaradi COVID-19 ostala na splošno stabilna, vendar z znaki divergence med državami članicami. Povprečni delež dohodkovnih kvintilnih razredov v EU se je leta 2021 (dohodkovno leto 2020) le rahlo povečal (s 4,89 na 4,97). Neenakost se je razmeroma močno zmanjšala v Bolgariji in Luksemburgu (–0,5 oziroma –0,4 odstotne točke), pa tudi na Nizozemskem, v Belgiji in na Irskem, kjer so stopnje dohodkovne neenakosti običajno nižje – glej sliko 2.4.6. Znatno povečanje (več kot

²¹¹ Belgija, Romunija, Italija, Španija, Francija, Litva, Poljska, Portugalska, Slovaška in Madžarska so že pred krizo uvedle cenovno kapico za energijo za prebivalstvo, ki je bila podaljšana.

²¹² Ukrepi iz tega odstavka so rezultat pregleda, ki ga je za Evropsko komisijo izvedel Eurofound in zajema obdobje od leta 2021 do konca pomladi 2022. Več informacij je na voljo v poročilu [Eurofounda, Access to essential services for people on low incomes: Energy, public transport and digital communications \(Dostop oseb z nizkimi dohodki do osnovnih storitev: energija, javni prevoz in digitalne komunikacije\)](#), Eurofound, Dublin, 2022.

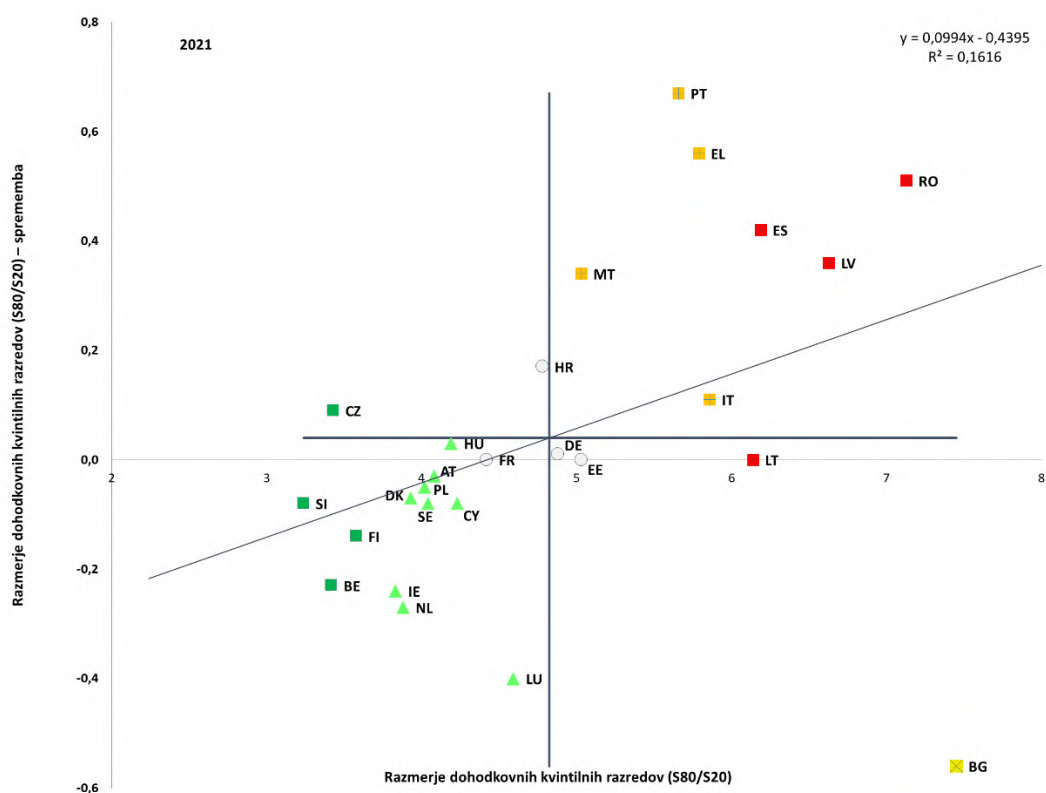
²¹³ Znesek temelji na metodologiji označevanja stebrov za preglednico kazalnikov okrevanja in odpornosti. Ustreza ocenjenim stroškom ukrepov, dodeljenih področju „energijska učinkovitost“ kot primarnemu ali sekundarnemu področju politike. Izračun temelji na 26 načrtih za okrevanje in odpornost, ki sta jih Komisija in Svet potrdila do novembra 2022. To so ocenjeni stroški; dejansko financiranje bo temeljilo na doseženih mejnikih in ciljih. Komisija je ocene stroškov ocenila, ko so bili predloženi in potrjeni prvotni načrti. Državam članicam ni treba predložiti potrdil o porabi in Komisija ne bo preverjala dejanskih stroškov ukrepov, podprtih v okviru mehanizma za okrevanje in odpornost.

²¹⁴ Poročilo o pregledu izvajanja mehanizma za okrevanje in odpornost, COM(2022) 383 final.

0,2 odstotne točke) je bilo ugotovljeno na Portugalskem, v Grčiji, Romuniji, Španiji, Latviji in na Malti, kjer so stopnje na splošno višje od povprečja. Latvija, Litva, Romunija in Španija so „države s kritičnimi razmerami“ zaradi visokih stopenj in povečanja, v primeru Litve pa razmeroma majhnega zmanjšanja. Splošna stabilnost dohodkovne neenakosti je posledica delovanja avtomatskih stabilizatorjev in nujnih ukrepov, sprejetih v odziv na krizo zaradi COVID-19, zlasti skrajšanega delovnega časa in drugih shem za ohranjanje delovnih mest. Po hitrih ocenah Eurostata naj bi dohodkovne neenakosti tudi v letu 2021 ostale večinoma stabilne v večini držav (razen v Italiji, kjer je bilo zabeleženo izboljšanje), kar odraža učinek povečanega realnega dohodka gospodinjstev, uravnoveženega glede na porazdelitev dohodka.

Slika 2.4.6: Dohodkovna neenakost se je v EU med pandemijo COVID-19 zmanjšala ali ostala na splošno stabilna, vendar z nekaterimi znaki divergence med državami članicami

Razmerje dohodkovnih kvintilnih razredov (S80/S20), stopnje leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

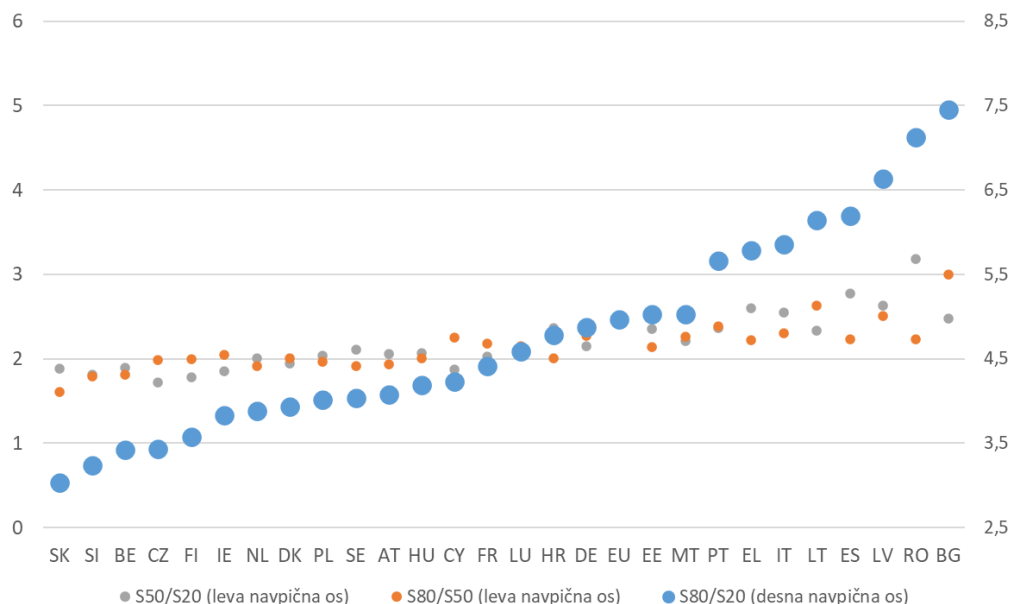
Vir: Eurostat [tessi180], EU-SILC.

Oblika dohodkovnih neenakosti pri porazdelitvi dohodka se med državami članicami EU zelo razlikuje. V zadnjem desetletju je povečanje neenakosti v glavnem temeljilo na povečanju v spodnjem delu porazdelitve dohodka (glej skupno poročilo o zaposlovanju za leto 2021). Države članice, ki so se soočale z večjo skupno dohodkovno neenakostjo (S80/S20) od povprečja EU, so imele na splošno tudi večje neenakosti v spodnjih in zgornjih delih porazdelitve dohodka, kot kažejo zadevna razmerja dohodkovnih kvintilnih razredov (S50/S20 in S80/S50) – glej sliko 2.4.7. Vendar je to izrazitejše v spodnjem delu (S50/S20), kot je v primeru Romunije, Španije, Grčije in Estonije. Večja neenakost v spodnjem delu povečuje tudi splošno neenakost v državah, ki so pod povprečjem EU, na primer na Hrvaškem, Slovaškem in Švedskem. V drugih državah članicah (v Bolgariji, na Cipru,

Češkem, Finskem, v Franciji, na Irskem in v Litvi) je bila splošna neenakost razmeroma bolj posledica večje neenakosti v zgornjem delu (S80/S50).

Slika 2.4.7. Oblika dohodkovnih neenakosti pri porazdelitvi dohodka se med državami članicami zelo razlikuje

Razmerja kvintilnih razredov S80/S20, S80/S50 in S50/S20 (2021)

Opomba: podatki za leto 2021 niso na voljo za Slovaško, za katero so uporabljene vrednosti za leto 2020. Vir: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)], EU-SILC.

Zgodnje ocene ravni odhodkov za socialne prejemke v letu 2021 kažejo stabilnost v primerjavi s predhodnim letom. V 24 državah članicah se je delež takih odhodkov v BDP v primerjavi z letom 2020 le rahlo zmanjšal (s 30,7 % na 29,2 %), vendar ostaja nad ravnjo pred krizo (27,1 % leta 2019)²¹⁵. Odhodki so se v obdobju 2020–2021 povečali za 124 milijard EUR (ali +3,1 %), kar je precej manj kot leta 2020 (304 milijarde EUR ali +8,3 %), vendar so se v letu 2021 hitreje povečevali v državah članicah z nižjimi ravnmi od povprečja²¹⁶. Največje povečanje v EU je bilo zabeleženo pri prejemkih v zvezi z zdravstvenim varstvom in boleznijo²¹⁷ (91 milijard EUR ali +8 %), sledili pa so starostni prejemki in prejemki za preživele družinske člane (51 milijard EUR ali +3 %), prejemki za invalidnost (12 milijard EUR ali +4 %), prejemki za socialno izključenost²¹⁸ (9,5 milijarde EUR ali +4 %) in družinski prejemki (7,5 milijarde EUR ali +2 %). Nasprotno pa so odhodki za stanovanjske dodatke ostali na splošno stabilni (+0,7 %), medtem ko so se odhodki za nadomestila za brezposelnost²¹⁹ močno zmanjšali (za 47 milijard EUR ali –16 % po vsej EU). Na splošno so starostni prejemki in prejemki za preživele družinske člane v letu 2021 še naprej predstavljali največjo kategorijo odhodkov za socialne prejemke (43,8 %). Delež

²¹⁵ Eurostat, [Early estimates - Social protection](#) (Zgodnje ocene – socialna zaščita) (nazadnje posodobljeno 27. oktobra 2022), zgodnje ocene zajemajo vse države članice razen Grčije, Romunije in Slovaške. Skupaj je teh 24 držav članic leta 2020 predstavljalo približno 97 % BDP EU27 (in 96 % odhodkov za socialno zaščito).

²¹⁶ Odhodki so se povečali za približno 6 % ali več v sedmih državah članicah: v Latviji, Bolgariji, na Madžarskem, v Sloveniji, na Hrvaškem, Poljskem in Češkem.

²¹⁷ Zaradi povečanja za več kot 10 % v devetih državah članicah: v Latviji, na Hrvaškem, v Sloveniji, na Cipru, v Bolgariji, Franciji, na Madžarskem, Portugalskem in v Estoniji.

²¹⁸ Povečanje za več kot 20 % je bilo zabeleženo v Italiji, Latviji, Bolgariji, na Hrvaškem in v Španiji.

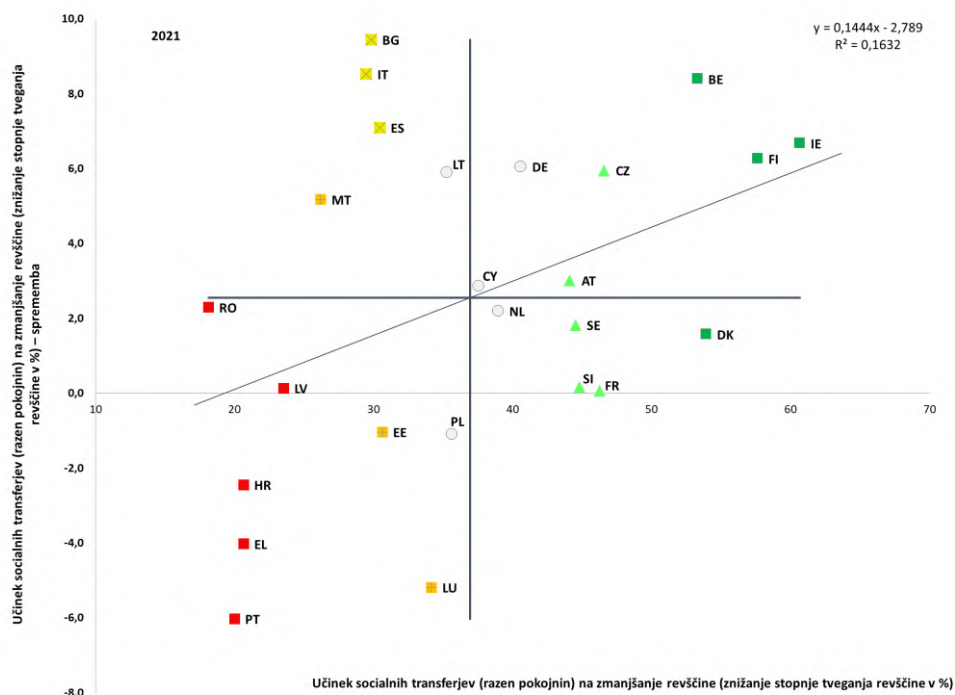
²¹⁹ Zaradi zmanjšanja za več kot 10 % v 14 državah članicah: na Madžarskem, Danskem, v Avstriji, Bolgariji, na Malti, v Franciji, na Nizozemskem, v Belgiji, Španiji, Italiji, na Hrvaškem, Poljskem, v Luksemburgu in Estoniji.

prejemkov v zvezi z zdravstvenim varstvom in boleznijo se je v obdobju 2020–2021 povečal v skoraj vseh državah članicah (v 22 od 24) in dosegel 30,5 % odhodkov za EU kot celoto (v primerjavi z 29,2 % leta 2020). Nasprotno se je delež nadomestil za brezposelnost v skupnih odhodkih za socialne zmanjšal v skoraj vseh državah članicah (v 21 od 24), in sicer s 7,4 % leta 2020 na 6 % leta 2021 za EU kot celoto, vendar je ostal nad ravno pred krizo (4,5 % leta 2019).

Učinek socialnih transferjev (brez pokojnin) na zmanjšanje revščine se je v EU v letu 2021 na splošno povečal, vendar so med državami članicami še vedno velike razlike. Leta 2021 (glede na dohodke za leto 2020) se je kazalnik gibal od 18,1 % v Romuniji do več kot trikrat toliko na Irskem (60,7 %). Druge države članice z razmeroma visokimi ravnmi so bile Finska (57,7 %), Danska (53,9 %) in Belgija (53,3 %), kjer se je tveganje revščine več kot prepolovilo zaradi učinka socialnih transferjev (brez pokojnin) v letu izbruha pandemije. Vse te države so skupaj z Irsko opredeljene kot „najuspešnejše države“ – glej sliko 2.4.8. Največje povečanje je bilo zabeleženo v Bolgariji (9,4 odstotne točke) in Italiji (8,5 odstotne točke), ki pa sta ostali na ravni pod povprečjem EU. Portugalska, Grčija in Hrvaška (z ravnmi v višini približno 20 %) so zaradi nizkih stopenj ali stopenj, ki se slabšajo (za –6 odstotnih točk na Portugalskem), označene kot „države s kritičnimi razmerami“, skupaj z Latvijo, ki ima podobno nizke, čeprav stabilne ravni, in Romunijo, ki je po določenem izboljšanju še vedno na najnižji ravni v EU. Estonija in Malta sta označeni kot „državi, ki ju je treba spremljati“. Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine se je v večini drugih držav članic povečal, vendar v različnem obsegu. Velike so tudi razlike med regijami v EU, pri čemer so bile posebej nizke vrednosti zabeležene na Portugalskem, v več regijah v Romuniji in Grčiji ter v nekaterih regijah Italije – glej sliko 9 v Prilogi 3.

Slika 2.4.8: Med krizo zaradi COVID-19 se je učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine na splošno povečal, vendar z različno hitrostjo v državah članicah, pri čemer še vedno obstajajo velike razlike

Učinek socialnih transferjev (razen pokojnin) na zmanjšanje revščine, stopnje leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Italijo in Poljsko so začasni, za Slovaško pa niso na voljo. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat, [tespm050].

Socialna zaščita ima pomembno vlogo za osebe z nestandardnimi oblikami zaposlitve, čeprav se pokritost med državami članicami in kategorijami zelo razlikuje, za nekatere pa revščina ni preprečena. V EU je bil učinek socialnih transferjev na zmanjšanje revščine leta 2021 (na podlagi EU-SILC) veliko večji pri osebah z nestandardno zaposlitvijo²²⁰ (26,5 %) kot pri osebah s standardno zaposlitvijo (10,1 %), kar kaže na pomembno vlogo, ki jo ima socialna zaščita pri dohodkih takih skupin. Vendar to ne preprečuje višjih stopenj denarne revščine med delavci s pogodbo o zaposlitvi za določen čas, zaposlenimi za krajši delovni čas, samozaposlenimi in pomagajočimi družinskimi člani v večini držav članic. Na splošno je bilo pri osebah z nestandardno zaposlitvijo tveganje revščine (16,6 %) več kot trikrat večje kot pri osebah s standardno zaposlitvijo (5 %). Ta razlika presega 15 odstotnih točk v petih državah članicah, zlasti zaradi visokih stopenj tveganja revščine med samozaposlenimi (v Estoniji, na Portugalskem in v Romuniji) in/ali med delavci s pogodbo o zaposlitvi za določen čas (v Latviji in Španiji). Razlog za to je, da se pokritost socialnih prejemkov po statusu aktivnosti in državah članicah zelo razlikuje. V povprečju je bil delež delovno sposobnih oseb (16–64 let), ki so izpostavljeni tveganju revščine in prejemajo socialne prejemke (na individualni ravni), v EU kot celoti leta 2021 pri delavcih z nestandardnimi oblikami zaposlitve (39,5 %) le nekoliko večji kot pri delavcih s standardnimi oblikami zaposlitve (37,9 %)²²¹. Vendar je bil v 14 državah članicah delež tistih s socialnimi

²²⁰ Nestandardna zaposlitev pomeni vse zaposlene brez pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas s polnim delovnim časom in vsi samozaposleni – glej tudi oddelek 2.3.1.

²²¹ Glede na kazalnik „učinkovitega dostopa“, ki ga je Odbor za socialno zaščito potrdil leta 2020 v okviru spremljanja dostopa do socialne zaščite. Ciljna populacija so tisti s tveganjem revščine pred socialnimi

prejemki večji med delavci s standardnimi oblikami zaposlitve (kot pri delavcih z nestandardnimi oblikami zaposlitve), in to za več kot 10 odstotnih točk v štirih državah članicah (v Bolgariji, Litvi, Latviji in Sloveniji). Kljub temu se v primerjavi s prejšnjimi leti poroča o močnem povečanju deleža delovno sposobnih oseb, ki so izpostavljeni tveganju revščine in prejemajo socialne prejemke, za vse kategorije statusa aktivnosti, kar je odraz izrednih ukrepov dohodkovne podpore, sprejetih v odziv na pandemijo COVID-19. Največje povečanje je bilo med samozaposlenimi, pri čemer je 32,5 % tistih, ki so izpostavljeni tveganju revščine, prejelo nekatere socialne prejemke (v primerjavi s približno 10,8 % v predhodnem letu²²²), čeprav je bilo še vedno manjše kot med vsemi zaposlenimi, pri katerih je ta delež znašal 41,8 %. Čeprav je približno polovica (52,7 %) brezposelnih, izpostavljenih tveganju revščine, leta 2021 v EU prejela socialne prejemke, je bil ta delež v Romuniji, na Poljskem, Hrvaškem in v Grčiji precej manjši (manjši od 20 %).

Zadostnost sistemov minimalnega dohodka se je v večini držav članic v dohodkovnem letu 2020 v primerjavi z letom 2019 zmanjšala. Zadostnost socialnovarstvenih prejemkov na podlagi minimalnega dohodka se lahko spremlja s primerjavo dohodka upravičencev z nacionalnim pragom revščine in z dohodkom zaposlenega z nizkimi dohodki²²³. Ti sklici kažejo učinek na zmanjševanje revščine ter na aktivacijsko razsežnost in spodbujevalne učinke sistemov. Čeprav je zadostnost sistemov minimalnega dohodka v zadnjem desetletju ostala večinoma nespremenjena (glej okvir 8 stebra, ki obravnava spremembe v obdobju 2009–2019), se je v zadnjem razpoložljivem dohodkovnem letu (2020) v EU na splošno nekoliko poslabšala. To poslabšanje je bilo večje (več kot 2 odstotni točki) v nekaterih državah, tako v primerjavi s pragom revščine (Poljska –4,4 odstotne točke, Luksemburg, –3,4 odstotne točke, Češka –2,8 odstotne točke, Hrvaška –2,5 odstotne točke, Madžarska –2,4 odstotne točke in Nizozemska –2,3 odstotne točke) kot z dohodkom zaposlenega z nizkimi dohodki (Litva –6,6 odstotne točke in Poljska –2,2 odstotne točke). Nasprotno se je zadostnost znatno povečala glede obeh ukrepov v Grčiji (15,4 odstotne točke in 7 odstotnih točk) in na Cipru (5,1 odstotne točke in 5,7 odstotne točke). Zadostnost minimalnega dohodka presega 80 % praga revščine na Nizozemskem, Irskem, v Luksemburgu, na Danskem, v Italiji in na Cipru, medtem ko v Romuniji, Bolgariji, na Madžarskem in Slovaškem ostaja pod tretjino praga revščine. Kar zadeva pokritost, izraženo z deležem prejemnikov socialnih prejemkov, je stanje v letu 2020 v primerjavi z letom 2019 ostalo skoraj nespremenjeno, z določenim izboljšanjem (povečanje za več kot 5 odstotnih točk) v Italiji, Litvi in Luksemburgu, pa tudi zmanjšanjem (za več kot 5 odstotnih točk) na Hrvaškem, Cipru in Poljskem, kjer je delež prejemnikov socialnih prejemkov nižji od 80 % – glej sliko 2.4.9. Na drugi strani deleži prejemnikov socialnih prejemkov dosegajo skoraj 100 % prebivalstva, ki je izpostavljen tveganju revščine in živi v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, na Danskem, Irskem, Finskem in v Franciji. Poleg teh razsežnosti zadostnosti in pokritosti so v predlogu Komisije za priporočilo Sveta o zadostnem minimalnem dohodku za aktivno vključevanje opredeljena področja za nadaljnjo posodobitev sistemov minimalnega dohodka v skladu s pristopom aktivnega vključevanja.

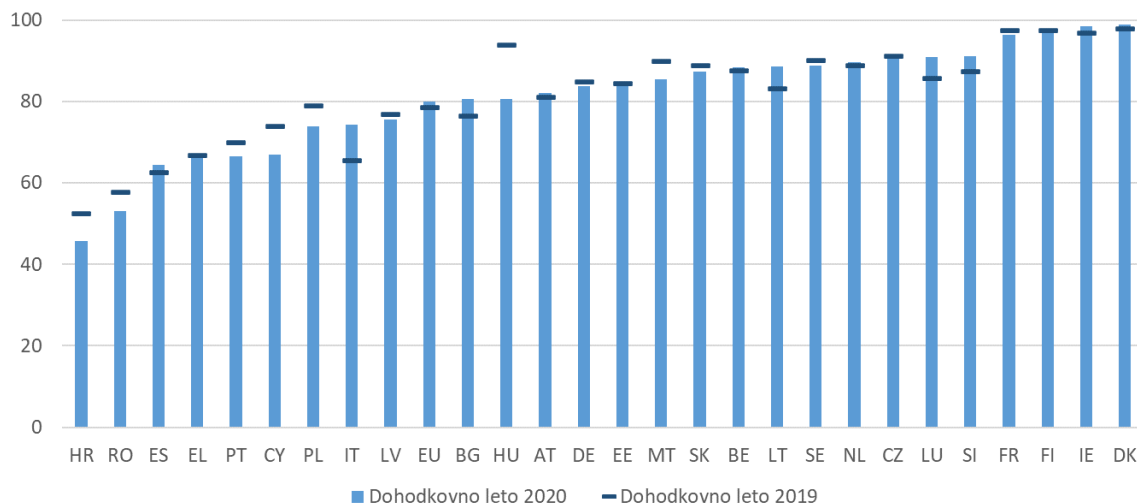
transferji. Socialni prejemki, ki jih zajema kazalnik, so prejemki, prejeti na individualni ravni, brez starostnih in družinskih pokojnin.

²²² Primerjava na podlagi referenčnega leta 2021 (dohodkovno leto 2020) do leta 2020 (dohodkovno leto 2019).

²²³ V skladu z metodologijo, dogovorjeno v [okviru primerjalne analize](#) za minimalni dohodek, glej skupna poročila o zaposlovanju od leta 2019, okvir 8 stebra.

Slika 2.4.9: Delež oseb s tveganjem revščine v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, ki prejema socialne prejemke, je med letoma 2019 in 2020 ostal skoraj nespremenjen kljub nekaterim spremembam v nekaj državah članicah

Delež prejemnikov socialnih prejemkov pri osebah, izpostavljenih tveganju revščine, starih 18–64 let, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov (v %, dohodkovno leto 2019 oziroma 2020)

Opomba: podatki za Italijo in Portugalsko so začasni. Podatki so začasni tudi za Madžarsko in Slovaško. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg. Podatki za leti raziskave 2021 in 2020 so uporabljeni za dohodkovno leto 2020 oziroma 2019.

Vir: neobjavljeni izračuni Eurostata na podlagi EU-SILC za leti 2020 in 2021.

Okvir 8 stebra: Primerjalna analiza minimalnega dohodka

Krepitev zaščite minimalnega dohodka v skladu s pristopom aktivnega vključevanja ima ključno vlogo pri preprečevanju in zmanjševanju tveganja revščine ali socialne izključenosti, s čimer prispeva k izvajanju načela 14 evropskega stebra socialnih pravic (minimalni dohodek). Odbor za socialno zaščito je leta 2018 vzpostavil okvir primerjalne analize za minimalni dohodek, da bi izboljšal analizo s tem povezanih izzivov in podprl razvoj politik v državah članicah, kar je vključevalo izbor ustreznih kazalnikov rezultatov, uspešnosti in vzvodov politike²²⁴. Opredeljeni so bili trije ključni vzvodi politike, ki bodo najverjetneje vplivali na uspešnost zaščite minimalnega dohodka: (1) ustreznost socialnih prejemkov, (2) pravila o upravičenosti in uveljavljanje socialnih prejemkov ter (3) aktivacija in dostop do storitev²²⁵.

²²⁴ Kazalniki rezultatov so: relativna vrzel tveganja revščine delovno sposobnega prebivalstva, stopnja materialne in socialne prikrajšanosti delovno sposobnega prebivalstva ter stopnja tveganja revščine prebivalstva, ki živi v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov. Kazalniki uspešnosti so: učinek socialnih transferjev (brez pokojnin) na revščino delovno sposobnega prebivalstva, dolgotrajna stopnja tveganja revščine delovno sposobnega prebivalstva, delež prejemnikov socialnih prejemkov pri osebah, izpostavljenih tveganju revščine, v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo ali brez delovno aktivnih članov, vrzel v neizpoljenih potrebah po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, vrzel v stopnji preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški in vrzel v neudeležbi v usposabljanju, povezanem s poklicno dejavnostjo. Za kazalnike vzvodov politike je bil izbran dvojni kazalnik zadostnosti (dohodek upravičenca do minimalnega dohodka kot delež (a) praga tveganja revščine in (b) dohodka zaposlenega z nizkimi dohodki). Več podrobnosti je na voljo v [povezanem informativnem dopisu za podskupino za kazalnike Odbora za socialno zaščito](#).

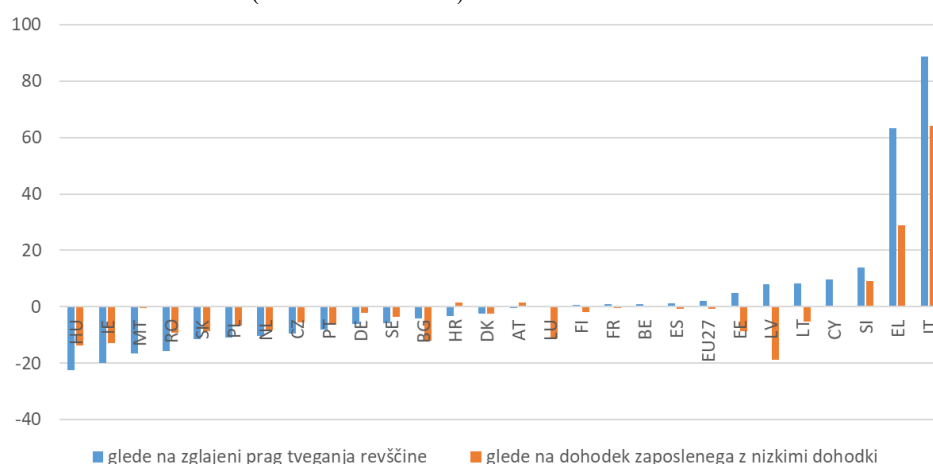
²²⁵ Povzetek in celotno besedilo sklepov Sveta sta na [voljo na spletu](#).

Septembra 2022, pred predlogom Komisije za priporočilo Sveta o zadostnem minimalnem dohodku z dne 28. septembra 2022, je bil sprejet dogovor o prvem skupnem poročilu Odbora za socialno zaščito in Komisije o minimalnem dohodku na podlagi okvira primerjalne analize za minimalni dohodek, dopolnjenem z dodatnimi podatki in kvalitativnimi informacijami. Poročilo temelji na sklepih Sveta iz leta 2020, v katerih je Svet pozval Komisijo in Odbor za socialno zaščito, naj redno pripravljata tako skupno poročilo, da bi analizirala in pregledala napredek, dosežen pri razvoju zaščite minimalnega dohodka v državah članicah. V poročilu so bili opredeljeni izzivi v zvezi s kazalniki okvira primerjalne analize²²⁶. V poročilu je bilo ugotovljeno, da je okvir dragoceno analitično orodje, predlagana pa sta bila tudi njegovo redno posodabljanje in preučitev morebitnih razsežnosti za njegovo prihodnjo širitev, zlasti na področjih meril za upravičenost, dostopa do storitev ter prehodov in spodbud na trgu dela.

Zadostnost socialnovarstvenih prejemkov na podlagi minimalnega dohodka je v zadnjem desetletju na ravni EU27 ostala skoraj nespremenjena, vendar s precejšnjimi razlikami med državami članicami in rahlim poslabšanjem v letu 2020 kot zadnjem dohodkovnem letu²²⁷. Med letoma 2009 in 2019 (dohodkovni leti) je zadostnost zagotavljanja minimalnega dohodka v EU ostala na splošno stabilna pri približno 60 % glede na prag revščine in pri približno 46 % v primerjavi z dohodkom zaposlenega z nizkimi dohodki do leta 2019, medtem ko je bilo leta 2020 na ravni EU ugotovljeno rahlo poslabšanje (glej podrobnejšo analizo v glavnem besedilu za to zadnje leto). Na splošno je bilo v obdobju 2009–2019 ugotovljeno izboljšanje zadostnosti v državah, kjer so bili uvedeni novi sistemi, kot sta Italija in Grčija, do izboljšav pa je prišlo tudi v Sloveniji in Litvi (skoraj 10 odstotnih točk ali več – glej spodnjo sliko). Primerjave z dohodki zaposlenih z nizkimi dohodki za Latvijo, Estonijo in Luksemburg kažejo na poslabšanje med letoma 2009 in 2019. Zadostnost se je v obdobju 2009–2019 znatno poslabšala (za več kot 10 odstotnih točk) na Madžarskem, v Romuniji in na Slovaškem, kjer je bila leta 2009 pod povprečjem, pa tudi na Irskem in Malti ter v manjši meri na Nizozemskem, čeprav je v teh državah še vedno precej višja od povprečja EU.

Zadostnost je bila v obdobju 2009–2019 stabilna, z velikimi razlikami med državami članicami

Spremembe zadostnosti, merjene glede na zglajeni prag tveganja revščine in dohodek zaposlenega z nizkimi dohodki med letoma 2009 in 2019 (v odstotnih točkah)

²²⁶ Glej oddelek 2.4.1 o razvoju med dohodkovnima letoma 2019 in 2020 v zvezi z zadostnostjo minimalne dohodkovne podpore in pokritostjo z njo za dopolnitev dolgoročne analize iz poročila.

²²⁷ Glej skupno poročilo Odbora za socialno zaščito in Komisije o minimalnem dohodku.

Opomba: EU, izračunana kot netehtano povprečje. Zglajeni pragovi tveganja revščine so povprečja za leta 2007, 2008 in 2009 za vrednost za leto 2009 ter povprečja za leti 2018 in 2019 za vrednost za leto 2019. Vrednosti za Ciper in Hrvaško niso na voljo in se zato ne štejejo v povprečje EU za dohodkovno leto 2009. Spremembe za Ciper se nanašajo na leto 2011, kadar so na voljo. Spremembe za Hrvaško se nanašajo na leto 2013. Stanovanjski stroški naj bi znašali 11 % povprečne plače.

Vir: Izračun GD EMPL na podlagi podatkov Eurostata in modela davkov in socialnih prejemkov OECD.

Med letoma 2015 in 2020 je prišlo do izboljšanja v smislu pokritosti, kar lahko prispeva k preprečevanju povečanja globine revščine in materialne prikrajšanosti, vendar izzivi glede učinkovitosti ostajajo. Med letoma 2015 in 2020 se je pokritost z dohodkovno podporo v EU v povprečju povečala s 73 % na 78 % (merjeno z deležem s prejemnikov socialnih prejemkov²²⁸). Vendar se je tveganje revščine v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo povečalo (z 61,2 % leta 2015 na 64 % leta 2019) in se leta 2020 na splošno ustalilo pri 61,6 %, pri čemer se je skupno povečalo v skoraj dveh tretjinah držav članic. Medtem ko se je učinek transferjev (brez pokojnin) na zmanjšanje revščine v zadnjem desetletju nekoliko zmanjšal (s 37 % na 36 %), je globina revščine, merjena z vrzeljo tveganja revščine, ostala na splošno stabilna pri približno 27 %. Vendar je ta vrzel precej večja pri osebah, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, in sicer znaša približno 37 %. Materialna in socialna prikrajšanost sta se med letoma 2015 in 2020 zmanjšali (z 18 % na 13 %), prav tako pa tudi vrzeli v neizpoljenih potrebah po zdravstveni oskrbi in preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški. Vendar se je stopnja materialne in socialne prikrajšanosti gospodinjstev z zelo nizko delovno intenzivnostjo zmanjševala počasneje (z 51 % na 44 % med letoma 2015 in 2020) in je bila leta 2020 še vedno precej višja kot pri delovno sposobnem prebivalstvu.

Nekatere države članice so nedavno uvedle sisteme minimalnega dohodka. Med letoma 2009 in 2019 so nekatere države članice, v katerih pred tem še niso obstajali sistemi minimalnega dohodka, uvedle večje reforme. V **Grčiji** se je leta 2017 začel izvajati sistem z jamčenega minimalnega dohodka, temu je leta 2019 v **Italiji** sledil nov „dohodek iz državljanstva“, **Španija** pa je svoj prvi nacionalni sistem uvedla leta 2020. Ti novi sistemi na splošno temeljijo na pristopu aktivnega vključevanja, pri čemer dohodkovno podporo dopolnjujejo z aktivacijskimi ukrepi in upravičencem zagotavljajo dostop do storitev. Ker so bile navedene reforme uvedene šele v zadnjih nekaj letih, se njihovo izvajanje še vedno izpopolnjuje, zato je potrebno pozorno spremljanje. Morda bodo potrebne dodatne prilagoditve v zvezi z drugimi področji aktivnega vključevanja, in sicer dostopom do socialnih storitev in aktivnih programov trga dela. V nekaterih drugih državah članicah so bile izvedene manjše, vendar še vedno znatne prilagoditve obstoječih sistemov. **Luksemburg** je na primer leta 2018 uvedel dohodek za socialno vključenost, pri katerem je večji poudarek na vključevanju upravičencev na trg dela, vključno z obveznim preverjanjem in profiliranjem spretnosti prosilcev in njihovih gospodinjstev, skupaj s strožjimi pogoji in sankcijami, povezanimi z aktivacijo.

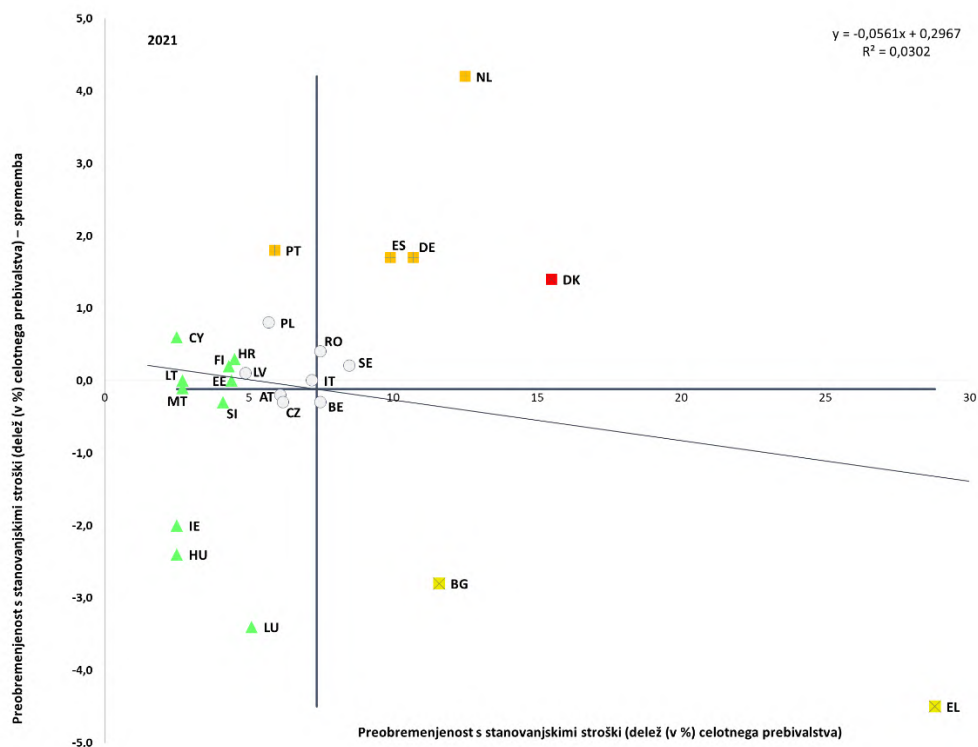
Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški je med krizo zaradi COVID-19 ostala na splošno stabilna, s postopnimi znatnimi spremembami le v nekaj državah članicah. Glede na kazalnik je leta 2021 8,3 % prebivalstva EU živelo v gospodinjstvih, ki so za stanovanjske stroške porabila 40 % ali več svojega (ekvivalentnega) razpoložljivega dohodka, kar je povečanje za 0,5 odstotne točke v primerjavi z letom 2020. Grčija je

²²⁸ Delež prejemnikov socialnih prejemkov je opredeljen kot delež posameznikov, starih 18–59 let, ki prejemajo kakršne koli socialne prejemke (razen starostne pokojnine), v populaciji s tveganjem revščine. Ta kazalnik je izračunal GD EMPL na podlagi podatkov EU-SILC.

zabeležila najvišjo stopnjo (28,8 %), vendar tudi največje zmanjšanje (4,5 odstotne točke) v primerjavi z letom 2020. Druge države članice z razmeroma višjimi stopnjami so bile Danska (15,5 %), ki je bila edina označena kot „država s kritičnimi razmerami“, Nizozemska (12,5 %), Bolgarija (11,6 %) in Nemčija (10,7 %). Nizozemska je zabeležila največje povečanje (za 4,2 odstotne točke) in je označena kot „država, ki jo je treba spremljati“, skupaj z Nemčijo, Španijo in Portugalsko (povečanje za 1,8 odstotne točke, 1,7 odstotne točke oziroma 1,7 odstotne točke). Najnižje stopnje v letu 2021 so bile ugotovljene na Cipru, Madžarskem, Irskem (vsaka 2,5 %), v Litvi in na Malti (vsaka 2,7 %) – glej sliko 2.4.10. Pri prebivalstvu s tveganjem revščine je bila stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški precej višja kot pri ostalem prebivalstvu, čeprav so bile med državami članicami velike razlike²²⁹. V Grčiji je bilo 76,7 % prebivalstva s tveganjem revščine preobremenjenega s stanovanjskimi stroški, čeprav je prišlo do izboljšanja (za 3,7 odstotne točke) v primerjavi s predhodnim letom. Na Danskem je ta delež po rahlem povečanju (za 1,9 odstotne točke) znašal 72,1 %. V veliki skupini držav članic je stopnja znašala približno 40 % ali 30 %, na Irskem in Cipru pa je bila nižja od 10 % (8,8 % oziroma 9,3 %). Na splošno so bili najemniki na trgu zasebnih najemniških stanovanj v državah članicah pogosto veliko bolj prizadeti zaradi izzivov v zvezi s cenovno dostopnostjo stanovanj kot lastniki s hipoteko ali brez nje in najemniki, ki plačujejo najemnino po znižani ceni ali jim je ni treba plačevati²³⁰.

Slika 2.4.10: Stopnja preobremenjenosti s stanovanjskimi stroški je bila med krizo zaradi COVID-19 v povprečju stabilna, vendar z znatnimi razlikami med državami članicami

Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih, preobremenjenih s stanovanjskimi stroški (v %), stopnje leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki so začasni za Italijo in Poljsko, za Francijo in Slovaško pa niso na voljo. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [[tespm140](#)], EU-SILC.

²²⁹ Kazalnik Eurostata [[ilc_lvho07a](#)], EU SILC.

²³⁰ Kazalnik Eurostata [[ilc_lvho07c](#)], EU SILC.

Družine z otroki in enostarševska gospodinjstva so imeli resnejše stanovanjske težave. Leta 2020 je bilo 7,6 % enostarševskih gospodinjstev z vzdrževanimi otroki resno stanovanjsko prikrajšanih (povečanje s 6,5 % leta 2019) v primerjavi s 4,3 % celotnega prebivalstva²³¹. Leta 2020 je bila več kot desetina oseb resno stanovanjsko prikrajšanih v dveh državah članicah: v Latviji (11,5 %) in Romuniji (14,3 %). Na Hrvaškem, v Litvi, Grčiji, Italiji, na Madžarskem, Poljskem in v Bolgariji je stopnja resne stanovanjske prikrajšanosti znašala med 5 % in 10 %. Stanovanjska prikrajšanost je leta 2020 prizadela 14,9 % otrok v EU kot celoti, kar je nekoliko več kot pri celotnem prebivalstvu, pri čemer se je stopnja od leta 2019 povečala (za 1 odstotno točko)²³². Na Portugalskem (26,2 %), Cipru (35,8 %) in v Španiji (24,4 %) je bila stopnja precej višja od povprečja EU (za približno 10 odstotnih točk ali več). Stopnja stanovanjske prikrajšanosti pri otrocih se je povečala ali ostala približno enaka v vseh državah članicah, razen v Estoniji, Latviji in Litvi, kjer se je znižala.

V zadnjem desetletju je bil dosežen le majhen napredek pri zmanjševanju števila brezdomcev v državah članicah EU. Ker ni skupne statistične opredelitve in metodologije za štetje brezdomcev, podatki niso primerljivi med državami članicami, zato je ta pojav težko natančno količinsko opredeliti na ravni EU. Vendar sta Evropsko združenje nacionalnih organizacij za delo z brezdomci in Fundacija Abbé Pierre leta 2019 ocenila, da v EU vsako noč najmanj 700 000 brezdomcev spi na prostem ali v začasnih/zasilnih nastanitvenih objektih, pri čemer se je njihovo število v desetih letih povečalo za 70 %²³³. Od leta 2019 se je brezdomstvo v nekaterih državah članicah zmanjšalo zaradi novih ukrepov politike v okviru pandemije. Vendar so bili številni od teh ukrepov, zlasti lažji dostop do dostojnega zatočišča, moratoriji na deložacije in neposredna podpora gospodinjstvom, v drugem letu krize zaradi COVID-19 vsaj delno odpravljeni. To je privedlo do nadaljnjega povečanja brezdomstva v več državah članicah v primerjavi z ravnmi pred pandemijo.

Stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti pri osebah, starih 65 let ali več, je bila v EU med letoma 2020 in 2021 na splošno stabilna. Leta 2021 je v EU znašala 19,6 %, kar je nekoliko manj kot leta 2020. Kljub temu še vedno obstaja razlika med stopnjami tveganja revščine ali socialne izključenosti pri ženskah in moških (22,1 % oziroma 16,3 %). Stopnja tveganja revščine pri osebah, starejših od 65 let, je leta 2021 v EU znašala 16,8 %, kar je nekoliko več kot pri osebah v starostni skupini 18–64 let (15,9 %). V večini držav je delež večji kot pri delovno sposobnem prebivalstvu (18–64 let), čeprav pri razliki med obema skupinama prihaja do močne razpršenosti – glej zgornjo preglednico na sliki 2.4.10. Stopnja resne materialne ali socialne prikrajšanosti se je še naprej zmanjševala (s 7,4 % leta 2015 na 5,3 % leta 2021) ter je nižja kot pri delovno sposobnem prebivalstvu na ravni EU (6,3 % leta 2021) in v večini držav članic – glej spodnjo preglednico na sliki 2.4.12. Posebej visoke vrednosti in velike vrzeli, kar zadeva delovno sposobno prebivalstvo, so ugotovljene v Romuniji in Bolgariji.

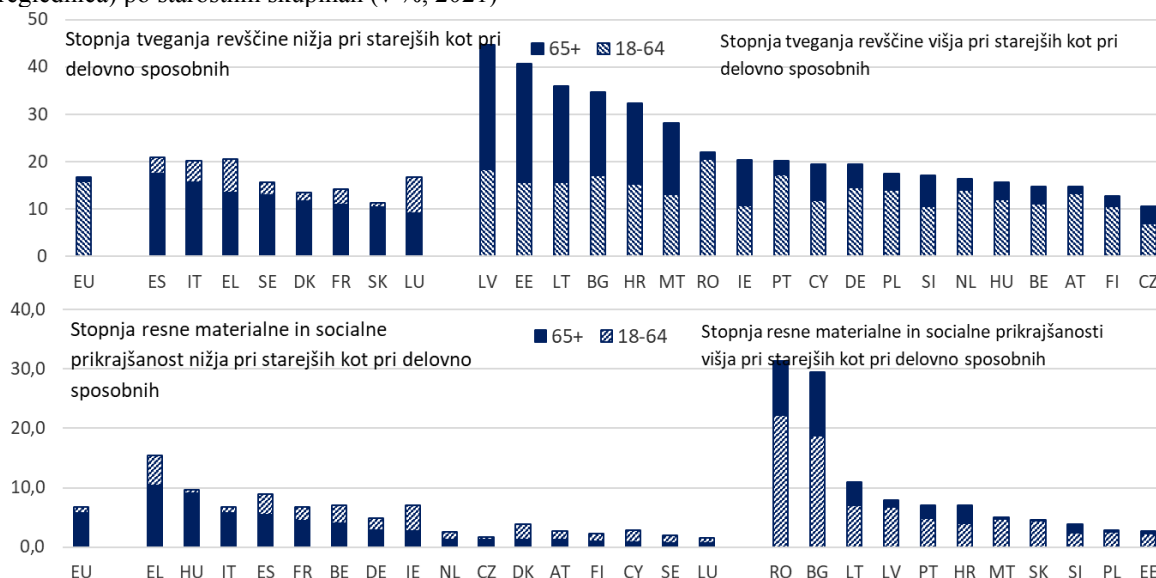
²³¹ Kazalnik Eurostata [[ilc_mdho06a](#)] in [[ilc_mdho06b](#)], EU SILC.

²³² Kazalnik Eurostata [[ilc_mddd044b](#)], EU SILC. Podatki niso na voljo za Nemčijo in Poljsko. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg, Francijo in Irsko.

²³³ Glej: [6th Overview of Housing exclusion in Europe 2021](#) (Šesti pregled stanovanjske izključenosti v Evropi 2021).

Slika 2.4.11: Osebe, stare 65 let ali več, se soočajo z večjim tveganjem revščine kot delovno sposobno prebivalstvo, vendar so redkeje izpostavljene resni materialni in socialni prikrajšanosti

Stopnje tveganja revščine (zgornja preglednica) in stopnje resne materialne in socialne prikrajšanosti (spodnja preglednica) po starostnih skupinah (v %, 2021)

Opomba: na levi strani stolpci za starostno skupino 18–64 let dopolnjujejo stolpce za starostno skupino 65 let ali več; na desni strani stolpci za starostno skupino 65 let ali več dopolnjujejo stolpce za starostno skupino 18–64 let. Podatki so začasni za Italijo in Poljsko. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat [[ilc_li02](#)] in [[ilc_md5d11](#)], EU-SILC.

Pokojnine v Uniji v povprečju znašajo več kot polovico dohodka ob koncu poklicne poti. Povprečna pokojnina oseb, starih 65–74 let, je v letu 2021 znašala 58 % dohodka od dela oseb, starih 50–59 let²³⁴. To „skupno nadomestitveno razmerje“ se od leta 2012, ko je znašalo 54 %, povečuje. V nekaterih državah (kot so Luksemburg, Grčija, Italija in Španija) je precej večje od 70 %. Te države so tudi med državami članicami, v katerih je stopnja revščine v starosti nižja od stopnje revščine med delovno sposobnim prebivalstvom. Po drugi strani je nadomestitveno razmerje v 12 državah članicah manjše od 50 %, v petih pa manjše od 40 % (na Irskem, Hrvaškem, v Litvi, Romuniji in Bolgariji). V večini od njih je to razmerje manjše pri ženskah, v osmih pa večje (v Luksemburgu, Latviji, Nemčiji, na Češkem, Danskem, v Estoniji, na Nizozemskem, Madžarskem in v Sloveniji).

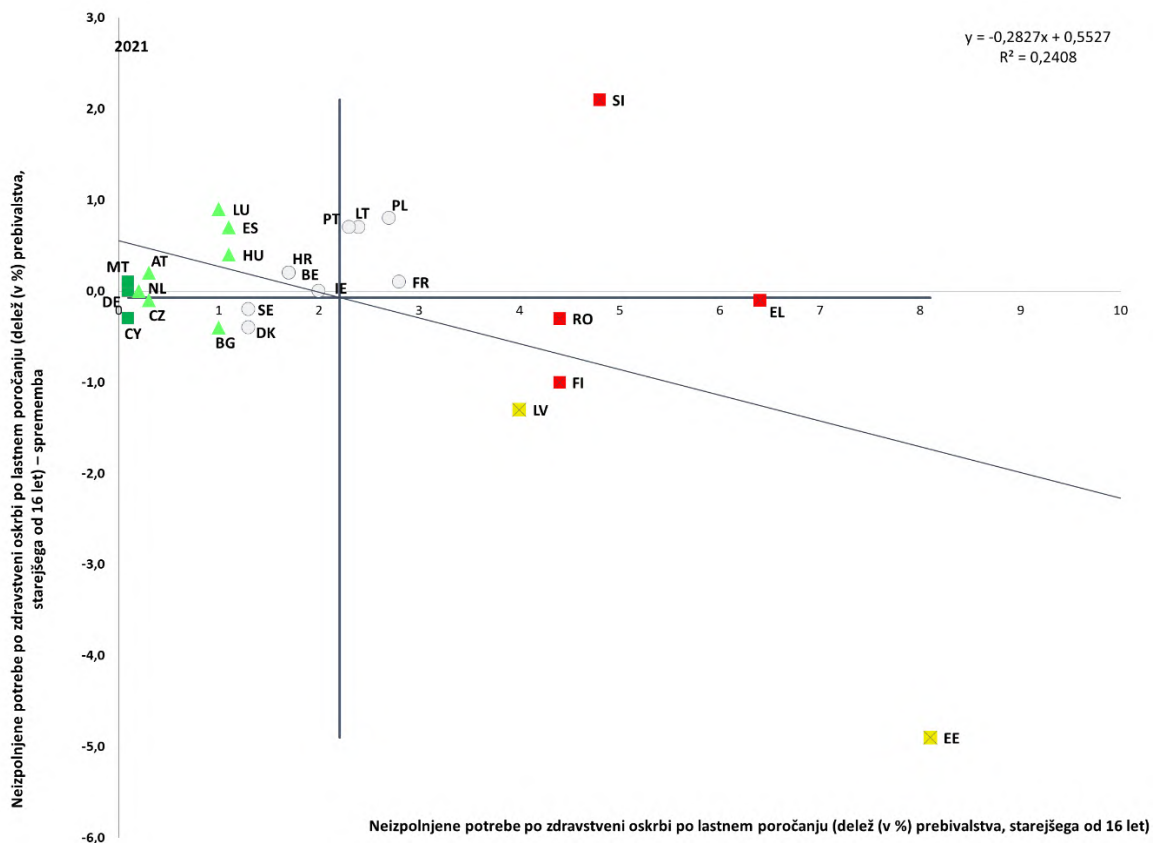
Leta 2021, tj. v drugem letu pandemije COVID-19, so se neizpolnjene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju v povprečju zmanjšale, prav tako pa so se zmanjšale razlike med državami članicami, vendar so kljub temu ostale velike – glej sliko 2.4.12. Slovenija, Luksemburg in Poljska so zabeležili največje povečanje (za 2,1 odstotne točke, 0,9 odstotne točke oziroma 0,8 odstotne točke). Med njimi je Slovenija skupaj z Grčijo, Romunijo in Finsko zaradi visokih ravni neizpolnjenih potreb po lastnem poročanju v letu 2021 (4,8 %, 6,4 % oziroma 4,4 % v zadnjih dveh državah) označena kot „država s kritičnimi razmerami“. Hkrati je Finska zabeležila razmeroma veliko zmanjšanje (1 odstotna točka), skupaj z Estonijo in Latvijo (4,9 odstotne točke oziroma 1,3 odstotne točke), v katerih pa so bile ravni tudi v letu 2021 visoke (8,1 % oziroma 4 %). Tako kot leta 2020 je delež oseb, ki so poročale o neizpolnjenih potrebah po zdravstveni oskrbi, ostal

²³⁴ Glej: [Pension Adequacy Report 2021](#) (Poročilo o ustreznosti pokojnin za leto 2021), stran 40. Kot kaže kazalnik Eurostata [[ilc_pnp3](#)], ki je opredeljen kot razmerje mediane individualnih bruto pokojnin v starostni skupini 65–74 let glede na mediano individualnih bruto dohodkov v starostni skupini 50–59 let, brez ostalih socialnih prejemkov.

zelo majhen (manjši od 1 %) v Nemčiji, na Cipru in Malti (0,1 %) ter na Nizozemskem, Češkem in v Avstriji (0,2 % oziroma 0,3 % v zadnjih dveh državah). Osebe v gospodinjstvih z nizkimi dohodki pogosteje poročajo o neizpoljenih zdravstvenih potrebah, čeprav se obseg vrzeli v primerjavi s celotnim prebivalstvom med državami članicami razlikuje²³⁵.²³⁶ Pri neizpoljenih potrebah po lastnem poročanju so na Poljskem in v Romuniji zabeležene nekatere regionalne razlike – glej sliko 10 v Prilogi 3.

Slika 2.4.12: V drugem letu krize zaradi COVID-19 so bile v državah članicah zabeležene velike razlike in povečanja glede neizpoljenih potreb po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju

Neizpoljene potrebe po zdravstveni oskrbi po lastnem poročanju, stopnje leta 2021 in spremembe glede na predhodno leto (v %, glavni kazalnik pregleda socialnih kazalnikov)

Opomba: presečišče osi je netehtano povprečje EU. Legenda je navedena v Prilogi. Podatki za Slovaško niso na voljo ter so začasni Italijo in Poljsko. Prekinitev časovne vrste za Luksemburg.

Vir: Eurostat, [tespm_110], EU-SILC.

Demografski razvoj, zlasti stalno nizka stopnja rodnosti in daljša pričakovana življenjska doba, povečuje potencialno potrebo po dolgotrajni oskrbi. Koefficient starostne odvisnosti starejših v EU naj bi se znatno povečal, in sicer s 32,5 % leta 2021 na 52,0 % leta 2050. Kljub napredku v letih zdravega življenja, preventivnih pristopih in uporabi

²³⁵ Eurostat [hlth_silc_29], EU-SILC.

²³⁶ Leta 2021 se je več Romov v zadnjih 12 mesecih počutilo diskriminiranih pri dostopu do zdravstvenih storitev (14 %) kot leta 2016 (8 %), pri čemer je bil največji delež zabeležen na Portugalskem (32 %). Med pandemijo COVID-19 v oddaljenih marginaliziranih romskih skupnostih ni bilo mogoče zagotoviti niti osnovnega dostopa do primarnega zdravstvenega varstva, osnovnih preventivnih ukrepov in ukrepov za omejevanje socialnih stikov (20 % Romov nima dostopa do vodovodne vode, 78 % pa jih živi v prenatrpanih gospodinjstvih). Vir: Agencija EU za temeljne pravice, [Fundamental rights report 2022](#) (Poročilo o temeljnih pravicah 2022).

digitalnih tehnologij bo to privedlo do vse večje potrebe po dolgotrajni oskrbi v prihodnosti²³⁷. Število oseb, ki bi lahko potrebovale dolgotrajno oskrbo, naj bi se v EU povečalo s 30,8 milijona leta 2019 na 33,7 milijona leta 2030 in nadalje na 38,1 milijona leta 2050²³⁸. Po podatkih za EU27 za leto 2019 je dolgotrajno oskrbo v povprečju potrebovalo 26,6 % oseb, starih 65 let ali več (32,1 % žensk v primerjavi z 19,2 % moških), in 39,4 % oseb, starih 75 let ali več, ki živijo v zasebnih gospodinjstvih²³⁹. V najnižjem dohodkovnem kvintilu je dolgotrajno oskrbo potrebovalo 35,9 % oseb, v najvišjem dohodkovnem kvintilu pa 17,2 %²⁴⁰.

Pokritost s socialno zaščito je poleg razpoložljivosti kakovostnih storitev pomemben dejavnik pri določanju dostopa do storitev dolgotrajne oskrbe. Čeprav vse države članice zagotavljajo določeno pokritost s socialno zaščito, bodisi v naravi in/ali denarju, je 35,7 % oseb v EU poročalo, da ne uporabljajo (v večji meri) storitev oskrbe na domu iz finančnih razlogov, 9,7 % jih je omenilo pomanjkanje ponudbe, 2,1 % pa jih je navedlo, da imajo pomisleke glede kakovosti²⁴¹. OECD je za merjenje stopnje socialne zaščite za dolgotrajno oskrbo v starosti in njeno primerjavo med državami članicami ob podpori Evropske komisije oblikovala sklop značilnih primerov potreb po dolgotrajni oskrbi²⁴². Analiza kaže, da so lahko samoplačniški izdatki za oskrbo tudi po socialni zaščiti zelo visoki, zlasti za starejše z znatnimi potrebami po dolgotrajni oskrbi, ki prejemajo oskrbo na domu – glej Slika 2.4.13²⁴³.

²³⁷ To pomeni velik potencial sektorja dolgotrajne oskrbe za ustvarjanje delovnih mest, pri čemer dokazi kažejo, da bi bilo treba do leta 2050 zagotoviti dodatnih 1,6 milijona poklicnih oskrbovalcev, da bi pokritost z dolgotrajno oskrbo ostala na isti ravni – glej [delovni dokument služb Evropske komisije, priložen predlogu Komisije za priporočilo Sveta o dostopu do cenovno dostopne visokokakovostne dolgotrajne oskrbe](#) (SWD(2022) 441 final).

²³⁸ Evropska komisija in Odbor za ekonomsko politiko, [The 2021 Ageing Report – Economic and Budgetary Projections for the EU Member States \(2019-2070\)](#) (Poročilo o staranju prebivalstva za leto 2021 – gospodarske in proračunske napovedi za države članice EU (2019–2070)), Urad za publikacije Evropske unije, Luxembourg.

²³⁹ Eurostat [[hlth_ehis_tadle](#)], EHIS. Delež tistih, ki potrebujejo pomoč, je manjši od deleža tistih, ki nimajo resnih težav. Ta ukrep, ki temelji na raziskavi, zajema samo osebe v zasebnih gospodinjstvih, ne pa tudi oseb v bivalni oskrbi.

²⁴⁰ Eurostat [[hlth_ehis_tadli](#)], EHIS.

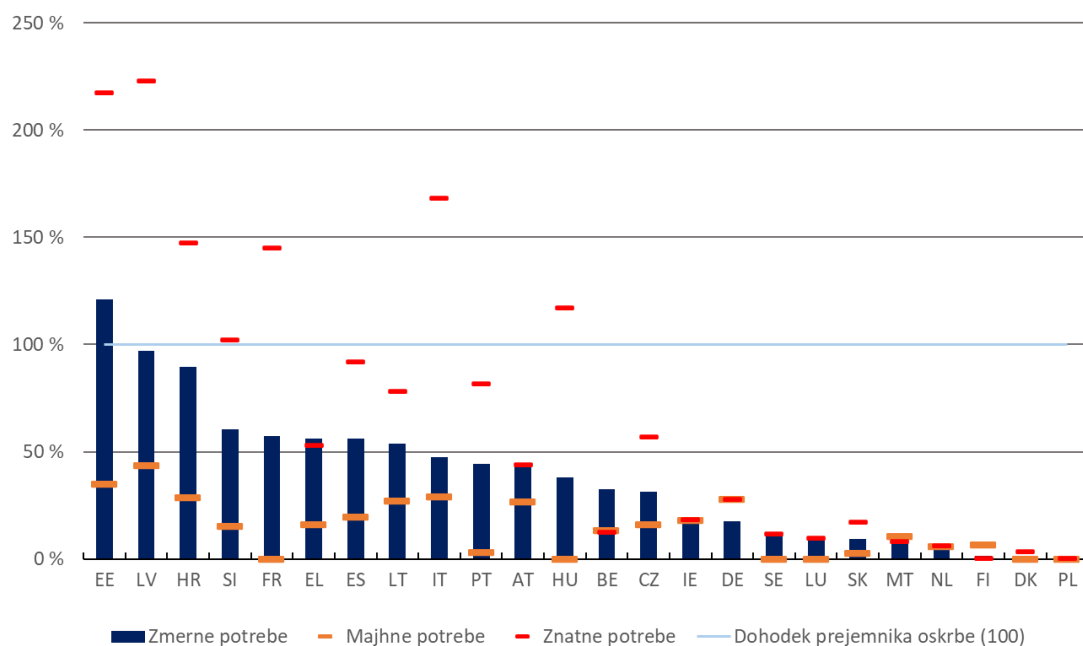
²⁴¹ Eurostat [[ilc_ats15](#)], priložnostni modul EU-SILC iz leta 2016.

²⁴² Cravo Oliveira Hashiguchi, T. in Llana-Nozal, A., 2021, [The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?](#) (Učinkovitost socialne zaščite za dolgotrajno oskrbo v starosti: ali socialna zaščita zmanjšuje tveganje revščine, povezano s potrebami po oskrbi?), delovni dokumenti OECD o zdravju št. 117, OECD Publishing, Pariz.

²⁴³ OECD, v pripravi, 2023, Measuring social protection for long-term care in old age (Merjenje socialne zaščite za dolgotrajno oskrbo v starosti), delovni dokumenti OECD o zdravju, OECD Publishing, Pariz.

Slika 2.4.13: Samoplačniški izdatki za oskrbo so lahko zelo visoki, zlasti za starejše z znatnimi potrebami po dolgotrajni oskrbi, ki prejemajo oskrbo na domu

Samoplačniški izdatki za oskrbo na domu kot delež starostnega dohodka (po javni podpori) za prejemnike oskrbe z mediano dohodka in brez neto premoženja, po stopnji resnosti

Opomba: EE se nanaša na Talin v Estoniji, IT na Alto Adige (Južna Tirolska) v Italiji, AT na Dunaj v Avstriji, BE pa na Flandrijo v Belgiji.

Vir: analize OECD, ki temeljijo na vprašalniku OECD o socialni zaščiti za dolgotrajno oskrbo, podatkovni zbirki OECD o porazdelitvi dohodka in podatkovni zbirki OECD o porazdelitvi premoženja.

2.4.2 Ukrepi držav članic

Države članice so v letih 2021 in 2022 postopoma opustilečasne ukrepe dohodkovne podpore, ki so bili uvedeni med pandemijo COVID-19. Nekatere države članice so uvedle trajne ukrepe za zagotovitev boljše socialne zaščite za vse, vključno z izboljšanjem ustreznosti različnih prejemkov in pokritosti z njimi. Ti ukrepi so bili namenjeni zapolnitvi vrzeli v sistemih socialne zaščite, ki prizadenejo zlasti osebe v ranljivem položaju (kot so gospodinjstva z nizkimi dohodki brez dohodka, povezanega z delom, osebe s prekarnimi zaposlitvami ali migranti in begunci). Po ruski vojni agresiji v Ukrajini in njenih socialno-ekonomskih posledicah v Evropi so nekatere države članice uvedle ciljno usmerjene ukrepe za obravnavanje socialnih učinkov inflacijskih pritiskov, zlasti na osnovne energetske storitve. Vendar večina teh ukrepov ni bila ciljno usmerjena v osebe, ki so najbolj izpostavljene visokim cenam energije, in ranljive osebe (glej okvir 7 stebra). Poleg tega imajo razseljene osebe, ki bežijo iz Ukrajine in so upravičene do začasne zaščite, v skladu z direktivo o začasni zaščiti poleg dostopa do izobraževanja, usposabljanja in trga dela tudi dostop do zdravstvenega varstva, nastanitve in socialnega varstva. Ta oddelek vsebuje pregled pristopa, ki so ga države članice sprejele za obravnavanje trenutnih razmer, poleg drugih ukrepov, ki obravnavajo bolj strukturne izzive v njihovih sistemih socialne zaščite.

Nekateričasni ukrepi, uvedeni med pandemijo, so se ohranili za ranljive osebe in njihove družine, dodatni ukrepi pa so bili uvedeni za odpravo učinka naraščajočih cen. Med pandemijo so prejemniki socialne pomoči v Belgiji od julija 2020 do septembra 2021 prejeli začasno mesečno premijo v višini 50 EUR, med oktobrom 2021 in marcem 2022 pa

25 EUR. Do 31. marca 2022 so bile podaljšane tudi druge subvencije in ukrepi, vključno z dodatkom za COVID-19, dodatkom za psihološko dobrobit ter dodatkom za mlade in študente v ranljivem položaju. V **Bolgariji** so organi kot enkratni ukrep zvišali prag za dodatek za ogrevanje (za 30 BGN, tj. približno 15,3 EUR) za osebe, ki do oktobra 2021 niso zaprosile za dodatek. Vendar se je dodatek zaradi energetske krize dodatno zvišal za 100 BGN (približno 51 EUR, kar je 20 %) in leta 2022 dosegel 624 BGN (približno 319 EUR). Na **Malti** je vlada zaradi inflacijskih pritiskov, zlasti na hrano, in tudi za nadaljnjo podporo gospodarskemu okrevanju februarja 2022 odobrila izplačilo enkratnih denarnih nepovratnih sredstev. Od marca 2022 zaposleni z določeno ravno dohodka in študenti prejemajo čeke v vrednosti 100 EUR, upokojenci in osebe, ki prejemajo socialne prejemke, pa do 200 EUR. V **Španiji** je bilo sprejetih več začasnih ukrepov za povečanje minimalnega dohodka in neprispevnih pokojnin za izravnavo visoke inflacije, da bi se zagotovila podpora do 800 000 ranljivim gospodinjstvom. Glede na pregled odzivov nacionalnih politik za ublažitev učinka naraščajoče inflacije na državljane, o katerem se je do junija 2022 poročalo v podatkovni zbirki EU PolicyWatch Euroufound, je bila večina sporočenih ukrepov začasnih in *ad hoc*²⁴⁴. Enkratna pavšalna plačila so bila pogostejša kot mesečna podpora, večina ukrepov pa ni bila ciljno usmerjena. Bolj verjetno je bilo, da bodo ciljno usmerjeni ukrepi v obliki finančne podpore, medtem ko so bili neciljni ukrepi večinoma omejeni na račune za energijo in cene goriva (za več podrobnosti glej okvir 7 v nadaljevanju).

Za nadaljnjo krepitev socialne in ekonomske odpornosti so bile sprejete ali izvedene trajne spremembe obstoječih sistemov, med drugim s pomočjo mehanizma za okrevanje in odpornost, v skladu z načeloma stebra 12 (socialna zaščita) in 14 (minimalni dohodek). V **Španiji** mehanizem za okrevanje in odpornost podpira do 34 pilotnih projektov, ki ustvarjajo poti vključevanja za prejemnike minimalnega dohodka. Njihov cilj je izboljšati uporabo in učinkovitost sistema minimalnega dohodka s socialno-ekonomskim povezovanjem ter izobraževalnim in digitalnim vključevanjem. Poleg tega je v okviru načrta za okrevanje in odpornost načrtovana nova reforma, da bi se do konca leta 2023 neprispevni denarni prejemki združili v sistem minimalnega dohodka, da bi bila javna sredstva uspešnejša in učinkovitejša ter da bi se usmerjala v ustrezno pokritost oseb v ranljivem položaju in ustreznost dohodkovne podpore. V ta namen se pri konsolidaciji prejemkov po eni strani upoštevajo strukturne potrebe gospodinjstev z otroki in invalidi, po drugi strani pa se poveže dohodkovna podpora z aktivnim iskanjem zaposlitve za vključevanje in preprečijo „pasti revščine“. V **Latviji** je v skladu z načrtom za okrevanje in odpornost cilj reforme do začetka leta 2023 uvesti enotno in na dokazih temelječo metodologijo za izračun ter sistem letne indeksacije zajamčenega minimalnega dohodka, da bi se dosegel prag 20 % mediane dohodka. V **Romuniji** je vlada spremenila zakon za povečanje socialnega referenčnega kazalnika, tj. podlage za določitev zneskov različnih prejemkov, vključno z nadomestili za brezposelnost in socialno pomočjo, redna indeksacija s povprečno letno stopnjo inflacije pa se je začela marca 2022. V **Bolgariji** je bila kot prehodna reforma do dokončanja pregleda minimalnega dohodka, predvidenega v načrtu za okrevanje in odpornost, sprejeta zakonska sprememba za postopno povečanje zadostnosti sistema minimalnega dohodka in pokritosti z njim z obveznimi povečanji koeficientov diferenciranega minimalnega dohodka za vse ciljne skupine. **Hrvaška** je osnovni znesek zajamčenega minimalnega dohodka zvišala na 1 000 HRK in izboljšala pokritost, zlasti za gospodinjstva z otroki, kot je bilo načrtovano v načrtu za okrevanje in odpornost. V **Litvi** je bilo uvedenih nekaj izboljšav v zvezi z ustreznostjo osnovnih socialnih prejemkov, skupaj z večjo dostopnostjo dodatkov za stroške ogrevanja, vezanih na premoženjsko stanje, v kombinaciji s spremembo zakona o socialnih

²⁴⁴ Eurofound, Aumayr-Pintar, C. in Cantero Guerrero, M., [First responses to mitigation the impact of inflation on citizens](#) (Prvi odzivi za ublažitev vpliva inflacije na državljane), članek, 12. september 2022.

storitvah v okviru načrta za okrevanje in odpornost, da bi se z novim sistemom akreditacije povečala kakovost socialnega varstva. Na **Malti** upravičenci do socialne pomoči prejemajo celotni draginjski dodatek namesto dveh tretjin dodatka kot prej. Poleg tega bo uveden nov postopek za pomoč osebam brez stalnega naslova pri prejemanju socialne pomoči. Na **Nizozemskem** bi lahko ukrep zvišanja starostne omejitve na 27 let prispeval k zmanjšanju vse večjega tveganja revščine pri starših, če njihovi otroci, ki so starejši od 21 let, še naprej živijo z njimi, in preprečil brezdomstvo med mladimi. **Grčija** je zvišala zneske pri trajnih ukrepih dohodkovne podpore, namenjenih gospodinjstvom z nizkimi dohodki, vključno z dodatkom za ogrevanje in stanovanjskim dodatkom za univerzitetne študente, ki študirajo zunaj domačega mesta. Poleg tega bo mehanizem za okrevanje in odpornost v prihodnje med drugim podpiral vključevanje upravičencev do zajamčenega minimalnega dohodka, invalidov, Romov in beguncev v Grčiji na trg dela.

Večina držav članic je zagotovila finančno podporo razseljenim osebam iz Ukrajine, tako da jim je omogočila dostop do osnovnih svežnjev socialnega varstva, ki veljajo za njihove državljane ali migrante, ki zakonito prebivajo v državi. V nekaterih primerih je bil zagotovljen dostop do sistemov minimalnega dohodka, na primer v **Nemčiji, Estoniji, Litvi, na Madžarskem, Portugalskem in Slovaškem**. Nekaterе države članice so razseljenim osebam iz Ukrajine odobrile dostop do nadomestila za prosilce za azil, na primer **Avstrija, Španija, Finska, Francija, Nizozemska in Švedska**, medtem ko so druge države članice, kot so **Bolgarija, Češka, Italija in Luksemburg**, uvedle prejemke, namenjene posebej njim. **Poljska** je zagotovila vse tri vrste podpore. Glede na pregled politik, povezanih z begunci iz Ukrajine, ki ga je izvedel Eurofound, je bilo od začetka vojne in do sredine junija skupaj sporočenih 144 politik, ki so se večinoma nanašale na dostop do nastanitve (19 %), izobraževanja (13 %), zdravstvenega varstva (8 %) in socialne zaščite (6 %) ter dostop do trgov dela in aktivne politike trga dela (22 %).

Pandemija je pokazala, da je treba posodobiti socialne storitve. Glavni izzivi so standardizacija ali razširitev portfelja storitev in izboljšanje kakovosti socialnih storitev ter izboljšanje celovitega zagotavljanja storitev in prejemkov. Nekaterе reforme, povezane s temi področji, so se začele med prvimi valovi pandemije COVID-19 ali po njih, nekaterе pa so podprte z mehanizmom za okrevanje in odpornost. **Bolgarija** je na primer sprejela nov odlok o kakovosti socialnih storitev (ki je prav tako del načrta za okrevanje in odpornost), vključno s kvalifikacijami delovne sile. **Španija** je nadaljevala s pripravo reforme, katere cilj je na nacionalni ravni opredeliti zajamčeni minimalni skupni portfelj socialnih storitev in standarde kakovosti za zmanjšanje razlik v zvezi z vrsto, ravno in kakovostjo zagotovljenih storitev. **Hrvaška in Litva** širita portfelj socialnih storitev, pri čemer prva vključuje izboljšanje dostopa do socialnih storitev in usklajevanja med njimi ter jamstvo za minimalni skupni portfelj storitev in skupne standarde za zagotavljanje socialnih storitev po vsej državi. **Ciper in Hrvaška** se osredotočata na izboljšanje celovitega zagotavljanja storitev s krepitvijo multidisciplinarnega pristopa oziroma celovitega zagotavljanja storitev in prejemkov. **Litva** je uvedla novo vrsto preventivnih in proaktivnih terenskih socialnih storitev za prepoznavanje potencialno socialno ranljivih družin in posameznikov, izpostavljenih tveganju socialne izključenosti.

Dostop do socialne zaščite se je v več državah članicah izboljšal, tudi za delavce z nestandardnimi oblikami zaposlitve in samozaposlene, v skladu z nacionalnimi načrti (predloženimi leta 2021) za izvajanje priporočila Sveta o dostopu do socialne zaščite iz leta 2019²⁴⁵. Čeprav je bila v številnih državah članicah konec leta 2021 ali v začetku

²⁴⁵ Glej okvir 5 stebra: Dostop do ustrezne socialne zaščite v skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2022 in [v njem navedeni nacionalni načrti](#).

leta 2022 postopno ukinjena izredna dohodkovna podpora ali začasna sprostitev standardnih pravil o upravičenosti (ali povečanje zneskov prejemkov), uvedena med pandemijo, so bile uvedene strukturne reforme, ki razširjajo dostop do socialne zaščite. Načrt **Cipra** za okrevanje in odpornost vključuje reformo sistema socialnega zavarovanja, katere cilj je razširiti kritje na samozaposlene in osebe z nestandardnimi oblikami zaposlitve (kot so osebe, ki delajo prek platform), **Poljska** pa v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost načrtuje razširitev obstoječih obveznih socialnih zavarovanj in izboljšanje kritja, zlasti civilnopравnih pogodb s pokojninskim in nezgodnim zavarovanjem. Več držav članic obravnava ustreznost pokojnin za samozaposlene s povečanjem prispevnih stopenj, na primer **Latvija** (ki je uvedla tudi minimalno prispevno osnovo) in **Španija**, ki je leta 2022 sprejela reformo sistema prispevkov za samozaposlene v okviru načrta za okrevanje in odpornost. **Francija** je sprejela zakon (konec leta 2021) z ukrepi za zvišanje ravni pokojnin za pomočnike na kmetijah, **Finska** pa je junija 2022 predstavila predlog o razvoju pokojninskega zavarovanja za samozaposlene, o katerem naj bi v tej fazi razpravljajal parlament in ga odobril.

Več ukrepov obravnava dostop do nadomestil za brezposelnost, zlasti za delavce z nestandardnimi oblikami zaposlitve. Načrt za okrevanje in odpornost **Španije** vključuje reformo sistema pomoči za brezposelnost (do konca leta 2022), da bi se zapolnile nekatere vrzeli v pokritosti, podaljšalo najdaljše trajanje in poenostavil sistem. Španija je z marcem 2022 zagotovila tudi dostop do neprispavnih subvencij za brezposelnost za zaposlene za določen čas/z nestalno zaposlitvijo, starejše od 52 let. Po ratifikaciji Konvencije MOD o delavcih v gospodinjstvu in izvedbenih ukrepih je bil (od oktobra 2022) delavcem v gospodinjstvu odobren dostop do prispevnih nadomestil za brezposelnost. **Italija** je izboljšala dostop do nadomestil za brezposelnost za delavce z nestandardnimi oblikami zaposlitve, zlasti s podaljšanjem najdaljšega obdobja prejemanja denarnega nadomestila v primeru neprostoovoljnega odpusta za delavce z netipično pogodbo o zaposlitvi (DIS-COLL) na 12 mesecev. Tudi v ta namen so običajne (CIGO in FIS) in izredne sheme (CIGS) za delavce, ki prej niso bili zajeti, postale bolj velikodušne in dostopnejše, tako da vključujejo vajece in delavce v gospodinjstvu.

Sprejeti so bili številni ukrepi za podporo samozaposlenim s posebnimi sistemi dohodkovne podpore ali nadomestila dohodka, na primer v primeru porodniškega ali očetovskega dopusta ali drugih začasnih obdobj zunanega trga dela. Po izteku sistema začasne dohodkovne podpore (TOZO 5) so lahko samozaposleni na **Nizozemskem** upravičeni do dohodkovne podpore v okviru trajnejšega sistema (Bbz). **Avstrija** je (do marca 2022) razširila svojo shemo nadomestitve dohodka tudi na samozaposlene brez zaposlenih, ki so prenehali opravljati svoje dejavnosti zaradi COVID-19, in omogočila dostop do posebne sklada za osebe v težkem finančnem položaju posameznikom, ki niso podprti z obstoječimi ukrepi (zlasti novim samozaposlenim, samostojnim delavcem, delavcem v kulturi, osebam z več pogodbami o zaposlitvi za krajši delovni čas). **Francija** je leta 2022 omilila pogoje za upravičenost samozaposlenih do nadomestila za dohodke v primeru prenehanja opravljanja dejavnosti (v veljavi od leta 2019). V okviru odloka o usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja (junij 2022) novi predpisi o porodniškem, očetovskem in starševskem dopustu v **Italiji** vključujejo pravico do dnevne nadomestila za samozaposlene ženske za obdobja pred porodom (v primeru zapletov); vključujejo tudi pravico do starševskega dopusta za samozaposlene očete. V **Luksemburgu** je vlada sprejela osnutek zakona (junij 2022), ki je bil predložen parlamentu, njegov namen pa je uvesti očetovsko nadomestilo za samozaposlene.

V številnih državah so bili sprejeti novi ukrepi za izboljšanje socialne zaščite ustvarjalcev v kulturnem sektorju. Ti so bili med skupinami, ki med pandemijo COVID-19

niso bile ustrezno vključene v socialno zaščito zaradi kombinacije posebnega delovnega statusa in zmanjšanih možnosti za delo. Njihove pravice do nadomestil za brezposelnost ali začasne dohodkovne podpore so bile v obdobju 2021–2022 podaljšane v **Estoniji**, **Luksemburgu**, **Španiji** in **Franciji**, **Nemčija** pa je sprejela ukrepe za ohranitev zavarovalnega kritja samozaposlenih umetnikov s subvencioniranjem njihovih prispevkov. **Portugalska** je odobrila nov status za ustvarjalce v kulturnem sektorju in poseben sklad socialne varnosti zanje.

Nekatere države so uvedle ukrepe za podporo dostopu do zdravstvenega varstva za vse delavce. V **Luksemburgu** je vlada oktobra 2021 predložila predlog o univerzalnem zdravstvenem varstvu, da bi vsem ranljivim osebam, ki prebivajo v državi, vendar niso vključene v zdravstveno zavarovanje, omogočila dostop do zdravstvenega varstva prek vključitve v zdravstveno zavarovanje. Predlog je trenutno v obravnavi v parlamentu. Od začetka leta 2022 morajo delodajalci v **Nemčiji** sporočiti, če zaposleni s pogodbo o zaposlitvi za določen čas niso vključeni v zdravstveno zavarovanje. Kar zadeva nadomestila za čas bolezni, je **Irska** odobrila predlog zakona (ki ga mora še sprejeti parlament), ki zagotavlja minimalno raven zaščite za nizko plačane delavce, ki morda niso upravičeni do sistema nadomestil plače za čas odsotnosti z dela zaradi bolezni v podjetju. **Estonija** in **Latvija** sta razširili kritje nadomestila za odsotnost zaradi bolezni na vse zaposlene.

Države članice so uvedle strukturne, ciljno usmerjene ukrepe za gospodinjstva z nizkimi dohodki ali revna gospodinjstva, da bi podprle dostop do osnovnih storitev v skladu z načelom 20 stebra. Najpogostejši strukturni ukrepi zlasti v podporo dostopu do osnovnih energetskih storitev vključujejo dohodkovno podporo, nižje tarife, subvencije in zaščito pred prepovedmi in odklopi ter lahko prispevajo k ublažitvi učinkov zvišanja cen. Vendar so bili poleg teh ukrepov sprejeti nujni ukrepi za odziv na najvišje cene energije, kot je navedeno v okviru 7 stebra.

Zaradi trenutnega zviševanja življenjskih stroškov, vključno z računi za komunalne storitve, nekatere države članice uvajajo preventivne ukrepe za zaščito najemov in znižanje cen energije, čeprav velika večina ni dovolj ciljno usmerjenih. V **Španiji** so na primer deložacije, ki vplivajo na ranljive najemnike, začasno ustavljene do 31. decembra 2022, povišanje letne najemnine pa je omejeno na 2 %. Poleg tega je bilo jamstvo za osnovno oskrbo (voda, plin, elektrika in telekomunikacije), ki se uporablja za ranljiva gospodinjstva, podaljšano do 31. decembra 2022. Vlada je sprejela tudi več ukrepov za omejitev stroškov energije in zaščito oskrbe z energijo, vključno s socialnim kuponom za električno energijo za ranljive odjemalce in prepovedjo prekinitve oskrbe z električno energijo za ljudi, izpostavljenega tveganju socialne izključenosti. **Latvija** je uvedla začasno povečanje stanovanjskega dodatka, namenjenega prebivalstvu z nizkimi dohodki, da bi izravnala zvišanje stroškov energije v sezoni ogrevanja 2022–2023, skupaj z delnim nadomestilom za račune za energijo za vse odjemalce. V **Litvi** država povrne del stroškov energije vsem družinam, **Romunija** pa je omejila najvišje cene električne energije in zemeljskega plina. **Irska** zagotavlja tudi 600 EUR kredita za vse domače odjemalce električne energije, ki ga je mogoče odplačati v treh obrokih. Poleg tega bodo prejemniki dodatka za gorivo (ogrevanje) novembra prejeli enkratno plačilo v višini 400 EUR, od januarja 2023 pa bo do tega nadomestila upravičenih še več oseb. V **Grčiji** začasni ukrepi, ki se uporabljajo za izravnavo inflacijskih pritiskov, vključujejo dodatek v višini 250 EUR za upokojene z nizkimi dohodki, nezavarovane starejše osebe in upravičence do invalidnine ter dodatni obrok minimalnega zajamčenega dohodka in otroškega dodatka (ti ukrepi so se uporabljali aprila 2022 in naj bi se uporabljali tudi decembra 2022).

V več državah članicah so bile uvedene reforme za odpravo revščine otrok, tudi na področju starševskega dopusta ter vzgoje in varstva predšolskih otrok, v skladu z načelom 11

stebra (otroško varstvo in podpora za otroke) in Priporočilom Sveta o vzpostavitvi evropskega jamstva za otroke. Razširitev vzgoje in varstva predšolskih otrok je bila najpogostejša vrsta reforme. **Španski** načrt za okrevanje in odpornost predvideva, da bo v javnih ustanovah za vzgojo in varstvo predšolskih otrok do konca leta 2024 ustvarjenih najmanj 60 tisoč mest za otroke, mlajše od treh let. **Grčija, Italija, Slovaška in Ciper** naj bi prav tako povečali ponudbo otroškega varstva. **Češka** je zagotovila stabilno financiranje za skupine otrok po izteku podpore ESS, **Malta in Slovenija** pa sta razširili pravice do uporabe brezplačnega otroškega varstva. **Litva** je v skladu s svojim načrtom za okrevanje in odpornost začela študijo o izvedljivosti razvoja infrastrukture za predšolsko vzgojo v občinah. Na **Danskem** je vlada odobrila uvedbo novih minimalnih standardov na področju otroškega varstva od leta 2024. **Romunija** bo v okviru načrta za okrevanje in odpornost vzpostavila, opremila in zagnala 412 dopolnilnih služb, da bi do leta 2024 povečala zmogljivost in kakovost sistema predšolske vzgoje, ki naj bi zagotovil mesta za približno 20 000 otrok iz prikrajšanih okolij.

Nekatere države članice so zvišale otroške in družinske prejemke. Čeprav so ti ukrepi strukturne spremembe obstoječih sistemov, lahko pomagajo družinam ublažiti učinek naraščajočih cen in inflacijskih pritiskov v sedanjih razmerah. **Avstrija, Latvija, Litva, Romunija in Slovaška** so zvišale sredstva za obstoječe splošne otroške dodatke, **Bolgarija** je zvišala davčno olajšavo za otroke, **Italija** pa je uvedla mesečni univerzalni dodatek za vse vzdrževane otroke. V **Avstriji, Bolgariji in Španiji** so se zvišali zneski namenskih prejemkov, na **Malti** pa zneski dodatkov ob rojstvu in posvojitvi otroka. Na Irskem bo izplačan dvojni otroški dodatek (dodatnih 140 EUR na otroka), osebe, ki prejemajo plačilo za družino, v kateri sta starša zaposlena, pa bodo novembra 2022 prejele enkratno plačilo v višini 500 EUR.

Več držav članic je razpravljalo o zagotavljanju dodatne dohodkovne podpore invalidom in njihovim družinam v skladu z načelom 17 stebra (vključevanje invalidov). **Hrvaška** je uvedla spremembo zakona o trgu dela, da bi določila pogoje za dodelitev finančne pomoči brezposelnim invalidom. **Litva** je odobrila zvišanje zneska dodatnega otroškega dodatka, ki vključuje otroke z invalidnostmi, julija 2021 pa je sprejela tudi nov zakon o dodatnih prejemkih za samske starejše in invalide. **Malta** je sprejela vrsto ukrepov za izboljšanje dostopa invalidov do socialnih prejemkov in zvišanje upravičenih zneskov, tudi za oskrbovalce oseb s hudo invalidnostjo. V več državah članicah so prejemki za invalidnost na voljo tudi razseljenim osebam iz Ukrajine, med drugim na **Hrvaškem, Cipru, v Estoniji, Franciji, na Irskem, v Litvi, Španiji in na Poljskem.**

Številne države članice so sprejele ukrepe za razvoj potrebnih storitev v skupnosti za podporo samostojnemu življenju invalidov. Taki ukrepi se sprejmejo v okviru deinstitucionalizacije in v skladu z zavezami, sprejetimi v okviru Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov. **Bolgarija** v sodelovanju z Unicefom izvaja pilotni projekt, namenjen razvoju sistema rejniške oskrbe in storitev v skupnosti za deinstitucionalizacijo otrok, vključno z otroki z invalidnostmi. Poleg tega bo v okviru ESS+ do leta 2026 namenila 41,6 milijona EUR za razvoj socialnih storitev, namenjenih otrokom iz ranljivih skupin in otrokom z invalidnostmi, od varstva predšolskih otrok do svetovanja in mediacije za trg dela. Pričakuje se, da bo imelo od te naložbe koristi približno 40 000 otrok, mlajših od 18 let. **Grčija** je v okviru načrta za okrevanje in odpornost sprejela ukrepe za razvoj shem osebne asistencije, ki se bodo za dve leti prvič pilotno izvajale v regiji Atika. **Hrvaška** je sprejela nacionalni načrt za poenotenje možnosti za invalide za obdobje 2021–2027, katerega cilj je zmanjšati število invalidov v ustanovah, ki zagotavljajo dolgoročno nastanitev, z razvojem storitev v skupnosti. **Belgija** (Valonija) je sprejela strategijo za deinstitucionalizacijo v okviru

načrta za okrevanje in odpornost. Podobno se je **Romunija** v načrtu za okrevanje in odpornost zavezala reformi, katere cilj je pospešiti proces deinstitucionalizacije za invalide.

Več držav članic je načrtovalo naložbe in uvedlo nove ukrepe za izboljšanje dostopa do cenovno dostopnih in socialnih stanovanj, zlasti za ranljive skupine, da bi preprečile brezdomstvo in se borile proti njemu v skladu z načelom 19 stebra (stanovanja in pomoč za brezdomce). V **Belgiji** se je valonska vlada v načrtu za okrevanje in odpornost zavezala, da bo zgradila vsaj 700 javnih stanovanjskih enot z visoko okoljsko učinkovitostjo, zgradila in prilagodila vključujoča stanovanja za invalide in starejše ter ustvarila nova sprejemna mesta za ranljive skupine. **Španija** v svojem načrtu za okrevanje in odpornost načrtuje izgradnjo vsaj 20 000 novih stanovanj za namene socialnega najema ali po dostopnih cenah v skladu z merili energijske učinkovitosti. **Latvija** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost razvija strategijo za pripravo projekta na področju stanovanj z nizkimi najemninami v regijah. **Portugalska** uporablja sredstva iz mehanizma za okrevanje in odpornost, da bi povečala ponudbo cenovno dostopnih in socialnih stanovanj. **Romunija** je junija 2022 v okviru zavez iz načrta za okrevanje in odpornost sprejela nacionalno stanovanjsko strategijo, ki naj bi se izvajala do leta 2050, pri čemer je eden od štirih stebrov namenjen vključujočim stanovanjem, da bi se izboljšali življenjski pogoji ranljivih skupin, vključno z neformalnimi naselji. To bodo dopolnjevale naložbe v gradnjo stanovanjskih enot za ranljive mlade. **Francija** je sprejela zakon, ki uvaja novo obveznost za najemodajalce glede prenove stanovanj in zagotavlja dodatno podporo najrevnejšim gospodinjstvom, **Malta** pa je uvedla subvencije za strukturne prilagoditve nevarnih stanovanj. **Litva** je sprejela zakonodajne spremembe za povečanje dostopnosti socialnih stanovanj in podpore družinam s tremi ali več otroki, staršem samohranilcem z otroki in invalidom. **Španija, Italija in Malta** so uvedle stanovanjski davek in/ali dodatek, da bi podprla mlade, ki živijo samostojno, Španija pa je tudi uvedla mesečni dodatek v višini 250 EUR za mlade z nizkimi do srednjimi dohodki, ki se izplačuje dve leti. **Luksemburg** uvaja zakonodajne reforme za revizijo različnih individualnih stanovanjskih pomoči ter za poenostavitev in večjo preglednost in dostopnost teh individualnih pomoči, skupaj z reformo za spodbujanje gradnje cenovno dostopnih stanovanj v javni lasti. Na **Švedskem** se je vlada odločila za nacionalno strategijo za brezdomstvo z obsežnimi pobudami za boj proti brezdomstvu v obdobju strategije 2022–2026. V več državah članicah, na primer v **Nemčiji, Estoniji, na Irskem, v Litvi, na Nizozemskem, v Španiji, na Poljskem, v Sloveniji** in na **Slovaškem**, so bili uvedeni posebni denarni stanovanjski prejemki za razseljene osebe iz Ukrajine, ki uživajo začasno zaščito (in po možnosti za lastnike stanovanj, ki svoje domove dajo na voljo razseljenim osebam), medtem ko so druge države članice, na primer **Irska in Latvija**, razširile denarne stanovanjske prejemke, ki so že na voljo, na razseljene osebe iz Ukrajine.

Nekatere države članice so sprejele dodatne ukrepe za izboljšanje dostopa do stanovanj, zlasti za invalide, s čimer so podprle njihovo samostojno življenje. **Litva** je na primer v nacionalno zakonodajo uvedla spremembe za izboljšanje dostopa do socialnih stanovanj za posebne ranljive skupine, vključno z invalidi. **Luksemburg** je revidiral standarde za dostopnost stanovanj, da bi dosegel postopno povečanje števila stanovanj, prilagojenih potrebam invalidov. Novi ukrepi, ki se bodo začeli uporabljati julija 2023, predvidevajo ustanovitev svetovalnega sveta za dostopnost, ki bo omogočil aktivno udeležbo zadevnih oseb. **Malteški** stanovanjski organ ponuja alternativo polici življenjskega zavarovanja za osebe, ki zaradi preteklih zdravstvenih težav ali invalidnosti niso mogle pridobiti take police in zato niso mogle postati lastnice stanovanj.

Večina ukrepov pokojninske politike, sprejetih v zadnjem letu, je bila namenjena zaščiti ustreznosti pokojnin v skladu z načelom 15 stebra (dohodki in pokojnine za starejše). Zaradi zvišanja življenjskih stroškov je več držav članic (**Španija in Litva** v svojih načrtih za

okrevanje in odpornost ter **Bolgarija, Malta, Romunija in Slovenija**) sprejelo ukrepe za prilagoditev vrednosti pokojninskih prejemkov z uvedbo ali prilagoditvijo pravil za indeksacijo in/ali uvedbo *ad hoc* zvišanj. **Nemčija** in **Estonija** sta sprejeli ukrepe za zaščito upokojencev z nizkimi dohodki z zvišanjem osnovnih ali minimalnih pokojnin, **Latvija, Malta** in **Romunija** pa so uvedle dodatke, namenjene upokojencem z nizkimi dohodki. **Malta** je zvišala družinske pokojnine za vdove. **Estonija, Latvija** in **Malta** so uvedle spremembe obdavčitve pokojnin, zlasti povečanje davčnih olajšav za pokojninske prejemke. Da bi bili njeni pokojninski sistemi bolj vključujoči, je **Malta** začela priznavati pokojninske prispevke, plačane od zgodnejše starosti. V primerjavi s predhodnimi leti je manj pokojninskih reform obravnavalo upokojitveno starost. **Španija** je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost sprejela reformo, s katero je spremenila kazni za predčasno upokojitev in povečala spodbude za odložitev upokojitve, **Italija** pa se je odločila podaljšati začasne možnosti predčasnega upokojevanja za nekatere kategorije.

Medtem ko se je pandemija COVID-19 v letu 2021 in v začetku leta 2022 nadaljevala, je več držav članic v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost začelo reforme za spodbujanje odpornejših zdravstvenih sistemov v skladu z načelom 16 stebra (dostop do zdravstvenega varstva)²⁴⁶. Nedavne zdravstvene reforme obravnavajo izzive, ki jih je povzročila pandemija, kot je izboljšanje zmogljivosti javnega zdravja. **Nemčija** je nadaljevala s postopno krepitvijo digitalnih zmogljivosti funkcij javnega zdravja v svojem zdravstvenem sistemu. **Ciper** namerava podobno rešitev izvesti do marca 2023. **Španija** je junija 2022 sprejela novo strategijo na področju javnega zdravja, v kateri je na novo opredelila okvir politike in institucionalni okvir za odzivanje na krize. **Danska** je sprejela ukrepe za zagotovitev ustrezne ravni skladiščnih zmogljivosti za kritična zdravila. Poleg tega se je politika zaradi pandemije preusmerila v preprečevanje. **Grčija** je na primer začela izvajati nacionalni program Spiros Doxiadis za preventivo na področju javnega zdravja. **Španija** je dosegla napredek pri preventivnih kampanjah in okrepljenih preventivnih politikah v okviru nedavno sprejete strategije za javno zdravje. Druge pobude za reševanje bolj globalnih zdravstvenih izzivov so vključevale sprejetje nacionalnega onkološkega programa za obdobje 2022–2030 na **Češkem** in uvedbo zakonskega odloka o duševnem zdravju na **Portugalskem** decembra 2021. Podobno si **Grčija** prizadeva za reforme na področju duševnega zdravja, pri čemer se prvi rezultati pričakujejo do konca leta 2022. Nekatere države članice so se osredotočile na celovito prenovu nacionalnih zdravstvenih strategij. V **Bolgariji** bo načrtovano nacionalno evidentiranje potreb po zdravstvenem varstvu podlaga za revizijo nacionalnega strateškega okvira za zdravstveni sektor, ki se je začela s sprejetjem strategije psihiatrične oskrbe za obdobje 2021–2030, **Francija** pa je začela izvajati nacionalno strategijo za preoblikovanje zdravstvenega sistema. **Latvija** bo do sredine leta 2023 izvedla obsežno reformo, da bi utrla pot celostni oskrbi in epidemiološko varnemu zdravstvenemu varstvu, ki bo podprta z ustreznimi naložbami v zdravstveno infrastrukturo. **Finska, Italija** in **Litva** reorganizirajo svoje sisteme zdravstvenega varstva, da bi izboljšale dostop do zdravstvenega varstva na lokalni ravni. **Romunija** se je z dodelitvijo znatnih sredstev v okviru načrta za okrevanje in odpornost ter z namenskim zdravstvenim programom za obdobje 2021–2027 zavezala, da bo okrepila odpornost zdravstvenega sistema z naložbami v sodobno bolnišnično infrastrukturo za zagotovitev varnosti pacientov, skupaj z več ukrepi za izboljšanje dostopa do zdravstvenega varstva.

V nekaterih primerih so bila prizadevanja politike osredotočena na primarno zdravstveno varstvo, tudi v okviru načrtov za okrevanje in odpornost. Estonija, Španija

²⁴⁶ V tem in naslednjih dveh odstavkih so vsi ukrepi, povezani z zdravjem, del načrta za okrevanje in odpornost posamezne države članice, razen luksemburškega dodiplomskega programa.

in **Portugalska** so sprejele reforme na področju primarnega zdravstvenega varstva za posodobitev sektorja z digitalizacijo, izboljšanje dostopa na manj pokritih območjih in večjo vlogo primarnega zdravstvenega varstva. **Irska** je začela uvajati zdravstvene mreže skupnosti, ki naj bi bile vzpostavljene do konca leta 2022, in podaljšala brezplačne storitve splošnih zdravnikov za otroke do 7. leta starosti. **Slovaška** je sprejela novo zakonodajo za vzpostavitev nacionalne mreže izvajalcev primarnega zdravstvenega varstva. Države članice si prizadevajo tudi za okrepitev zdravstvenega osebja. **Estonija**, **Latvija** in **Romunija** bodo sprejele namenske strategije za človeške vire v zdravstvu. Druge države si posebej prizadevajo za usposabljanje in zagotavljanje več zdravstvenih delavcev prek svojih izobraževalnih sistemov. **Luksemburg** je oktobra 2021 uvedel nov dodiplomski program splošne medicine, **Poljska** pa je sprejela zakonodajne ukrepe za privabljanje več študentov na medicinske fakultete. Načrti za okrevanje in odpornost držav članic, kot sta **Luksemburg** in **Malta**, vključujejo tudi ukrepe za vzpostavitev orodij za izboljšanje načrtovanja zdravstvenega osebja. Ukrepi zajemajo tudi širše organizacijske vidike zdravstva. **Avstrija** vzpostavlja mrežo medicinskih sester v skupnosti, ki širi njihovo vlogo kot koordinatorik oskrbe in v preventivi. **Malta** si prizadeva za boljše vključevanje tujih zdravstvenih delavcev. **Nizozemska** si prizadeva za oblikovanje strukturne rezerve zdravstvenega osebja.

Države članice si prizadevajo izkoristiti prednosti digitalizacije s spodbujanjem celostne oskrbe, pogosto v okviru širših reform, tudi v okviru reform primarnega zdravstvenega varstva ter svojih načrtov za okrevanje in odpornost. Digitalna preobrazba zdravstvenega sistema poteka v **Nemčiji** po začetku veljavnosti namenskega pravnega okvira sredi leta 2021 in na **Portugalskem**, vključno z nadgradnjo omrežij informacijske tehnologije in uvedbo novih funkcij za telezdravstvo in telemonitoring do konca leta 2022. Bolj ciljno usmerjene rešitve so vključevale telemedicinski modul, ki ga je razvil **Luksemburg** in ki bo začel delovati do marca 2023. **Litva** je decembra 2021 sprejela zakon o sekundarni uporabi zdravstvenih podatkov, **Hrvaška** pa načrtuje uvedbo centralnega zdravstvenega informacijskega sistema, da bi izkoristila potencial zdravstvenih podatkov. Na **Irskem** bo novi sistem ePharmacy, ki ga podpira tudi mehanizem za okrevanje in odpornost, zagotovil večjo prepoznavnost uporabe zdravil in stroškov zanje ter po možnosti omogočil uporabo orodij za izdajanje e-receptov v bolnišnicah in s tem olajšal dostop do zdravstvenega varstva.

Več držav članic si prizadeva za reforme in naložbe v dolgotrajno oskrbo, da bi razširile oskrbo na domu in storitve v skupnosti ter izboljšale kakovost oskrbe in delovne pogoje v sektorju v skladu z načelom 18 stebra (dolgotrajna oskrba). Številni od teh ukrepov so povezani z reformami in naložbami, izvedenimi v okviru nacionalnih načrtov za okrevanje in odpornost. **Romunija** in **Bolgarija** načrtujeta reforme za razvoj storitev v skupnosti ali razširitev storitev oskrbe na domu, na primer z usposabljanjem osebja in širitvijo mobilnih storitev oskrbe na domu. **Litva** v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost izboljšuje dostop do dolgotrajne oskrbe z vzpostavitvijo centrov dnevnega varstva in mobilnih ekip. **Bolgarija**, **Portugalska** in **Španija** vlagajo v sisteme dolgotrajne oskrbe v okviru svojih načrtov za okrevanje in odpornost, da bi posodobile infrastrukturo in storitve dolgotrajne oskrbe ter jih prilagodile novemu modelu dolgotrajne oskrbe, ki je bolj usmerjen v oskrbo v skupnosti. **Estonija** je v okviru svojega načrta za okrevanje in odpornost uvedla formalno opredelitev dolgotrajne oskrbe. Poleg tega je znatno zvišala plače oskrbovalcev, ki se financirajo z zvišanjem cen storitev oskrbe. **Švedska** je za izboljšanje kakovosti oskrbe sprejela ukrepe za ustanovitev nacionalnega strokovnega centra za oskrbo starejših, **Španija** pa izvaja reformo, ki se med drugim osredotoča na izboljšanje kakovosti storitev oskrbe.